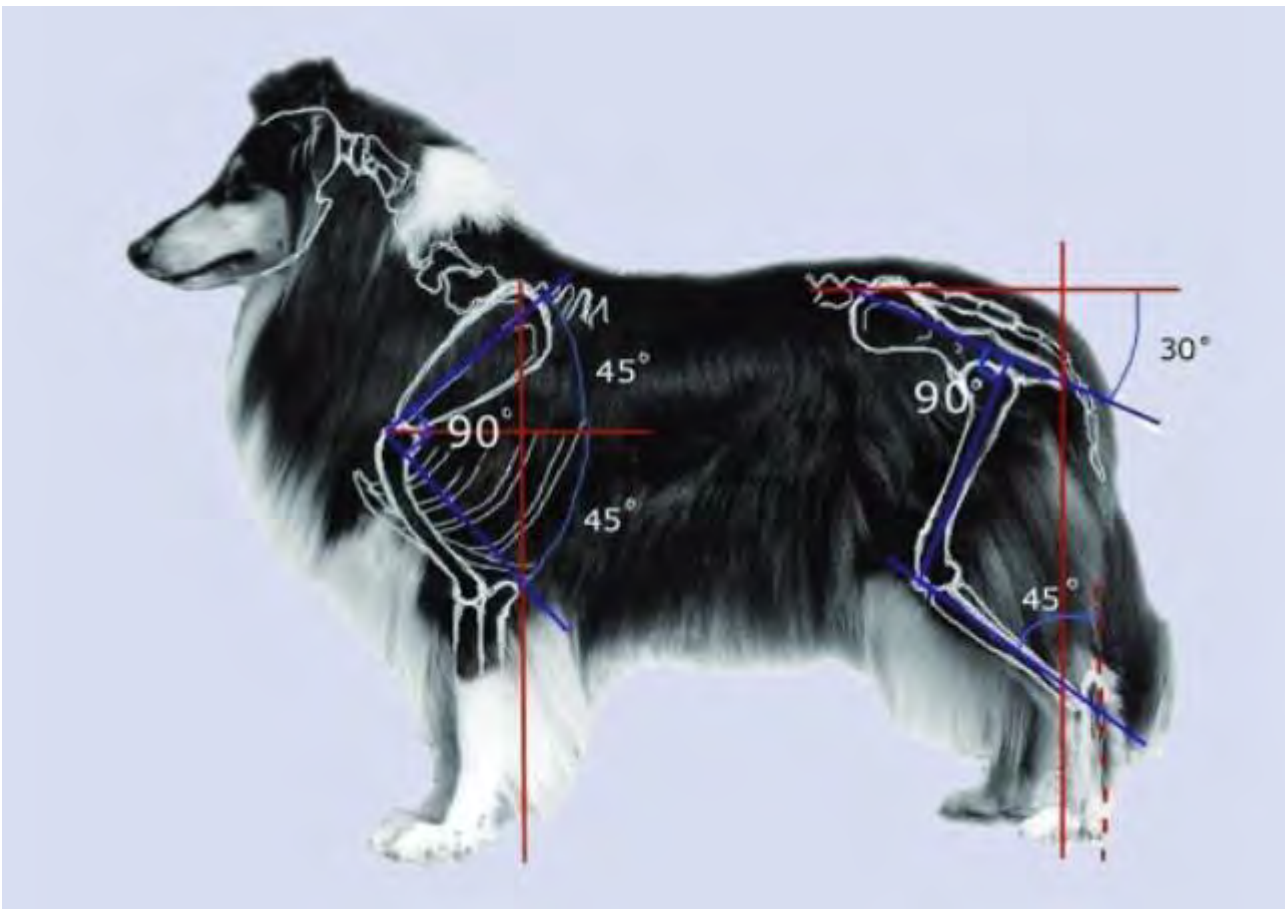

Pitkäkarvainen collie

Uusi jalostuksen tavoiteohjelma 2024-2028

Suomen Collieyhdistys ry

Hyväksytty rotujärjestön vuosikokouksessa 25.03.2023

Hyväksytty Suomen Kennelliiton jalostustieteellisessä toimikunnassa 28.08.2023

Sisällys

1	Yhteenveto	4
2	Rodun tausta	6
3	Järjestöorganisaatio ja sen historia	9
4	Rodun nykytilanne	12
4.1	<i>Populaation rakenne ja jalostuspohja</i>	<i>12</i>
4.1.1	Populaation rakenne ja sukusiitos	12
4.1.2	Jalostuspohja.....	19
4.1.3	Rodun populaatiot muissa maissa	24
4.1.4	Yhteenveto populaationrakenteesta ja jalostuspohjasta	28
4.2	<i>Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet.....</i>	<i>29</i>
4.2.1	Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta	29
4.2.2	Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linoihin	30
4.2.3	PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus	30
4.2.4	Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa.....	30
4.2.5	Käyttö- ja koeominaisuudet	40
4.2.6	Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen.....	49
4.2.7	Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista sekä niiden korjaamisesta	50
4.3	<i>Terveys ja lisääntyminen</i>	<i>51</i>
4.3.1	PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat	51
4.3.2	Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat	62
4.3.3	Yleisimmät kuolinsyyt	75
4.3.4	Lisääntyminen	76
4.3.5	Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet	77
4.3.6	Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä	78
4.4	<i>Ulkomuoto.....</i>	<i>78</i>
4.4.1	Rotumääritelmä	78
4.4.2	Näyttelyt ja jalostustarkastukset	84
4.4.3	Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus	87
4.4.4	Yhteenveto rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista	89
5	Yhteenveto aiemman tavoiteohjelman toteutumisesta	90
5.1	<i>Käytetyimpien jalostuskoirien taso</i>	<i>90</i>
5.2	<i>Aiemman Jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen.....</i>	<i>93</i>
6	Jalostuksen tavoitteet ja toteutus	94
6.1	<i>Jalostuksen tavoitteet</i>	<i>94</i>
6.2	<i>Suosituksot jalostuskoirille ja yhdistelmille</i>	<i>94</i>
6.3	<i>Rotujärjestön toimenpiteet</i>	<i>96</i>
6.4	<i>Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin.....</i>	<i>98</i>
6.5	<i>Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman toteutumisen seuranta.....</i>	<i>100</i>
7	Lähteet	101
8	Liitteet	104

Jalostuksen tavoiteohjelman kokoamiseen ovat osallistuneet:

Koonti, kannen kuva: Johanna Ruottinen (teksti, tilastot ja kuvaajat, ellei toisin mainita)

Taitto, MH-kuvaus- ja luonnetestaineisto, rotujärjestödatan käsittely, näyttelytilastot: Päivi Kaski

Populaatioaineisto ja -tilastot, silmätarkastustilastot: Riitta Lindström

Selkä, lisääntymisongelmat, sopen muococele, konsultointi tarvittavissa kohdissa: ELL Satu Nurmikari

Muita tilastoja tai aineistoja toimittaneet: Riitta Lindström, Aila-Maija Kunnari, Suvi Lehto, Inga Pyykkö, Maija Lehtonen

Sileäkarvaisen Collien JTO, yhteneväisyys: Annemari Gröhn

1 Yhteenveto

Pitkäkarvaisen collien jalostuksen tavoiteohjelman tarkoituksena on koota samaan julkaisuun tieto rodun taustoista ja nykytilanteesta sekä jalostuksen suunnittelusta nykytilanteesta eteenpäin. Jalostuksella tarkoitetaan perinnöllisten tekijöiden perusteella suoritetulla määrätietoisella valinnalla ja suunnitelluilla parituksilla aikaansaattua eläinkannan laadun paranemista. Jalostuksen tavoiteohjelman avulla voidaan määrätietoisesti seurata ja ohjata rodun jalostusta.

Rotumääritelmän avulla luodaan raamit rodun luonteelle ja ulkonäölle. Kasvattajille on ensiarvoisen tärkeää tuntee rotumääritelmä ja koko kannan tilanne siihen nähden sekä ymmärtää, millaisia heidän omat jalostusyksilönsä ovat suhteessa koko kantaan. Erityisen tärkeää on tuntee myös rodun terveystilanne ja pyrkiä jatkuvasti parantamaan sitä.

Pitkäkarvaiselle collielle hyväksyttiin uudistettu rotumääritelmä vuonna 2011. Kokonaisvaltainen jalostussuunnitelma laadittiin collielle ensimmäistä kertaa vuonna 1985, ja sitä on muutettu vuonna 2000. Jalostuksen tavoiteohjelma koottiin Suomen Kennelliitto ry:n ohjeiden mukaisesti ensimmäistä kertaa vuonna 2008. Colliet liitettiin PEVISA-ohjelmaan 1.7.1986 ja nykyinen ohjelma on säilynyt muuttumattomana 1.1.2014 alkaen. Jalostukseen käytettävillä koirilla tulee olla sekä voimassa oleva silmätarkastuslausunto, lonkkakuvauslausunto että kyynärkuvauslausunto. Lonkkanivelten raja-arvo on C siten, että C-lonkkaista koiraa voidaan käyttää yhdessä terveen (A tai B) kanssa. Kyynärnivelten osalta raja-arvo on kyynärniveldysplasian aste 1.

Ensimmäinen pitkäkarvainen collie tuotiin Suomeen 1800-luvun lopulla. Rodusta kehittyi vähitellen yksi suosituimmista rodusta. Pitkäkarvaisen collien rekisteröintimäärät ovat laskeneet 2000-luvulla, ja rotu ei enää ole kymmenen eniten rekisteröidyn rodun joukossa. Laskuvuosien jälkeen rekisteröintimäärät ovat tasaantuneet noin 500:n koiraan vuodessa. Terveystilanne on kohtuullinen: Lonkkaniveldysplasiaa esiintyy noin viidenneksellä rodun edustajista ja muut vakavat sairaudet ovat melko harvinaisia. CEA-silmäsairaus on laajasti levinnyt, mutta useimmilla koirilla todetaan sairauden lievin muoto, joka ei vaikuta koiran näkökykyyn eikä aiheuta koiralle oireita. Autoimmuunitaudeista tunnetuinta, haiman vajaatoimintaa, esiintyy kannassa alle prosentilla, eikä sairauden esiintyvyys tiettävästi ole kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Rodun luonnetta mitataan muun muassa luonnetestin, MH-kuvauksen, Kennelliiton käyttäytymisen jalostustarkastuksen, sekä rodunomaisten kokeiden avulla. Luonnetestitulosten perusteella pitkäkarvaisten collien suurimmat heikkoudet ovat puutteet toimintakyvyssä ja taisteluhalussa. Myös rodun kovuutta ja laukauspelottomuutta pitäisi lisätä. Pitkäkarvaisen collien käynnit ja hyväksytyn tuloksen saaneiden koirien määrä palveluskoirakokeissa ovat romahtaneet 2000-luvulle tultaessa samalla kun muut harrastusmuodot ovat yleistyneet ja näyttelyharrastus on säilyttänyt suosionsa. Viimeisten vuosien aikana on kuitenkin ollut havaittavissa hieman positiivista kehitystä palveluskoirakoeikäntien suhteen.

Tavoiteohjelman avulla on tarkoitus ohjata kasvattajia tekemään jalostusvalintojaan niin, että rodun keskitaso parantuisi, erityisesti luonteen osalta, samalla säilyttäen populaation geenipooli laajana. Tiedon kerääminen ja sen tehokas jakaminen ovat avainasemassa tähän pyrittäessä. Rotujärjestön strategioissa on kerrottu yksityiskohtaisemmin, kuinka tähän tavoitteeseen pyritään.

Suomen Collieyhdistys suosittelee, että PEVISA-ehtojen täyttymisen lisäksi jalostukseen käytettävät koirat ovat haluttujen ominaisuuksien osalta rodun keskitasoa parempia, perusterveitä, luonteeltaan

hyvähermoisia, yhteiskuntakelpoisia, niillä on kestävä käyttökoiran rakenne ja ne kykenevät lisääntymään ongelmitta.

Tätä Jalostuksen tavoiteohjelmaa lukiessa on hyvä muistaa, että COVID19-pandemia vuosien 2020-2022 aikana vaikuttaa rekisteröintimääriin nostaen niitä, ja näyttely- sekä koekäynteihin vähälukuisempina järjestettyinä tapahtumina.

2 Rodun tausta

Rodun synty ja kehittyminen

Rodun alkuperän tunteminen on tärkeää sen alkuperän ymmärtämiseksi. Collie on peräisin Skotlannista, jossa sen juuret paimenkoirana ovat hyvin vanhat. Brittein saarilla paimenet tarvitsivat koiraa, joka kestävän rakenteensa ansiosta pystyi työskentelemään pitkiä päiviä. Saarten kosteiden sääolosuhteiden vuoksi koiran karvan täytyi olla tiheää, hyvin suojaavaa ja vedenpitävää. Koiran luonteen tuli olla lempeä, se ei saanut olla aggressiivinen tai pelokas.

Paimenkoirat ovat todennäköisesti rantautuneet Brittein saarille roomalaisten mukana. Brittiläisten paimenkoirarotujen syntyhistoria on kuitenkin hämärän peitossa, sillä tavallisten ihmisten apuna toimivista paimenkoirista ei ole pidetty kirjaa yhtä hyvin kuin esimerkiksi aatelisten metsästyskoirista. Islannista 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa tuotujen koirien uskotaan vaikuttaneen merkittävästi collierodun kehitykseen.

Collie on todennäköisesti kehittynyt ajan myötä vanhoista brittiläisistä koirista, joihin on sekoittunut muualta tullutta verta. Collierodun alkuperää ei voida päätellä myöskään nimestä, jolla on ollut eri muotoja aikojen saatossa. Margaret Osbornen (1986) mukaan muinaisenglannin kielen mustaa tarkoittava sana "col" tai "colley" ovat todennäköisimpiä vaihtoehtoja rodun alkuperäiseksi nimeksi. Colliet paimensivat mustanaamaisia colley-lampaita, jotka olivat Skotlannin yleisin lammasrotu. Nimi saattaa juontaa myös Brittein saarten ensimmäisten asukkaiden, kelttien, käyttämän gaelin kielen sanasta "collie", joka tarkoittaa hyödyllistä, viitaten koirien käyttöön paimentavina koirina. Sanaa "colley" on käytetty jo vuonna 1617, mutta muotoon "collie" se muutettiin vasta 1900-luvun alussa.

Ulkonäöltään alkuperäinen collie muistutti enemmän nykypäivän bordercollieta kuin collieta. Sillä oli lyhyempi pää, leveämpi kallo ja selvempi otsapenger. Alkuperäisiä vaatimuksia olivat kestävä rakenne, terveys, työ- ja oppimiskyky, uskollisuus isännälle sekä vaikeisiin ilmasto-olosuhteisiin sopeutuminen. Luonteen tuli olla myös lempeä, älykäs ja kiltti.

Paimenkoirista kiinnostuttiin alkujaan vain työkoirina. Brittiläisten paimenkoirarotujen ulkomuotojalostus alkoi, kun kuningatar Victoria kiinnostui roduista. Kuningatar Victorialla oli monia lyhyt- ja pitkäkarvaisia collieta, ja hänen koiristaan pidettiin tarkkaa kirjaa. Victorian collien Noblen (synt. 1872) isoäiti oli Bess, jonka väitetään olevan kuuluisan Trefoilin emä. Kuningatar lähetti monia koiria esimerkiksi Pohjois-Amerikkaan, ja ne herättivät paljon kiinnostusta kauneutensa ja aatellisen taustansa vuoksi. Collieen on risteytetty 1800-luvulla ainakin gordonin- ja irlanninsetteriä värien parantamiseksi sekä borzoita pään pituuden vuoksi.

Colliet esiintyivät ensimmäisen kerran näyttelyssä Birminghamissa vuonna 1860. Collie osallistui luokkaan "kaikenlaiset paimenkoirat". Colliet esitettiin näyttelyissä erilaisilla nimillä vielä 1800-luvun loppupuolelle asti. Näyttelyn järjestäjästä riippui, arvosteltiinko sileä- ja pitkäkarvaiset colliet yhdessä vai erikseen.

Kennelklubin kantakirjoissa koirat jaettiin pitkä- ja lyhytkarvaiseen sekä lyhythäntäiseen collieen, joista viimeinen viittaa vanhaanenglanninlammaskoiraan. Vuoden 1871 Birminghamin näyttelyssä sileä- ja pitkäkarvaiset colliet erosivat näyttelykehissä omiksi roduikseen. Pitkä- ja sileäkarvainen collie kirjattiin ensimmäisen kerran oikeilla ja vakiintuvilla nimillään Kennelklubin kantakirjaan vasta vuonna 1895.

Ensimmäisen pitkäkarvaisen collien rotumääritelmän kokosi The Collie Club, joka perustettiin vuonna 1881.

Tricolour-värinen Trefoil (synt. 1873) on vaikuttanut eniten collierotuihin: se on lähes jokaisen nykypäivän pitkä- ja lyhytkarvaisen collien esi-isä. Useimmiten Trefoil löytyy koirien sukutauluista poikansa Ch

Charlemagnen (synt. 1879) kautta. Rodun historiassa on suuresti vaikuttanut myös vuonna 1962 syntynyt Dazzler of Dunsinane. Uros itse ei jättänyt erityisen suurta jälkeläismäärää, mutta sen jälkeläisiä käytettiin runsaasti siitokseen. Dazzler of Dunsinaneen myös linjattiin erittäin vahvasti, ja uros esiintyykin lukemattomia kertoja nykyisten koirien sukutauluissa. Tämän päivän pitkäkarvaisten collieiden eurooppalaisessa kannassa on vain muutamia sukuja, jotka eivät polveudu Dazzler of Dunsinanesta.

Nykyinen käyttötarkoitus

Collie on helppohoitoinen ja ystävällinen rotu, joka sopii harrastus- ja seurakoiraksi. Se on kooltaan moneen tarkoitukseen sopiva, keskikokoinen koira: uroksen säkäkorkeus 56–61 cm ja nartun 51–56 cm.

Pitkäkarvainen collie on ollut pitkään yksi maamme suosituimmista koiraroduista.

Collien käyttö alkuperäiseen paimentehtävään on käynyt erittäin harvinaiseksi yhteiskunnan muututtua. Tänä päivänä collien pääasiallinen tehtävä on olla monipuolinen harrastuskoira ja perheenjäsen. Aiempia työtehtäviä ovat tulleet korvaamaan monet koiraharrastuksen muodot kuten palveluskoirakoheet, tottelevaisuuskoe ja agilitykilpailut. Collien vahvuutena voidaan pitää sen soveltuvuutta samanaikaisesti perhekoiran ja harrastuskoiran tehtävään.

Kanta Suomessa

Ensimmäinen Suomeen tuotu pitkäkarvainen collie oli Lord Aberdeen, jonka tilanhoitaja Heinburger tuotti Skotlannista vuonna 1889. Samoihin aikoihin Jokioisten kartano tuotti collieita Englannista ja Skotlannista paimennustehtäviin. Rotua kutsuttiin Suomessa nimellä skotlanninpaimenkoira, ja sen edustajia osallistui Suomen Kennelklubin ensimmäiseen näyttelyyn Helsingissä vuonna 1891. Kasvatustyö oli vähäistä 1900-luvun alussa ja collieita rekisteröitiin vain muutamia kymmeniä vuodessa. Vuosisadan puolivälissä kasvattaminen lisääntyi ja koiria tuotiin runsaasti Englannista, Ruotsista ja Norjasta. Pitkäkarvaisten collieiden vuosittaiset rekisteröinnit ovat vaihdelleet vuosikymmenten aikana tuhannen yksilön molemmin puolin. 2010-luvun jälkeen trendi on ollut laskeva, tasoittuen noin 500:n koiraan vuodessa, kunnes COVID-19 -pandemian aikana 2020-2021 rekisteröinnit nousivat noin 600:n pentuun vuodessa.

Seuraavan sivun kuvassa on esitetty rekisteröintimäärät vuosina 1963–2021. Vuosituhannen alun noin 700 rekisteröinnistä vuodessa on suunta ollut edelleen alaspäin 2020-lukua lähestyttäessä, ja 2016 rekisteröintimäärä jäikin ensimmäistä kertaa tarkasteluajana alle 500 yksilön. Määrät ovat siis pudonneet alle kolmannekseen rodun suomalaisen historian 1990-luvulle osuvista rekisteröintimäärien huippuvuosista.

Vuodesta 2010 alkaen on ollut mahdollista siirtää sileäkarvaisista vanhemmista polveutuvat ilmiänsultaan pitkäkarvaiset yksilöt pitkäkarvaisiksi collieiksi. Vuonna 2014 siirtoehtoja päivitettiin, ja ne ovat nykyisellään seuraavat:

- koiralla on virallinen voimassa oleva silmätarkastustulos (yli 1v), tulos cea-vapaa tai crd (ei colobomaa tai ablaatiota tai muita vakavia löydöksiä).
- koira on virallisesti lonkka- ja kyynärkuvattu ja täyttää niiden osalta PEVISA-ehdot

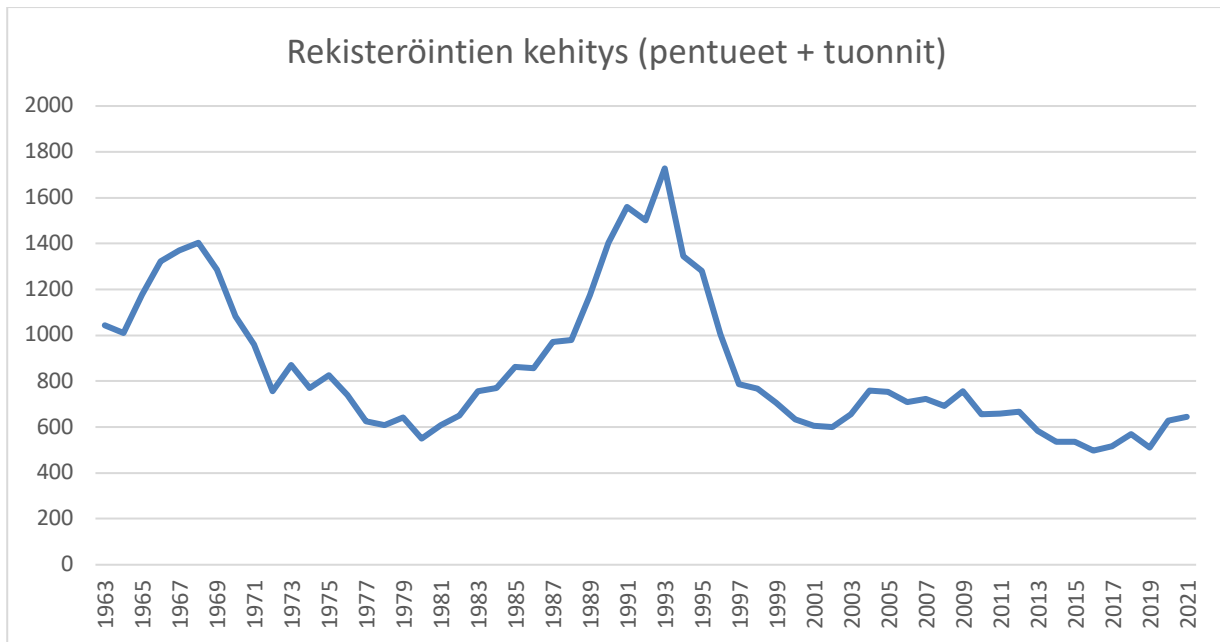
Siirtoja on tehty vuoteen 2022 mennessä 11 kappaletta.

Rekisteröintikäytännöt vaihtelevat eri maissa. Rodun kotimaissa on voinut vuodesta 2016 alkaen rekisteröidä sileäkarvaisiin pentueisiin syntyneet pitkäkarvaiset pennut suoraan pitkäkarvaiseksi collieiksi karvanlaadun mukaan. Eri karvamuunnoksia ei kuitenkaan saa risteyttää. Useissa muissa maissa, mukaan

lukien Ruotsi ja Yhdysvallat, risteyttäminen on sallittua. Suomessa risteyttäminen on ollut mahdollista Suomen Kennelliiton Jalostustieteellisen toimikunnan poikkeusluvalla. Poikkeuslupia on myönnetty muutamia, ja risteytyspentueita on rekisteröity poikkeusluvalla neljä.

Vuonna 2020 jalostustoimikunta anoi pentuekohtaisesta poikkeuslupaprosessista vapaata, yleistä määräaikaista poikkeuslupaa, jonka Kennelliitto myönsi ajalle 1.1.2021 – 31.12.2025, kun pentueen molemmat vanhemmat täyttävät sileäkarvaisten collieiden PEVISA-ehdot. Karvanlaatumuunnosten risteyttämisestä syntyneet pennut rekisteröidään kukin oman karvanlaatunsa mukaiseen muunnokseen.

Vuodesta 2021 alkaen myös sileäkarva-pentueisiin syntyvät pitkäkarvapennut on voinut rekisteröidä suoraan pitkäkarvaiseksi.

KUVA 1. PITKÄKARVAISEN COLLIEEN REKISTERÖINTIEN KEHITYS VUOSITTAIN

3 Järjestöorganisaatio ja sen historia

Suomen Collieyhdistys – Finlands Collieförening ry (myöhemmin myös SCY) on perustettu vuonna 1946 ja se toimii pitkäkarvaisten ja sileäkarvaisten collieiden rotujärjestönä. Sen tehtävänä on herättää harrastusta collierotuihin maassamme, edistää rodun jalostamista ja oikeaa kasvatusta sekä toimia collieharrastajien yhdyssiteenä.

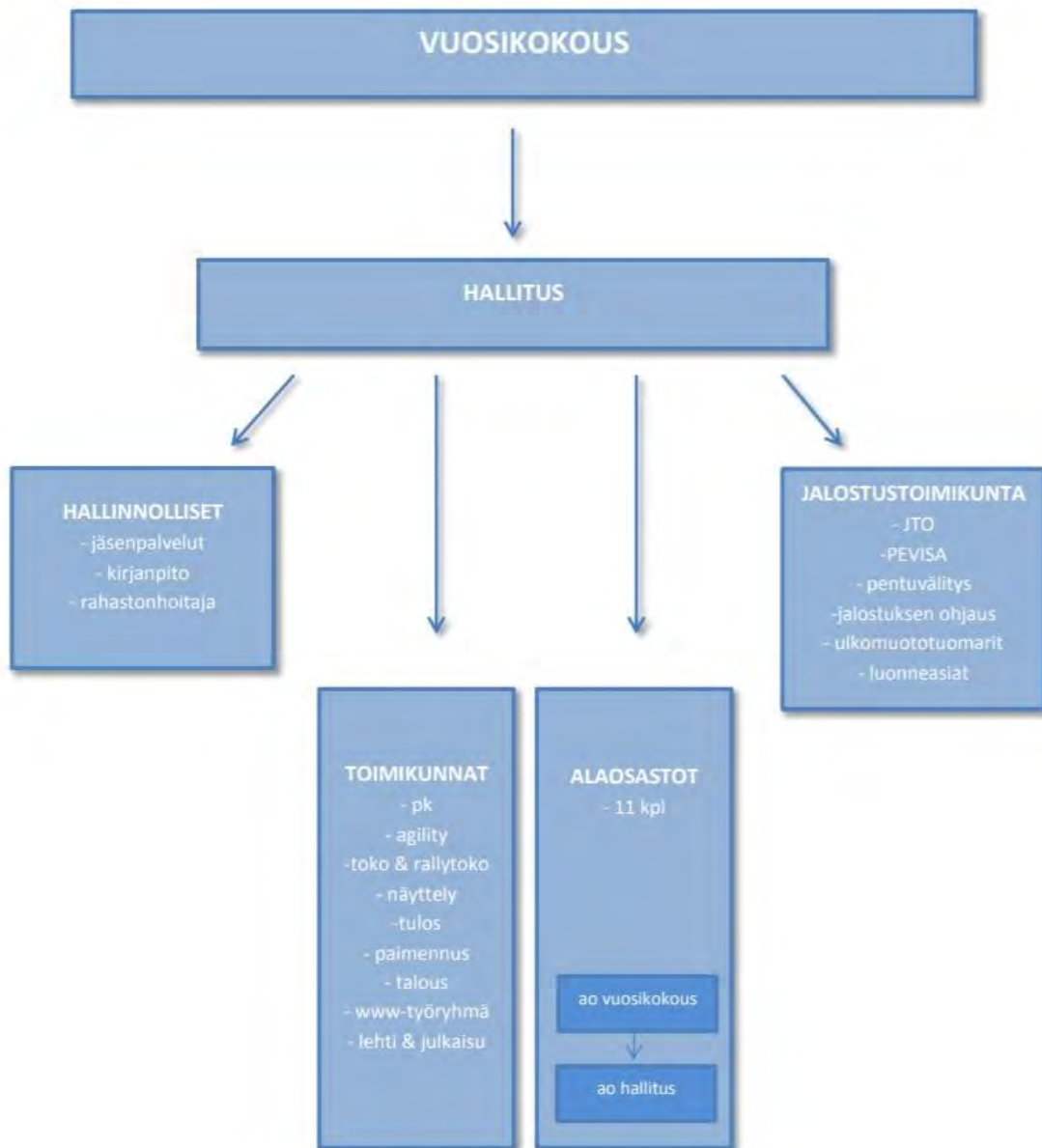
Tarkoitustaan SCY toteuttaa käytännössä tekemällä yhdistyksen toimialaan kuuluvaa valistustyötä julkaisemalla Colliesanomatt-jäsenlehteä ja ylläpitämällä yhdistyksen internet-sivuja, sukutaulu- ja terveystietokantaa sekä järjestämällä keskustelu-, neuvonta- ja koulutustilaisuuksia, kursseja, näyttelyitä, kokeita ja kilpailuja.

Suomen Collieyhdistys ry tarjoaa jalostusneuvontaa, pyrkii levittämään oikeita käsityksiä kenneltoiminnan merkityksestä harrastajille, yleisölle ja julkiselle vallalle. Yhdistys seuraa kenneltoimintaan liittyvää kehitystä niin kotimaassa kuin ulkomailla ja tekee alan kehittämiseen liittyviä aloitteita. SCY ylläpitää yhteyksiä jäseniinsä, alan keskusjärjestöön, kennelpiireihin ja muihin kennelyhdistyksiin sekä antaa tarvittaessa lausuntoja ja muuta apua järjestön toimialan puitteissa, ulkomuototuomarikoulutuksessa, sekä koetuomarikoulutuksessa. Yhdistys ylläpitää laajaa tietokantaa, johon sisältyy yli 200 000 pitkä- ja sileäkarvaisten collieiden sukutaulua sekä mahdollisuus terveystietojen ja geenitestien tulosten ilmoittamiseen.

Yhdistyksen toiminta käsittää koko maan, mutta eri puolilla Suomea on 11 alaosastoa, jotka järjestävät paikallista toimintaa. Alaosastoilla ei ole erillisiä jäseniä, vaan alaosastojen toiminta on avointa kaikille pääyhdistyksen jäsenille. Ensimmäinen alaosasto perustettiin vuonna 1966.

Yhdistys kokoontuu vuosittain yhteen varsinaiseen kokoukseen vuodesta 2023 alkaen. Yhdistyksen hallinnosta vastaa vuosikokouksen valitsema hallitus. Hallitus asettaa tarpeellisen määrän alaisuudessaan toimivia toimikuntia. Koko yhdistyksen jäsenmäärä oli vuoden 2022 lopussa 1718 jäsentä. Jäsenmäärä on viidessä vuodessa noussut merkittävästi noin 430:llä, joka ei selity pelkästään kahden edellisen vuoden rekisteröintimäärien kasvulla, vaan kertoo onnistumisesta jäsenhankinnassa ja yhdistyksen toiminnan kehittämistyössä.

Yhdistys on Suomen Kennelliitto ry:n (SKL), Suomen Palveluskoiraliitto ry:n (SPKL), Helsingin Kennelpiirin, Suomen Agilityliitto ry:n (SAGI) sekä Suomen Valjakkourheilijoiden liitto ry:n (VUL) jäsenyhdistys.

KUVA 2. SUOMEN COLLIEYHDISTYS RY:N ORGANISAATIOKAAVIO.

Jalostustoimikunnan organisaatio

Kennelitto edellyttää rotujärjestöiltä jalostuksenohjausta, jota varten rotujärjestöissä tulee olla jalostustoimikunta. Suomen Collieyhdistyksen jalostustoiminta on aloittanut toimintansa vuonna 1960, jolloin sen nimi oli siitosneuvosto. Jalostustoimikunta koostuu rotujen kasvattajina tai asiantuntijoina tunnetuista kokeneista henkilöistä.

Tavoitteena on, että toimikunnassa on tasainen edustus molemmista karvanlaaduista.

Nykyään toimikuntaan kuuluu kymmenen jäsentä, joista yksi on puheenjohtaja, kaksi ulkomuototuomarijäsentä, ja kaksi luonteen arvioinnin tuomarijäsentä. Hallitus valitsee toimikunnan ehdotuksesta jäsenet tehtäviinsä toistaiseksi, jalostustoimikunnan jäsenillä ei siis ole määrämittäisiä toimikausia.

Jalostustoimikunta pyrkii palvelemaan rotua pitämällä rotujärjestön jalostukselliset velvoitteet ajan tasalla.

Toimikunta lausuu kantansa harkinnan mukaan rodunjalostukseen liittyviin asioihin, esimerkiksi poikkeuslupiin. Tavoitteena on myös tuottaa ja jakaa sellaista tietoa roduista, mikä ei ole vain tilastojen oikolukua tai yleistä rotutietoa, vaan menee pintaa syvemmälle rodun kehitystrendeihin ja ajankohtaisiin ilmiöihin.

Yksi jalostustoimikunnan työllistävimmistä tehtävistä on rotujen jalostuksen tavoiteohjelmien (JTO) laatiminen ja päivittäminen.

4 Rodun nykytilanne

4.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja

Pitkäkarvainen collie on maailmanlaajuisestikin yleinen rotu. Geenipoolin liiallinen kapeneminen ja siitä seuraavat haittavaikutukset ovat kuitenkin varteenotettava huolenaihe myös collierodussa. Kannan koko on suuri, mutta jalostuskäyttöön siitä päätyy vain suhteellisen pieni osa. Kautta historian rodussa on myös esiintynyt siitosmatadoreja, joskin tällä hetkellä suuntaus näyttäisi olevan kohti eri yksilöiden laajempaa käyttöä. Tulevaisuuden kannalta merkitystä populaatorakenteelle on kuitenkin vain sillä, minkä yksilöiden perimä säilyy kannassa sukupolvesta toiseen, ja millaisilla frekvensseillä. Siten käytetyimpien jalostusurosten jälkeläismäärien lisäksi tulisi huomiota kiinnittää yleisimpien isoisien esiintyvyyteen kannassa ja jalostukseen runsaasti käytettyjen koirien keskinäiseen sukulaisuuteen. Jalostuskoirien keskinäisen sukulaisuuden kasvaessa koko populaation sukusiitosaste nousee nopeasti, vaikka yksittäisiä yhdistelmiä suunniteltaessa vältettäisiin liian voimakasta sukusiitosta lähisukupolvissa. Samalla monipuolisten jalostusvalintojen tekeminen seuraavissa sukupolvissa vaikeutuu huomattavasti.

4.1.1 Populaation rakenne ja sukusiitos

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valitun geeniparin molemmat alleelit ovat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli (geeniversio) on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja perimän kautta identtinen. Sukusiitos vähentää yksilön geeniparien heterotsygotiaa, mikä lisää myös haitallisten, usein resessiivisten alleelien ilmenemistä. Vika tai sairaus tulee tällöin ilmi, kun geeniparissa ei ole enää normaalia alleelia varmistamassa geenin toimintaa.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Sukusiitoksen aiheuttamat haitat ovat moninaisia. Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella on pyritty tuottamaan tasalaatuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä ja kasvattamaan tietyn yksilön osuutta syntyvissä jälkeläisissä. On ajateltu, että jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitettykin eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleeliyhdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa; nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdusalttiutta. Ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Monimuotoisuutta turvaava suositus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on suurilukuisissa roduissa enintään 2-3 % laskettuna rodun neljän vuoden rekisteröintimäärästä. Collieilla tämä määrä on 45-68 jälkeläistä laskettuna vuosien 2018-2021 rekisteröinneistä. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi suurilukuisissa roduissa olla korkeintaan 4-6 % laskettuna neljän vuoden rekisteröinneistä (korkeintaan 136 2. polven jälkeläistä).

(Lähde: Suomen Kennelliitto)

Oheisissa taulukoissa on esitetty mitattavissa olevia pitkäkarvaisen collien populaatorakenteesta kertovia lukuja.

TAULUKKO 1. VUOSITILASTO – REKISTERÖINNIIT. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ. SUKUSIIITOSASTEET: RIITTA LINDSTRÖM / SCY:N TIETOKANTA .

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Pennut (kotimaiset)	626	595	489	550	485	481	519	513	566	642
Tuonnit	17	32	21	20	30	16	18	23	16	27
Rekisteröinnit yht.	643	627	510	570	515	497	537	536	582	669
Pentueet	132	116	104	115	97	101	117	102	112	140
Pentuekoko	4,7	5,1	4,7	4,8	5	4,8	4,4	5	5,1	4,6
Kasvattajat	86	75	69	86	74	78	77	76	75	96
jalostukseen käytetyt eri urokset										
- kaikki	83	70	77	75	71	69	78	75	74	85
- kotimaiset	61	49	61	49	47	44	53	51	53	66
- tuonnit	21	18	12	21	19	22	19	20	17	16
- ulkomaiset	1	3	4	5	5	3	6	4	4	3
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 5 kk	5 v 1 kk	4 v 10 kk	5 v	4 v 9 kk	5 v 1 kk	4 v 3 kk	4 v 3 kk	4 v 8 kk	4 v 1 kk
jalostukseen käytetyt eri nartut										
- kaikki	131	112	102	114	96	101	113	100	109	135
- kotimaiset	112	97	83	99	86	92	99	88	98	120
- tuonnit	19	15	19	15	10	9	14	12	11	15
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v	4 v 1 kk	3 v 9 kk	3 v 10 kk	4 v 3 kk	4 v	4 v 1 kk	4 v 1 kk	3 v 11 kk	3 v 11 kk
Isoisät	132	124	128	126	112	122	144	126	128	145
Isoäidit	175	152	147	158	139	142	169	151	146	189
Sukusiitosprosentti	4,7 %	5,3 %	4,6 %	5,9 %	6,4 %	7,0 %	6,3 %	6,6 %	8,1 %	8,2 %

Taulukosta voidaan havaita rekisteröintimäärien vähentyneen huomattavasti 1990-luvun huippuvuosista, jolloin pitkäkarvaisia collieita rekisteröitiin yli 1500 yksilöä vuosittain. Määrä on jatkanut vähenemistään 2000-luvun aikana, tasoittuen viimeisen kymmenen vuoden aikana noin 500:n rekisteröintiin vuodessa. COVID-19 -pandemian aikaiset vuodet 2020 ja 2021 ovat olleet suotuisia rekisteröintimäärien kasvuun, nostaten vuosittaisen syntyvyyden noin 600:n pentuun. Vaikuttaisi kuitenkin, että tämä nousu ei ole pysyvä. Käytettyjen jalostusurosten määrä suhteessa populaatiokokoon on hieman kasvanut 2000-luvulla kertoen siitä, että uroksia on alettu käyttää hieman laajemmalla rintamalla. Lähivuosina ei enää erotu selkeää trendiä, vaan vuosien välillä vaihtelua on kumpaankin suuntaan. Kotimaisia uroksia löydetään ehkä hieman entistä paremmin jalostuskäyttöön suhteessa tuontien käyttömääriin. Urosten ja narttujen määrässä on kuitenkin edelleen havaittavissa selkeä epäsuhta: uroksia on jalostuskäytössä huomattavasti narttuja vähemmän. Ideaalipopulaatiossa jokaisella syntyvällä pentueella olisi eri isä ja emä, jolloin urosten ja narttujen suhde olisi yhden suhde yhteen. Käytännössä tämä ei koiranjalostuksessa koskaan toteudu, mutta oleellista on välttää samojen urosten käyttöä erityisen runsaasti lyhyellä ajanjaksolla.

Astuttamalla iso osa nartuista samoilla tai samansukuisilla uroksilla menetetään myös monien suvultaan arvokkaiden narttujen jalostusarvo tulevilta sukupolvilta. Harvinaisimpien sukuhaarojen säilyttämiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, ja välttää yhdistämisestä niitä suvultaan kaikkein yleisimpään koiramateriaaliin.

Vaikka rekisteröintimäärien laskusuunta näyttääkin pysähtyneen ja jopa kääntyneen nousuun, rodun kasvattajien määrän väheneminen on edelleen ajankohtainen huolenaihe: edellisen JTO:n tarkastelujakson

aikana huomattiin pentueita rekisteröineiden kasvattajien määrään laskeneen neljänneksellä. Tämä alentunut taso on pysynyt ennallaan vajaassa 80:ssä kasvattajassa. Viimeisin pandemiavuosi tosin nosti tätäkin määrää hieman ylöspäin.

TAULUKKO 2. KESKIMÄÄRÄISET SUKUSIIITOSASTEET VUOSINA 2002–2021. AINEISTOSSA VAIN PENTUEREKISTERÖINNIT, EI TUONTEJA. LÄHDE: RIITTA LINDSTRÖM / SCY:N TIETOKANTA / PEDIGREE VIEWER -OHJELMA.

Vuosi	10 sukupolvea	Sukupolvia ei rajoitettu
2002	11,8 %	21,3 %
2003	12,3 %	22,2 %
2004	11,5 %	21,1 %
2005	10,9 %	20,9 %
2006	11,6 %	21,9 %
2007	10,6 %	20,9 %
2008	9,5 %	19,6 %
2009	9,6 %	20,0 %
2010	9,6 %	20,3 %
2011	8,3 %	19,6 %
2012	8,2 %	19,7 %
2013	8,1 %	20,2 %
2014	6,6 %	18,2 %
2015	6,3 %	18,9 %
2016	7,0 %	19,5 %
2017	6,4 %	19,2 %
2018	5,9 %	18,4 %
2019	4,6 %	17,3 %
2020	5,3 %	18,6 %
2021	4,7 %	18,1 %

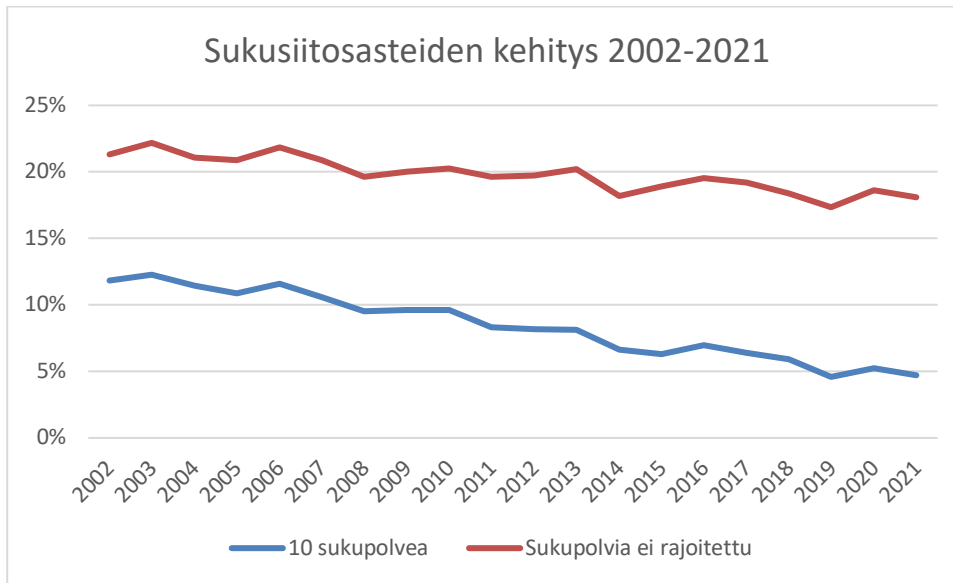
Kannan keskimääräisen sukusiitosasteen laskemiseen on tässä yhteydessä aikaisemmissakin jalostuksen tavoiteohjelmissa käytetty omatoimisesti täydennettyä KoiraNet-jalostustietojärjestelmän aineistoa koirien polveutumuksesta, koska Suomen Kennelliiton tallentamat tiedot antavat erittäin puutteellisen, todellista tilannetta alhaisemman arvion. **Sukusiitosasteet on tähän päivitykseen ensimmäistä kertaa laskettu laajasti täydennetyn, samaan alkuperäisaineistoon perustuvan Suomen Collieyhdistyksen uuden tietokannan pohjalta Pedigree Viewer -ohjelmalla, ja tiedosto sisältää yli 200 000 pitkä- ja sileäkarvaista collieta. Tietokanta on julkinen ja löytyy osoitteesta <https://scy.pedigreedatabaseonline.com>.**

Pisimmät tiedossa olevat sukuhaarat ulottuvat aina 1800-luvun lopulle asti. Tietokanta laskee 10:n polven sukusiitosasteet. Pedigree Viewer -ohjelman avulla voidaan huomioida sukusiitosasteiden ja sukulaisuuksien laskennassa kaikki saatavilla olevat sukupolvet. Pedigree Viewer -ohjelma laskee kahden koiran välisen sukulaisuuden käyttämällä Kempthornen metodologia (Henning & Townsend, 2005). Kahden koiran keskinäinen sukulaisuus ilmaisee kuinka suuri osuus niiden geeniperimästä on identtistä alkuperää. Yksittäisen pentueen sukusiitosaste on vanhempien keskinäinen sukulaisuus jaettuna kahdella.

Eryteisesti kymmenellä polvella tarkasteltuna havaitaan 2000-luvulla tapahtunut voimakas keskimääräisen sukusiitosasteen lasku. KoiraNet-aineistosta tätä sukusiitosasteen muutosta ei pystytä havaitsemaan, sillä se antaa todellista matalampia, vain 2-3% lukuja joista kyseinen trendi ei tule esiin.

Keskimääräinen sukusiitosaste rodussa nousee jatkuvasti vuosien kuluessa, kun aineistoon tulee lisää samoista kantavanhemmista polveutuvia sukupolvia. Käytettävissä oleva sukutauluaineisto on kuitenkin määrältään rajallinen, joten sukusiitosasteiden laskennassa tämä historiallinen sukusiitos ei loputtomasti nosta prosentteja. Uudempien sukupolvien väljemmät sukutaulut sekä lisääntyneet tuonnit ovat kääntäneet keskimääräisen sukusiitosasteen aineistossa laskuun tarkasteltavalla aikavälillä, mutta

rajoittamattomalla aineistolla historiallinen sukusiitos edelleen vaikuttaa siten, että sukusiitosasteen laskukäyrä on loivempi. Kannan keskimääräisen sukusiitosasteen kehitys vuosittain on esitetty seuraavassa kuvassa.

KUVA 3. VUOSINA 2002–2021 REKISTERÖITYJEN PITKÄKARVAISTEN COLLIEIDEN KESKIMÄÄRÄISEN SUKUSIITOSASTEEN KEHITYS. LÄHDE: SCY:N TIETOKANTA / RIITTA LINDSTRÖM (PEDIGREE VIEWER - OHJELMA)

Tuontikoirien avulla voidaan laajentaa kannan geenipoolia, mutta riippuen minkälainen rooli niille muodostuu jalostuskäytössä, tuontien rooli populaatiorakenteen kehityksessä voi olla jopa täysin päinvastainen. Pitkäkarvaisia collieita tuodaan ulkomailta muutamia kymmeniä vuosittain. Myös ulkomaisia jalostusuroksia käytetään jonkin verran. Tuontien ja ulkomaisten urosten osuus rekisteröityjen pentujen vanhemmista on 2000-luvun alussa kasvanut, ja vaikka välillä on ollut vuosittaista vaihtelua alaspäinkin, tuontikoira päätyy edelleen isäksi ainakin neljännekselle syntyvistä pennuista. Viimeisen kymmenen vuoden aikana yleinen suunta on taas ollut sekä tuontiurosten että tuontinarttujen kasvavaan suosioon päin. Taulukossa 3 on esitetty tuontikoirien määrät vuosittain sekä tuonti- ja ulkomaisten koirien osuus rekisteröityjen pentueiden vanhemmista.

TAULUKKO 3. TUONTIKOIRIEN MÄÄRÄT VUOSITTAIN SEKÄ TUONTI- JA ULKOMAISTEN KOIRIEN OSUUS REKISTERÖITYJEN PENTUJEN VANHEMMISTA. LÄHDE: SUOMEN KENNELLIITON KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

	Rekisteröinnit yht.			Jalostukseen käytetyt urokset					Jalostukseen käytetyt nartut		
	Tuonnit	Rekisteröinnit	tuontien osuus	kaikki	tuonnit	osuus	ulkomaiset	osuus	kaikki	tuonnit	osuus
2021	17	643	3 %	83	21	25 %	1	1 %	131	19	15 %
2020	32	627	5 %	70	18	26 %	3	4 %	112	15	13 %
2019	21	510	4 %	77	12	16 %	4	5 %	102	19	19 %
2018	20	570	4 %	75	21	28 %	5	7 %	114	15	13 %
2017	30	515	6 %	71	19	27 %	5	7 %	96	10	10 %
2016	16	497	3 %	69	22	32 %	3	4 %	101	9	9 %
2015	18	537	3 %	78	19	24 %	6	8 %	113	14	12 %
2014	23	536	4 %	75	20	27 %	4	5 %	100	12	12 %
2013	16	582	3 %	74	17	23 %	4	5 %	109	11	10 %
2012	27	669	4 %	85	16	19 %	3	4 %	135	15	11 %

Taulukosta havaitaan tuontikoirien osuuden käytetyistä jalostuskoirista kasvaneen viimeisen vuosikymmenen aikana, joskin trendi on aivan viime vuosina kääntynyt alaspäin vuosien 2016-2018 huippulukemista. Liasta tuontiurossen käytöstä kotimaisen kasvatustyön kustannuksella on tuolloin varoitettu, ja kasvattajat ovatkin mahdollisesti huomioineet asian valintoja tehdessään. Tämä tuontiurossa suosiva kehitys on näkynyt jo kahden edellisen JTO:n tarkastelujaksolla. Tilannetta heijastelee käytetyimpien jalostusurosten lista, jossa käytetyin uros on kotimainen, mutta viisi seuraavaa tuontea. Tuontinarttujen osuus jalostukseen käytetyistä on kasvanut edelleen.

Oikein hyödynnettynä tuontikoirista voi olla geneettisen monimuotoisuuden kannalta hyötyä. Tuontikoirien runsaassa jalostuskäytössä on kuitenkin myös oleellisia riskitekijöitä johtuen heikommin tunnetuista ja vähemmän tutkituista taustoista. Siksi erityisesti tuontiurossen jalostuskäytössä tulisi olla alkuun maltillinen, kunnes jälkeläisnäytön perusteella on nähtävissä, ettei se periytä voimakkaasti jotain ei-toivottua ominaisuutta tai sairautta.

Tuontikoirien vaikutus sukusiitosastetta alentavasti toteutuu vain, jos niillä on sukutaulussaan todellisuudessa nykyisestä kannasta jo aikaisessa vaiheessa eriytyneitä linjoja. KoiraNet-jalostustietojärjestelmä antaa tuontikoirien merkityksestä liian positiivisen kuvan, koska niiden sukutauluja on tallennettu tietokantaan yleensä vain kolme sukupolvea. Alla olevassa taulukossa esitetään tuonti- ja ulkomaisten koirien jälkeläisten sukusiitosasteet verrattuna koko kannan keskiarvoihin.

TAULUKKO 4. TUONTI- JA ULKOMAALAISTEN KOIRIEN VAIKUTUS KANNAN SUKUSIITOSASTEeseen VUOSINA 2012–2021. SUKUSIITOSASTEET ON LASKETTU KYMMENELLÄ SUKUPOLVELLA (LÄHDE: SCY:N TIETOKANTA, RIITTA LINDSTRÖM).

Vuosi	Molemmat Suomessa syntyneitä	Toinen tuonti tai ulkomainen	Molemmat tuonti tai ulkomainen
2012	8,2 %	8,3 %	12,1 %
2013	8,2 %	7,9 %	8,3 %
2014	7,6 %	5,5 %	5,1 %
2015	7,2 %	5,5 %	8,7 %
2016	8,0 %	6,0 %	7,2 %
2017	6,6 %	5,1 %	12,8 %
2018	6,1 %	6,0 %	6,2 %
2019	4,8 %	3,9 %	10,2 %
2020	5,2 %	5,7 %	4,5 %
2021	4,9 %	4,6 %	3,8 %

Taulukoista havaitaan että tuontikoirien vaikutus ”uuden veren” saamiseksi kantaan on ollut todellisuudessa melko pieni, mutta viime vuosina se on kasvanut. Tuontikoira-yhdistelmien vaikutus kannan geenipooliin riippuu paitsi niiden jälkeläismäärästä, myös siitä millaisiin ja kuinka yleisiin sukuihin tuontikoiria yhdistetään, ja käytetäänkö jatkojalostuksessa uusiin tuontisukuihin kohdistuvaa linjasiitosta vai ei. Toisistaan erillisten ja etenkin harvinaisempien sukuhaarojen säilyttäminen rodussa tulisikin olla yksi tärkeä huomion kohde jalostusvalinnoissa.

TAULUKKO 5. VUOSINA 2002–2021 REKISTERÖITYJEN PENTUJEN KESKIMÄÄRÄISTEN SUKUSIITOSASTEIDEN JAKAUMA NIISSÄ YHDISTELMISSÄ, JOISSA TOINEN VANHEMMISTA TAI MOLEMMAT VANHEMMAT OVAT OLLEET TUONTI- TAI ULKOMAALAISIA KOIRIA, JA VERTAILU YHDISTELMIIN, JOTKA OVAT KOTIMAISTA ALKUPERÄÄ. SUKUSIITOSASTEET ON LASKETTU KYMMENELLÄ SUKUPOLVELLA (LÄHDE: SCY:N TIETOKANTA, RIITTA LINDSTRÖM).

kotim 1 vs 2		Pk kotimainen (1 polvi)		Pk kotimainen (2 polvea)		Pk tuonti (2 polvea)		2p vs 2p
ero		keskiarvo	n	keskiarvo	n	keskiarvo	n	ero
-0,67 %	2002	11,70 %	90	11,03 %	34	20,32 %	3	9,29 %
-0,81 %	2003	12,85 %	97	12,04 %	40		0	
-0,43 %	2004	11,63 %	99	11,20 %	29	27,79 %	2	16,58 %
0,84 %	2005	9,68 %	88	10,52 %	32	18,88 %	5	8,36 %
-1,06 %	2006	11,13 %	82	10,07 %	35	18,42 %	2	8,35 %
-1,52 %	2007	10,14 %	95	8,62 %	37	21,31 %	5	12,69 %
-1,39 %	2008	10,46 %	78	9,07 %	34	12,67 %	8	3,60 %
-0,67 %	2009	9,79 %	90	9,13 %	38	10,18 %	9	1,06 %
-0,78 %	2010	9,59 %	78	8,81 %	18	14,61 %	4	5,80 %
-0,44 %	2011	8,35 %	97	7,92 %	29	12,43 %	4	4,51 %
-0,73 %	2012	8,62 %	93	7,89 %	27	12,59 %	1	4,70 %
-1,18 %	2013	8,25 %	72	7,07 %	26		0	
0,83 %	2014	8,43 %	56	9,27 %	21	5,53 %	3	-3,73 %
-0,93 %	2015	7,47 %	60	6,54 %	18	9,99 %	3	3,45 %
0,34 %	2016	8,15 %	52	8,49 %	15	6,13 %	2	-2,37 %
-1,17 %	2017	6,87 %	58	5,69 %	21	10,84 %	5	5,15 %
1,54 %	2018	6,54 %	61	8,08 %	22	11,83 %	2	3,75 %
1,09 %	2019	5,08 %	64	6,17 %	17	16,70 %	1	10,53 %
0,24 %	2020	5,49 %	65	5,73 %	18	5,14 %	7	-0,60 %
0,09 %	2021	4,91 %	73	5,00 %	16	3,38 %	6	-1,61 %

kotimainen 1 polvi: pentueen vanhemmat Suomessa syntyneitä

kotimainen 2 polvi: pentueen vanhemmat ja kaikki isovanhemmat Suomessa syntyneitä

tuonti 2 polvea: pentueen vanhemmat tuonteja ja kaikki isovanhemmat ulkomaisia/tuonteja

Taulukko 5, jossa on huomioitu yhdistelmän tausta 2.polveen asti, on uusi, eikä siten suoraan verrannollinen aikaisempaan tilastointitapaan. Tällä muutoksella on haluttu erityisesti tarkastella tuontien vaikutusta jälkeläistensä kautta, ja lisäksi se kertoo suuntaa-antavasti siitä, kuinka eriytynyt suvullisesti suomalainen kanta on collieista muissa maissa, ja onko tuonteja käytetty yhdistäen keskenään tai jo maassa olevaan samansukuisen koiramateriaaliin, vai ulkosiitostarkoituksessa.

Taulukoiden lukujen analysoinnissa näkyy etenkin 2000-luvun alkupään vuosien osalta tuontikoirayhdistelmien osalta selvä sukusiitosasteita nostava vaikutus tiettyjen linjojen tuontikoirien yhdistelmissä jo aikaisemmin Suomessa olleeseen samansukuisen materiaaliin. Aikaisempien JTO:ien materiaalissa tämä ilmiö selittyi Corydon-linjaisten ja Amerikkalaisten tuontien astuttamisella keskenään. Viime vuosina etenkin amerikkalaisten tuontikoirien osuus on pienentynyt ja niiden perimä on sekoittunut muuhun kantaan. Uutena ilmiönä voidaan pitää runsasta brittiläisten, osittain amerikkalaissukuisten Wicani-koirien ja niiden jälkeläisten tuontia ja keskenään yhdistämistä. Tuontikoira x kotimainen-yhdistelmien sukusiitosasteet ovat kuitenkin keskimäärin hieman rodun keskiarvoa ja kotimaisten koirien yhdistelmiä alhaisempia. Kaikkiaan sukusiitosasteet ovat laskeneet myös tuonti x tuonti -yhdistelmien osalta. Tämä voi selittyä sillä, että viime aikoina tuodut yksilöt ovat olleet vähemmän sukusiitettuja ja vähemmän sukua myös keskenään kuin aiemmat Corydon- ja amerikkalaislinjaiset tuontikoirat.

Pitkäkarvaisten collieiden perimän monimuotoisuutta on tutkittu maailmanlaajuisesti MHC-kompleksiin liittyvän dermatomyositis-tutkimuksen yhteydessä (Evans ym., 2017). Perimän monimuotoisuutta tutkitaan yleisesti kartoittamalla MHC-kompleksin geenien monimuotoisuutta. MHC-geenit toimivat mm. immuunipuolustuksessa, ja niiden monimuotoisuuden menetyksellä on todettu olevan yhteys erilaisiin terveysongelmiin. Tutkimuksessa kartoitettiin DLA-DBR1-lokusta, joka on koirien monimuotoisin MHC-geeni ja josta on löydetty yli 90 eri geeniversiota.. Tutkimuksessa oli edustettuna collieita useista eri Euroopan maista ja Yhdysvalloista, edustaen erilaisia sukulinjoja. Aineiston perusteella ruotsalaisissa ja amerikkalaisissa collieissa ei havaittu lainkaan vaihtelua kyseisessä geenissä, vaan kaikki koirat olivat homotsygotteja saman alleelin suhteen. Muissa Euroopan maissa löydettiin yksittäisiä eri alleleja, mutta huolestuttavan vähän. Tämä tutkimustulos kertoo collierodun olevan maailmanlaajuisesti jopa oletettua köyhempi geneettiseltä monimuotoisuudeltaan.

Tavallisesti jalostussuunnitelmissa käytetty viiden polven sukutaulu on liian lyhyt ja kymmenen vuoden aikajakso riittämätön sukusiitoksen todellisten vaikutusten tarkastelemiseen rodussa. Yleisohje turvallisesta sukusiitosasteesta on alle 6,25 prosenttia, joka vastaa serkusparitusta. Käytännössä pitemmillä sukutauluilla tarkasteltuna suuri osa yhdistelmistä ylittää tämän ohjearvon, ja rodun keskiarvo nousee sen yli. Kymmenen polven rajauksella kuitenkin nähdään, että viimeisen viiden vuoden aikana rodun keskiarvo on laskenut alle 6,25% raja-arvon ja pysynyt siellä. Tämä kertoo rodun tasolla tapahtuneesta muutoksesta kasvattajien jalostusvalinnassa ja selvästä pyrkimyksestä kohti alempia sukusiitosasteita ainakin lähipolvissa. Jalostusvalinnoissa kuitenkin kaukaisempien yksilöiden runsaskin kertautuminen jää usein vaille huomiota, kun yhdistelmä vaikuttaa näennäisesti ulkosiitokselta. Käytännössä varsinaisia ulkosiitosyhdistelmiä on nykyisellään pitkäkarvaisilla collieilla melko vaikeaa tehdä lukuunottamatta sileäkarva-taustaisia ja muutamia erisukuisia tuontikoiria, joiden kohdalla on kuitenkin otettava huomioon niiden jo olemassa oleva jälkeläismäärä tai tulevaisuudessa tapahtuva runsas käyttö sekä linjaaminen. Koska varsinaisten ulkosiitosyhdistelmien tekeminen on melko vaikeaa, tulisi kasvattajien olla hyvin tietoisia niiden sukujen ominaisuuksista, jotka vaikuttavat jalostuskoirien taustoissa.

Pentuekoko on collieilla nykyään keskimäärin noin viisi. Muihin vastaaviin rotuihin verrattuna se on hieman alhainen. Tähän voisi kenties hakea osasyitä rodun historiaan kuuluneista geneettisistä pullonkauloista ja toisaalta hiljakseen tapahtuvasta geenipoolin kapenemisesta. Collieilla tiedetään esiintyvän myös jonkin verran hedelmällisyysongelmia – voisiko kyseessä olla varoitus siitä, että sisäsiitosdepressio alkaa näkyä käytännössä?

4.1.2 Jalostuspohja

TAULUKKO 6. VUOSINA 2012–2021 REKISTERÖITYJEN PITKÄKARVAISTEN COLLIEIDEN POPULAATORAKENNE SUKUPOLVITTAIN TARKASTELTUNA. TEHOLLISTA POPULAATIOTA ON VERRATTU IDEALITILANTEeseen, JOSSA KAIKILLA SUKUPOLVEN AIKANA REKISTERÖIDYILLÄ PENNUILLA ON ERI ISÄ JA EMÄ. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

Per sukupolvi (4 vuotta)										
- pentueet	467	432	417	430	417	432	471	494	526	567
- jalostukseen käytetyt eri urokset	198	192	191	190	200	203	215	212	223	243
- jalostukseen käytetyt eri nartut	350	326	322	334	321	331	359	369	386	422
- isät/emät	0,57	0,59	0,59	0,57	0,62	0,61	0,60	0,57	0,58	0,58
- tehollinen populaatio	372 (40%)	353 (41%)	349 (42%)	356 (41%)	356 (43%)	365 (42%)	391 (42%)	395 (40%)	414 (39%)	452 (40%)
- uroksista käytetty jalostukseen	7%	8%	10%	10%	10%	11%	10%	10%	9%	9%
- nartuista käytetty jalostukseen	15%	20%	22%	24%	25%	22%	22%	20%	19%	20%

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvo, joka kertoo kuinka monen eri yksilön geeniversioita rodun kannassa esiintyy. Se on riippuvainen rodun yksilöiden keskinäisestä sukulaisuusasteesta toisiinsa nähden ja jalostukseen käytettyjen yksilöiden suhteellisesta määrästä. Jos rodun yksilöiden keskinäinen sukusiitosaste kasvaa nopeasti ja jalostukseen käytetään suhteessa vain vähän eri yksilöitä, tehollinen populaatiokoko on pieni. Tällöin geneettistä monimuotoisuutta menetetään nopeammin kuin mutaatiot pystyvät sitä lisäämään. Yleisenä riskirajana teholliselle populaatiokoolle pidetään koiranjalostuksessa 50–100 yksilöä.

Tehollista populaatiokokoa on arvioitu Koiranet-jalostustietojärjestelmän avulla. Järjestelmä käyttää sukupolven mittana neljää vuotta siten, että jokaisen jakson viimeinen vuosi on se, jonka kohdalla tieto näkyy. Jalostustietojärjestelmä laskee tehollisen populaatiokoon käyttämällä laskukaavaa $4 * Nm Nf / (2 * Nm + Nf)$, jossa Nm on jalostukseen käytettyjen urosten ja Nf narttujen määrä.

Urosten ja narttujen jalostuskäytön suhde on säilynyt melko vakiona hieman alle 0,60:ssa. Ideaalitilanteessa suhdeluku on 1, eli jokaista narttua kohden käytetään eri urosta. Tehollinen populaatiokoko on kuitenkin laskenut tarkastelujakson alusta johtuen lähinnä rekisteröintimäärien laskusta. Suhteessa rekisteröintimääriin tilanne näyttää siis olevan kohti monipuolisempia jalostusvalintoja, mutta riittävän laajan geenipoolin ylläpidossa tulee kiinnittää huomiota myös käytettävissä olevien jalostuskoirien määrän laskusuuntaan.

Vuosina 2012–2021 käytetyimmät urokset

TAULUKKO 7. KÄYTETYIMMÄT JALOSTUSUROKSET 2012-2021. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ. TAULUKOSSA ON ESITETTY MYÖS UROSTEN SUKULAISSUHUUDET VÄRIKOODEIN, JOILLA UROKSET ON RYHMITELTY 'PERHEISIIN' LÄHIMMÄN YHTEISEN SUKULAISEN PERUSTEELLA. VALKOISELLA POHJALLA OLEVIA EI VOITU SELKEÄSTI SIOITTA PERHEISIIN MUIDEN KANSSA. KOIRILLA, JOILLA ON NIMENSÄ PERÄSSÄ MYÖS TOINEN VÄRIKOODI, ON SUKUTAULUSSAAN MYÖS TOINEN MERKITTÄVÄ SUKULAISSUUS LISTALLA OLEVIIN UROKSIIN. PERHEJAKO EI VASTAA LIITTEESSÄ 1 TAULUKOITUJA GENEETTISIÄ SUKULAISSUUKSIA, JOTKA PAINOTTUVAT HISTORIALLISEEN SUKUSIITOKSEEN, VAAN SEN TARKOITUKSENA ON AUTTAA HAHMOTTAMAAN KÄYTETYIMPIEN KOIRIEN LÄHIPOLVIEN LINKITTÄMISTÄ TOISIINSA.

#	Uros	kotimaa	Synt	Pentueita	Pentuja	%osuus	kumulat. %	Toisessa polvessa		Yhteensä	
								Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	IROKON TITANIUM	FI	2010	22	109	1,99 %	2 %	60	312	22	109
2	CORYDON CATCH ME DRIFTIN	UK	2006	21	94	1,72 %	4 %	72	314	22	100
3	WICANI DRAGONS BLOOD	UK	2011	16	89	1,63 %	5 %	52	236	16	89
4	WICANI COMMAND PERFORMANCE	UK	2013	14	87	1,59 %	7 %	19	98	15	96
5	SKABONA ORIENTAL STYLE	SE	2014	18	81	1,48 %	8 %	16	76	22	95
6	ABSOLUTE DYNAMITE OF THE WINDY LANDS	SLO	2011	17	80	1,46 %	10 %	21	108	18	92
7	MERRY MOONRAY'S FIRECRACKER	FI	2014	15	80	1,46 %	11 %	6	32	17	86
8	ROXIER'S BLUE MAXSON	FI	2009	16	78	1,43 %	13 %	33	181	18	83
9	SHANLMAIN SOUL STRIDER	UK	2011	17	77	1,41 %	14 %	19	110	17	77
10	TRUST ME FANTAZIJA	LV	2012	11	75	1,37 %	16 %	12	68	12	82
11	PAHLEX MAKE ME A MILLION	DK	2011	14	70	1,28 %	17 %	18	70	14	70
12	WICANI WRITTEN IN LEGEND	UK	2010	9	60	1,10 %	18 %	0	1	9	60
13	LADNAR KISSMASTER	UK	2013	10	52	0,95 %	19 %	13	78	10	52
14	LEAFTRIBE OLD BLACK JOE	FI	2006	9	51	0,93 %	20 %	56	222	17	100
15	CARNOUSTIE'S CARRY ON	FI	2013	11	48	0,88 %	21 %	4	27	12	54
16	HEARTS OF OLYMPIA LET IT BE KISS	SE	2011	8	47	0,86 %	22 %	5	31	8	47
17	WICANI DARK AMBIENCE	UK	2010	9	46	0,84 %	22 %	10	54	9	46
18	ROXIER'S BLUE MAXMAN	FI	2015	7	45	0,82 %	23 %	4	25	11	73
19	ZINNIA'S EYE OF THE TIGER	FI	2010	10	45	0,82 %	24 %	7	33	10	45
20	BLACK GARY LATIN LOVER	FI	2012	9	45	0,82 %	25 %	4	22	9	45

TAULUKKO 8. 20 KÄYTETYIMMÄN JALOSTUSUROKSEN JÄLKEÄISTEN OSUUKSET VUOSITTAISISTA REKISTERÖINNEISTÄ 2012- 2021. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOKANTA.

#	Uros	Synt.	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
1	IROKON TITANIUM	2010		10 / 1,68%	5 1,02%	19 3,45%	14 2,98%	3 0,62%	10 1,93%	5 0,97%	30 5,30%	13 2,02%
2	CORYDON CATCH ME DRIFTIN	2006					16 3,30%	32 6,65%	11 2,12%	11 2,14%	5 0,88%	19 2,96%
3	WICANI DRAGONS BLOOD	2011			10 2,04%	21 3,82%	21 4,33%	17 3,53%	20 3,85%			
4	WICANI COMMAND PERFORMANCE	2011			5 1,02%	5 0,91%	8 1,65%	25 5,20%	13 2,50%	24 4,68%		
5	SKABONA ORIENTAL STYLE	2014		21 3,53%	7 1,43%	32 5,82%	8 1,65%	13 2,70%				
6	ABSOLUTE DYNAMITE OF THE WINDY LANDS	2011		20 3,36%	5 1,02%	3 0,55%	4 0,82%	6 1,25%	18 3,47%	16 3,12%	8 1,41%	
7	MERRY MOONRAY'S FIRECRACKER	2014	12 1,92%	26 4,37%		8 1,45%	16 3,30%	15 3,12%				
8	ROXIER'S BLUE MAXSON	2009		8 1,34%	13 2,66%	2 0,36%	11 2,27%	14 2,91%	12 2,31%	4 0,78%	4 0,71%	10 1,56%
9	SHANDLMAIN SOUL STRIDER	2011				5 0,91%	3 0,62%	4 0,83%	31 5,97%	22 4,2%	12 2,12%	
10	TRUST ME FANTAZIJA	2012	6 0,96%	18 3,03%	8 1,64%	25 4,55%	7 1,44%		5 0,96%			
11	PAHLEX MAKE ME A MILLION	2011	8 1,28%	25 4,20%	11 2,25%	5 0,91%	5 0,91%	21 4,27%				
12	WICANI WRITTEN IN LEGEND	2010	8 1,28%			24 4,36%	24 4,36%	8 1,66%	15 2,89%			
13	LADNAR KISSMASTER	2013	13 2,08%	10 1,68%	5 1,02%		14 2,89%	5 1,04%	5 0,96%			
14	LEAFTRIBE OLD BLACK JOE	2006			3 0,61%	3 0,55%	5 1,03%			6 1,17%	16 2,83%	18 2,80%
15	CARNOUSTIE'S CARRY ON	2013	6 0,96%	24 4,03%	14 2,86%	3 0,55%		1 0,21%				
16	HEARTS OF OLYMPIA LET IT BE KISS	2011				7 1,27%		11 2,29%	8 1,54%	2 0,39%	19 3,36%	
17	WICANI DARK AMBIENCE	2010						12 2,49%	2 0,39%	8 1,56%	9 1,59%	15 2,34%
18	ROXIER'S BLUE MAXMAN	2015	3 0,48%	14 2,35%	8 1,64%	15 2,73%	5 1,03%					
19	ZINNIA'S EYE OF THE TIGER	2010					6 1,24%		5 0,96%	20 3,90%	5 0,88%	9 1,40%
20	BLACK GARY LATIN LOVER	2012				2 0,36%	11 2,27%		26 5,01%	6 1,17%		

Käytetyimpien urosten jälkeläismäärät ovat pysyneet suunnilleen samalla tasolla edelliseen tarkastelujaksoon nähden. Osan käytetyimmistä uroksista voi kuitenkin sanoa olleen ajoittain liian suosittuja. 2007–2016 tilastoinnissa havaitaan seitsemän uroksen jälkeläistuoton ylittäneen viisi prosenttia vuosittaisesta jälkeläismäärästä ja 2012-2021 -jaksolla viiden prosentin vuosittaisen rajan ylitti 6 urosta. Ylitykset painottuvat jakson aikaisimpiin vuosiin, mutta on huomioitava että vuosittaisesta käytöstä 5%:n pintaan tai sen yli käytettyjä koiria löytyy vuosilta 2020 ja 2021 useampia, jotka eivät vielä nouse koko tarkastelujakson käytetyimpien listalle, eivätkä siten listaudu tähän tilastoon. Kasvattajien tulisikin paremmin ennakoida valintojaan suhteessa koko rotuun.

Uroksen jalostuskäytössä tulisi huomioida paitsi elinikäinen jälkeläismäärä, myös mahdollinen lyhyellä aikavälillä tapahtuva liikkakäyttö, jolloin liian suuri osa tietyn sukupolven yksilöistä on läheistä sukua keskenään. Yleisesti suositellaan, että yhden jalostusuroksen jälkeläismäärä ei ylittäisi viittä prosenttia sukupolven aikana rekisteröidyistä koirista. Sukupolven pituus on noin neljä vuotta. Tämä määrä laskettuna vuosien 2018-2021 rekisteröinneistä (2260 pentua) on 113 jälkeläistä. On huomattava, että SKL:n antama suositus uroksen elinikäisestä jälkeläismäärästä (45-68) on tiukempi kuin tämä sukupolvea koskeva yleinen suositus. Pandemiavuosien nousu rekisteröinneissä näkyy tämän tarkastelujakson tilastoinnissa, ja tulevaisuutta ajatellen olisikin hyvä suhteuttaa urosten sukupolven aikainen maksimi käyttömäärä hieman tätä lukuarvoa alhaisemmaksi. Uros saattaa jättää jälkeläisiä jopa kymmenen vuoden ajan eli vaikuttaa useamman sukupolven ajan.

Käytetyin uros Irokon Titanium on jättänyt jälkeläismääränsä pitkällä, yhdeksän vuoden aikavälillä. Yhtä vuotta lukuun ottamatta sen vuosittaiset jälkeläismäärät ovat olleet maltillisia. Populaation kannalta tulisi pyrkiä hyödyntämään laadukkaita uroksia pitkän jalostusuran läpi, pitäen vuosittaisen pentuemäärät muutamassa pentueessa. Muutaman uroksen osalla käyttö näyttää keskittyvän voimakkaasti tietyille aikajaksolle. Näiden osalta kyseessä ovat usein aikuisena maahan tulleet tuontiurokset. Toisaalta listassa esiintyy myös useita koiria, joiden jälkeläiset jakautuvat tasaisesti koko sen lisääntymisiän ajalle ylittämättä vuosittaisia suositusrajoja lainkaan, kuten olisi toivottavaa. Rekisteröintimäärien laskun myötä on syytä huomioida, että vuosittaiset suositukset ylittyvät nykyisin huomattavasti alhaisemmilla pentumäärillä kuin aikaisempina vuosina: jo neljä-viisi pentuetta vuodessa ylittää helposti suositellun 5%:n rajan.

Nykyistä paremmin tulisi huomioida, että nuoria tuontiuroksia ei käytettäisi liikaa heti niiden tultua jalostusikäiseksi, tai aikuisena tulleet nopeasti maahan saavuttuaan. Useamman nuoren tai uuden uroksen kohdalla on ollut havaittavissa turhan innokasta jalostuskäyttöä aivan viime vuosinakin, ennen kuin uroksen periyttämistä ominaisuuksista on saatu riittävästi tietoa. Näitä koiria ei vielä esiinny kymmenen vuoden käytetyimpien koirien listauksessa, mutta ne käyvät ilmi KoiraNet-tietokannan vuosittaisista listauksista.

Kertymät kertovat pentueiden jakautumisesta eri urosten kesken suhteessa rekisteröintimääriin. Taulukosta 8 havaitaan 20 käytetyimmän uroksen olevan isänä yli neljännekselle syntyneitä pentuja viimeisen vuosikymmenen aikana, kuten kahdella edelliselläkin tarkastelujaksolla. Puolet syntyneistä pennuista on 63 käytetyimmän uroksen jälkeläisiä. Eri urosten osuus kumulatiivisessa jälkeläistuotossa on siis laskenut edellisestä (71). Urosten monipuolisempaan käyttöön täytyy muistaa taas kiinnittää huomiota, ettei tilanne pääse huononemaan.

Liitteessä 1 on esitetty täydellinen matriisi käytetyimpien urosten keskinäisistä sukulaisuuksista. Taulukossa esitettyjen käytetyimpien urosten keskinäinen sukulaisuus on laskettu Pedigree Viewer – ohjelmalla SCY:n tietokannan aineistosta. Sukulaisuus on vertailukelpoinen niihin keskimääräisiin sukusiitosasteisiin, jotka on laskettu rajoittamatta laskennassa huomioitavia sukupolvien määrää. Käytetyimpien urosten keskinäinen sukulaisuus on melko korkea, kun otetaan huomioon joukossa olevan myös useita tuontikoiria. Eniten ja läheisimmin sukua ovat Irokon Titanium ja sen pojat Black Gary Latin Lover ja Trust Me Fantazija sekä Roxier's Blue Maxson ja poikansa Roxier's Blue Maxman. Löyhemmistä sukulaisuuksista mainittakoon useat Wicani- ja Corydon -sukuiset urokset. Näillä kaikilla löytyy yhteisiä sukulaisia myös keskenään. Laskennallisesti sukulaisuusasteita nostaa kuitenkin eniten historiallinen sukusiitoskertymä, jonka vuoksi aineistossa lähisukulaisten jälkeen eniten sukua keskenään ovat kokonaan eurooppalaiset koirat, joilla on aineistossa pitkä ja täysi sukutaulu. Kauemmissa sukupolvissa prosentteja nostavat etenkin linjasiitokset Rokeby-koiriin ja Dazzler Of Dunsinaneen sekä Lochinvar of Ladyparkiin.

Käytetyimpien urosten listalta puuttuu muutamia nuoria, jo kohtuullisen paljon käytettyjä uroksia, joilla voidaan arvioida olevan tulevaisuudessa suuri merkitys kantaan, sekä joitakin yksittäisen vuoden käytetyimpiä koiria.

Yleisimmät isoisät

Seuraavissa taulukoissa on esitetty viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajalta rekisteröityjen collieiden 20 yleisintä isoisää (2002–2011 ja 2012–2021). Isoisien tarkastelua voidaan pitää jopa merkittävämpänä kuin käytetyimpien jalostusurosten, koska se kertoo, missä määrin eri koirien geeniperimää on siirtynyt jatkojalostuksessa osaksi seuraavan sukupolven geenipoolia, ja täten tulee vaikuttamaan kannan kehitykseen pidemmälläkin aikavälillä.

TAULUKKO 9. TAULUKOT 9A JA 9B. YLEISIMMÄT ISOISÄT. KOSKA KOIRANET-HAKU EI HUOMIOI LAINKAAN UROKSIA, JOILLA ITSELLÄN EI OLE TARKASTELUAIKANA ENÄÄ REKISTERÖITYJÄ JÄLKELEISIÄ, LISTAUKSESSA ON KÄYTETTY SAMAA AINEISTOA KUIN SUKUSIITOSASTEIDEN TARKASTELUSSA. *=TUONTIKOIRA, #=ULKOMAINEN UROS TAI TUONTIKOIRAN ISÄ. LÄHDE: RIITTA LINDSTRÖM / SCY:N TIETOKANTA (PEDIGREE VIEWER).

	2002-2011	Synt.	2.polven jälkeläisiä	osuus rekisteröinneistä	Kumulat. osuus	2012-2021	Synt.	2.polven jälkeläisiä	osuus rekisteröinneistä	Kumulat. osuus
1	Zinnia's The Original	1996	308	2,3 %	2,3 %	Irokon Titanium	2010	281	2,6 %	2,6 %
2	Hawkeire's Spirit O'Barksdale*	1999	296	2,2 %	4,5 %	Corydon Catch Me Driftin*	2006	218	2,0 %	4,6 %
3	Brilyn Touch of Black*	1999	247	1,8 %	6,3 %	Wicani Caped Crusader*	2009	208	1,9 %	6,5 %
4	Barksdale Stormsong*	1995	226	1,7 %	8,0 %	Wicani Dragonsblood*	2011	192	1,8 %	8,2 %
5	Finn Arrow Black Gary	1988	203	1,5 %	9,5 %	Steadwyn Mahogany Hit*	2006	184	1,7 %	9,9 %
6	Roxier's Blue Max	1995	202	1,5 %	11,0 %	Roxier's Blue Maxam	2004	177	1,6 %	11,5 %
7	Corydon Will Carnegie*	1997	196	1,5 %	12,5 %	Leaftribe Old Black Joe	2006	158	1,4 %	13,0 %
8	Go-West Vom Hause Reinhard*	1999	176	1,3 %	13,8 %	Say Wuf Con Fuoco	2009	150	1,4 %	14,3 %
9	Ingladene Powerplay*	2001	175	1,3 %	15,1 %	Demelewis Dark Moon Driftin Over Corydon #	2005	144	1,3 %	15,7 %
10	Niittykasteen Sensaatio	1985	157	1,2 %	16,3 %	Finn Arrow Jackpot Jerry	2009	129	1,2 %	16,8 %
11	Breezdon Only Edition In Heidelind #	2001	154	1,1 %	17,4 %	Roxier's Blue Maxson	2009	126	1,2 %	18,0 %
12	Black Gary Friendly Face	1995	153	1,1 %	18,5 %	Black Gary Le Poivre Noir	2006	120	1,1 %	19,1 %
13	Nyitramenti Chimney-Sweep #	1998	149	1,1 %	19,7 %	Snowpaw American Idol	2008	117	1,1 %	20,1 %
14	Lynaire Touch of Frost #	1994	145	1,1 %	20,7 %	Van-M Good Fellow At Wicani #	2008	116	1,1 %	21,2 %
15	Zinnia's Brazil Carneval	1994	144	1,1 %	21,8 %	Finn Arrow Exelent Example	2005	112	1,0 %	22,2 %
16	Random Acres William Light*	2005	142	1,1 %	22,9 %	Go-West Vom Hause Reinhard *	1999	111	1,0 %	23,2 %
17	Ingladene Power of Love #	1992	141	1,0 %	23,9 %	Rejejs Oriental Milk Chocolate #	2012	102	0,9 %	24,2 %
18	Phalling Snow of Phreelancer*	1999	141	1,0 %	25,0 %	Shandmain Soul Strider*	2011	99	0,9 %	25,1 %
19	Ingladene Dream Lover*	1991	136	1,0 %	26,0 %	Ruffenuff Fokker Fellowship	2009	96	0,9 %	26,0 %
20	Corydon Blackcat #	1993	124	0,9 %	26,9 %	Wicani Nighthawk #	2005	89	0,8 %	26,8 %

Taulukoista havaitaan edellisten kahden kymmenen vuoden seurantajakson aikana kumulatiivisen yleisimpien isoisien osuuden tasaantuneen noin 27 %:n. Edellisen JTO-jakson kymmenen vuoden aikana, eli vuosina 2007-2016 27,1 prosentilla Suomen colliekannasta oli isoisänä ainakin yksi 20 yleisimmästä. Sitä edeltävän tilastointijakson ensimmäisen vuosikymmenen (1997-2006) aikainen luku oli niinkin iso kuin 33,9 prosenttia, joten populaatorakenteen kannalta oleellinen muutos on tapahtunut 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Tästä kehityssuunnasta tulisi edelleen pitää kiinni.

Vuosien 1997-2006 yleisimmän isoisän Niittykasteen Sensaation vaikutus näkyy edelleen sen pojan Zinnia's The Originalin ja viimeisimmällä kymmenvuotisjaksolla alemman polven jälkeläisten, kuten Irokon Titaniumin, Roxier's Blue Maxamin ja Roxier's Blue Maxsonin kautta. Käytetyin jalostusuros Irokon Titanium on noussut nopeasti korkealle myös isoisätilastoissa mm. kahden käytetyimpien urosten listalle nousevan poikansa Trust Me Fantazijan ja Black Gary Latin Loverin sekä lukuisten tytärien kautta. Myös Corydon Catch Me Driftin on korkealla molemmissa tilastoissa. Se esiintyy isoisänä myös lukuisten ulkomailla syntyneiden jälkeläistensä kautta. Kokonaisuutena tilastosta nähdään, että tuontiuroksilla on suuri merkitys kantaan, vaikka käytetyin uros on kotimainen, kahden Suomessa syntyneen koiran jälkeläinen.

Vuosina 2012-2021 käytetyimmät nartut

Seuraavasta taulukosta havaitaan narttujen jalostuskäytön olevan melko tasaista käytetyimpienkin narttujen osalta. Nykyisen koirarekisteriohjeen mukaan nartulle voidaan rekisteröidä korkeintaan viisi pentuetta. Koska narttujen jälkeläismäärät ovat huomattavasti pienempiä verrattuna käytetyimpiin uroksiin, olisikin informatiivisempaa tarkastella eri emälinjojen yleisyyttä rodussa kuin yksittäisten jalostusnarttujen jälkeläismääriä. Valitettavasti tilastointikelpoista tietoa eri emälinjojen esiintymisestä kannassa ei kuitenkaan ole toistaiseksi käytettävissä. Käytetyimpien narttujen joukossa ei juurikaan esiinny

käytetyimpien urosten lähisukulaisia (isä-tytär, sisarukset), vain Candymoon-nartut Pisang Ambon ja Fashion Style ovat urosten listalla esiintyvien Shadlmain Souls Striderin ja Hearts Of Olympia Let It Be Kiss:n tyttäriä. Vastaavia narttujen keskinäisiä sukulaisuuksia ei ole.

Toisen polven jälkeläismääristä voidaan tehdä suuntaa-antavia päätelmiä siitä, mitkä jalostusnartut ovat vaikuttaneet rodun jatkojalostukseen eniten jälkeläistensä kautta. Luvuista voidaan päätellä, että määrällisesti paljon jälkeläisiä jättäneet nartut eivät välttämättä ole olleet jalostuksellisesti rodulle merkittäviä. Siksi jalostusnarttuja on tässä yhteydessä tarkasteltu listaamalla sekä 20 eniten jälkeläisiä tuottanutta narttua, että 20 yleisintä isoemää. Yleisimpien isoemien listalla nousevat korkealle paitsi runsaasti käytettyjen jalostusurosten emät, myös sellaiset jalostusnartut joilla on useita jatkojalostukseen käytettyjä jälkeläisiä. Koska isoemätilasto on rajattu tällä tarkastelujaksolla rekisteröityihin 2. polven jälkeläisiin, joidenkin kyseisen ajanjakson käytetyimpien narttujen merkitsevyys isoemänä tulee näkymään vasta seuraavalla tarkastelujaksolla.

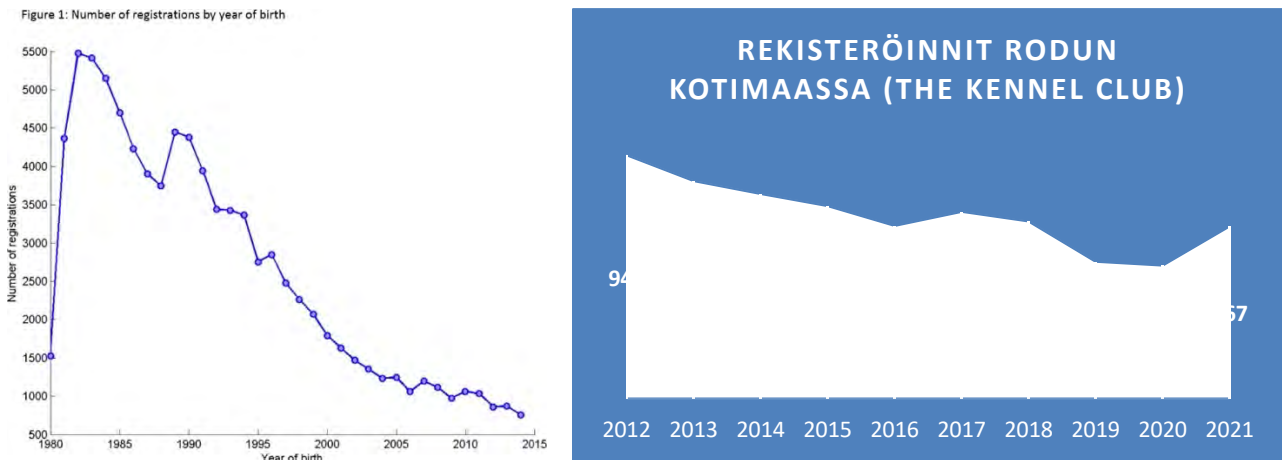
TAULUKKO 10. TAULUKKO 10 A JA 10 B. JALOSTUKSEEN ENITEN KÄYTETYT NARTUT 2012-2021 (LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOKANTA) SEKÄ YLEISIMMÄT ISOEMÄT VUOSINA. LASKENNASSA ON HUOMIOITU 2012-2021 SYNTYNEET 2. POLVEN JÄLKEÄISET, ELI TILASTO ON VERTAILUKELPOINEN ISOISÄTILASTON KANSSA. *=TUONTIKOIRA, # TUONTIKOIRAN EMÄ. SYNTYMÄVUOSIA EI OLE MERKITY VAIN ULKOMAILLE REKISTERÖIDYILLE TUONTIUROSTEN EMILLE. (LÄHDE: RIITTA LINDSTRÖM/ SCY PEDIGREE DATABASE)

	Synt.	pentueita	pentuja		Synt.	2.polven jälkeläisiä	osuus rekist.	kumulat.		
1	BLACK GARY TOUCH OF LOVE	2010	4	31	1	ROKON STARSHINE	1997	185	1,7 %	1,7 %
2	UNICOMETA'N I'M ALL YOURS	2008	4	30	2	WICANI WICKED INDULGENCE #		133	1,2 %	2,9 %
3	SERASECRET NIGHT SILHOUETTE	2015	4	30	3	BLACK GARY TOUCH OF LOVE	2010	119	1,1 %	4,0 %
4	WICANI SHAMELESS BEAUTY *	2012	4	29	4	JUST A LADY FANTAZIJA #		119	1,1 %	5,1 %
5	BLACK GARY LOOK OF LOVE	2010	4	29	5	INLEDENE WELCOME BACK *	2009	109	1,0 %	6,1 %
6	WOOLMILL'S LE BON WERONA	2012	4	27	6	ROXIER'S STAR OF PAST	2006	109	1,0 %	7,1 %
7	CANDYMOON FASHION STYLE	2013	4	27	7	MERRY MOONRAY'S MONA LISA	2011	106	1,0 %	8,0 %
8	CANDYMOON PISANG AMBON	2015	3	25	8	CORYDON FANCY ME #		96	0,9 %	8,9 %
9	BLACK GARY DANCING DREAM	2014	3	24	9	MC LEOD'S ALL DRESSED FOR WICANI #		89	0,8 %	9,7 %
10	STARKISS	2011	3	23	10	STEADWYN BLACK SOULS SINGER *	2003	85	0,8 %	10,5 %
11	BLOMLANE'S HONEY MOON	2013	5	23	11	WICANI SHAMELESS BEAUTY *	2012	84	0,8 %	11,3 %
12	BLACK MIMI'S MADAME MIM	2014	4	23	12	A BLUE PEARL OF THE HOLY MOUNTAIN #		80	0,7 %	12,0 %
13	ASTETTAPAREMPI	2011	3	23	13	INLEDENE LADY LOVE *	2006	80	0,7 %	12,7 %
14	SERASECRET PIECE OF MY HEART	2015	4	22	14	ZINNIA'S LOVE STORY	2004	79	0,7 %	13,5 %
15	PANDARELLAN LA VERNA	2009	4	22	15	SINIKETUN SINISAFIIRI	2009	77	0,7 %	14,2 %
16	MILLAKE'S DUANE NIAMH	2014	3	22	16	WICANI LIGHTS OF AMETHYST #		77	0,7 %	14,9 %
17	KÄRPPÄLEHDON SHAMAN'S CROSSING	2015	3	22	17	WICANI CHERRYRIPE FOR SHANLMAIN #		77	0,7 %	15,6 %
18	EVERGREY'S FOREVER YOURS	2012	4	22	18	IMPRESS ME FANTAZIJA *	2010	75	0,7 %	16,3 %
19	BLACK SARA'S BARBI	2012	5	22	19	PALEX MILLION DOLLAR BABY #		70	0,6 %	16,9 %
20	BLACK GARY SNOW WHITE	2015	3	22	20	CIHFAJA MARIN MUJZ #		70	0,6 %	17,5 %

4.1.3 Rodun populaatiot muissa maissa

Pitkäkarvainen collie on maailmanlaajuisesti edelleen melko suosittu rotu. Sen rekisteröinnit eri maissa ovat kuitenkin viimeisen 20-30 vuoden aikana romahtaneet radikaalisti ja nykyisin pitkäkarvaisia collieita rekisteröidään kotimaassaan Iso-Britanniassakin vain 700-800 pentua vuodessa. Pudotus 30 vuoden takaisista 5500:n yksilön huippulukemista on huolestuttavan jyrkkä ja tarkoittaa geenipoolin merkittävää supistumista. Terveystutkimukset jalostuskäytön ehtona eivät ole pakollisia, mutta niiden tekeminen on yleistynyt The Kennel Clubin suositusten myötä. Rodun geneettisestä monimuotoisuudesta ollaan myös brittiläisen kannan osalta huolestuneita. Oheisessa The Kennel Clubin julkaisemassa kuvassa on esitetty kannan kehitys 80-luvulta alkaen. Rodun kotimaan kannan vaikutus colliejalostukseen maailmanlaajuisesti

on melko suuri lukuun ottamatta Yhdysvaltoja ja Kanadaa, joissa kanta on jo varhain lähes kokonaan eriytynyt rodun kotimaan geenipoolista. Tietoja rodun kotimaan populaatiosta on saatavissa 2015 tehdystä selvityksestä, joka on luettavissa The Kennel Clubin internet-sivustolla. Tiedot perustuvat The Kennel Clubin rekisteröintiaineistoista tehtyyn tutkimukseen (Calboli ym. 2008).

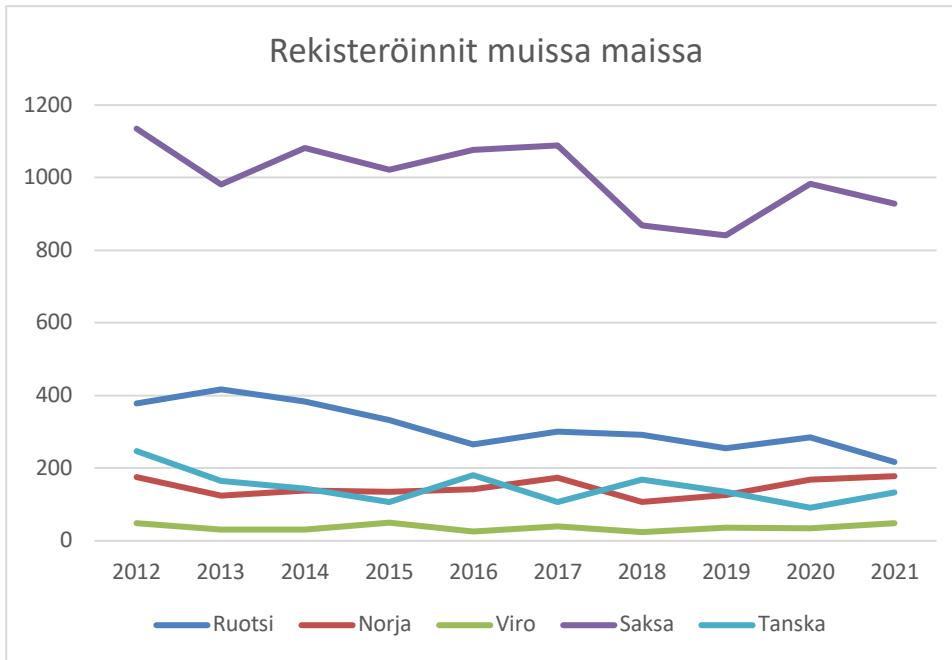
KUVA 4. KUVA 4A JA 4B. REKISTERÖINTIEN KEHITYS RODUN KOTIMAASSA ISO-BRITANNIASSA. LÄHDE: THE KENNEL CLUBIN JULKAISU JA VUOSITTAISET REKISTERÖINTITILASTOT.

Kuvassa 5 tarkastellaan muiden Pohjoismaiden ja Viron pitkäkarvaisen collien rekisteröintimäärien kehitystä. Pohjoismaista Ruotsin kanta on ollut Suomen ohella laajin, mutta rekisteröinnit ovat siellä romahtaneet 2000-luvun alkupuolen 600:sta vuosittaisesta rekisteröinnistä 217:n koiraan vuodessa. Kanta on pudonnut puoleen viimeisen vuosikymmenen aikana. Tanskassa rekisteröidään nykyisin hieman vaihdellen noin 100-150 pentua vuodessa (1990: n. 600), Norjassa muutaman viimevuoden kehitys on ollut nousujohteinen, joskin vuosittaista vaihtelua on esiintynyt, vuoden 2021 lukeman ollessa 178.

Ruotsissa pitkä- ja sileäkarvaisten collien risteyttäminen on sallittua ja populaatiot ovat siten jo pitkältä ajalta osittain yhtenäiset. Ruotsissa colliet ovat Suomen ohella palveluskoirarotu, ja terveysvaatimusten lisäksi jalostuskoirille on tullut 2000-luvun alusta myös luonnevaatimuksia. Näitä vaatimuksia on viime vuosina kiristetty, joka osaltaan luultavasti vaikuttaa rekisteröintien määrään. Pohjoismaissa ja suuressa osassa Keski- Eurooppaa jalostuskoirien dokumentointi on tarkkaa etenkin terveyden osalta. Pohjoismaissa ja Baltiassa on tehty tiiviisti jalostusyhteistyötä ja koirat polveutuvat suurelta osin yhteisistä taustoista.

Keskieuropallaiset colliet polveutuvat enimmäkseen isobritannialaisista suvuista, mutta vaikutusta on ollut myös muutamilla Yhdysvalloista tuoduilla koirilla, ja pohjoismaisen kannan vaikutus on kasvava. Saksassa rekisteröidään tällä hetkellä VDH:n mukaan (2021) vuodessa noin 900 pitkäkarvaista collieta (määrä on vaihdellut ylös-alas muutamalla sadalla viime vuosina) ja Ranskassa v.2021 hieman yli 800 (2016: n. 800, 2007: n. 1200). Virossa rekisteröidään vain muutamia kymmeniä collieita vuosittain. Venäjällä collie ei kuulu yleisimpiin rotuihin eikä koiramateriaalin terveydestä ja luonneominaisuuksista ole kovin kattavasti dokumentoitua tietoa. Suomalaiseen kantaan Itä-Euroopasta tuoduilla koirilla on kuitenkin oleellinen vaikutus. Rekisteröintimäärät ovat Virossa pysyneet varsin tasaisina, parin viime vuoden käyrä on myös hieman nousujohteinen. Vieroon ja Venäjälle on myös myyty Suomesta merkittäviä jalostuskoiria.

Yhdysvalloissa colliepopulaatio on määrällisesti erittäin suuri, collien ollessa American Kennel Clubin rekisteröintitilastoissa 38. yleisin rotu, mutta toistaiseksi Eurooppaan on tuotu hyvin suppea otos kannasta.

KUVA 5. REKISTERÖINTIMÄÄRIEN KEHITYS LÄHIMAISSA. LÄHDE: VDH:N INTERNET-SIVUT, NORJAN, TANSKAN JA VIRON KENNELLIITTOJEN JALOSTUSTIETOKANNAT, RUOTSIN COLLIEKLUBIN JTO:TA VASTAAVA JULKAISU.

Pitkä- ja sileäkarvaisten collieiden risteytykset ja niiden vaikutus populaatioon

Suomen Kennelliiton Jalostustieteellinen toimikunta on kokouksessaan 24.6.2020 hyväksynyt Suomen Collieyhdistys ry:n jalostustoimikunnan ja hallituksen tekemän esityksen määräaikaisesta poikkeusluvasta.

TAULUKKO 11. RISTEYTYSYHDISTELMÄT PITKÄ- JA SILEÄKARVAISTEN POPULAATIOISSA: RISTEYTYSPENTUEISTA SYNTYNEET PITKÄ- JA SILEÄKARVAISET JÄLKEÄISET, SIIRRETYT SILEÄKARVAPENTUEISIIN SYNTYNEET PITKÄKARVAISET, SEKÄ NIIDEN PITKÄKARVAPENTUEET. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOKANTA.

vuosi	rekisteröinnit		sk+sk ("pinat")		sk+pk (risteytykset)			pina+pk	
	yht.pk	yht.sk	pentueita	pk pentuja	pentueita	pk pentuja	sk pentuja	pentueita	pk pentuja
2022	594	219	2	3	14	13	72	1	8
2021	643	226	1	1	15	7	64	1	4
2020	627	195	0	0	2	0	17	4	15
2019	510	196	0	0	0	0	0	2	9
2018	570	213	0	0	1	0	12	4	13
2017	515	160	0	0	0	0	0	1	7
2016	497	172	0	0	2*	0	7*	0	0
2015	537	213	2	2	0	0	0	3	23

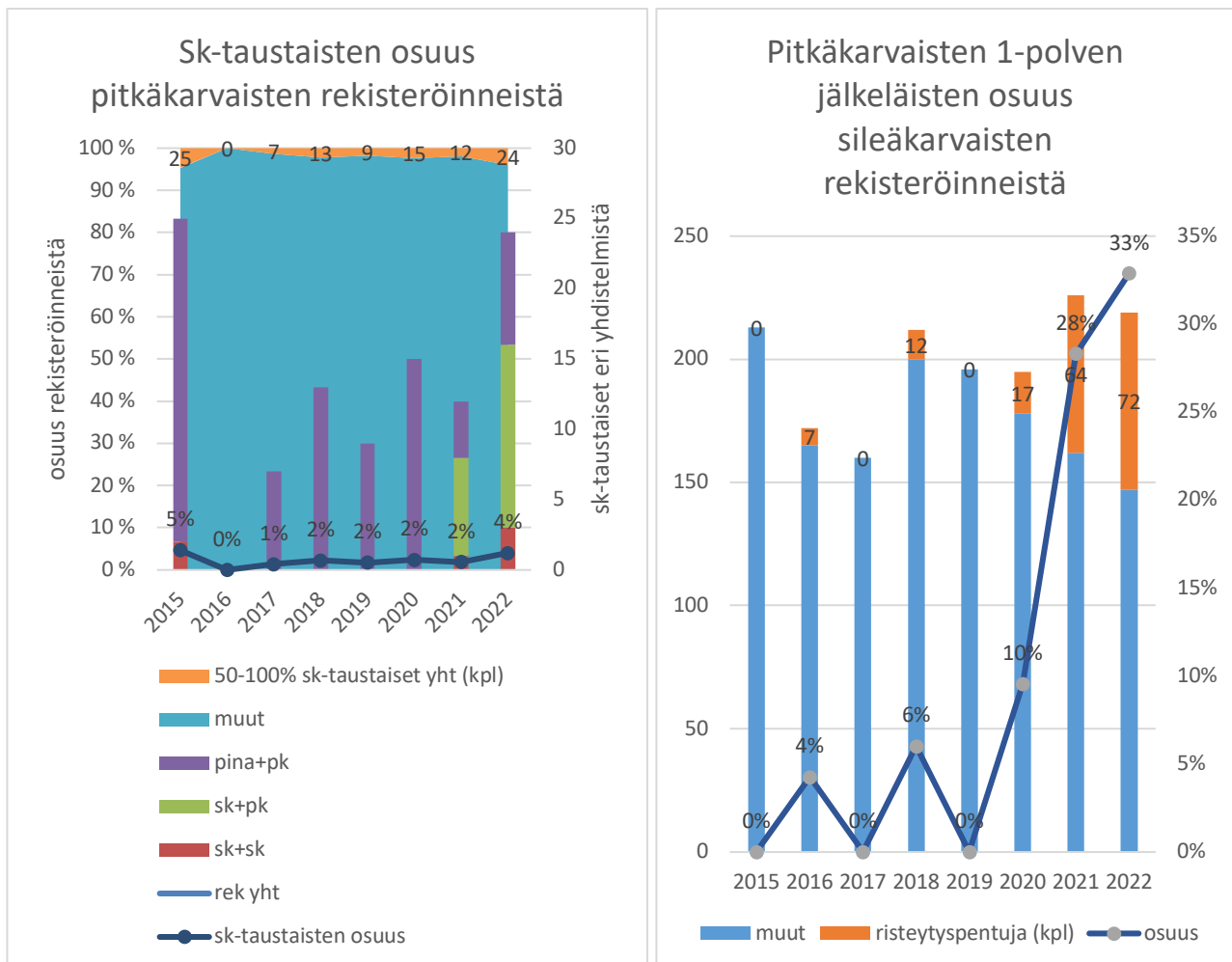
Risteytys eri karvanlaatumuunnosten kesken sallitaan 1.1.2021 – 31.12.2025 välisellä ajalla, kun pentueen molemmat vanhemmat täyttävät sileäkarvaisten collieiden PEVISA-ehdot. C-lonkkaisille on siis risteytyspentueissa valittava aina A-lonkkainen partneri. Karvanlaatumuunnosten risteyttämisestä syntyneet pennut rekisteröidään kukin oman karvanlaatunsa mukaiseen muunnokseen.

Risteytyspentueita on toteutettu ennen määräaikaisen poikkeusluvan voimaantuloa yhdistelmäkohtaisella poikkeusluvalla yhteensä viisi kappaletta, ensimmäinen vuonna 2016. Kaikki kyseisistä pentueista syntyneet pennut ovat olleet sileäkarvaisia. Pitkäkarvapopulaatioon on kuitenkin ollut vaikutusta jo muutamilla aikaisemmin rotuun siirretyillä "pina" -yksilöillä, eli sileäkarvapentueisiin syntyneillä pitkäkarvaisilla.

Risteyttäminen on tai on ollut sallittua useissa maissa kautta rotujen historian, joten täysin eriytyneitä populaatiot eivät ole ennekään olleet. Suomi on kuitenkin yksi maailman johtavista maista sileäkarvaisten collieiden jalostuksessa, ja siten risteytysprojektin vaikutukset suomalaiseen kantaan heijastunevat myös maailmanlaajuisesti.

Kasvattajien tulisikin tuntea vastuunsa lisääntyneen vapauden myötä: Sileäkarvakanta on rodun kotimaassakin pieni, ja se luokitellaan uhanalaiseksi brittiläiseksi roduksi. Vaikka risteytysten odotetaan lisäävään etenkin pienen kannan ja suppean geenipoolin elinvoimaa, on risteytyksiin käytettävien yksilöiden taustojen ja risteytettävän rodun tuntemus oltava mahdollisimman hyvä, jotta pieneen kantaan ei päästetä leviämään haitallisia ominaisuuksia. Risteytystä ei pitäisi tehdä ilman riittävää molempien rotujen tuntemusta riskien arvioimiseksi. Jotta geneettiselle monimuotoisuudelle koitua hyöty olisi todellinen, risteytettävien yksilöiden sukuihin tulisi kiinnittää huomiota myös populaatiotasolla siten, että risteytettävät koirat valitaan suvuista, jotka tuovat jotain uutta, ja joita ei ole vielä risteytysyhdistelmiin käytetty.

Risteytyspientuetta suunniteltaessa on myös ensisijaisen tärkeää suunnitella eteenpäin: mitkä ovat risteytyksen tavoitteet, ja miten siitä on tarkoitus jatkaa seuraavissa sukupolvissa?

KUVA 6. KUVA 6A: SILEÄKARVATAUSTAISTEN 1.POLVEN JÄLKELÄISTEN OSUUS PITKÄKARVAISTEN REKISTERÖINNEISTÄ JA 6B: PITKÄKARVATAUSTAISTEN 1. POLVEN JÄLKELÄISTEN OSUUS SILEÄKARVAISTEN REKISTERÖINNEISTÄ.

Kuvaajista ja taulukosta voidaan havaita, että pitkäkarvaisten vaikutus sileäkarvaisten kantaan on huomattavasti suurempi kuin sileäkarvaisten vaikutus pitkäkarvaisiin. Jopa yli 30% vuosina 2021 ja 2022

rekisteröidyistä sileäkarvaisen collien pennuista oli risteytyspentueista. Yhteensä risteytysyhdistelmiä tehtiin 15 ja 14. Kun ikäluokasta näin suuri osuus on pitkäkarvataustaisia, vaikutus tulee kertaantumaan myöhemmissä sukupolvissa viiveellä ja se tulee olemaan erittäin merkittävä. Kasvattajien tulisikin olla nyt todella tarkkoja ja suunnitelmallisia siinä, miten näistä yhdistelmistä jatketaan eteenpäin, jotta määrä ei pääse korvaamaan laatua geenipoolin laajentamisyrittämissä. Jokaisen yhdistelmän mahdolliset riskit etenkin terveysasioiden suhteen on syytä punnita hyvin tarkasti. Monimuotoisuutta pitäisi pyrkiä lisäämään ennen kaikkea rodussa harvinaisten, toivottujen ominaisuuksien saavuttamiseksi ja niitä oletettavasti tuottavien yhdistelmien kautta. Vastuu risteytysyhdistelmien vaikutuksista sileäkarvaisten kantaan on myös pitkäkarvaisten omistajilla ja kasvattajilla, joiden koira on vanhempana risteytyspentueessa.

4.1.4 Yhteenvedo populaationrakenteesta ja jalostuspohjasta

Pitkäkarvainen Collie on Suomessa suosituimpien rotujen listalla sijalla 19 vuonna 2022. Sijoitus on hieman noussut edelliseltä tarkastelujaksolta, vaikka vuosittaiset rekisteröinnit ovat edelleen hieman laskeneet viimeistä kahta poikkeusvuotta lukuunottamatta. Rekisteröinnit ovatkin 1990-luvun huippuvuosista vähentyneet noin kolmannekseen, joka on huolestuttavan suuri kannan romahdus. Suomalaista colliekantaa pidetään maailmanlaajuisesti edelleen korkeatasoisena ja hyvin dokumentoituna. Yleisenä rotuna osa pennutettavasta kannasta on kuitenkin tasoltaan alle Suomen Collieyhdistys ry:n suosittelemien jalostusyksilöiden vähimmäisvaatimusten, ja etenkin nartuista liian suuri osa jalostukseen käytettävistä koirista on dokumentoimatonta muilta kuin pakollisilta PEVISA:an kuuluvilta terveystiedoiltaan. Geenipoolin säilyttämiseksi riittävän monipuolisena olisi eri koirien mahdollisimman laaja jalostuskäyttö hyvin suositeltavaa, mutta se ei saisi tapahtua jalostuskoirien laadun kustannuksella.

Toisaalta jalostuskoirien laadullisesta tasostakin voidaan olla hieman huolestuneita juuri siksi, että rekisteröintimäärien vähentymisen seurauksena vaatimukset täyttävää jalostusmateriaalia on entistä vaikeampi löytää.

Maailmanlaajuisestikin melko yleisenä rotuna colliekanta ei ole määrällisesti uhanalainen. Geneettistä monimuotoisuutta tulisi kuitenkin pyrkiä säilyttämään huolellisesti, koska rodun historiaan kuuluvat pullonkaulat ja matadorijalostus ovat johtaneet siihen, että suurin osa kannasta on kuitenkin melko läheistä sukua toisilleen. Amerikkalaiset suvut ovat eriytyneet eurooppalaisista ja amerikantuontien kautta on saavutettavissa todellista ulkosiitosta, kun niitä yhdistetään eurooppalaisiin linjoihin. Vaikka colliet eri puolilla maailmaa polveutuvatkin yleisesti samoista esivanhemmista, voidaan eurooppalaisillakin koirilla päästä näennäiseen ulkosiitokseen alle kymmenen sukupolven mittaisilla sukutauluilla. Tuontikoiria käytetään tyypillisesti jalostukseen suhteessa runsaasti. Tuontikoirien käytössä on kuitenkin huomioitava, että niiden yhdistäminen jo ennestään samansukuiseen materiaaliin ei tuota mitään hyötyä geenipoolin kannalta, ja tuontien kohdalla riskit terveyden ja luonneominaisuuksien suhteen tulee aina huomioida erityisen tarkasti. Myöskään sekoittamista rodun yleisimpiin sukuhaaroihin ei voi pitää erisukuisten tuontien geeniperimän tehokkaan hyödyntämisen kannalta järkevänä.

Jalostukseen käytettyjen koirien keskimääräinen ikä on uroksilla hienoisesti laskun jälkeen tasoittunut. Tarkastelujakson lopussa se oli vähän yli neljä vuotta. Nartuilla keskimääräinen jalostuskäytön ikä on pysynyt vakiona noin kolmessa ja puolessa ikävuodessa. Tuloksessa näkyy luultavasti sekä eri yksilöiden lisääntynyt käyttö ja suosittujen siitosurosten ikääntyminen ja jääminen pois käytöstä, mutta myös nuorien (tuonti) urosten turhankin suuri suosio.

Tehollinen populaatiokoko on viimeisellä tarkasteluvälillä laskenut aikaisemmasta rekisteröintien vähentymisen myötä, kääntyen taas hieman nousuun COVID-19 –pandemia vuosien aikana suurentuneen pentuemäärän ansiosta. Kaikista uroksista jalostukseen käytettyjen osuus on ollut tasaisesti noin 10 prosentin tasolla lukuunottamatta viimeistä kahta tarkasteluvuotta jolloin se on hieman alhaisempi. Lasku ei luultavasti ole todellista ja pysyvää, koska vuosiluokkien nuorimmat koirat saavat vielä tulevaisuudessa jälkeläisiä. Kaikista nartuista jalostukseen käytettyjen osuus on laskenut alle 20 prosenttiin, ja trendi näyttää edelleen laskusuuntaiselta. Tätä kehitystä voidaan pitää toisaalta hyvänä, jos se heijastelee tiukentunutta seulaa narttujen laadussa, mutta rekisteröintimäärien voimakas lasku tuo väistämättä myös ongelmia ja se ei välttämättä tarkoita jalostuskoirien tason nousua. Yhteensä seitsemän urosta ylittää vuosittain tarkasteluna suositellun viiden prosentin osuuden syntyneistä jälkeläisistä, mutta sukupolvittain tarkasteltuina niidenkään jälkeläismäärät eivät ole huolestuttavan suuria. Elinikäinen jälkeläistuotto kuitenkin ylittää useimmilla käytetyillä uroksella Kennelliiton artikkelin mukaisen uuden ohjeistuksen eli 2-3%:n määrän yhden sukupolven (neljän vuoden) rekisteröinneistä. Tavoite on tässä muodossa esitettyä uusi ja siksi on luonnollista, että sitä ei vielä saavuteta. Vaikka tiettyjä selvästi ylikäytettyjä uroksia ei rodussa enää suosita, tehollisen populaatiokoon maksimista jäädään kuitenkin vielä kauas, laskennallisen arvon ollessa noin 40 prosenttia. Eri yksilöiden perimän hyödyntämistä jatkojalostuksessa tulisi edelleen tehostaa huomioiden valinnoissa muun muassa yleisesti kannassa jo esiintyvät isoisät ja emälinjat. Yhdistelmiä suunniteltaessa tulisi hakea myös uudenlaisia vaihtoehtoja ja samojen tai suvuiltaan hyvin samankaltaisten yhdistelmien toistamista tulisi välttää ilman erittäin painavia perusteita.

Pitkäkarvaisen collien sukusiitosaste on korkeahko suhteessa rodun yleisyyteen. Eri sukuja voitaisiin edelleen hyödyntää jalostuksessa tehokkaammin ja kasvattajien tulisi pyrkiä käyttämään jalostusvalintojensa tukena riittävän pitkiä, vähintään seitsemän sukupolven mittaisia sukutauluja. Viidellä sukupolvella tarkasteltuna yhdistelmien todelliset sukulaisuudet eivät tule esille, ja tällä hetkellä sukutauluissa on nähtävissä paljon samojen yksilöiden kertaantumista nimenomaan 6–8 sukupolven kohdalla.

Populaation geneettisen elinvoimaisuuden turvaamiseksi olisi tärkeintä huomioida eri urosten riittävän laaja jalostuskäyttö ja turhan samojen yksilöiden runsaan kertautumisen välttäminen sukutaulun kaukaisemmissa sukupolvissa. Risteytysyhdistelmien suunnittelussa ja toteutuksessa tulee muistaa vastuullisuus myös toisen karvamuunnoksen osalta.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

Pitkäkarvaisen collien tulee soveltua luonteensa puolesta sekä seura- että harrastuskoiraksi eri koiraurheilulajeihin. Varsinaista työkäyttöä rodulla ei nykypäivänä ole. Pitkäkarvaisia collieita toimii kuitenkin hyötykoirina esimerkiksi avustajakoirina ja erilaisissa vapaaehtoistehtävissä kuten pelastus- ja terapiakoirina sekä maataloilla. Suurin osa rodun koirista elää seurakoirina.

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

Pitkäkarvaisen collien rotumääritelmä (hyväksytty FCI 22.11.2012, SKL 11.12.2012) mainitsee luonteen, käyttäytymisen ja käyttötarkoituksen osalta seuraavat asiat:

Lyhyt historiaosuus: ”Pitkäkarvainen skotlanninpaimenkoira on Skotlannin lammaspaimenten alkuperäisten koirien hieman hienostuneempi muunnos, jota on jalostettu ainakin sata vuotta. Monet nykyisistä koirista

kykenevät tilaisuuden tullen myös työskentelemään. Kauneutensa lisäksi skotlanninpaimenkoira on työkoira.”

Yleisvaikutelma: ”Seistessään levollisen omanarvontuntoinen. Rakenne ilmentää vahvuutta ja toiminnallisuutta.”

Luonne/käyttäytyminen: ”Ystävällinen, ei vähääkään hermostunut eikä aggressiivinen. Erinomainen seurakoira, ystävällinen, iloinen ja aktiivinen, tulee hyvin toimeen lasten ja toisten koirien kanssa.”

Hylkäävät virheet: Vihaisuus tai liallinen arkuus.

4.2.2 Jakautuminen näyttely- / käyttö- / tms. -linjoihin

Pitkäkarvainen collie ei ole erillisiin linjoihin jakautunut rotu.

4.2.3 PEVISA-ohjelmaan sisällytetty luonteen ja käyttäytymisen ja/tai käyttöominaisuuksien testaus ja/tai kuvaus

Rodun PEVISA-ohjelmaan ei sisälly luonteen ja käyttäytymisen testaus/kuvausvaatimusta.

4.2.4 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Päivittäiskäyttäytymistä voidaan arvioida luonnetestaamalla ja -kuvaamalla koiria sekä keräämällä kyselyin koirien omistajilta heidän omiin kokemuksiinsa perustuvaa tietoa. Pitkäkarvainen collie on ollut yksi yleisimmistä luonnetestatuista roduista Suomessa, joskin testausaktiivisuus on ollut jo useita vuosia laskusuuntainen. Osittain vähentynyt testattujen määrä heijastelee myös laskeneita rekisteröintimääriä. Vuosittain rekisteröitävistä koirista testataan alle kymmenen prosenttia.

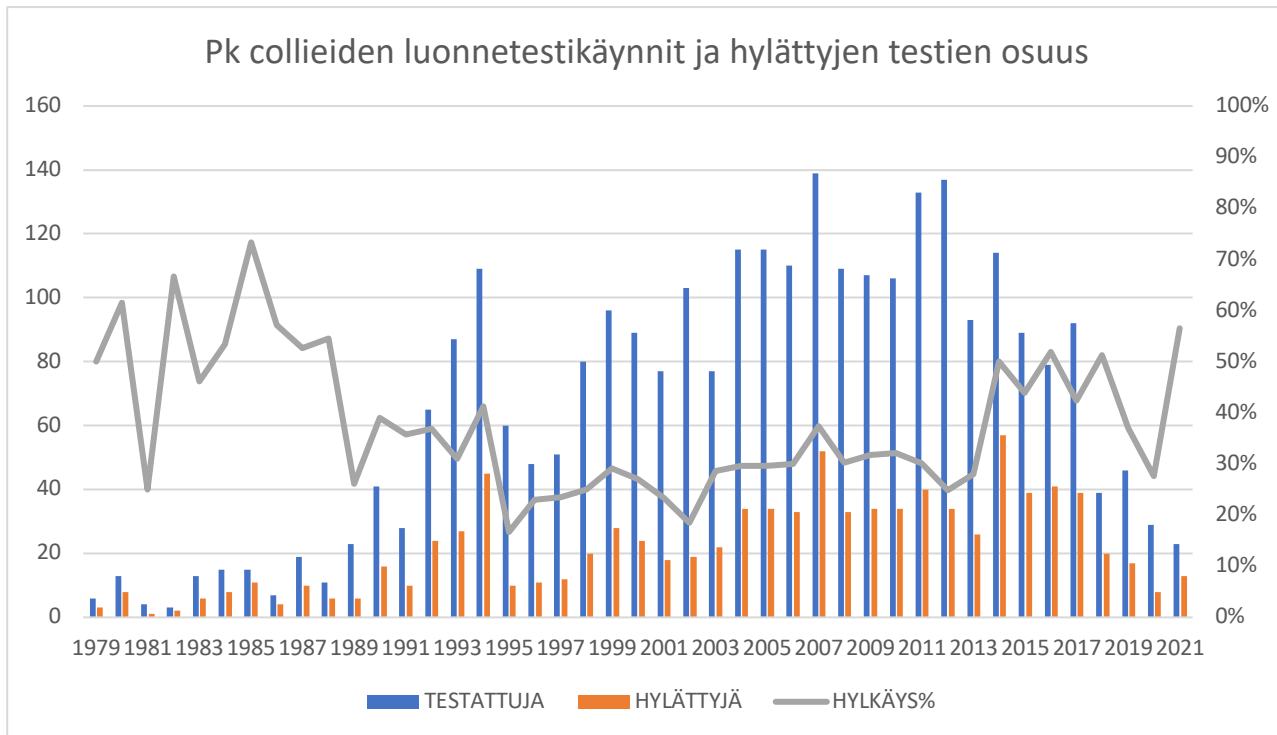
Suomen Collieyhdistys ry on teettänyt vuonna 2011 käyttäytymiskyselyn, jossa kartoitetaan rodun mahdollisia päivittäistilanteisiin liittyviä ongelmia. Kyselyä on uudistettu hieman selkeämmäksi ja paremmin tilastoitavaksi vuonna 2017. Kyselyn perusteella ongelmat olivat harvinaisia, ja niitä esiintyi yleisimmin erilaisina lievinä pelkoreaktioina. Pelkoreaktiot kohdistuivat muun muassa äkillisiin ääniin, liukkaisiin lattiapintoihin ja koiralle vieraisiin paikkoihin tai tilanteisiin. Aggressiivisuutta toisia koiria kohtaan ilmeni muutamalla yksilöllä. Kyselyn mukaan koirat suhtautuivat ihmisiin pääsääntöisesti hyvin, joko kontaktia ottaen tai välinpitämättömästi. Käyttäytymiskysely on tarkoitus uusia jälleen seuraavaan jalostuksen tavoiteohjelmaan, joten edellisen JTO:n data on jätetty pois tämän JTO:n liitteistä.

Luonnetesti

Luonnetestin avulla voidaan arvioida koirien luonnetta ja rodun tilannetta. Jalostuskoiran vaikutus rotuun voidaan arvioida parhaiten sen jälkeläisten luonnetestitulosten avulla. Luotettavan arvion saamiseksi jälkeläisiä pitäisi testata mahdollisimman paljon. Kasvattajien asenteet ovat erittäin tärkeitä, sillä heidän pitäisi kannustaa kasvattiensa omistajia testauttamaan koiransa.

Tutkimusten mukaan parhaimmat vaikutukset rodun luonteeseen saadaan valitsemalla keskimääräistä rohkeampia koiria ja karsimalla jalostuksesta kaikki koirat, jotka ilmentävät suuria pelkoreaktioita.

Jalostuskoira ei saa pelätä uusia tilanteita, ihmisiä, ääniä eikä muita jokapäiväisiä ympäristötekijöitä. Jos jalostukseen käytetään vain rohkeita koiria, voidaan tutkimusten mukaan samalla parantaa toimintakykyä, kovuutta ja ääniherkkyttä, koska nämä luonteen ominaisuudet ovat kytkeytyneet toisiinsa. Kasvattajien on arvioitava rehellisesti jalostuskoirien luonnetta voidakseen vähentää pelkoreaktioiden esiintymistä rodussa.

KUVA 7. PITKÄKARVAISEN COLLIEEN LUONNETESTIKÄYNNIT JA HYLKÄYSPROSENTIT VUOSITTAIN KOKO HISTORIAN AIKANA. VUODESTA 2019 ASTI HYVÄKSYTTY/HYLÄTTY JAKO POISTUI, JA TÄMÄN JÄLKEISET TULOKSET ON KUVAAJASSA KATSOTTU ”HYVÄKSYTYKSI” JOS KOIRA ON SAANUT VÄHINTÄÄN +75 PISTETTÄ SEKÄ HYVÄKSYTYN ARVOSANAN HERMORAKENTEESTA, LUOKSEPÄÄSTÄVYYDESTÄ, TERÄVYYDESTÄ JA LAUKAUSPELOTTOMUUDESTA. LÄHDE: KENNELIITON ROTUJÄRJESTÖDATA / PÄIVI KASKI (KUVAAJAT: JOHANNA RUOTTINEN)

Pitkakarvaisia collieita on luonnetestattu vuosina 1985–2021 yhteensä 2815 koiraa

Testattujen koirien määrä on useiden nousuvuosien jälkeen kääntynyt selvästi laskuun noin vuonna 2013. Collieita on perinteisesti luonnetestattu paljon siksi, että luonnetestitulokset on ollut niillä muotovalion arvon vaatimuksissa. Valioarvosäännöstä luonnetestivaatimus poistui vuonna 2019.

Hyväksytyjen testien osuus on pysynyt pitkään kohtuullisen tasaisena, noin 70 prosentin tuntumassa. 2013 alkanutta voimakasta testimäärien ja tulostason laskua voidaan pitää toisiinsa sidonnaisena. Vuodesta 2014 alkaen hylättyjen tai keskeytettyjen testitulosten osuus on lähes kaksinkertaistunut, ollen viime vuosina noin 40-50%, joka on aivan liian korkea. Tulostason äkillistä jyrkkää laskua ei voida kohtuullisen suurilla testattujen määrillä selittää pelkällä satunnaisella vaihtelulla tai kannan luonteellisen tason todellisella romahtamisella. Myös edellisen JTO:n käytetyimpien urosten luonnetestien loppupisteet olivat korkeampia kuin aikaisemmalla tarkastelujaksolla, joten kyseessä ei todennäköisesti ole heikomman jalostusmateriaalin vaikutus. Kuitenkin viimeisimmän viiden vuoden tarkastelujaksolla hylättyjen testien osuus on vaihdellut suurestikin vuosittain. Vaikutusta saattaa olla vähentyneellä testattujen määrällä ja siten sattumalla, tai entistä valikoituneemmalla testeihin osallistuvien joukolla: luonnetestin jäätyä pois valioarvosäännöstä,

testeihin saattaa osallistua enimmäkseen koiria, joiden oletetaan saavan hyvä tulos. Siihen nähden esimerkiksi vuoden 2021 hylkäyspiikki on melko yllättävä.

Tilastollisesti hyväksymisprosenttia voidaan pitää luotettavana 1990-luvun alkupuolelta alkaen, jolloin testattujen koirien määrä on kasvanut selkeästi. Koira on saavuttanut luonnetestistä hyväksytyyn tuloksen, kun loppupistemäärä ylittää +75 pistettä ja koira on saanut positiiviset arvosanat terävyydestä, hermorakenteesta, luoksepäästävydestä ja laukauspelottomuudesta.

Hyväksytyt / Hylätyt tulokset on ollut käytössä vain niillä roduilla, joilla hyväksytyt luonnetestit on valionarvosäännössä yhtenä vaatimuksena. Vuodesta 2019 alkaen luonnetestituloksista poistui hyväksytyt / hylätyt -määritelmä, mutta +75 pistettä säilyy edelleen uusintamahdollisuuden rajana.

Luonnetestin poistuessa valionarvosäännöstä voidaankin olettaa, että testitulosten tulkinta tulee jonkin verran muuttumaan. Toivottavaa olisi, että loppupisteisiin perustuvan kynnyksen sijaan huomio kiinnittyisikin entistä enemmän eri osa-alueisiin ja koiran ilmentämien ominaisuuksien tarkasteluun.

Rotuyhdistyksen työryhmä on määritellyt rodulle ihanteelliset arviot luonnetestin eri osa-alueissa. Työryhmän apuna toimi luonnetestituomari, jolla on pitkäaikainen kokemus rodusta. Luonnetestin ihanteelliset arvosanat osa-alueittain on esitetty seuraavassa taulukossa:

TAULUKKO 12. LUONNETESTIN OSA-ALUEIDEN IHANNEARVOSANAT PITKÄKARVAISELLA COLLIELLA. SULUISSA ON ESITETTY VUOSINA 1996–2006 VOIMASSA OLLEET ARVOSANAT. VUODESTA 2014 ALKAEN KÄYTTÖSSÄ ON TARKENNETTU ARVOSTELUOHJE, JOSSA JAETTIIN JOITAKIN OSA-ALUEITA USEAMPIIN ALAKATEGORIOIHIN. TOISSIJAINEN VAIHTOEHTO ON HUOMIOITU ARVOSANAN KOHDALLA TARVITTAESSA SULKEISSA.

Osa-alue	arvosana	selite
Toimintakyky	+2	Hyvä (ent.: suuri)
	+1a (/b)	Kohtuullinen (Kohtuullisen pieni)
Terävyys	+3	Kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua
	+1 a / b	Pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua / koira joka ei osoita lainkaan terävyyttä
Puolustushalu	+3	Kohtuullinen, hillitty
	+1	Pieni
	-1	Haluton
Taisteluhalu	+3	Suuri
	+2 a / b	Kohtuullinen / kohtuullisen pieni
Hermorakenne	+2	Tasapainoinen (ent.: Kohtuullisen rauhallinen)
	+1a (/ b)	Hieman rauhaton (/hermostunein pyrkimyksin)
Temperamentti	+3	Vilkas
	+2	Kohtuullisen vilkas
Kovuus	+3	Kohtuullisen kova
	+1	Hieman pehmeä
Luoksepäästävyys	+3	Hyväntahtoinen, luoksepäästävä, avoin
	+2a	Hyväntahtoinen, aavistuksen pidättyväinen
	+2b	Hyväntahtoinen, hieman pidättyväinen
Laukauspelottomuus	+++	Laukausvarma
	++	Laukauskokematon

Arvosanojen yleisyyteen perustuva pitkäkarvaisen collien tyyppillinen luonnetestiprofiili on yhtenevä rodun Jalostuksen tavoiteohjelman mukaisten ihanneosa-alueiden kanssa lukuun ottamatta taisteluhaluja ja toimintakykyä, joista yli puolet koirista saa negatiivisen arvosanan. Toimintakyvystä yleisin arvosana on kuitenkin +1.

TAULUKKO 13. YLEISIMPIEN ARVOSANOJEN MUKAINEN PITKÄKARVAISEN COLLIEN LUONNESTESTIPROFIILI 2000-2022 TESTATUISTA KOIRISTA. LÄHDE: KENNELLIITON ROTUJÄRJESTÖDATA / PÄIVI KASKI

Tyypillinen pitkäkarvainen collie 2000-2022.				
Osa-alue	Arvosana	Pisteet	Kpl	Prosenttiosuus
Toimintakyky	+1	15	888	46 %
Terävyys	+1	1	1625	85 %
Puolustushalu	+1	1	854	44 %
Taisteluhalu	-1	-10	892	46 %
Hermorakenne	+1	35	1687	88 %
Temperamentti	+2	30	1210	63 %
Kovuus	+1	8	1415	74 %
Luoksepäästävyys	+3	45	1263	66 %
Loppupisteet		125		

TAULUKKO 14. TAULUKKO 14 A JA 14 B. ARVOSANOJEN PROSENTTIMÄÄRÄINEN JA LUKUMÄÄRÄINEN JAKAUMA VUOSINA 2000-2022. PUNAISELLA LIHAVOIDULLA ON ESITETTY OSA-ALUEEN YLEISIN ARVOSANA, VIHREÄLLÄ TAUSTALLA IDEAALIARVOSANAT. LÄHDE: KENNELLIITON ROTUJÄRJESTÖDATA / PÄIVI KASKI

Arvosanojen kappalemääräinen jakauma 2000-2022. 1165 tulosta.						
Arvosana	+3	+2	+1	-1	-2	-3
Toimintakyky	0	39	888	867	127	0
Terävyys	283	13	1625	0	0	0
Puolustushalu	569	23	854	475	0	0
Taistelutahto	38	703	0	892	267	21
Hermorakenne	0	40	1687	187	7	0
Temperamentti	482	1210	172	53	4	0
Kovuus	72	0	1415	0	420	14
Luoksepäästävyys	1263	651	0	7	0	0
Arvosanojen prosentuaalinen jakauma 2000-2022. 1165 tulosta.						
Arvosana	+3	+2	+1	-1	-2	-3
Toimintakyky	0 %	2 %	46 %	45 %	7 %	0 %
Terävyys	15 %	1 %	85 %	0 %	0 %	0 %
Puolustushalu	30 %	1 %	44 %	25 %	0 %	0 %
Taistelutahto	2 %	37 %	0 %	46 %	14 %	1 %
Hermorakenne	0 %	2 %	88 %	10 %	0 %	0 %
Temperamentti	25 %	63 %	9 %	3 %	0 %	0 %
Kovuus	4 %	0 %	74 %	0 %	22 %	1 %
Luoksepäästävyys	66 %	34 %	0 %	0 %	0 %	0 %

TAULUKKO 15. LAUKAUSPELOTTOMUUDEN ARVOSANOJEN KAPPALE- JA PROSENTTIMÄÄRÄISET OSUDET VUOSINA 2000-2022 TESTATUISTA. LÄHDE: KENNELLIITON ROTUJÄRJESTÖDATA / PÄIVI KASKI

Laukaukset 2000-2022. SKL Rotudata.		
Laukaukset	kpl	%-osuus
Laukausvarma	703	37 %
Laukauskokematon	880	46 %
Paukkuärtyisiä	20	1 %
Laukausaltis	280	15 %
Laukausarka	37	2 %
Yhteensä	1920	

Pitkäkarvaiset colliet saavat lähes poikkeuksetta rodun ihanteelliset arvosanat terävyydestä, puolustushalusta, hermorakenteesta, temperamentista ja luoksepäästävydestä. Luonnetestin antaman tiedon pohjalta jalostuksessa on syytä kiinnittää huomiota erityisesti toimintakyvyn ja taisteluhalon parantamiseen sekä kovuuteen ja laukauspelottomuuteen. Kahta samaa heikkoutta ilmentävää yksilöä ei tulisi yhdistää. Erityisesti pehmeä luonne ja ääniherkkyys periytyvät voimakkaasti.

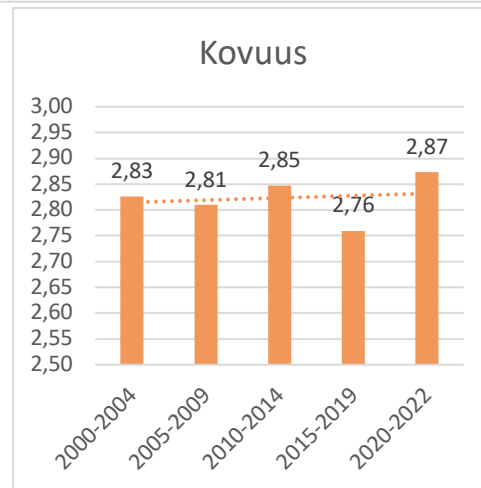
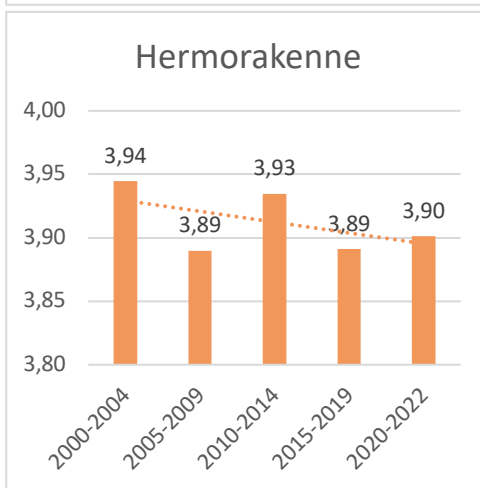
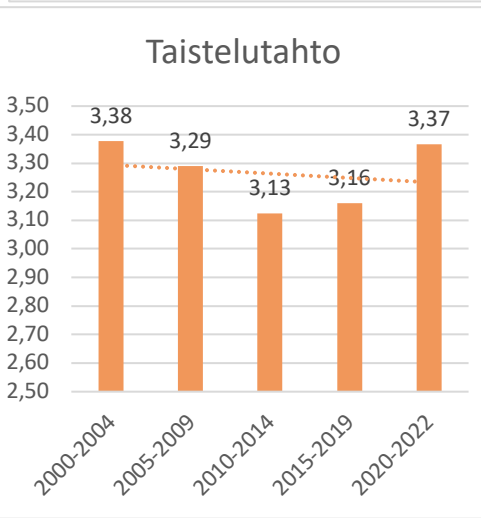
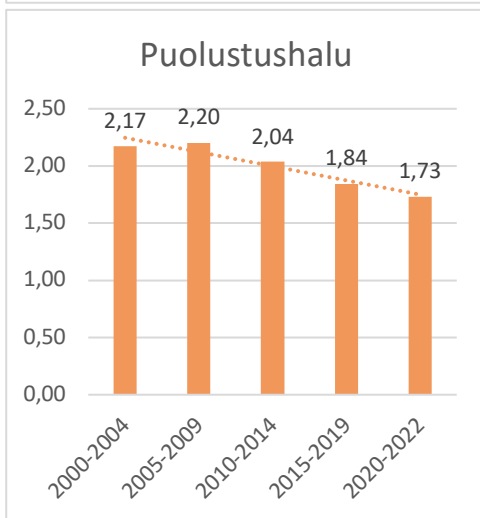
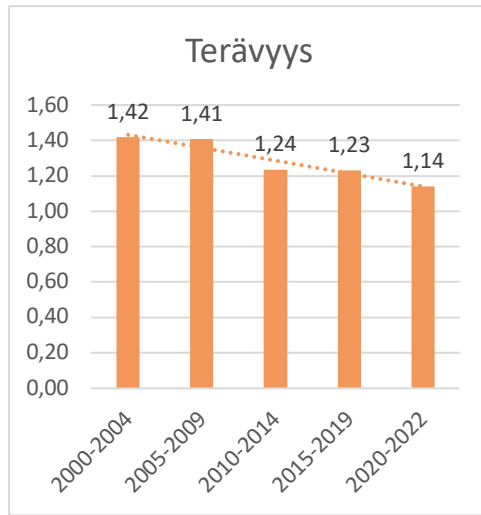
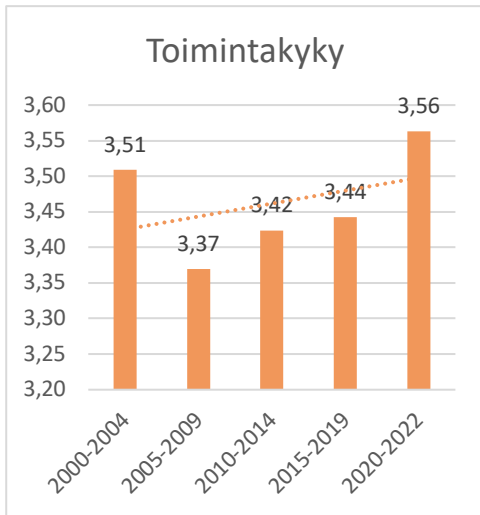
Toimintakyky on luonnetestin tärkeimpiä osa-alueita, jota arvioidaan koko testin ajan. Pitkäkarvaisista collieista lähes puolet saa negatiivisen arvosanan toimintakyvystä ja vain hyvin pieni osa ylittää arvosanaan +2, hyvä (suuri). Taisteluhalu on luonneominaisuus, joka toimintakyvyn ohella auttaa koiraa selvittämään erilaisia tilanteita. Negatiivisten arvosanojen osuus tässä osa-alueessa on liian suuri (61 %, joka edelleen hieman kasvanut) ja arvosanan +3, suuri, osuus aivan liian alhainen (2 %). Myös kovuudesta pitkäkarvaiset colliet saavat melko usein negatiivisen arvosanan: vajaa neljäsosa testatuista koirista saa arvosanan -2, pehmeä, tai -3, erittäin pehmeä. Tässä ominaisuudessa on tapahtunut pientä positiivista kehitystä. Laukauspelottomuudesta negatiivisen arvosanan saaneiden koirien osuus on melko korkea, ja se on edellisestä tarkasteluvälistä noussut (17%).

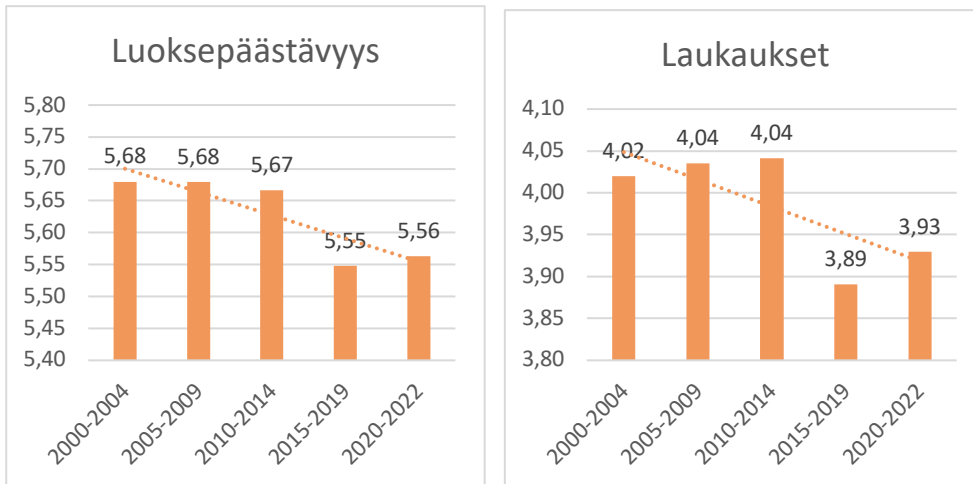
Vaikka hermorakenteesta saatavat arvosanat ovat valtaosin positiivisia (90 %, noussut aavistuksen edellisestä tarkastelusta), korkeamman arvosanan +2, tasapainoinen (suhteellisen rauhallinen), osuus on liian alhainen (2 %, laskenut aavistuksen edellisestä tarkastelusta). Käytännössä hermorakenteen arvosteluskaala luonnetestissä ei välttämättä ole riittävä erottelemaan parempia yksilöitä heikommista. Kasvattajien tulisikin olla tältä osin erityisen kriittisiä arvioidessaan jalostuskoiriensa luonteita, ja hermorakenteesta negatiivisen arvosanan saaneiden koirien jalostuskäytön välttämisen lisäksi koirien hyvähermoisuutta tulisi arvioida myös testin ulkopuolella. Viimeisimmässä arvosteluohjeen muutoksessa +1 arvosana jaettiin +1a ja +1b -kohtiin erottelun tehostamiseksi. Myös muita jakoja tehtiin osa-alueiden määrittelyissä. Hermorakenne on koiran tärkeimpiä ominaisuuksia ja se vaikuttaa normaalista arkielämästä selviytymisen lisäksi koiran koulutettavuuteen. Negatiivisten arvosanojen määrää pitäisi pyrkiä koko ajan vähentämään. Hyvähermoisuus ja rohkeus ovat kuitenkin selvästi periytyviä ominaisuuksia, joten jalostukseen pitäisi käyttää erityisesti rohkeutta ja toimintakykyä osoittavia koiria sekä karsia pois sellaiset yksilöt, joiden käyttäytymisessä havaitaan heikosta hermorakenteesta ja ääniarvuudesta kertovia piirteitä. Negatiivisen arvosanan hermorakenteesta saaneita koiria ei tule käyttää jalostukseen.

Luonnetestin tehokkuutta jalostusta ohjaavana välineenä on tutkittu rottweilereilla (R. Liimatainen 2008). Kaikille luonnetestin mittaamille ominaisuuksille saatiin suhteellisen tai hyvin alhaiset periytymisasteet.

Tämän on arvioitu johtuvan siitä, että luonnetestin arvosteluasteikko ei onnistu kovin tehokkaasti kuvaamaan luonneominaisuuksien periytyviä komponentteja tai erottelemaan niitä toisistaan. Myös ominaisuuksien skaalaus arvosana-asteikolla on jalostusvalinnan kannalta ongelmallinen useammassa osa-alueessa. Nämä tekijät tulee ottaa huomioon luonnetestiä jalostuksen apuna käytettäessä, ja pyrkiä mahdollisuuksien mukaan näkemään koirien testit.

Osa-alueiden kehitystä tarkastellessa havaitaan viimeisen viidentoista vuoden aikana tapahtuneen vain vähäisiä muutoksia rodun luonnekuvassa. Merkittävimmät muutokset ovat toimintakyvyn ja kovuuden - rodun tyypillisten heikkouksien - arvosanojen pieni parannus, ja luoksepäästävyuden selvä heikentyminen. Myös laukausermoisuus on heikentynyt rodussa selvästi. Hermorakenteen osalta näyttäisi tapahtuneen hienoista laskua, mutta +1 -arvosanan laajuuden vuoksi arviointi on vaikeaa. On huomattavaa, että hyvältä harrastuskoiralta vaadittavat ”moottorit”, toimintakyky ja taisteluhalu, ovat voimakkuusskaalalla mitattuna verrattain alhaisia. Pienentyneiden osallistujamäärien myötä viimeisimpien kahden aikajakson kehityssuunta on myös riippuvaisempi satunnaisista poikkeavista tuloksista.

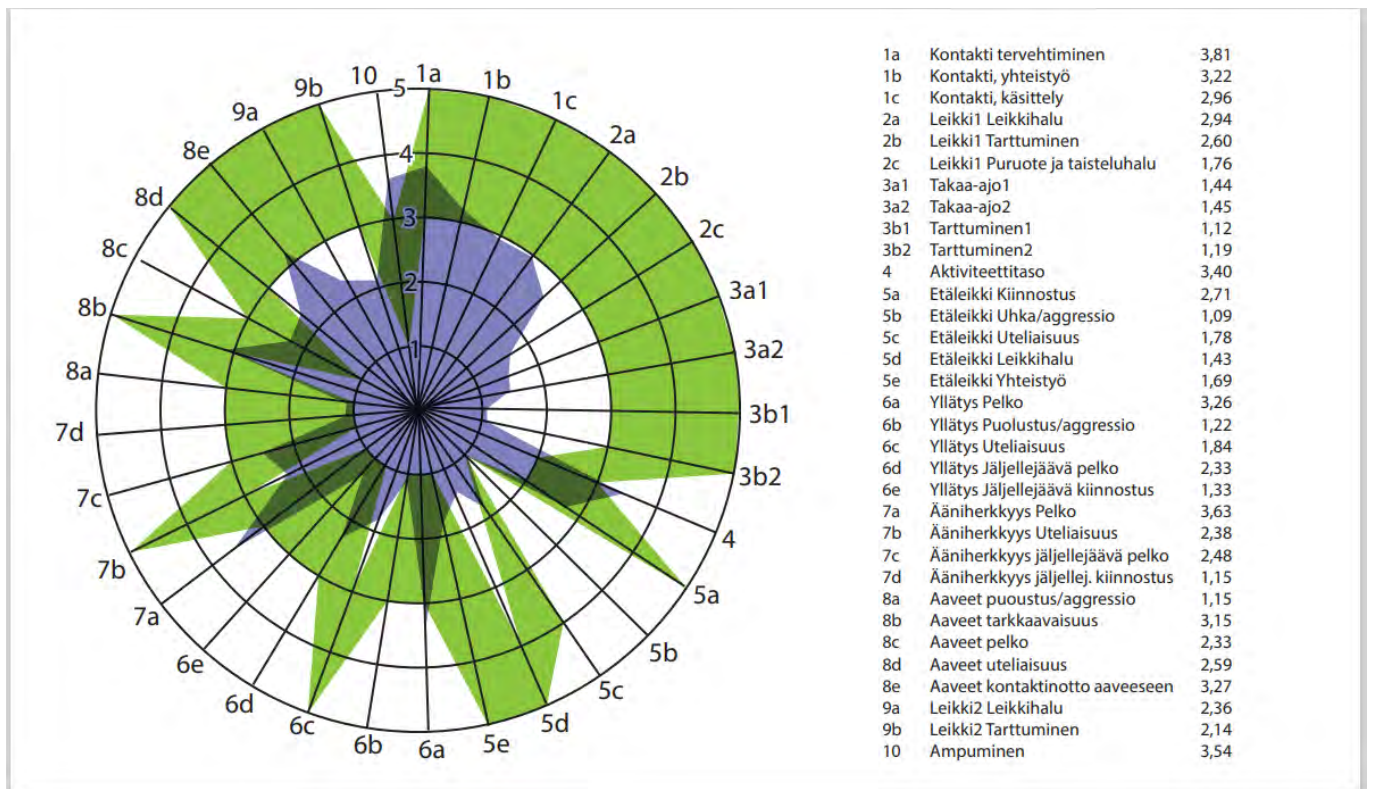

KUVA 8. PITKÄKARVAISEN COLLIEEN LUONNETESTIEN OSA-ALUEIDEN KEHITYS ERI AJANJAKSOINA. OSA-ALUEET ON SKAALATTU OMINAISUUDEN VOIMAKKUUDEN MUKAAN. TARKASTELUSSA ON KÄYTETTY VIIDEN VUODEN JAKSOJA VIIMEISTÄ KAHDEN VUODEN JAKSOA LUKUUN OTTAMATTA. LÄHDE: KENNELLIITON ROTUJÄRJESTÖDATA, PÄIVI KASKI. KUVAAJAT: JOHANNA RUOTTINEN

MH-luonnekuvaus

MH-kuvaus on alun perin Ruotsissa kehitetty luonteen arviointimenetelmä, joka on tullut Suomessa käyttöön vuonna 2010. MH-kuvaus on luonteenkuvaus, jossa kirjataan monen eri luonteen osa-alueen suuruus asteikolla 1–5. Osa-alueet kootaan ominaisuuksiin uteliaisuus/pelottomuus (vastaa suomalaisen luonnetestin osa-alueita toimintakyky, laukauspelottomuus), aggressiivisuus (terävyys, puolustushalu), sosiaalisuus (luoksepäästävyys), leikkisyys ja saalisikiinnostus (taisteluhalu, temperamentti, toimintakyky).

MH-kuvauksen osiot eivät ole kuitenkaan suoraan verrannollisia perinteiseen suomalaiseen luonnetestiin, koska ominaisuuksien testaustavat ovat toisistaan poikkeavat, ja arvostelu on luonnetestissä koiran käyttäytymistä tulkitsevaa, MH-kuvauksessa sen sijaan vain dokumentoivaa. MH-kuvattuja pitkäkarvaisia collieita on toistaiseksi Suomessa niin vähän, että tulosten tilastointia ei voida pitää kovin luotettavana. Vuosina 2010–2022 on kuvattu yhteensä 89 koiraa. Ohessa on esitetty ”hämähäkkikuvaaja” collieiden tulosten keskiarvoista osa-alueittain, ja niiden jakautumisesta suhteessa rodun ihanneprofiiliin. Suomen Collieyhdistys ry on laatinut MH-kuvaukselle rodunomaisen ihanneprofiilin, jossa taulukkoon on merkitty vihreällä toivotuin reaktio, keltaisella toiseksi toivotuin reaktio ja harmaalla hyväksyttävä käyttäytyminen.

KUVA 9. MH-KUVATUT PITKÄKARVAISET COLLIEET 2010-2022. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ, ROTUJÄRJESTÖN DATA-VASTAAVALLE SAATAVILLA OLEVAT AINEISTOT. KUVAAJA: PÄIVI KASKI. SINISELLÄ MERKITY PITKÄKARVAISTEN COLLIEIDEN TULOSTEN KESKIARVOT, VIHREÄLLÄ IHANNEARVOSANAT.

	1	2	3	4	5
1a. KONTAKTI Torvehkiminen	Torjuu kontaktia, murisee tai yrittää purra	Väistää kontaktia, väistää	Hyväksyy kontaktin vastaamatta siihen, ei väistä	Ottaa itse kontaktia tai vastaa siihen	Mielistelevä kontaktinotossa, hyppi, vinkuu, haukkuu, jne.
1b. KONTAKTI Yhteistyö	Ei lähden vieraan ihmisen mukaan / Ei kokeilla	Lähtee mukaan haluttomasti ohjaajasta	Lähtee mukaan, mutta ei ole kiinnostunut T.J:stä	Lähtee mukaan raukkaasti, kiinnostuu T.J:stä	Lähtee mukaan hyvin innokkaasti, erittäin kiinnostunut T.J:stä
1c. KONTAKTI Käsitteily	Torjuu munsemalla jalka tai yrittää purra	Väistää tai nakee lukea ohjaajasta	Hyväksyy käsitteilyn	Hyväksyy ja ottaa kontaktia	Hyväksyy ja vastaa liioitelluilla kontaktilla
2a. LEIKKI 1 Leikkihalu	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta	Leikki - aktiivisuus lisääntyy/vähenee	Leikki - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikki - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
2b. LEIKKI 1 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen	Ei tartu, nuuski esinettä	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhempaila	Tarttuu heti koko suulla	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista
2c. LEIKKI 1 Puruote ja taisteluhalu	Ei tartu esineeseen	Tarttuu viiveellä - irrottaa/pitää, ei vedä vastaan	Tarttuu, vetää vastaan, mutta irrottaa ja tarttuu uudelleen/ Korjalee otetta	Tarttuu heti koko suulla, vetää vastaan kunnes T.J irrottaa	Tarttuu heti koko suulla, vetää tempoo, ravistaa - kunnes T.J irrottaa
3a. TAKAA-AJO	Ei aloita	Aloittaa, mutta keskeyttää	Aloittaa etenemisen hitaasti, voi lisätä vauhtia, seuraa koko matkan saalista	Aloittaa kovalla vauhdilla päämääränsä mukaisesti, pysähtyy saaliille	Aloittaa heti kovalla vauhdilla juosten saaliin oh, voi kääntyä saaliille
3b. TARTTUMINEN	Ei kiinnostu saaliista/ Ei juokse perään	Ei tartu, nuuski saalista	Tarttuu saaliiseen epäroiden tai viiveellä	Tarttuu heti saaliiseen, mutta irrottaa	Tarttuu heti saaliiseen, pitää sitä suusaan vähintään 3 sekuntia
4. AKTIVITEETTITASO	Tarkkailematon, kiinnostumaton, passiivinen	Tarkkailevainen, rauhallinen, voi istua, seistä tai maata	Tarkkailevainen ja ennemmäksään rauhallinen, yksittäisiä toimintoja	Tarkkailevainen, toiminnot tai rauhatonuus lisääntyy vähitellen	Toiminnot vaihtelevat nopeasti osion aikana/ Rauhaton koko ajan
5a. ETÄLEIKKI Kiinnostus	Ei kiinnostu avustajasta	Tarkkailee avustajaa, välillä taukoja	Kiinnostunut avustajasta, seuraa ilman taukoja	Kiinnostunut avustajasta, yksittäisiä lähtönykyksiä	Erittäin kiinnostunut avustajasta, toistuvia lähtönykyksiä
5b. ETÄLEIKKI Uhka/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä (1-2) uhkauseleitä osion ensim. osassa	Osoittaa yksittäisiä (1-2) uhkauseleitä osion ensim. ja toisessa osassa	Osoittaa useampia uhkauseleitä osion ensim. osassa	Osoittaa useampia uhkauseleitä osion ensim. ja toisessa osassa
5c. ETÄLEIKKI Utelaisuus	Ei saavu avustajan luo	Saapuu linjalle aktiivisen avustajan luo	Saapuu piiloissa olevan puhuvan avustajan luo	Saapuu avustajan luo epäroiden tai viiveellä	Saapuu avustajan luo suoraan ilman apua
5d. ETÄLEIKKI Leikkihalu	Ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta	Leikki - voi tarttua varovasti, mutta ei vedä	Tarttuu, vetää vastaan, voi irrottaa ja tarttua uudelleen	Tarttuu, vetää vastaan, ei irrota
5e. ETÄLEIKKI Yhteistyö	Ei osoita kiinnostusta	Kiinnostuu, mutta keskeyttää	On kiinnostunut leikkivästä avustajasta	Kiinnostunut leikkivästä sekä passiivisesta avustajasta	Houkuttelee myös passiivista avustajaa leikkimään
6a. YLLÄTYS Peiko	Ei pysähytä tai pysähtyy nopeasti	Kyykistyy ja pysähtyy	Väistää kääntämättä pois katseltaan haalarista	Pakenee enintään 5 metriä	Pakenee enemmän kuin 5 metriä
6b. YLLÄTYS Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia	Osoittaa useita uhkauseleitä ja hyökkäyksiä, voi purra
6c. YLLÄTYS Utelaisuus	Menee haalarin luo, kun se on laskettu maahan/ Ei mene ohenkaan	Menee haalarin luo, kun ohjaaja puhuu kyykyssä ja houkuttelee korraa	Menee haalarin luo, kun ohjaaja seisoo sen edessä	Menee haalarin luo, kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee haalarin luo ilman ohjaajan apua
6d. YLLÄTYS Jäljellejäävä peiko	Ei minkäänlaisia liikkumisnopeuden vaihtelua tai väistämistä	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jolain ohtuskerralla	Pieni niaus tai nopeudenvaihtelu kerran, pienenee toisen ohtuskerran jälkeen	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohtuskerralla	Voimakas peiko, voi lisääntyä jokaisella ohtuskerralla
6e. YLLÄTYS Jäljellejäävä kiinnostus	Ei osoita kiinnostusta haalarin	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalarin yhdellä ohtuskerralla	Pysähtyy, haistelee tai katselee haalarin väh. kahdella ohtuskerralla	Puree haalarin tai leikki sen kanssa, kiinnostus vähenee	Puree haalarin tai leikki sen kanssa väh. kahdella ohtuskerralla
7a. ÄÄNIHERKKYYS Peiko	Ei pysähytä tai pysähtyy nopeasti	Kyykistyy ja pysähtyy	Väistää kääntämättä pois katseltaan	Pakenee enintään 5 metriä	Pakenee enemmän kuin 5 metriä
7b. ÄÄNIHERKKYYS Utelaisuus	Ei mene katsomaan	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja puhuu avustajan kanssa ja houkuttelee korraa	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja seisoo sen vieressä	Menee räminälaitteen luo kun ohjaaja on edennyt puoliväliin	Menee räminälaitteen luo ilman apua
7c. ÄÄNIHERKKYYS Jäljellejäävä peiko	Ei minkäänlaisia liikkumisnopeuden vaihtelua tai väistämistä	Pieni niaus tai liikkumisnopeuden vaihtelu jolain ohtuskerralla	Pieni niaus tai nopeudenvaihtelu kerran, pienenee toisen ohtuskerran jälkeen	Niaus tai nopeuden vaihtelu samanlaisina vähintään kahdella ohtuskerralla	Voimakas peiko, voi lisääntyä jokaisella ohtuskerralla
7d. ÄÄNIHERKKYYS Jäljellejäävä kiinnostus	Ei osoita kiinnostusta räminälaitetta kohtaan	Pysähtyy, haistelee tai katselee laitetta yhdellä ohtuskerralla	Pysähtyy, haistelee tai katselee laitetta väh. kahdella ohtuskerralla	Puree laitetta tai leikki sen kanssa, kiinnostus vähenee	Puree laitetta tai leikki sen kanssa väh. kahdella ohtuskerralla
8a. AAVEET Puolustus/aggressio	Ei osoita uhkauseleitä	Osoittaa yksittäisiä yksittäisiä uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä	Osoittaa useita uhkauseleitä ja muutamia	Osoittaa uhkauseleitä ja useampia hyökkäyksiä
8b. AAVEET Tarkkaavaisuus	Yksittäisiä viikauksia, ja sen jälkeen ei kiinnostusta/ Ei kiinnostu iänkaan	Katselee aaveita siltoin tällöin	Tarkkailee aaveita, pitkiä taukoja, kumpaakin puolta ajasta tai koko ajan toista	Tarkkailee aaveita, lyhyitä taukoja	Tarkkailee molempia aaveita koko osion ajan
8c. AAVEET Peiko	On ohjaajan edessä tai sivulla	On ennemmäksään ohjaajan edessä tai sivulla, pienitä väimätkanottoa	On ennemmäksään ohjaajan edessä tai sivulla, vaihtelee osion ja kontrollin välillä	On ennemmäksään ohjaajan takana, vaihtelee osion ja kontrollin välillä	Peruuttaa enemmän kuin taluttimen mitan tai lähtee paikalta / Pakenee
8d. AAVEET Utelaisuus	Menee katsomaan, kun ohjaaja on ottanut avustajalta hupun pois / Ei mene ajoissa	Menee katsomaan, kun ohjaaja puhuu avustajan kanssa ja houkuttelee korraa	Menee katsomaan, kun ohjaaja seisoo avustajan vieressä	Menee katsomaan, kun ohjaaja on edennyt puoleen väliin	Menee katsomaan ilman apua
8e. AAVEET Kontaktinotto aaveeseen	Torjuu kontaktia/ Ei mene ajoissa	Hyväksyy avustajan tarjoaman kontaktin, mutta ei vastaa siihen	Vastaa avustajan tarjoamaan kontaktin	Ottaa itse kontaktia avustajasta	Innostunut kontaktinottoa avustajaan, esim. hyppi tai vinkuu
9a. LEIKKI 2 Leikkihalu	Ei leiki - ei osoita kiinnostusta	Ei leiki - osoittaa kiinnostusta	Leikki - aktiivisuus lisääntyy/vähenee	Leikki - aloittaa nopeasti ja on aktiivinen	Leikki - aloittaa erittäin nopeasti ja on hyvin aktiivinen
9b. LEIKKI 2 Tarttuminen	Ei tartu esineeseen	Ei tartu, nuuski esinettä	Tarttuu esineeseen viiveellä tai etuhempaila	Tarttuu heti koko suulla	Tarttuu heti, nappaa esineen vauhdista
10. AMPUMINEN	Ei hänninyt, hiiväitsee nopeasti ja sen jälkeen lähtee välinpitämättömän	Häntsevyyttä lisääntyy leikin/passiivisuuden aikana, sen jälkeen välinpitämättömän	Kiinnostuu laukauksista, yleisöstä trns, mutta palaa leikkiin/passiivisuuteen	Keskeyttää leikin/passiivisuuden, lukkiutuu yleisöä, laukauksista trns kondon, ei palaa leikkiin/passiivisuuteen	Hänninyt, pelokas / Yrittää paeta / Ohjaaja luopuu ampumisesta

"toivotuin"

"2. toivotuin"

"hyväksyttävä"

Kennelliiton Käyttäytymisen jalostustarkastus

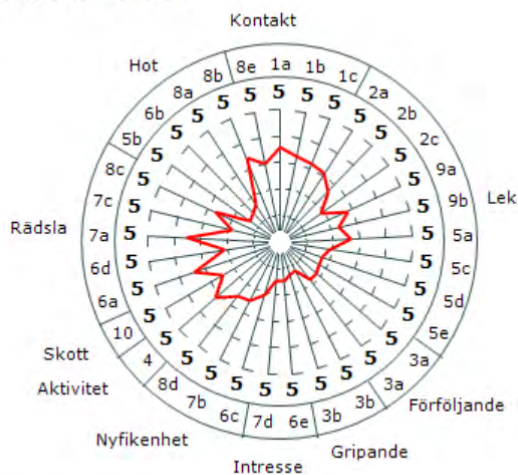
Kennelliiton Käyttäytymisen jalostustarkastus on uusi käyttäytymisen arvioinnin työkalu kaikille roduille. Siinä pyritään havainnoimaan koiran käyttäytymistä erilaisia päivittäistilanteita mukailevissa testiosioissa. Niihin kuuluvat mm. suhtautuminen ihmisiin ja häiriökoiraan, liukkaaseen alustaan, erilaisiin ääniin ja liikkuvaan kohteeseen (pallo). Testi on kaikille roduille sama, mutta ihanneprofiilit ovat rotukohtaisia. Käyttäytymisen jalostustarkastuksen tulos on joko hyväksytty, hylätty tai keskeytetty. Suomen Collieyhdistyksen jalostustoimikunta laati ja Suomen Kennelitto hyväksyi vuonna 2020 collieille luonteen jalostustarkastuksen ihanneprofiilin.

Tällä hetkellä SCY ei ole vielä järjestänyt käyttäytymisen jalostustarkastuksia eikä collieita ole niihin osallistunut. Ihanneprofiili kokonaisuudessaan Liite 2.

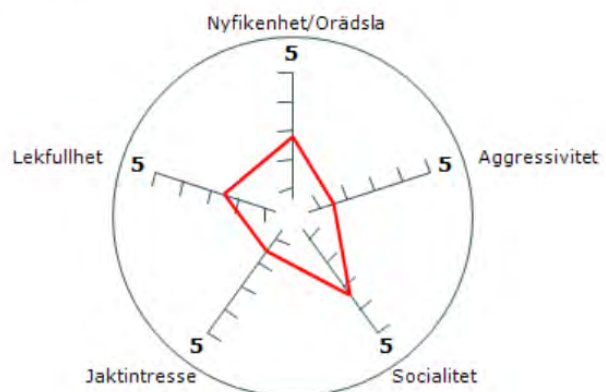
Tilanne muissa maissa

Luonnetestiä vastaava luonteen arviointimenetelmä on käytössä hyvin harvoissa maissa. Laajemman vertailuaineiston hankkiminen luonneominaisuuksista on siksi vaikeaa. Pitkäkarvainen collie ei ole FCI:n käyttökoirarotujen listalla ja se on varsinainen palveluskoirarotu vain Suomessa ja Ruotsissa, mutta tottelevaisuudessa ja agilyssä niillä kilpaillaan maailmanlaajuisesti. Keski-Euroopassa collieilta löytyy myös tuloksia FH-jäljeltä ja suojelusta. Pitkäkarvaisten collieiden tiedetään lisäksi toimivan hyötykoirina mm. Yhdysvalloissa, mutta asiasta ei ole vertailukelpoista tietoa saatavilla. Ruotsissa collieiden rekisteröintiehtona on vanhempien suoritettu MH-kuvaus (mentalbeskrivning hund), sekä vuoden 2018 alusta mental index raja-arvo 100 rohkeus/utelaisuus osioiden osalta. Svenska Kennelklubbenin jalostustietojärjestelmän, Avelsdatan, avulla voidaan tehokkaasti tilastoida eri luonteen ominaisuuksien tilaa. Seuraavassa kuvassa on esitetty vuosina 2012–2021 syntyneiden ruotsalaisten koirien keskiarvot eri ominaisuuksissa. Ruotsalaisilla collieilla havaitaan puutteita samoilla osa-alueilla kuin suomalaisessa kannassa.

Faktiska värden

Egenskapsvärden

Rotukohtaiset ohjeet (RKO)

Pitkäkarvainen collie on erityistarkkailtava rotu (RKO) käyttäytymiseltään koiranäyttelyissä seuraavalla maininnalla: Rotumääritelmän mukaan koiran tulee olla ”ystävällinen, ei vähääkään hermostunut eikä aggressiivinen”.

Käyttäytyminen RKO:n yleisohjeessa

Kaikkien koirien tulee luonteensa puolesta soveltua toimimaan nykyaikaisessa yhteiskunnassa. Rotutyypillinen käyttäytyminen otetaan huomioon ja sitä kunnioitetaan, mutta sen ei tulisi estää sosiaalisuutta ja luoksepäästävyyttä. Voimakkaat pelko- ja arkuusreaktiot eivät koskaan ole toivottavia. Hallitsematonta aggressiivista käytöstä tai paniikinomaisia pakoreaktioita ei tule hyväksyä, ja niistä tulee antaa laatupalkinto ”hylätty”.

4.2.5 Käyttö- ja koeominaisuudet

Pitkäkarvainen collie kuuluu Suomessa ja Ruotsissa palveluskoirarotuihin, vaikka se ei olekaan FCI:n käyttökoirarotujen listalla. Varsinaista työkäyttöä ei rodulla tänä päivänä ole. Nykyisiä collieita voidaan pitää kantamuodostaan skotlantilaisista työpaimenista jo 1800-luvun lopulla erkaantuneena näyttelylinjana. Rotu on kuitenkin säilyttänyt monia työkoiralta toivottavista luonne- ja rakenneominaisuuksista nykypäivään asti. Harrastuskäytön ja palveluskoira-statuksen myötä etenkin pohjoismaista kantaa pidetään monipuolisena sekä erilaisiin koiraurheilulajeihin että näyttelyihin soveltuvina harrastuskoirina.

Palvelus- ja pelastuskoirakokeet mittaavat koiran luonne- ja käyttöominaisuuksia monipuolisimmin käytettävissä olevista koemuodoista. Palveluskoirakoetta voidaan pitää myös hyvänä fyysisen suorituskyvyn mittarina. Tottelevaisuuskokeet ja agility sekä muut uudet koiraurheilumuodot antavat myös tietoa koiran koulutettavuudesta etenkin ylemmissä luokissa. Vaikka pitkäkarvaisen collien käyttö nykypäivänä paimennustehtäviin muutoin kuin kokeilumuotoisena harrasteena on harvinaista, myös paimennustaipumusta pyritään rodun piirissä kartoittamaan ja ylläpitämään.

Palveluskoirakokeet

Pitkäkarvainen collie sai oikeuden osallistua palveluskoirakokeisiin 1.9.1949. Käyttövalioita on vuoden 2022 lopussa yhteensä 31. 1950–1970-luvuilla pitkäkarvaiset colliet saavuttivat mitalisijoituksia palveluskoiralajien SM-kilpailuista ja 1990-luvulla saavutettiin mitalisijoja vetohiihdossa. Nykyään pitkäkarvaisia collieita kilpailee SM-tasolla satunnaisesti, viimeisen kymmenen vuoden aikana edustajia on ollut neljänä vuonna kolme eri koiraa. Pitkäkarvainen collie on viimeksi sijoittunut SM-kokeessa sijoille 5. ja 4. etsintäkokeessa vuosina 2014 ja 2015.

Palveluskoirakoe on collieiden rodunomainen koemuoto. Palveluskoirakoe koostuu tottelevaisuus- ja maasto-osuudesta, joista molemmista koiran tarvitsee saavuttaa hyväksytty pistemäärä saadakseen koulutustunnuksen. Tottelevaisuusosuudessa testataan myös koiran suhtautuminen laukauksiin.

Poikkeuksen tekevät erikoisjälkikoe, jossa ei ole tottelevaisuusosuutta sekä käyttäytymiskoe, joka on palveluskoirakokeiden esikoe. Käyttäytymiskoe testaa ennemmin koiran yhteiskuntakelpoisuutta kuin koulutettavuutta maastolajeihin. Palveluskoiralajeissa menestyvältä koiralta vaaditaan taisteluhalu, toimintakykyä ja riittävän hyvää hermorakennetta. Liiallinen pehmeys ja arkuus haittaavat tavoitteellista koulutusta.

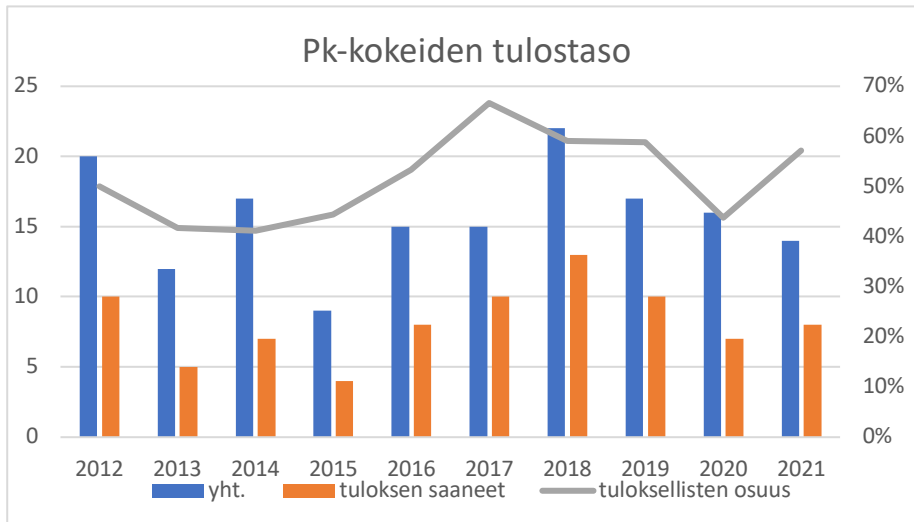
Collieiden osallistujamäärät palveluskoirakokeissa ovat olleet suurimmillaan 1990-luvulla. Kokeisiin osallistui tuolloin vuosittain 60–80 koiraa. 2000-luvulle tultaessa osallistujamäärät laskivat jyrkästi. Osallistumismäärien lasku selittyy vähentyneiden rekisteröintimäärien lisäksi kilpailevien harrastuslajien yleistymisellä, sekä palveluskoiraharrastuksen rotukirjon suuntautumisella entistä kapeammin tiettyihin, ominaisuuksiltaan lajien vaatimuksiin jalostettuihin rotuihin. Vaikutusta saattaa olla myös palveluskoirakokeen sääntömuutoksilla, joiden myötä osallistumiskynnys alokasluokkaan on noussut

huomattavasti. Luonnetestitulosten valossa rodun luonteessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, jotka olisivat vaikuttaneet asiaan. Käyttöominaisuuksiin voimakkaammin painottuva jalostusvalinta parantaisi kuitenkin rodun asemaa palveluskoiraharrastajien rotuvaihtoehtona.

Viimeisimmän tarkastelujakson aikana palveluskoirakokeisiin osallistuneiden määrät ovat pysyneet tasaisena. Seuraavassa kuvassa on esitetty vuosittaiset osallistujamäärät palveluskoirakokeisiin viimeisen kymmenen vuoden ajalta.

KUVA 10. KANSALLISIIN PALVELUSKOIRAKOKEISIIN OSALLISTUNEET PITKÄKARVAISET COLLIET. HUOM! KOIRANETIN TILASTOINTITAVASTA JOHTUEN SAMA KOIRA ESIINTYY TILASTOSSA USEASTI JOS SE ON KILPAILLUT VUODEN AIKANA ERI LAJEISSA. LÄHDE: KOIRANET- JALOSTUSTIETOKANTA.

KUVA 11. PALVELUSKOIRAKOKEISSA KÄYNEIDEN PITKÄKARVAISTEN COLLIEIDEN MÄÄRÄ JA KOKEISTA TULOKSEN SAANEIDEN KOIRIEN OSUUS VUOSITTAIN. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

Harrastajamäärät ovat olleet rekisteröityjen koirien määrään nähden aina pieniä. Palveluskoirakokeissa kilpailee noin kolme prosenttia vuosittain rekisteröidyistä pitkäkarvaisista collieista. Tämä osuus on aavistuksen noussut viimeisten vuosien aikana, johtuen siitä että harrastajamäärä lienee melko vakio, mutta rekisteröintien määrä on edelleen laskenut. KoiraNet- aineiston perusteella tehdyssä tilastossa ei ole mahdollista huomioida samojen yksilöiden mahdollista osallistumista useampaan koelajiin vuosittain, jolloin tilastoinnissa näkyvät osallistujamäärät ovat muutamia yksilöitä todellista suurempia.

Yksi syy harrastajamäärän pienenemiseen huippuvuosista ovat vähentyneet rekisteröinnit, mutta samalla muut harrastuslajit, tottelevaisuuskokeet ja agility, ovat kasvattaneet suosiotaan. Myös näyttelyharrastus on erittäin suosittua. Suurin osa collieista päättyy kuitenkin seurakoiriksi. Vaikka palveluskoiraharrastus on menettänyt suosiotaan myös muiden rotujen harrastajien piirissä, pitkäkarvaisten collieiden osallistujamäärät ovat harmillisen alaiset rekisteröintimääriin nähden. Viime vuosina on nähtävissä jälleen pientä positiivista kehitystä koekäynneissä ja tuloksen tehneiden koirakoiden osuudessa. Vuosien 2020-2022 osalta alhaisempaa koeaktiivisuutta selittää kautta linjan pandemia-ajan rajoitukset ja kokeita järjestettiin vähemmän. Palveluskoiralajeihin vaikutus on kuitenkin ollut muita lajeja vähäisempi.

Suosituimmat lajit ovat jälkikoe ja hakukoe. Niiden osallistujamäärät ovat vaihdelleet puolin ja toisin vuosittain, mutta kumpaankin riittää vuodesta toiseen kilpailijoita kaikkiin luokkiin.

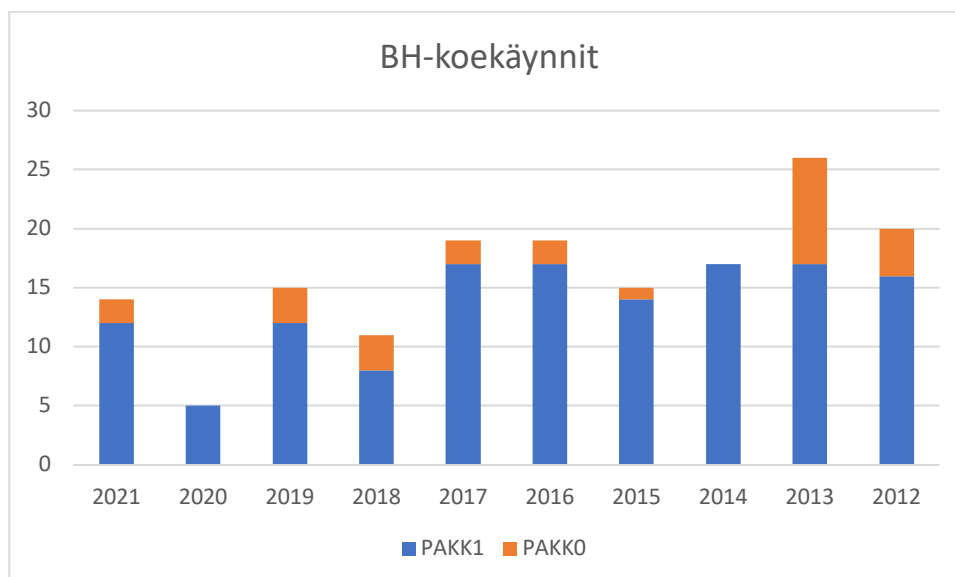
Voittajaluokan jälkikokeen osallistujamääriä rajoittaa osittain koepaikkojen saamisen hankaluus. Viestikoe on menettänyt suosionsa lähes täysin, nykypäivänä lajin parissa toimii lähinnä yksittäisiä collieharrastajia. Viestikokeita järjestetään nykyisin vähän. Etsintäkoe (aiemmin yleiskoe) on ollut pienen harrastajamäärän suosiossa, mutta viimeisimpien vuosien aikana siinä on kilpaillut muutama collie hyvin tuloksin ja laji onkin hieman kasvattanut suosiotaan. Kansainvälinen koemuoto erikoisjälki (FH) on innostanut viime vuosina useampia collien ohjaajia kokeilemaan kilpailemista varsin positiivisin tuloksin. Myös yksi pitkäkarvainen collie osallistui suojelukokeeseen vuonna 2018 saavuttaen koulutustunnuksen.

Seuraavassa taulukossa on esitetty pitkäkarvaisten collieiden osallistujamäärät luokittain suosituimmissa lajeissa haku-, jälki- ja etsintäkokeessa sekä FH-jäljellä ja käyttäytymiskokeessa.

TAULUKKO 16. PALVELUSKOIRAKOKEISIIN OSALLISTUNEET PITKÄKARVAISET COLLIET LAJEITTAIN JA LUOKITTAIN 2012-2021. LÄHDE: KOIRANET- JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ. *) LISÄKSI 2018 YKSI KOEKÄYNTI JA TULOS PASU1.

Vuosi	Jälki1	Jälki2	Jälki3	Haku1	Haku2	Haku3	Etsintä1	Etsintä2	Etsintä3	PAEJ1	PAEJ2	PAKK
2012	6	2	3	10	5		2	1			1	19
2013	4		3	7	1	3			1			22
2014	9	1	4	5		2		1	1	1		17
2015	5	1	2	3		1			1			15
2016	5	3	1	6	2	1	1	1	1			19
2017	4	1		10	1	4			1			18
2018	7	3	2	7	1	4	2		1	3		8
2019	8	2	4	3		2	1		2	2		15
2020	6	1	5	8		4			2			5
2021	6		4	6	2	3	1		1			13

Käyttäytymiskoe on vuonna 1999 käyttöön otettu koe, joka koiran tulee suorittaa hyväksytysti ennen palveluskoirakokeisiin osallistumista. Käyttäytymiskokeeseen osallistuu melko paljon collieita, mutta valitettavan pieni osa jatkaa varsinaisiin palveluskoirakokeisiin.

KUVA 12. KÄYTTÄYTYMISKOKEEN KOEKÄYNNIT JA HYVÄKSYTTYJEN TULOSTEN OSUUS. TILASTOON LASKETTU JOKAINEN OSALLISTUMISKERTA, MYÖS UUSINNAT. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOKANTA.

Tottelevaisuuskoe

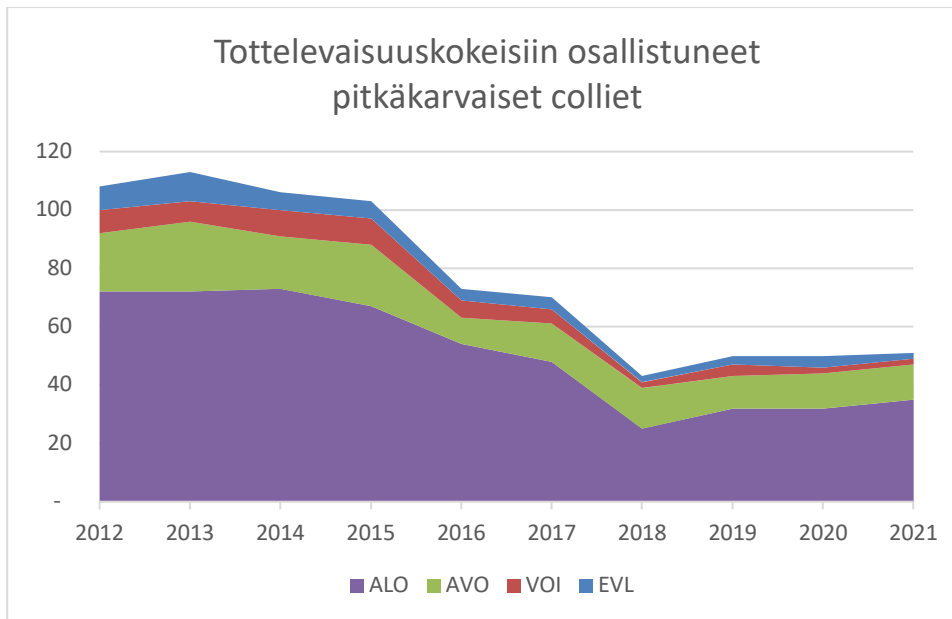
Tottelevaisuuskoe (TOKO) on avoin kaikille roduille, myös sekarotuisille. Kynnys osallistua tottelevaisuuskokeeseen on palveluskoirakoetta alhaisempi, sillä tottelevaisuuskoe koostuu vain tottelevaisuusosuudesta, se ei ole fyysisesti vaativa koemuoto ja siinä pystyy saavuttamaan tuloksia korkeimmistakin luokista myös laukausarka koira. Lisäksi useimmilla paikkakunnilla on mahdollisuus osallistua ohjattuun harjoitteluun ja käytettävissä on kunnolliset harjoitusolosuhteet. Kokeissa testataan ohjaajan ja koiran välistä yhteistyötä. Tottelevaisuuskoe on jaettu neljään luokkaan: alokas-, avoin, voittaja- ja erikoisvoittajaluokka.

Pitkäkarvaisesta colliesta tuli ensimmäisen kerran tottelevaisuusvalio 1980-luvulla. Kaikkiaan tottelevaisuusvalioita on vuoden 2022 lopussa 39 kappaletta. Kuvassa 13 tarkastellaan tottelevaisuuskokeisiin vuosina 2012–2021 osallistuneiden koirien määrää luokittain. Sama koira on voinut

saman vuoden aikana kilpailla useammassa kuin yhdessä luokassa. Tottelevaisuuskokeisiin osallistuneiden määrä on pysynyt suunnilleen samana rekisteröityjen koirien määriin verrattuna.

Tottelevaisuuskokeisiin on tehty viime vuosina useita sääntömuutoksia. Edellinen suuri sääntömuutos tehtiin vuonna 2015 ja liikkeiden vaikeutuminen on vaikuttanut merkittävästi osallistujamääriä laskevasti etenkin ylemmissä luokissa. Laskeva trendi näkyy edelleen tuoreimmissa tilastoissa jotka eivät vielä mahdu tarkasteluun mukaan. Vuoden 2015 sääntömuutoksessa luokat yhtenäistettiin eri maiden välillä siten, että alokasluokka on kansallinen, ja kolme ylemmää luokkaa ovat kansainvälisesti yhtenäiset.

Tottelevaisuuskokeista saa koulutustunnukset jokaisesta luokasta kolmella ykköstuloksella, mutta luokkaa voi vaihtaa jo ensimmäisen ykköstuloksen saavutettuaan.

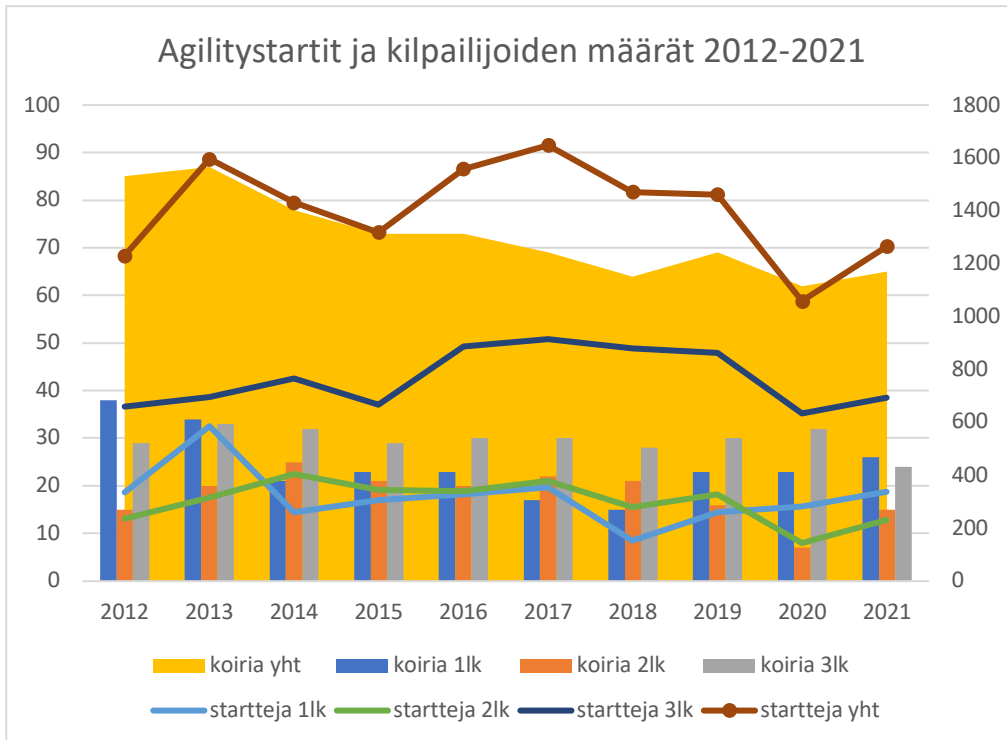
KUVA 13. TOTTELEVAISUUSKOKKEISIIN OSALLISTUNEIDEN PITKÄKARVAISTEN COLLIEIDEN MÄÄRÄ LUOKITTAIN. LÄHDE: SUOMEN KENNELLIITON KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

Agility

Ensimmäiset agility-kilpailut pidettiin vuonna 1989 ja laji tuli harrastajien suosioon 1990-luvun alussa. Agility on koiraurheilua, jossa myös omistajan on oltava hyvässä kunnossa. Agilityssä menestymiseen vaaditaan koiran ja ohjaajan saumatonta yhteistyötä, hyvää fyysistä kuntoa ja toimintakykyä. Laji on tullut hyvin suosituksi collieharrastajien keskuudessa. Collieista ylivoimainen enemmistö kilpailee maksikokoluokassa, mutta muutamia pieniä narttuja kilpailee myös pikkumakseissa.

Rodun ensimmäinen agilityvalion arvo Suomessa saavutettiin vuonna 1997. Kaikkiaan agility- tai hyppyvalion arvoja on rotuun tullut vuoden 2022 loppuun mennessä 36. SM-tasolla kilpailee vuosittain muutama pitkäkarvainen collie.

Kuvassa 14 on esitetty vuosina 2012–2021 agilitykilpailuihin osallistuneiden pitkäkarvaisten collieiden määrä ja kilpailukäyntien määrä vuosittain.

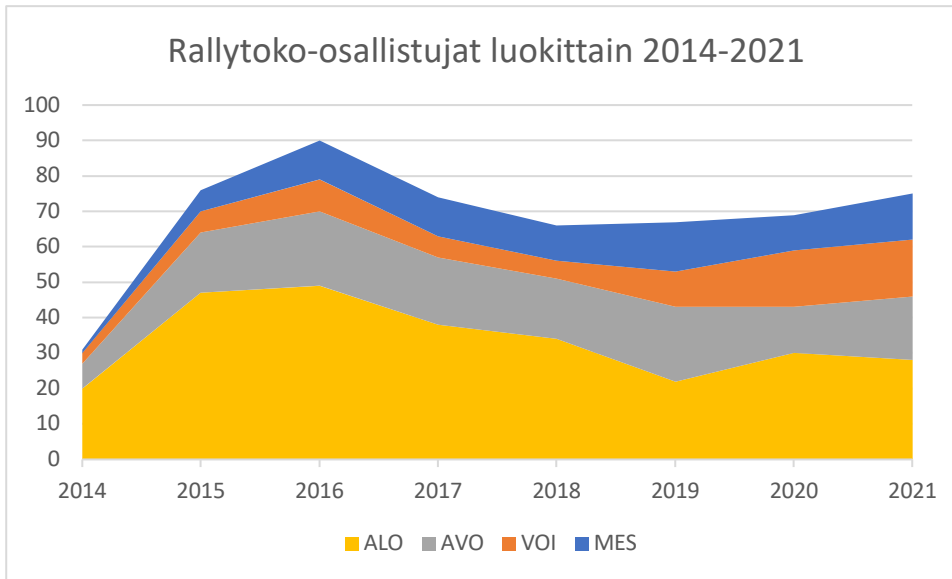
KUVA 14. AGILITY-KILPAILUKERTOJEN MÄÄRÄT LUOKITTAIN JA KILPAILUIHIN OSALLISTUNEIDEN PITKÄKARVAISTEN COLLIEIDEN MÄÄRÄN VUOSITTAINEN KEHITYS. LÄHDE: TULOKSET KOIRANET-JALOSTUSTIETOKANTA, TILASTOINTI: KIRSI LEPPÄLAMMI

Agilityn suosio nousi 2000-luvun alussa voimakkaasti. Sen jälkeen osallistujamäärät ovat pysyneet melko tasaisina, joskin 2010-luvulla kehityksessä näkyy lievä laskeva trendi. Kolmosluokassa kilpailee kuitenkin edelleen hieman kasvava osuus rodun agilityharrastajista, mikä on positiivinen kehityssuunta.

Rally-Toko

Rally-Toko on uusi koiraharrastuslaji, joka tuli viralliseksi kilpailumuodoksi Suomessa vuonna 2014. Rally-Tokossa on neljä tasoluokkaa, joihin kuuluu luokittain vaikeutuvia tehtäviä sisältävä, tehtäväkyltein ohjeistettu rata. Suoritukset pisteytetään, ja sijoituksiin vaikuttaa lisäksi rataa käytetty aika. Rally-Tokossa jaetaan koulutustunnukset luokittain kolmella hyväksytyllä tuloksella (väh. 70/100 pist.), jonka jälkeen koirakko voi vaihtaa luokkaa. Rally-Tokovalioiksi tullaan koiran täytyy saavuttaa mestariluokasta kolme hyväksyttyä tulosta vähintään pistemäärällä 95. Suomen Rallytokovalioita on ehtinyt rotuun tulla vuoden 2022 loppuun mennessä 4 kpl.

Rally-Toko on kasvattanut nopeasti suosiotaan collieiden keskuudessa; kilpailutasolle alimpaan luokkaan osallistumiseen on matala kynnyks, ja laji soveltuukin siksi hyvin uusien harrastajien houkuttelemiseen kilpakentille. Ylimmät luokat tarjoavat koulutuksellisesti haastetta, mutta rata on silti helppo toteuttaa erilaisissa harjoitteluolosuhteissa. Alkuryntäyksen jälkeen osallistujamäärät ovat tasaantuneet noin yhteensä noin 60-70 koiraan vuodessa. Jos koira on kilpaillut useammassa luokassa vuoden aikana, se esiintyy tilastossa toistuvasti, jolloin todellinen eri koirien määrä on muutamaa yksilöä alhaisempi.

KUVA 15. RALLY-TOKOSSA KILPAILEET PITKÄKARVAISET COLLIET. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

Paimennuskokeet

Epävirallinen collieiden paimennustaipumuskoe (SCY)

Paimennustaipumusta löytyy collieilta edelleen ja monet Suomen Collieyhdistys ry:n alaosastot ovat jo vuosikausia järjestäneet paimennuspäiviä alueillaan. Jäsenet ovat päässeet tätä kautta koiriensa kanssa tutustumaan collien perinteiseen käyttötarkoitukseen, paimennukseen. Harrastuksen ollessa maanlaajuisesti aktiivista jäsenistön piirissä, päätti SCY:n hallitus koota työryhmän valmistelemaan paimennustaipumuskoea collieille. Epävirallinen paimennustaipumuskoe tuli käyttöön collieille vuonna 2011.

Tavoitteena on kerätä paimennustaipumustietoa yhdistyksen ja jäsenistön käyttöön, alaosastojen järjestämien paimennuspäivien ja/tai erillisten paimennustaipumuskokeiden kautta.

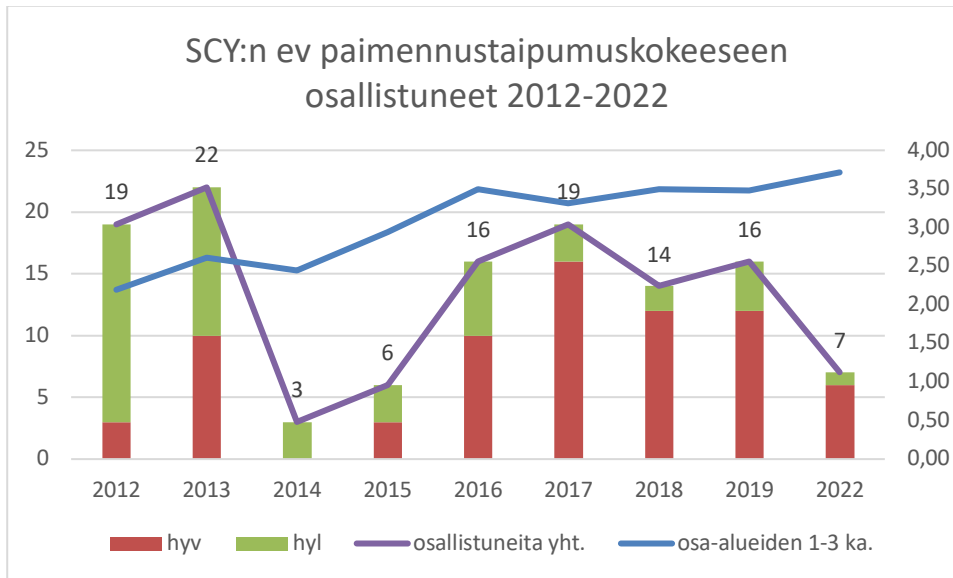
SCY:N PAIMENNUSTAIPUMUSKOKEEN TARKOITUS: Paimennustaipumuskokeen tarkoituksena on tutkia koiran luontaista rodunomaista paimennustaipumusta tilanteissa joissa se kohtaa lampaita: löytyykö koirasta sisäsyntyistä auktoriteettia paimennettavia kohtaan vai ei. Paimennustaipumus perustuu tiettyjen saalisvietin ja laumakäyttäytymisen osien hyödyntämiseen ja ne ovat paimentavilla koirilla luontaisesti korostuneita. Paimentaminen on käytännössä paimennettavien eläinten, kuten lampaiden, siirtämistä koiran avustuksella laitumelta toisaalle, paimennettavia kunnioittaen. Osasta koiria on tähän työhön luonnostaan, osa voi vaatia lisäsytyttelyä, eli peittyneen paimennustaipumuksen kaivamista esiin lisäharjoittelulla.

Paimennustaipumuskokeessa on neljä osiota; kiinnostus lampaisiin, taipumus hallita lampaita, henkinen kestävyys ja yhteistyökyky ohjaajan kanssa.

Saatua koetulosta käytetään koiran paimennustaipumuksen tason määrittämiseen ja koulutuskelpoisuuden arviointiin. Se antaa viitteitä myös koiran jalostuskelpoisuudesta paimennustaipumuksen osalta.

PAIMENNUSTAIPUMUSKOKEEN KULKU: Saatuaan tuomarilta luvan, ohjaaja siirtyy koiran kanssa laitumelle. Koira on kytketty aluksi liinaan, joko soljellisesta kaulapannasta tai valjaista. Tuomari tarkistaa koiran kiinnostumisasteen lampaisiin ja varmistaa, ettei koira osoita aggressiivisuutta paimennettavia kohtaan. Koira irrotetaan liinasta vain tuomarin antamalla erillisellä luvalla. Jos koira ei heti alussa osoita kiinnostusta, ohjaaja koettaa saada koiran kiinnostumaan lampaista. Tuomari antaa kaikille koirakoille

kirjallisen ja suullisen loppuarvostelun lisäksi yleiskommentin suorituksen kokonaisvaikutelmasta. Mikäli koira ei läpäise taipumuskoeetta, voi tuomari suosittaa uusintakoetta lisäsytyttelyn jälkeen.

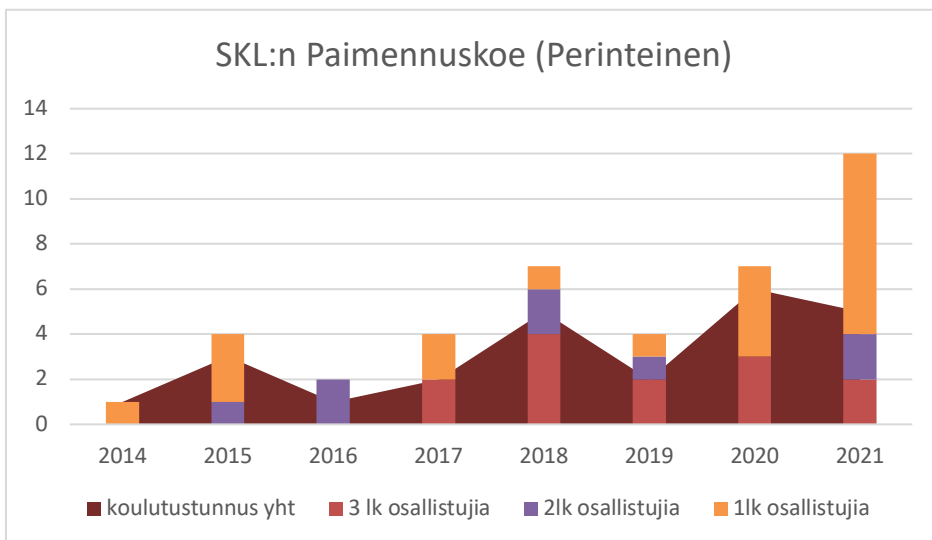
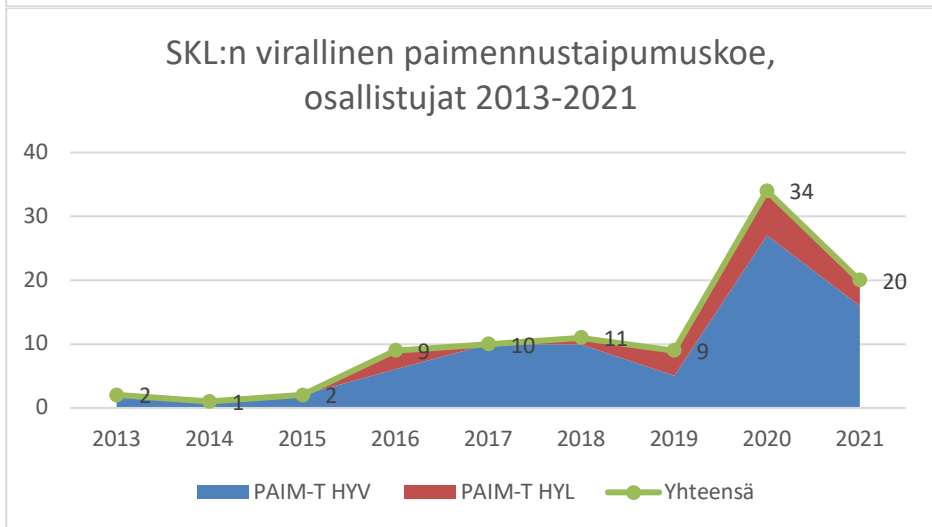
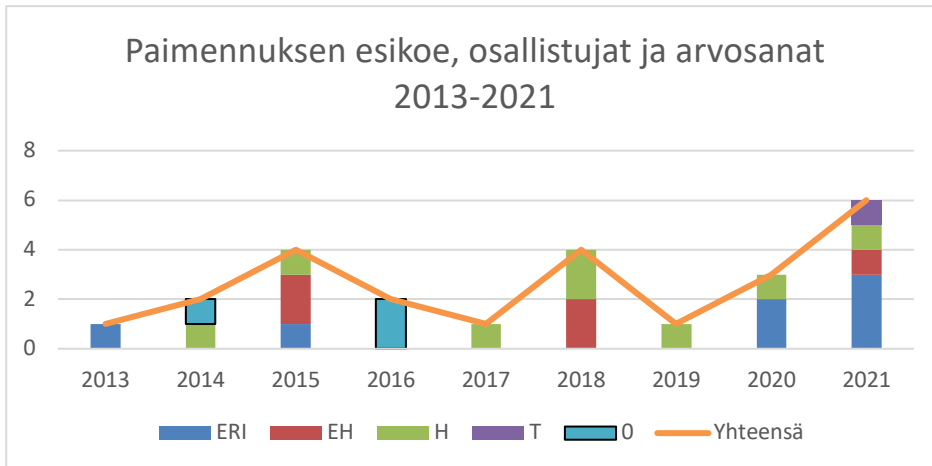
KUVA 16. EPÄVIRALLISEEN SCY:N PAIMENNUSTAIPUMUSKOEKEESEEN OSALLISTUNEET PK COLLIET KOKO HISTORIAN AIKANA. LÄHDE: SCY:N PAIMENNUSTOIMIKUNTA TILASTOINTI: JOHANNA RUOTTINEN

Collieiden paimennustaipumusta on mitattu yhdistyksen omalla epävirallisella paimennustaipumuskokeella kesästä 2012 alkaen. Vuosina 2020 ja 2021 ei järjestetty SCY:n paimennustaipumuskokeita. Tulostason kehitys ensimmäisistä vuosista eteenpäin on ollut positiivinen, joka voi viitata siihen että taipumuskokeilla on saavutettu jalostuksellista hyötyä, ja paimennusta jalostustavoitteena painottavat kasvattajat ovat kannustaneet kasvatintajia taipumuskokeisiin. Luultavasti taustalla on myös lisääntynyt harrastustoiminta, ja se, että testatut koirat saattavat tämän myötä painottua enemmän niihin, joilla on jo kokemusta lampaista kuin satunnaisiin kokeilijoihin.

Viralliset Kennelliiton Paimennuskokeet

Colliet ovat saaneet osallistua virallisiin Kennelliiton paimennuskokeisiin vuodesta 2013 alkaen. Paimennuksessa menestyminen edellyttää koiralta hyvää eläinsilmää, koulutettavuutta ja yhteistyöhalua ohjaajan kanssa sekä tervettä rakennetta ja hyvää fyysistä kuntoa. Paimenkoiran ohjaajan tulee lisäksi osata lukea ja käsitellä myös paimennettavia eläimiä niiden hyvinvointi huomioon ottaen. Laji on avoin kaikille paimenkoiraroduille ryhmistä 1, 2 ja 5, poislukien bordercolliet ja australiankelpiet joille on omat paimennuskokeet.

Paimennuskokeet jakautuvat kolmeen osaan: paimennustaipumustesti, paimennuksen esikoe ja paimennuskokeet. Taipumuskokeet ja esikokeet arvostellaan vain joko hyväksytyt tai hylätyt-asteikolla (vanhat merkinnät PAIM-T 1 ja PAIM-E 1 / 0 = hylätty, uudet merkinnät arvoisanoittain ERI / hyväksytyt, P / HYL ei läpäisty). Taipumuskokeissa voi lisäksi saada arvion ”suositellaan uudestaan testaamista” (vanha PAIM-T U ja uusi P = puutteellinen). Paimennuskokeissa on kolme tasoluokkaa, joissa edetään saatujen tulosten perusteella (ERI/EH/H/T hyväksytyt tuloksia). Paimennuskokeet ovat rodunomaisia kokeita ja niistä on mahdollista valioitua. Luokista jaetaan koulutustunnukset EH:n tai ERI:n arvoisista suorituksista.

KUVA 17. KUVA 17A: PAIMENNUSTAIPUMUSKOKKEESEEN OSALLISTUNEET PITKÄKARVAISET COLLIET VUOSINA 2013-2021, HYVÄKSYTYT JA HYLÄTYT. KUVA 17B: PAIMENNUKSEN ESIKOKEESEEN OSALLISTUNEET PITKÄKARVAISET COLLIET, ARVOSANAJAKAUMA. KUVA 17C: PAIMENNUSKOKKEISIIN (PERINTEINEN PAIMENNUS) OSALLISTUNEET PITKÄKARVAISET COLLIET VUOSINA 2014-2021. VUOSITTAISET OSALLISTUJAMÄÄRÄT LUOKITTAIN SEKÄ KOULUTUSTUNNUKSEN SAAVUTTANEIDEN KOIRIEN MÄÄRÄ KAIKISTA KILPAILIJOISTA. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOKANTA.

TAULUKKO 17. PAIMENNUSKOKEISIIN OSALLISTUNEET PITKÄKARVAISET COLLIET KOKEEN VIRALLISTAMISESTA ALKAEN. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
PAIM3-ERI				2	2			
PAIM3-EH					2	2	2	
PAIM3-H								
PAIM3-T								1
PAIM3-O							1	1
PAIM2-ERI								
PAIM2-EH			1					
PAIM2-H			1		1			1
PAIM2-T								
PAIM2-O		1			1	1		1
PAIM1-ERI		2					1	3
PAIM1-EH	1	1			1		3	2
PAIM1-H						1		3
PAIM1-T								
PAIM1-O				2				
Koiria yhteensä	1	4	2	4	7	4	7	12

Koetulosten ja epävirallisen paimennustaipumuskokeen tuloksista voidaan jo päätellä, että osa collieista on edelleen koulutettavissa paimennustehtäviin, ja tuloksia jalostuksessa hyödyntämällä taipumuksia voidaan rodussa vahvistaa. Ensimmäinen paimennusvalio valmistui rodussa vuonna 2018 ja toinen pitkäkarvainen collie sijoittui perinteisen paimennuksen SM-kokeessa pronssille vuonna 2019.

4.2.6 Käyttäytyminen kotona sekä lisääntymiskäyttäytyminen

Collieilla on hyvä sopeutumiskyky ja ne mukautuvat erilaisiin elämäntilanteisiin. Pitkäkarvaista collieta pidetään yleisesti niin sanottuna helppona rotuna, joka sopii myös aloittelijalle ja ensimmäiseksi koiraksi. Koska pitkäkarvaisen collien ärsykekynnys on tyypillisesti melko korkea ja ne ovat ihmisiä kohtaan sosiaalisia, niitä pidetään erinomaisina lapsiperheiden lemmikkeinä. Pitkäkarvaiset colliet tulevat keskimäärin hyvin toimeen myös laumakoirina.

Uudistunut rotumääritelmä kuvaa entistä tarkemmin luonneominaisuuksia ja mainitsee muuan muassa pitkäkarvaisen collien tulevan hyvin toimeen lasten ja toisten koirien kanssa. Vaikka kyse on suurelta osin tapakasvatukseen liittyvästä asiasta, tulee jalostuksessa ottaa huomioon rodulle tyypillinen ”sosiaalinen älykkyys” joka mahdollistaa normaalin laumakäyttäytymisen ja nyky-yhteiskuntaan hyvin soveltuvan arkikäyttäytymisen.

Edellä osion 4.2 ensimmäisessä kappaleessa on käyty läpi Suomen Collieyhdistys ry:n julkaiseman luonnekyselyn tilanne. Kyselyssä ei ole käynyt ilmi merkittäviä arkikäyttäytymiseen liittyviä ongelmia muutamaa yksittäistä poikkeusta lukuun ottamatta. Erilaiset lievät tai satunnaisesti ilmenevät pelkotilat ovat melko yleisiä. Koiranet-tietokantaan luonteeseen tai käyttäytymiseen liittyvät ongelmat on merkitty lopetusyyksi 60 koiralle. Pääasiallisia syitä ovat olleet aggressiiviseen tai arvaamattomaan käyttäytymiseen sekä pelokkuuteen liittyvät syyt.

Lisääntymiskäyttäytymiseen liittyviä ongelmia on rodussa jonkin verran. Tyypillisimmin ne liittyvät kokemattomien koirien ensimmäisiin astutuksiin. Jalostustoimikunnan tietoon on tullut yksittäistapauksina vakavampia lisääntymiskäyttäytymisen häiriöitä, jolloin emä on tarkoituksellisesti vahingoittanut

pentujaan. Urosten astumisvaikeudet alkavat tyypillisesti lisääntyä iän myötä etenkin kokemattomilla uroksilla. Terveyskyselyjen yhteydessä narttujen lisääntymistä käsitteleviin kysymyksiin on toistaiseksi tullut niin vähän vastauksia, ettei niiden perusteella voida vielä päätellä ongelmien yleisyyttä rodussa.

Kasvattajien keskuudessa on ollut lisääntyvästi havaintoja nartuista, jotka ovat toistuvasti kiimahuipussakin vihaisia lähestyvää urosta kohtaan tai eivät anna uroksen hypätä. Tällaiset nartut saattavat olla myös fyysisesti kypsymättömiä progesteronimäärityksellä varmistetusta oikeasta ajankohdasta riippumatta ja liian tiukkoja uroksen astua. Ongelmaan tulee kiinnittää jalostusvalinnassa enemmän huomiota ja pyrkiä suosimaan linjoja, joissa nartut ovat helposti astutettavia ja niillä on vahvat kiiman merkit.

Kasvattajat korvaavat silloin tällöin luonnollisen astutuksen keinosiemennyksellä, mutta siemennyspentueet ovat suhteessa melko harvinaisia. Yleisimmät syyt keinosiemennykselle ovat koirien kokemattomuuden vuoksi epäonnistunut astutus ja uroksen korkea ikä.

Collieurosten sukupuolivietissä on silloin tällöin havaittu puutteita. Ongelma ei ole yksiselitteinen. Sen ilmeneminen riippuu paljon koiran muista luonneominaisuuksista ja ympäristötekijöistä. Yleisesti ollaan kuitenkin sitä mieltä, että jalostukseen käytettävän uroksen tulee aina osoittaa normaalia kiinnostusta kiimaista narttua kohtaan ja nartun tulee osoittaa normaaliin kiiman huippuvaiheeseen kuuluvia käyttäytymismerkkejä kuten kääntää häntäänsä sivuun uroksen lähestyessä sitä.

4.2.7 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta

Pitkäkarvaisen collien rodunomaista luonnetta ja käyttäytymistä tulee arvioida siitä lähtökohdasta, että kyseessä on paimentaustainen palveluskoira. Uusi rotumääritelmä kuvaa sanamuodoissaan entistä paremmin työkoirataustaa, painottaen että rodun tulee olla myös hyvin nyky-yhteiskuntaan sopeutuva lemmikki. Rodun luonteen ongelmina voidaan pitää seurakoiramaistumisen ja näyttelypainotteisen jalostuksen aiheuttamien käyttöominaisuuksien ja viettien heikentymistä sekä yleisiä puutteita hermorakenteessa, äänivarmuudessa, rohkeudessa ja kovuudessa. Nämä ominaisuudet ovat tärkeitä koiran käyttötarkoituksesta riippumatta. Niiden parantamisen tulisi olla koko rodussa ensisijaisia jalostustavoitteita.

Pitkäkarvainen collie ei ole suvuiltaan käyttö- ja näyttelylinjoihin jakautunut rotu, mutta koe- ja luonnetestituloksissa on nähtävissä kasvattajakohtaisia eroja jalostusvalintojen painotuksissa. Rodun PEVISA-ohjelma ei sisällä vaatimuksia koetuloksista tai luonnetestaamisesta, mutta Suomen Collieyhdistys ry:n laatimissa Jalostuksen tavoiteohjelmaan sisältyvässä jalostusyksilön vähimmäisvaatimuksissa suositellaan, että jalostukseen käytettävät koirat olisi joko luonnetestattu tai niillä olisi tulos palveluskoirakokeista.

Luonnetesti, MH-kuvaus ja rodunomaiset kokeet (palveluskoirakokeet ja paimennuskokeet) ovat ensisijaisia jalostuksellisia mittareita rodun luonneominaisuuksien tasolle. Niiden antamaa tietoa tulisi paremmin ja laajamittaisemmin hyödyntää jalostusvalintoja tehtäessä. Erityishuomiota tulisi kiinnittää ominaisuuksiin, jotka ovat rodussa keskimääräisesti heikoimpia: toimintakyky, taisteluhalu ja kovuus. Erityisesti taisteluhalu negatiivisten arvosanojen suuri osuus luonnetestiarvosanoista ja entisestään heikentyvä kehityssuunta on huolestuttavaa käyttöominaisuuksien säilyttämisen kannalta. Yleiskvaltaan huonohermoisia tai arkoja koiria ei tule käyttää jalostukseen. Kasvattajien tulisikin olla entistä kriittisempiä arvioidessaan jalostuskoiriensa tasoa etenkin hermorakenteen osalta. Luonnetestin arvosteluskaala sellaisenaan ei anna riittävää tietoa ominaisuuden parantamiseksi rodussa, koska +1 -kategoriaan mahtuu hyvin suurta vaihtelua.

Rotujärjestö pyrkii entistä voimakkaammin motivoimaan kasvattajia tavoitteelliseen luonnejalostukseen. Erilaisen koetoiminnan ja luonnetestien sekä MH-kuvausten järjestämisellä tuetaan collieiden osallistumisaktiivisuutta luonneominaisuuksia kartoittaviin koemuotoihin. Rotujärjestön järjestämässä ulkomuototuomareiden koulutustilaisuuksissa korostetaan, ettei selvästi epävarmoja koiria saisi palkita näyttelyissä.

4.3 Terveys ja lisääntyminen

Collien tulee pystyä työskentelemään vaativissa olosuhteissa, joten sen pitää olla kaikin puolin terve, hyvärakenteinen ja lihaksikas. Sen pitää pystyä liikkumaan joustavasti ja vaivattomasti ja sen hermorakenteen tulee olla hyvä. Collien on pystyttävä lisääntymään luonnollisella tavalla. Yksittäisen koiran jalostukseen käytön on oltava järkevää, harkittua ja noudattaa Suomen Kennelliiton ohjeita ja sääntöjä.

Colliet ovat suhteellisen pitkäikäisiä. Keski-ikä on yli kymmenen vuotta, mutta monet elävät jopa 15-vuotiaiksi. Eliniän pituuteen vaikuttaa suuresti omistajan aktiivisuus: jos koira ei pääse lihomeaan ja sen kunnosta pidetään huolta sopivalla liikunnalla, se saa usein elää terveen vanhuuden. Rodussa ei toistaiseksi ole esiintynyt huolestuttavan paljon sellaisia sairauksia, jotka lyhentävät koiran elinikää selvästi tai jotka heikentävät elämänlaatua merkittävästi.

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat

Suomen Collieyhdistys ry otti ensimmäistä kertaa käyttöönsä PEVISA-ohjelman 1.7.1986, jolloin alettiin vaatia lonkkakuvauslausunto rekisteröitävien pentujen vanhemmilta. Vaatimus CEA-sairaudesta annetusta silmätarkastuslausunnosta lisättiin PEVISA-ohjelmaan 1.1.1988. Collieiden PEVISA-ohjelma uudistui vuoden 2014 alusta alkaen. Tämän jälkeen PEVISA-ohjelmaan ei olla tehty muutoksia, tosin muutosesityksistä on yhdistyksen vuosikokouksessa äänestetty. PEVISA-ohjelmaan sisältyvät pakolliset lonkka-, kyynärniveli- ja silmätutkimukset. Lonkkaniveldysplasian raja-arvo jalostuskäytölle on C-aste: C-lonkkaista koira voidaan käyttää yhdistettynä terveeseen (A tai B). Kyynärniveldysplasian raja-arvo on aste 1. Silmäsauroksien osalta raja-arvoja ei ole asetettu, mutta alle yhden vuoden ikäisenä annettu silmätarkastuslausunto on voimassa vain vuoden ajan.

Kaikkien PEVISA-ohjelman vaatimusten tulee olla voimassa molempien vanhempien osalta astutushetkellä.

Lonkkaniveldysplasia

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli "lonkkavika", (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston/ nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä makroskooppisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinviikkojen aikana.

Löysyys johtaa reisiluun pään ja lonkkamaljan riittämättömään kontaktiin. Alueelle kohdistuu epänormaalin suuri paine, joka on sitä suurempi mitä pienempi kontaktialue on. Tämä voi johtaa mikromurtumiin ja lonkkamaljan mataloitumiseen. Noin vuoden iässä lantion luutumisen on täydellistä ja lonkkaniveletkin stabiloituvat. Yleensä kipukin helpottaa tässä iässä.

Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa yleensä nivelrikkoon. Nivelrikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Näistä osa on ns. suurivaikutteisia geenejä (engl. major gene). Periytymisaste vaihtelee eri tutkimuksissa välillä 0.1–0.6. Ympäristöllä on vaikutusta kasvuhäiriön ilmiäsuun. Useissa tutkimuksissa on

todettu runsaan ravinnonsaannin olevan yhteydessä lonkkavikaan. Ruokinta ei aiheuta dysplasiaa, mutta se tuo vian esiin geneettisesti alttiilla koirilla. Tämä pätee myös toisin päin, optimaalisella ruokinnalla lonkkanivelen kasvuhäiriö ei tule näkyviin tai on lievempää. Myös liian raju liikunta kasvuaikana voi pahentaa muutoksia.

Lonkkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, mutta yleisintä se on suurilla ja jättiroduilla. Oireet voidaan huomata pentuna 3-12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden aiheuttamasta nivelkapselin tulehduksesta tai luukalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä. Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, ”pupuhypely”, ylösnousuvaikeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksateleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Vanhemmilla nivelrikkoisilla koirilla oireet voivat olla epämääräisiä. Oireilu laitetaan usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälinjan aaltoiluna ja lantion kiertymisenä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteiden ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina. Kirurgisia hoitoja on myös olemassa.

Lonkkavian vastustamisohjelma perustuu useimmilla roduilla röntgenkuvissa sairaksi todettujen yksilöiden karsimiseen jalostuksesta. Lonkkanivelen kasvuhäiriön periytyvyys on kohtuullinen. Ilmiasuunkin perustuvan jalostusvalinnan pitäisi johtaa tuloksiin, jos valinta on systemaattista. Jalostusarvoindeksien (BLUP-indeksit) avulla valinta on tehokkaampaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria. Suomessa arvostelussa käytetään FCI:n vahvistamaa kansainvälistä lonkkaniveldysplasian arvosteluasteikkoa:

A - ei muutoksia Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset. Lonkkamaljakon kraniolateraalin reuna piiryyterävänä ja on lievästi pyörästynyt. Nivelrako on tiivis ja tasainen. Norbergin asteikko vetoasennossa noin 105° (suosituksena).

B -lähes normaali / rajatapaus Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat vähän epäyhdenmukaiset ja Norbergin asteikko vetoasennossa lähellä 105°, tai reisiluun päänsä keskus on mediaalisesti lonkkamaljakon dorsaalireunaan nähden ja reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset.

C - lievä Reisiluun pää ja lonkkamalja eivät ole yhdenmukaiset, Norbergin asteikko on noin 100° ja/tai lonkkamaljakon kraniolateraalin reuna on vähän mataloitunut. Epätasaisuutta tai korkeintaan lieviä nivelrikkomuutoksia lonkkamaljan kraniaali-, kaudaali- tai dorsaalireunassa tai reisiluun päässä tai kaulassa.

D - kohtalainen (keskivaikea) Selvää epätasaisuutta reisiluun päässä ja lonkkamaljakossa, subluksaatio. Norbergin asteikko on suurempi kuin 90° (vain suosituksena). Lonkkamaljakon kraniolateraalin reuna tasaantunut ja/tai nivelrikon merkkejä.

E - vaikea Selvästi dysplastinen lonkkanivel. Esim. luksaatio tai selvä subluksaatio, Nordbergin asteikko alle 90°, selvä lonkkamaljakon kraniolateraalin reunan tasaantuminen, reisiluun päänsä epämuotoisuus (sienimäinen, tasaantunut) tai muut nivelrikkomuutokset.

Tätä asteikkoa noudatetaan koiran 6 vuoden ikään saakka. Tämän jälkeen arvostelussa on otettava huomioon koiran ikä ja erityisesti sekundäärinivelrikko.

Kursivoitu teksti: Suomen Kennelliitto/Anu Lappalainen.

Arviot lonkkaniveldysplasian periytymisasteista vaihtelevat jonkun verran eri tutkimuksissa eri rotujen välillä. Periytymisaste on aina populaatiokohtainen tulos. Se muuttuu, kun kuvattujen koirien määrä kasvaa. Viimeksi pitkäkarvaiselle collielle periytyvyysaste on laskettu vuonna 2009. Tällä hetkellä arvio lonkkaniveldysplasian periytymisasteesta on 0,29, joka on kohtuullinen. Käytännössä tämä tarkoittaa että koirayksilön oman tuloksen luotettavuuden olevan sen jalostusarvon mittarina on noin 54 % (Mäki, 2009). Jalostusvalinta tilanteen parantamiseksi on mahdollista, sillä perimällä on joka tapauksessa tärkeä osuus lonkkaniveldysplasian kehittymisessä. Muita vian syntyyn vaikuttavia tekijöitä ovat kasvuolosuhteet: kasvuajan ruokinta, ylipaino, rasitus tai nopeakasvuisuus pentuikässä. Myös kuvausikä ja -tilanne vaikuttavat lonkkatulokseen.

Pitkäkarvaisen collien lonkkakuvattujen koirien määrä on viimeisen kymmenen vuoden aikana noussut lähelle 50 %:a. Edellisessä tarkastelussa tutkittujen osuus oli hieman yli 40 % vuosittain. Kasvattajat ovat siis onnistuneet aktivoimaan kasvattajaansa entistä paremmin luustokuville.

Vuosina 2012–2021 syntyneistä kuvattujen koirien määrät ja lonkkaniveldysplasia-asteet on esitetty seuraavassa taulukossa. Vuonna 2021 syntyneistä on kuvattu vielä suhteessa pienempi osuus kuin vanhemmista ikäluokista. Virallisesti todettuja E-asteita on keskimäärin kolmella prosentilla tutkituista koirista, tosin viime vuosina määrä on hieman noussut, joka luultavasti johtuu ennakkolähetteen käyttöönotosta ja siten huonoja lonkkia jää enää hyvin harvoin virallisesti arvostelematta.

D- ja C-asteiden suhteellisissa osuuksissa on tapahtunut myös hieman muutoksia, C-lonkat ovat hieman yleistyneet ja D-lonkat vähentyneet. Reilulla neljänneksellä kuvatuista koirista on todettu B-lonkat ja yli puolella lonkissa ei ole todettu muutoksia (A). Tilaston perusteella lonkkaniveldysplasian tilanne rodussa on suhteellisen hyvä.

TAULUKKO 18. LONKKAKUVAUSTULOJEN JAKAUMA VUOSINA 2012-2021 SYNTYNEILLÄ PITKÄKARVAISILLA COLLIEILLA. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

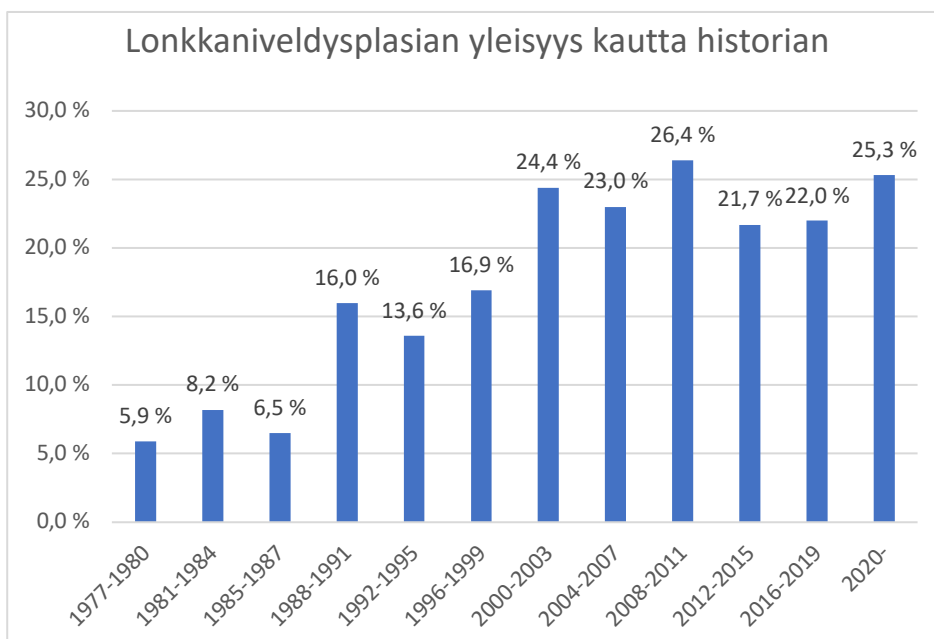
Vuosi	Syntyneitä	A		B		C		D		E		Kuvattu yht.	Tutkittujen osuus
2012	645	150	52 %	75	26 %	31	11 %	30	10 %	3	1 %	289	45 %
2013	606	119	50 %	70	29 %	31	13 %	15	6 %	4	2 %	239	39 %
2014	507	101	44 %	67	30 %	26	11 %	23	10 %	10	4 %	227	45 %
2015	522	143	54 %	77	29 %	24	9 %	21	8 %	2	1 %	267	51 %
2016	540	125	52 %	65	27 %	27	11 %	18	7 %	7	3 %	242	45 %
2017	511	150	54 %	70	25 %	27	10 %	17	6 %	12	4 %	276	54 %
2018	575	149	51 %	76	26 %	35	12 %	26	9 %	9	3 %	295	51 %
2019	537	152	51 %	68	23 %	41	14 %	20	7 %	16	5 %	297	55 %
2020	580	115	42 %	77	28 %	43	16 %	21	8 %	17	6 %	273	47 %
2021	660	98	53 %	47	25 %	22	12 %	9	5 %	10	5 %	186	28 %
Yhteensä	5683	1302	50 %	692	27 %	307	12 %	200	8 %	90	3 %	2591	46 %

Rotujärjestö suosittaa, että jalostukseen käytettäisiin vain koiria, joiden lonkat ovat A- tai B-astetta. PEVISA-ohjelman raja-arvot sallivat kuitenkin C-lonkkaisen käytön, mikäli parituskumppaniksi valitaan terve (A- tai B-lonkkainen) koira. Paras keino vähentää lonkkaniveldysplasian esiintyvyyttä rodussa on käyttää terveitä koiria jalostukseen sekä hyödyntää jälkeläisarvostelua sekä sukulaisten tuloksia. Jälkeläisten ja sukulaisten tulosten tulkinnassa voidaan käyttää BLUP-indeksiä (Best Linear Unbiased Prediction), joka on laskenta-ajankohtana tietokannassa oleviin lonkkakuvattujen koirien tuloksiin pohjautuva arvio kunkin yksilön jalostusarvosta lonkkaniveldysplasian suhteen. Indeksillä häivyttää hieman ympäristötekijöiden vaikutusta; sen laskennassa on poistettu kirjattujen tekijöiden kuten kasvattajan, syntymävuoden, sukupuolen, iän, kuvausajankohdan ja arvostelleen lääkärin aiheuttamia eroja. Muita ympäristötekijöitä, kuten kasvuikäistä

ruokintaa ja liikuntaa, ei tietenkään indeksissä voida huomioida. Pitkäkarvaisen collien indeksit saadaan KoiraNet-jalostustietojärjestelmästä.

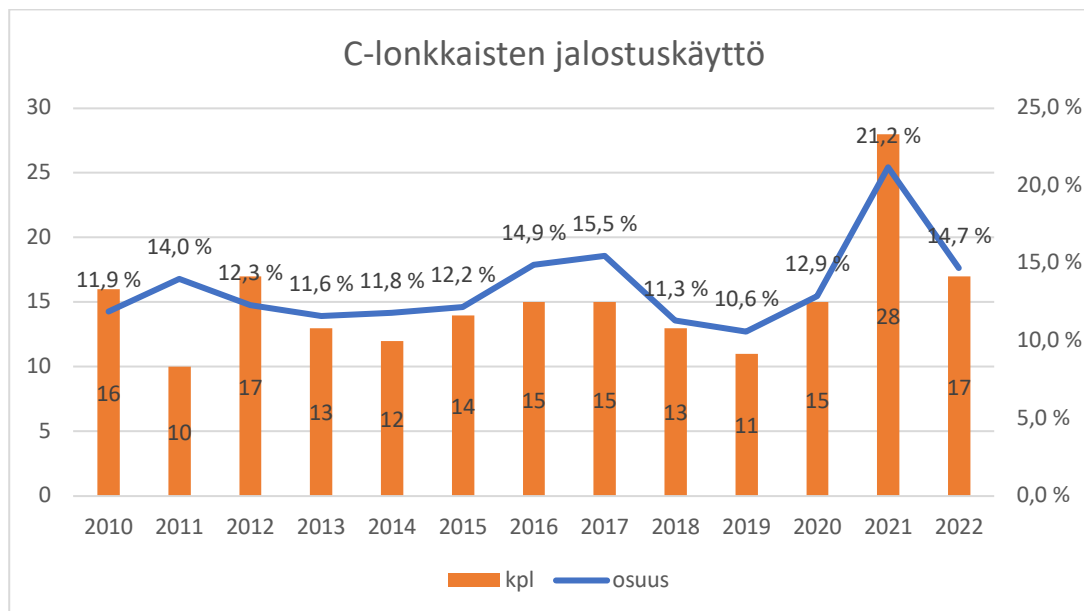
Rodun eri koirien BLUP-indeksien keskiarvo on aina 100 eli rotuun nähden perimältään keskiluokkaa oleva koira saa tuloksen 100. Jos luku on alle sata, koira on laskennallisesti huonompi kuin aineistossa olevat koirat keskimäärin. Jos luku on suurempi, koira on parempi kuin aineistossa olevat koirat keskimäärin, ja koira on siten oletusarvoisesti parempi perimältään eli genotyypiltään. Tuontikoiran indeksi on aina alkuun tavallista epävarmempi, sillä jos koiran sukulaisia ei ole tutkittu, ei ole muuta tietoa kuin koira itse. Mitä enemmän koiralla on tutkittuja sukulaisia, sitä varmemman tuloksen indeksi antaa. Jalostuksellisesti tapahtuu edistystä, kun tehtyjen yhdistelmien vanhempien indeksit antavat keskiarvoksi yli sata. Tällä hetkellä pitkäkarvaisissa collieissa indeksi sata asettuu A:n ja B:n välille. Keskiverto collie siis periyttää oletusarvoisesti terveitä lonkkia. Verrattuna tuotantoeläimiin, joilla lähes yksinomaan indekseihin perustuvalla jalostuksella on saavutettu erinomaisia tuloksia, collieilla on aivan liian vähän tutkittua materiaalia ja kanta on perimältään kovin yhtenäistä lonkkaniveldysplasian suhteen. Näin ollen yksittäisen yksilön lonkkaindeksiin vaikuttaa voimakkaasti esimerkiksi kuvausikä ja ensimmäisten jälkeläisten lonkkakuvaustulokset. Indeksi on kuitenkin hyvä apuväline laajasti tutkitun, lähipolvissa pääasiassa suomalaisiin sukuihin perustuvan yhdistelmän suunnittelemisessa.

Pitkäkarvaiset colliet ovat kuuluneet lonkkien osalta PEVISA:n 35 vuotta vuonna 2021: lonkkakuvauspakko jalostuskoirille astui voimaan 1.7.1986. Alla on esitetty kuvaajana lonkkavian yleisyyden kehitys kautta historian. Alkuvuosina kuvattuja koiria oli vain muutamasta vuosittaisesta 20-40 yksilöön vuodessa. 80-luvulle tultaessa lukumäärät olivat jo useissa kymmenissä. Ensimmäiseen lukuun (1958-1971) on laskettu mukaan kaikki siihen mennessä tutkitut koirat, joita on ollut vuoden -71 loppuun mennessä yhteensä 169 kpl. Vuoden 1980 loppuun mennessä oli virallisesti tutkittu 453 koira, joista lonkkavikaa todettiin 6,8%:lla. Kuvaajasta nähdään lonkkavian ”yleistyneen” lähelle nykyistä tasoaan 80-luvun alussa, jolloin koirien kuvauttaminen nopeasti yleistyi. Vuodesta -86 alkaen PEVISA nosti voimakkaasti kuvattujen määriä ja huonompienkin tulosten virallistamisesta tuli normaali käytäntö viimeistään 2000-luvun alkupuolella. PEVISA:n kuulumisen ei havaita vaikuttaneen erityisesti rodun tasoa parantavasti kuluneen 30 vuoden aikana, mutta sen ansiosta collie on melko paljon tutkittu rotu.

KUVA 18. LONKKANIVELDYSPLASIAN YLEISYYS KAUTTA HISTORIAN. LONKKAVIKAISTEN OSUUDET ON LASKETTU NOIN SUKUPOLVITTAIN (NELJÄN VUODEN VÄLEIN) LAUSUNTOVUODEN PERUSTEELLA. VUOSILTA 1985-1987 EI LÖYTYNYT TILASTOTIETOJA. LÄHDE: 1958-1984: KOIRAMME JA COLLIESANOMAT. 1988-2022: KOIRANET- JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

PEVISA päivitettiin vuonna 2014 siten, että ohjelmaan lisättiin lonkkatuloksia koskeva raja-arvo C. Muutoksen vaikutusta pennutettavaan koiramateriaaliin on tarkasteltu kuvassa 15. Tarkasteluväli on vielä melko lyhyt, mutta ns. lonkkavikaisten jalostuskäytössä on havaittavissa yleistymistä suhteessa rekisteröintimääriin raja-arvon voimaantumisen jälkeen. Kun rajoitteita ei ollut, käytettiin myös yksittäisiä D-lonkkaisia koiria, jotka on laskettu mukaan ennen vuotta 2014 tilastoituihin ”lonkkavikaisiin” jalostuskoiriin. Niiden pois jäämisestä huolimatta dysplastisten koirien jalostuskäyttö on suhteessa yleistynyt.

KUVA 19. PENTUEET, JOISSA VÄHINTÄÄN TOINEN VANHEMMISTA ON LONKKANIVELDYSPLASTINEN (ASTE C TAI HUONOMPI). LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOKANTA.

Tätä kuvaajaa on mielenkiintoista tarkastella yhdessä lonkkatulostaulukon kanssa. Vuonna 2021 on ollut erityinen huippu C-lonkkaisten jalostuskäytön määrissä. Sitä edeltävänä vuonna puolestaan oli historian korkein C-lonkkatulosten osuus kuvatuista. Kasvattajat käyttävät pakostakin sellaista jalostusmateriaalia, mitä heillä on käsissään. Näiden pentueiden kuvaustulokset ovat arvioitavissa vasta seuraavalla tarkastelujaksolla.

Kyynärniveldysplasia

Kyynärniveldysplasia on lisätty collieille vuonna 2014 voimaan astuvaan uudistuneeseen PEVISA-ohjelmaan. Jalostuskäytön raja-arvo on kyynärniveldysplasian aste 1. Kyynärnivessä voi esiintyä erityyppisiä kasvuhäiriöitä, jotka ajoittuvat pitkien rustoisten putkiluiden luutumisjaksoon 4–7 kuukauden välillä.

Oireilu, kipu ja ontuminen, alkaa yleensä koiran ollessa 6–9 kuukauden ikäinen. Kyynärniveldysplasiaa eli kyynärnivelen kehityshäiriötä pidetään polygeenisesti eli monen eri geenin välityksellä periytyvänä sairautena.

Kyynärniveldysplasia voidaan jakaa useaan eri muotoon. Näitä ovat:

- osteokondroosi eli nivelruston solujen kehityshäiriö, jossa nivelalueen luutuminen häiriintyy
- nopeimmassa kasvuvaiheessa. Häiriö johtaa nivelrikkoon.
- kiinnittymättömän kyynärpään ulokkeen (processus anconaeus) ja/tai varislisäkkeen (processus coronoideus) irtopala

Kyseiset vauriotyypit voivat esiintyä yhdessä tai erikseen. Dysplasia todetaan röntgenkuvauksella vähintään 12 kuukauden iässä. Kyynärnivelet arvioidaan viereisen taulukon mukaisesti:

Alla olevassa taulukossa on esitetty kynnärnivelkuvausten tulokset syntymävuoden mukaan. Lieviä muutoksia esiintyy noin kahdella prosentilla pitkäkarvaisista collieista. Kohtalaisia tai vakavia muutoksia on todettu vain muutamalla yksilöllä. Tilanne on tällä hetkellä hyvä, mutta jatkuvan seurannan varmistamiseksi kynnärnivekten kuvauspakko sisällytettiin vuoden 2014 alusta PEVISA-ohjelmaan tilanteen seuraamiseksi.

Kynnärniveleä tutkitaan nykyisin yhtä yleisesti kuin lonkkia, yli 40%:n ollessa kynnärkuvattuina.

TAULUKKO 19. KYNNÄRKUVATUT PITKÄKARVAISET COLLIET 2012-2021 (SYNTYMÄVUODEN MUKAAN).

LÄHDE: KOIRANET- JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ

Vuosi	Syntyneitä	0		1		2		3		Yhteensä	Tutkittu
2012	645	269	96 %	5	2 %	4	1 %	3	1 %	281	44 %
2013	606	229	97 %	4	2 %	1	0 %	2	1 %	236	39 %
2014	507	216	96 %	5	2 %	1	0 %	4	2 %	226	45 %
2015	522	255	96 %	8	3 %	1	0 %	1	0 %	265	51 %
2016	540	229	96 %	7	3 %	3	1 %	0	0 %	239	44 %
2017	511	264	97 %	3	1 %	3	1 %	2	1 %	272	53 %
2018	575	282	97 %	5	2 %	1	0 %	3	1 %	291	51 %
2019	537	282	96 %	9	3 %	0	0 %	3	1 %	294	55 %
2020	580	255	94 %	9	3 %	5	2 %	2	1 %	271	47 %
2021	660	180	97 %	3	2 %	0	0 %	3	2 %	186	28 %
Yhteensä	5683	2461	96 %	58	2 %	19	1 %	23	1 %	2561	45 %

Silmäsairaudet

Silmätarkastuspakko otettiin mukaan PEVISA-ohjelmaan vuoden 1988 alusta. Vanhempien virallinen silmätarkastus on vaatimuksena pentujen rekisteröinnille. Rotujärjestö on asettanut pentusilmätarkastuksen ylärajaksi kymmenen viikon iän ja suosittaa aikuistarkastuksen alarajaksi kuuden kuukauden ikää. Alle vuoden ikäisten koirien silmätarkastuslausunto on voimassa vain yhden vuoden tutkimuspäivästä.

Collie Eye Anomaly (CEA)

CEA on colliesukuisilla roduilla esiintyvä, resessiivisesti periytyvä silmävika. CEA ilmenee yleensä molemmissa silmissä, mutta muutokset voivat olla kummassakin silmässä erilaisia. Vika on synnynnäinen. Se kohdistuu lähinnä silmän kovakalvon ja suonikalvon sikiöaikaiseen muodostumiseen. Kehityshäiriö ilmenee pääasiassa silmämunan takimmaisissa osissa.

CEA:n voi todeta silmiin erikoistunut eläinlääkäri silmänpohjatutkimuksessa silmäpeilillä. CEA ei ole etenevä vika ja se jaetaan kolmeen eri muotoon: CRD eli CH, CEA:n lievin ja yleisin muoto, tarkoittaa verkkokalvon vajaakehitystä, joka ei vaikuta koiran näkökykyyn eikä aiheuta koiralle oireita. CRD eli CH voi peittyä

pigmentillä silmän kehittyessä. Coloboma on silmäpohjan pullistuma; kuoppa tai reikä näköhermon tyvessä. Sen aiheuttaa sikiökauden aikainen puutteellinen näköhermonystyn tukilevyn sulkeutuminen. Coloboma-muutosten vaikutus näkökykyyn riippuu muutoksen laajuudesta ja sijainnista. Ablaatiolla, CEA:n vakavimmalla muodolla, tarkoitetaan verkkokalvon joko osittaista tai täydellistä irtautumista. Ablaatio on usein seurausta laajasta colobomasta, mutta se voi aiheutua myös muista silmänpohjan muutoksista.

Verkkokalvo voi irrota myös tapaturmaisesti, jolloin kyseessä ei ole CEA-muutos. Pahimmillaan ablaatio saattaa johtaa silmän sokeutumiseen. Koirat pitäisi tarkastaa jo pentuina, 6–8 viikon ikäisinä, koska myöhemmin pigmentti voi peittää CRD:n eli CH:n. Pentueita eri-ikäisinä tutkittaessa on tullut ilmi, että CRD eli CH voi peittyä jo noin 7-viikkoisena tai jopa aiemmin. Koiran tilasta voidaan varmistua kohtalaisella varmuudella vasta, kun se on tutkittu sekä pentuna että aikuisena. Silloin saadaan paras varmuus niin

peittyvän CRD:n eli CH:n kuin mahdollisesti pennun pienestä silmästä huomaamatta jäävän colobomankin suhteen. CRD:n osalta ainoa varma tieto saadaan kuitenkin geenitestaamalla, sillä testatuissa on tullut ilmi paljon tapauksia, joissa jo pentutarkastuksissa terveeksi todettu koira on geneettisesti CRD-sairas. Kennelliitto tallentaa KoiraNet-jalostustietojärjestelmään kaikki virallisten silmätarkastusten tulokset. Suurin osa kasvattajista tarkastuttaa pennut virallisesti rotujärjestön suosituksen mukaisesti 6–8 viikon iässä. Koira, jolla on todettu pentuna CEA ja aikuisena muutoksia ei ole löydetty, on merkitty Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä CEA-sairaaksi. Kuitenkin pentuna tutkimatonta koira, joka aikuisena tutkitaan terveeksi, on saman tietojärjestelmän mukaan terve.

Rotujärjestö on kannustanut kasvattajia tarkastuttamaan pentueet antamalla ilmaiseksi rotujärjestön pentuoppaan kaikille pentueen koirille tulokset toimittamalla. Käytännöstä kuitenkin luovuttiin, koska nykyisin lähes kaikki colliepennut silmätarkastetaan virallisesti ja siten kaikille halukkaille voidaan myös toimittaa pentuoppaat.

Pennuille tehtyjen virallisten silmätarkastusten CEA-löydökset ja niiden prosentuaaliset osuudet on esitetty seuraavassa taulukossa. Suomen Collieyhdistys on alkanut tallentaa silmätutkimuksia tutkimusajankohdan mukaan, koska KoiraNet-tietokannassa saman koiran eri diagnoosit ja eri tutkimuskerrat käsitellään kuin eri yksilöt, ja tilastoista ei ole lainkaan eriteltävissä CEA-vapaita, koska terveiksi tilastoituvat vain koirat, joilla ei ole mitään muitakaan silmälöydöksiä. Näin ollen ainoa todellista tilannetta kuvaava tilasto pentutarkastusten tuloksista ja todellisesta CEA-sairaiden osuudesta kannasta on SCY:n tietokannassa.

TAULUKKO 20. CEA-LÖYDÖKSET VUOSINA 2002–2021 REKISTERÖIDYILLÄ PENNUILLA ALLE 10 VIIKON IÄSSÄ.

TILASTOSSA ON ESITETTY ALLE KYMMENEN VIIKON IÄSSÄ TUTKITUT PENNUT. JOKAINEN KOIRA ON VAIN KERTAALLEEN (HUONOIMMAN TULOKSEN MUKAAN). VUOSI=REKISTERÖINTIVUOSI, VAIN PENTUEREKISTERÖIDYT. TILASTOSTA PUUTTUU "AVOIN"-LAUSUNNOT. LÄHDE: SCY:N TIETOKANTA / RIITTA LINDSTRÖM

Vuosi	Rek	Tutk	%	CEA-vapaa	%	CRD	%	Coloboma	%	Ablaatio	%
2002	591	303	51 %	108	36 %	182	60 %	11	4 %	2	1 %
2003	634	334	53 %	134	40 %	190	57 %	10	3 %	0	0 %
2004	740	439	59 %	146	33 %	273	62 %	17	4 %	3	1 %
2005	717	471	66 %	164	35 %	277	59 %	25	5 %	5	1 %
2006	693	516	74 %	146	28 %	350	68 %	15	3 %	5	1 %
2007	694	583	84 %	209	36 %	348	60 %	20	3 %	6	1 %
2008	665	557	84 %	126	23 %	403	72 %	24	4 %	4	1 %
2009	726	621	86 %	211	34 %	384	62 %	22	4 %	4	1 %
2010	629	547	87 %	170	31 %	367	67 %	9	2 %	1	0 %
2011	638	552	87 %	170	31 %	362	66 %	17	3 %	3	1 %
2012	642	577	90 %	245	42 %	323	56 %	8	1 %	1	0 %
2013	566	533	94 %	218	41 %	306	57 %	5	1 %	4	1 %
2014	513	485	95 %	195	40 %	272	56 %	11	2 %	7	1 %
2015	519	503	97 %	198	39 %	290	58 %	14	3 %	1	0 %
2016	481	451	94 %	197	44 %	246	55 %	5	1 %	3	1 %
2017	485	471	97 %	183	39 %	280	59 %	5	1 %	3	1 %
2018	550	513	93 %	273	53 %	219	43 %	21	4 %	0	0 %
2019	489	449	92 %	251	56 %	189	42 %	9	2 %	0	0 %
2020	595	555	93 %	266	48 %	270	49 %	13	2 %	6	1 %
2021	626	594	95 %	328	55 %	255	43 %	6	1 %	5	1 %

TAULUKKO 21. CEA-LÖYDÖKSET VUOSINA 2002–2021 REKISTERÖIDYILLÄ AIKUISILLA KOIRILLA YLI YHDEN VUODEN IÄSSÄ. VUOTEEN 2010 ASTI ON HUOMIOITU MYÖS 6-12KK IÄSSÄ TUTKITUT KOIRAT AIKAISEMMAN SUOSITUKSEN MUKAISESTI (JTO 2008). JOKAINEN KOIRA ON VAIN KERTAALLEEN (HUONOIMMAN TULOKSEN MUKAAN). SILMÄLAUSUNNOT ON HUOMIOITU 28.2.2023 ASTI. VUOSI=REKISTERÖINTIVUOSI, VAIN PENTUEREKISTERÖIDYT. TILASTOSTA PUUTTUU "AVOIN"-LAUSUNNOT. LÄHDE: SCY:N TIETOKANTA / RIITTA LINDSTRÖM

Vuosi	Rek	Tutk	%	CEA-vapaa		CRD		Coloboma		Ablaatio	
2002	591	208	35 %	153	74 %	44	21 %	10	5 %	1	0 %
2003	634	216	34 %	143	66 %	61	28 %	12	6 %	0	0 %
2004	740	290	39 %	201	69 %	67	23 %	21	7 %	1	0 %
2005	717	228	32 %	169	74 %	44	19 %	13	6 %	2	1 %
2006	693	242	35 %	171	71 %	60	25 %	11	5 %	0	0 %
2007	694	265	38 %	180	68 %	68	26 %	16	6 %	1	0 %
2008	665	273	41 %	159	58 %	94	34 %	19	7 %	1	0 %
2009	726	259	36 %	189	73 %	57	22 %	11	4 %	2	1 %
2010	629	245	39 %	167	68 %	69	28 %	6	2 %	3	1 %
2011	638	246	39 %	162	66 %	66	27 %	15	6 %	3	1 %
2012	642	235	37 %	174	74 %	57	24 %	4	2 %	0	0 %
2013	566	214	38 %	160	75 %	43	20 %	11	5 %	0	0 %
2014	513	180	35 %	121	67 %	41	23 %	17	9 %	1	1 %
2015	519	238	46 %	158	66 %	63	26 %	15	6 %	2	1 %
2016	481	185	38 %	140	76 %	35	19 %	9	5 %	1	1 %
2017	485	216	45 %	174	81 %	35	16 %	7	3 %	0	0 %
2018	550	228	41 %	182	80 %	35	15 %	11	5 %	0	0 %
2019	489	198	40 %	153	77 %	30	15 %	12	6 %	3	2 %
2020	595	212	36 %	155	73 %	47	22 %	7	3 %	3	1 %
2021	626	167	27 %	131	78 %	29	17 %	7	4 %	0	0 %

Tilastoista nähdään, että pentutarkastusten määrät ovat vakiintuneet yleiseksi käytännöksi suunnilleen vuodesta 2005 alkaen. Aikaisemmin osa pentueista tarkastettiin epävirallisesti, mutta nykyään virallinen silmätarkastus on syrjäyttänyt epäviralliset tutkimukset.

Koirien tutkituttaminen sekä pentuna että aikuisena on tärkeää, koska erityisesti CRD eli CH on lähes kolme kertaa yleisempi pentu- kuin aikuistarkastuksissa. Toisaalta taas colobomaa löytyy lähes kaksinkertaisesti aikuistarkastuksissa verrattuna pentutarkastuksiin. CRD:n eli CH:n osalta ero pentu- ja aikuistilastoissa selittyy sillä, että CRD eli CH peittyy silmän kehittyessä, jolloin sitä ei voida enää aikuistarkastuksessa havaita. Pieni coloboma taas on vaikea havaita pienen pennun silmässä, ja siksi niitä löytyy aikuistarkastuksissa enemmän. Coloboma on siis ollut olemassa jo pentuiässä, sitä ei vain ole voitu diagnosoida.

Eri CEA:n muotojen esiintyvyys on pysynyt melko tasaisena. Tutkittujen koirien kokonaismäärä suhteessa rekisteröinteihin kattaa nykyisin lähes koko kannan. Seuraavassa taulukossa on esitetty KoiraNet-järjestelmästä kerätyt CEA-lausunnot erittelemättä tutkimusikä. KoiraNet-jalostustietojärjestelmästä ei ole mahdollista tilastoida erikseen pentu- ja aikuistutkimustuloksia. Taulukossa ovat sekä pentu- että aikuistulokset erittelemättöminä, jolloin ne eivät anna todellista kuvaa CEA:n yleisyydestä. Tutkittujen koirien määrän on kasvanut huomattavasti aikaisempiin tilastoihin verrattuna. Viimeisimpien ikäluokkien koirista on tutkittu lähes kaikki. Tämä johtuu virallisten pentutarkastusten vakiintumisesta tavaksi. Tämä näkyy CRD eli CH -diagnoosien kasvuna, kun tilastoihin jäävät nimenomaan viralliset pentututkimustulokset ja toisaalta CRD eli CH -koirien myöhemmät tutkimuslausunnot mahdollisesti peittyneistä CEA-muutoksista eivät tilastoidu lainkaan. Aikaisemmin tilastoja ovat hallinneet aikuistulokset.

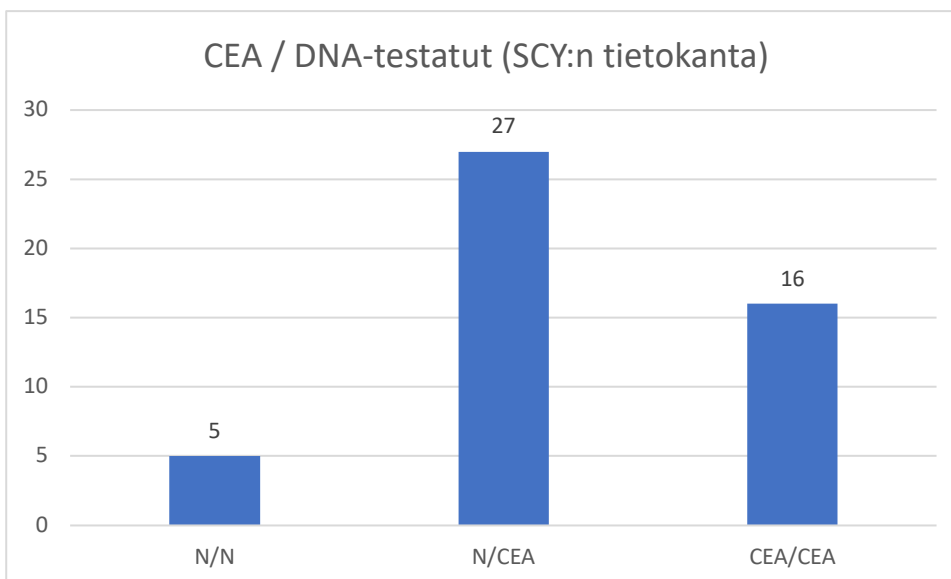
Coloboma-diagnoosien yleisyydessä on havaittavissa väreittäin tarkasteltuna selkeä vinoutuma siten, että bluemerle-värisillä koirilla on enemmän coloboma-lausuntoja kuin muilla väreillä. Geneettisesti eri värien populaatiot ovat täysin yhtenäiset, joten eroa ei voida selittää sairausgeenien rikastumisella tietyn värin koirakantaan. Alla olevassa taulukossa on esitetty aikaisempaan jalostuksen tavoiteohjelmaan lasketut suhteelliset osuudet eri värien coloboma-diagnoseista.

	syntyneet 2002-2011	coloboma-lausuntoja	coloboma-koiria	suhteellinen osuus väreittäin
bluemerle	1323 = 19%	125	9,45%	43%
tricolour	2952 = 42%	102	3,45%	35%
soopeli	2687 = 39%	61	2,25%	21%

Tilastojen ero CRD- eli CH-löydösten sekä coloboma-löydösten osalta tukee rotujärjestön suositusta tarkastuttaa pennut ennen luovutusta sekä suorittaa tarkastus uudelleen koiran ollessa yli vuoden ikäinen. Coloboma- ja ablaatiomuutosten laajuus ja sijainti silmänpohjassa vaikuttavat siihen, mikä merkitys muutoksilla on koirayksilön kannalta. Toisilla koirilla coloboma tai ablaatio ei vaikuta näkökykyyn, toisilla seurauksena on havaittu esimerkiksi vaikeuksia hahmottaa etäisyyksiä, ja joillakin yksilöillä silmä on lähes sokea. Pahimmillaan ablaatiosta saattaa olla seurauksena verkkokalvon irtoamisen yhteydessä syntyvä silmänsisäinen verenvuoto ja silmän sokeutuminen.

CEA:n aiheuttaa mutaatio NHEJ1-geenissä (nonhomologous end joining factor 1), joka voidaan todeta koiran perimästä geenitestin avulla (Lowe ym., 2003, Optigen® LLC, 2005, Parker ym., 2007). Koska CEA periytyy resessiivisesti, voidaan geenitestin avulla vähentää sairauden esiintymistä tunnistamalla ne yksilöt, jotka ovat ilmiänsultaan terveitä, mutta kantavat sairauden aiheuttavaa mutaatiota. Mutaation kantajia ei tule sekoittaa niihin koiriin, joilla pentuna todetaan CRD eli CH, joka myöhemmin peittyä ja koiralla ei aikuisena todeta CEA:ta. Nämä koirat ovat genotyypiltään homotsygootteja geenimutaation suhteen ja periyttävät siis mutaation kaikille jälkeläisilleen. Taudin aiheuttavan geenin löytämisestä huolimatta on vielä epäselvää, mikä tai mitkä geenit vaikuttavat CEA:n ilmenemiseen eri muodossa geenimutaation suhteen homotsygooteilla yksilöillä. Näitä niin kutsuttuja modifikaattorigenejä voivat periyttää piilevästi myös CEA/CRD-geenin suhteen terveeksi todetut, kliinisesti CEA-vapaat yksilöt, sillä NHEJ1 ja modifikaattorit periytyvät toisistaan erillisesti.

Seuraavassa kuvassa esitetään Suomen Collieyhdistyksen tietokantaan ilmoitetut geenitestien tulokset. Valitettavasti CEA-geenitestien tuloksia on ilmoitettu tietokantaan toistaiseksi vain vähän. Testattuja on kuitenkin tiedossa vähintään kaksinkertainen määrä jo aikaisempien JTO:en perusteella. Käytämme tässä yhteydessä ja tulevaisuudessa yhdistyksen tietokantaa lähteenä, jotta jatkossa vuosittainen seurantakin mahdollistuisi. Genotyyppien suhteelliset osuudet vastaavat edellisen JTO:n tilastoa. Tulosten tulokinnassa on huomioitava, että pitkäkarvaisilla collieilla geenitestillä pyritään lähinnä löytämään mahdolliset geneettisesti terveet ja ilmiänsultaan terveet kantajat, joiden kautta on mahdollista lisätä terveiden yksilöiden osuutta kannassa.

KUVA 20. CEA-GEENITESTATUT SUOMALAISET PITKÄKARVAISET COLLIET 2022 LOPPUUN MENNESSÄ. LÄHDE: SCY:N TIETOKANTA.

Muut jalostuksessa huomioitavat silmäsairaudet

CEA:n lisäksi collieilla esiintyy jonkin verran muita silmäsairauksia, joiden esiintymistä tulisi seurata ja jotka tulisi huomioida jalostusvalintoja tehtäessä. Arvio näiden sairauksien yleisyydestä perustuu Suomen Kennelliiton KoiraNet-jalostustietojärjestelmään ja ELL Sanna Elfvingin luentoön (2007).

PHTVL/PHPV ilmenee sikiöaikaisten verisuonten jäänteinä linssin takapinnalla ja se saattaa aiheuttaa näköhäiriöitä ja sokeutta. Pitkäkarvaisilla collieilla on todettu vain kymmenkunta yksittäistapausta. Collieroduissa kyseisen sairauden ei oleteta olevan samaa geneettistä laatua kuin niillä roduilla, joissa se on vastustettava perinnöllinen vika. Collieilla PHTVL/ PHPV on yhteydessä silmän pieneen kokoon, ja kuten MPP (PPM), se on hyvin yleinen löydös esimerkiksi mikroftalmian yhteydessä.

MPP (Membrana pupillaris persistens) eli PPM tarkoittaa iiriksen eli värikalvon kehityshäiriötä, jonka seurauksena normaalisti kasvun myötä surkastuvista verisuonista ja kalvorakenteista jää pysyviä rihmoja silmään. Muutokset ovat yleensä lieviä ja niillä ei ole vaikutusta näkökykyyn. Joissakin tapauksissa rihmojen sijainti saattaa kuitenkin häiritä näköä. Silmätarkastuskäytännön muuttumisen ja laitteiston kehittymisen myötä MPP-löydökset ovat selvästi yleistyneet. Aiemmin nämä muutokset jätettiin merkityksettöminä usein kirjaamatta lausuntoon.

Ylimääräiset ripset (cilia aberranta/distichiasis) voivat aiheuttaa silmän ärsytystä ja toistuvia silmätulehduksia. Uuden silmätarkastuskäytännön myötä myös cilia aberranta -diagnoosit ovat yleistyneet. Kyseessä on useimmiten yksi tai muutama pehmeä karva, jotka eivät aiheuta oireita. Vika on kuitenkin todettu selkeästi perinnölliseksi, ja siihen tulisi kiinnittää jalostuksessa huomiota, jotta vakavammilta tapauksilta vältyttäisiin. Silmää ärsyttävien ripsien poisto pysyvästi vaatii kirurgisen toimenpiteen. Virallisia silmätarkastuslausuntoja tarkasteltaessa on huomattava, että vaivaavat ripset on saatettu poistaa toisen eläinlääkärin toimesta ennen silmätarkastusta, jolloin silmätarkastuseläinlääkäri ei niitä tietenkään voi havaita. Täten virallisista lausunnoista saattaa puuttua sairaita, eläinlääkärin hoitoa vaatineita koiria. Toisaalta taas distichiasis-lausuntoon saattaa riittää yksi karva, joka ei aiheuta oireita.

Mikroftalmia (sairaaloinen pienisilmäisyys) voi esiintyä vain toisessa, mutta yleisemmin molemmissa silmissä. Mikroftalmian äärimmäinen muoto on anoftalmia eli silmien puuttuminen. Tyypillisesti pienisilmäisyyteen liittyy muitakin silmän rakenteellisia poikkeamia, muun muassa voimakkaita PHTVL/PHPV- ja MPP-muutoksia sekä silmän sisänurkan peittävä, esillä oleva vilkkuluomi. Silmäaukkoon nähden liian pieni silmämuna altistaa silmätulehduksille, koska luomen poimuun kerääntyy helposti likaa. Diagnosoituja mikroftalmia-tapauksia on rodussa toistaiseksi vähän. Rodun silmien pieni koko on kuitenkin yleisesti tunnettu riskitekijä silmäsairauksien suhteen. Diagnooseissa on huomioitava, että usein on vaikea päättää, milloin silmä on pieni, milloin taas sairaaloinen pieni. Jalostuksessa ei tule suosia erityisen pieniä silmiä.

Kuivasilmäisyyttä (keratokonjunctivitis sicca) ei yleensä kirjata virallisen silmätutkimuksen yhteydessä, joten sen esiintyvyyttä rodussa ei tunneta. Silmäsairauksiin erikoistuneen ELL Sanna Elfvingin mukaan (2007) vika on kuitenkin hyvin yleinen collieilla, jotka tulevat vastaanotolle muusta syystä kuin rutiininomaiseen PEVISA-tutkimukseen. Rotujärjestön jalostustoimikunnan mukaan kyseistä vikaa ei ole aiemmin tiedetty esiintyvän rodussa yksittäistapauksia lukuunottamatta. Kuivasilmäisyys on autoimmuunisairaus, joten perinnöllinen taipumus tulisi huomioida jalostuksessa.

Etenevä verkkokalvon surkastuma (PRA, progressive retinal atrophy) on useilla koiraroduilla esiintyvä perinnöllinen sairaus. Sairauden ensimmäinen oire on hämäränäön heikkeneminen. Vähitellen koira sokeutuu. PRA: ta tunnetaan useampaa eri muotoa, joista osa periytyy resessiivisesti, osa vallitsevasti. Sairauden oireet ilmenevät rodusta riippuen vasta jopa kymmenvuotiaissa koirissa. Myöhäisen sairauden toteamisen vuoksi koiraa ja sen jälkeläisiä on saatettu käyttää jo jalostukseen. Tästä johtuen sairauden

vastustaminen on hankalaa. Joillekin roduille on jo käytössä rotutyypillisen PRA:n aiheuttavan mutaation ilmaiseva geenitesti, jonka avulla sairauden esiintyvyyttä voidaan tehokkaasti vähentää rodussa.

Yhdysvalloissa pitkäkarvaisella colliella esiintyy nuoruusiän PRA:ta, joka ilmenee hämäräsokeutena jo kuuden viikon ikäisissä pennuissa ja koirat sokeutuvat vuoden ikään mennessä. Sukupuuanalyysin avulla pystyttiin toteamaan sairauden periytyvän autosomaalisesti resessiivisesti. Tätä PRA:n muotoa kutsutaan nimellä rod-cone dysplasia type 2 (rcd2). Sairauden aiheuttava mutaatio on pystytty paikantamaan tiettyyn kromosomialueeseen koiran genomissa kytkentäanalyysin avulla. Tutkimukset tautigeenin löytämiseksi jatkuvat ja useita ehdokasgeenejä on pystytty sulkemaan pois. Näiden joukossa on myös sellaisia, joiden tiedetään aiheuttavan PRA jossakin muussa rodussa.

Englannissa esiintyy jonkin verran vanhoilla koirilla ilmenevää PRA:ta, jonka periytyvyyttä ei tunneta.

Suomessa collieilla ei ole tavattu varmuudella PRA:ta ainakaan viimeisen 20 vuoden aikana, mutta viimeisen kymmenen vuoden aikana on diagnosoitu kaksi koiraa PRA-sairaiksi. Toinen kyseisistä koirista on kuitenkin paneelissa todettu PRA:n osalta terveeksi. Koska tällä hetkellä ei ole tiedossa muita sairastuneita rodussa, löydökset eivät aiheuta toimenpiteitä. Tilannetta tulee kuitenkin seurata huolellisesti. Mahdolliset uudet PRA-diagnoosit suositellaan varmennettavaksi silmätarkastuspaneelin toimesta virhediagnoosin mahdollisuuden poissulkemiseksi. Jalostuskoirien tutkimista PRA:n varalta suositellaan esimerkiksi 7–8 vuoden iässä, jotta mahdollisen myöhään puhkeavan PRA-muodon leviämiseen kannassa voitaisiin puuttua ajoissa.

2020-luvulla on muissa Pohjoismaissa tavattu noin kymmenen kappaletta uusia PRA-tapauksia, joissa koirilla esiintyy yhteisiä sukulaisia. Kyseisiä linjoja on käytetty myös Suomessa. Ruotsin ja Norjan Collieyhdistykset ovat julkaisseet listan sairastuneista ja ottaneet voimakkaat jalostus- ja tutkimussuosituksot käyttöön tilanteen saamiseksi nopeasti hallintaan. Sairastuneet yksilöt ovat julkista tietoa ja nähtävissä sukutauluineen myös molempien maiden jalostustietokannoista. Vakavan näistä löydöksistä tekee erityisesti se, että kyseessä vaikuttaisi olevan PRA:n muoto, jota ei voida tunnistaa nykyisin olemassa olevilla DNA-testeillä. Ruotsissa on käynnistetty tapauksista tutkimus SLU:n toimesta. Ruotsin ja Norjan Collieyhdistykset ovat lähestyneet Suomen ja Tanskan rotujärjestöjä kirjeitse, tavoitteena saada aikaan yhteinen strategia ongelman laajenemisen ehkäisemiseksi.

Suomen Collieyhdistyksen jalostustoimikunta painottaa tässä tilanteessa, että suositusta iäkkäämpien, noin 6-8 vuotiaiden koirien silmäpeilauksista olisi erittäin ajankohtaista alkaa aktiivisemmin noudattaa varsinkin riskisukujen osalta.

Perinnöllinen harmaakaihi (HC, hereditary cataract) samentaa silmän linssin osittain tai kokonaan. Tunnettujen muotojen periytymismekanismi on yleensä autosomaalinen resessiivinen, mutta useimpien muotojen periytymismallia ei tiedetä. Sairauden alkamisikä vaihtelee suuresti. Se on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos samentuminen on täydellistä. Jos sameuma jää hyvin pieneksi, se ei vaikuta näkökykyyn. Perinnöllinen kaihi voidaan todeta perinnöllisten silmänsairauksien varalta tehtävässä silmätutkimuksessa. Erityisen tärkeää kaihin toteamisessa on viralliseen silmätutkimukseen kuuluva biomikroskooppitutkimus. Kaihi voidaan poistaa leikkauksella fakoemulsifikaatiomenetelmällä.

Paras leikkaustulos saadaan, kun leikkaus tehdään ennen kuin kaihimuutos on täydellinen. Hoidon edellytyksenä on se, että silmänpohja on terve (ELL Päivi Vanhapelto ja ELL Anu Lappalainen). **Viime vuosien aikana kaihilaisuusntoja on esiintynyt aikaisempaa useammin ja sairastuneiden koirien välillä on myös sukulaisuussuhteita. Myös kaihilöydökset ovat asia, joka on syytä ottaa jalostusvalinnoissa entistä vakavammin ennen kuin ongelma pääsee yleistymään rotuun.**

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat

Selkä

Selkälausunnot

Kennelliitto on vuodesta 2013 lähtien antanut virallisia terveyslausekuntoja myös selkämuutoksista.

Aikaisemmin kyseisiä lausuntoja on voinut saada vain tietyille roduille, mutta 1.6.2013 lähtien lausunnot on voinut saada kaikille kuvatuille koirille rodusta riippumatta.

Lausunnot on mahdollista saada collielle spondyloosista (SP), välimuotoisista lanne-ristinikamista (LTV) ja nikamaepämuodostumista (VA). Synnyttämisestä muutoksista (LTV, VA) lausunto voidaan antaa 12kk täyttäneelle koiralle, spondyloosilausekuntoa varten koiran tulee olla täyttänyt 24kk. Selkäröntgenkuvat otetaan aina rauhoituksessa, ja lausuntoa varten vaadittujen kuvien määrä määräytyy haluttujen tutkimusten sekä koiran iän mukaan.

Koiran selän normaalianatomia on hyvä tuntea ennen muutosten tarkempaa tutkiskelua. Koiran selkäranka jakautuu viiteen osaan: kaula-, rinta- ja lannerankaan, ristiluuhun sekä häntään. Normaalilla koiralla on 7 kaularangan, 13 rintarangan ja 7 lannerangan nikamaa sekä vaihteleva määrä häntänikamia. Ristiluu muodostuu kolmesta yhteenkasvaneesta ristinikamasta, jotka yhdessä muodostavat ristiluun. Viimeinen lannerangan nikama ei normaalitilanteessa nivelly lantioon eivätkä lannerangan sivuhaarakkeet ole normaalisti kiinteässä yhteydessä lantion luihin. Ristiluu sen sijaan niveltyy lantioon. Ristiluun nikamien okahaarakkeet muodostavat koiralla normaalisti yhtenäisen harjanteen.

Spondyloosi (SP)

Spondyloosi on selän rappeumasairaus, jossa selkänikamien väliin kehittyy luupiikkejä sekä -silloittumia. Spondyloosia voi esiintyä millä tahansa rodulla, ja muutoksia löytyy usein ikääntyviltä koirilta. Toisilla roduilla muutoksia voidaan nähdä jo nuorillakin koirilla (esim. bokserit, bulldog-rodut jne). Spondyloosi onetenevä sairaus. Tämän vuoksi on mahdollista, että nuorena puhtaan spondyloosilausekunnon saanut koira voi myöhemmällä iällä sairastua spondyloosiin.

Spondyloosimuutoksia voi muodostua mihin tahansa nikamaväliin, mutta tyypillisiä paikkoja spondyloosilleovat rinta-lannerangan vaihtumiskohta, lannerangan loppuosa sekä lannerangan ja ristiluun väli.

Spondyloosin aiheuttamia silloittumia voi muodostua joko nikamien alapuolelle (ventraalisesti) tai nikamien sivuille (lateraalisesti). Spondyloosimuutokset etenevät yleensä nikamien päädyistä alkavista piikeistä pikkuhiljaa nikamat yhdistävään ja selkää jäykistävään luusiltaan.

Piikkivaiheessa oleva spondyloosi aiheuttaa usein kipuilua. Koira saattaa ontua tai oireilla selkeästi selkäkipuoirein. Tällöin voi ilmetä myös hyppäyshaluttomuutta. Kun piikit muodostavat kokonaisen sillan nikamien välillä, helpottavat oireet usein. Silta voi kuitenkin murtua traumaattisesti, jolloin oireet voivat jopa pahentua. Mittavat spondyloosimuutokset jäykistävät selän liikkuvuutta ja altistavat myös lihaksiston jumittumiselle. Etenkin lateraaliset spondyloosimuutokset voivat myös painaa hermoja aiheuttaen voimakasta kipuilua tai jopa hermostollisia puutoksia.

Spondyloosilausuntojen arvosteluasteikko:

SP0	puhdas: Ei muutoksia
SP1	lievä :Todetaan < 3 mm piikkejä korkeintaan 4 nikamavälissä tai > 3 mm piikkejä korkeintaan 3 nikamavälissä tai saareke korkeintaan 2 nikamavälissä
SP2	selkeä: Todetaan silloittuma (täysi tai vajaa) korkeintaan 2 nikamavälissä ja/tai suuria saarekkeita korkeintaan 2 nikamavälissä
SP3	keskivaikea: Todetaan silloittumia (täysiä tai vajaita) ja/tai suuria saarekkeita 3 – 7 nikamavälissä.
SP4	vaikea: Edellisiä vakavammat muutokset

Ylläolevat koskevat alle 5-vuotiaita koiria. Tämän jälkeen arvostelussa otetaan huomioon koiran ikä siten, että 5–7 vuotiaalla koiralla jätetään huomioimatta yksi silloittuma ja 8-vuotiaalla tai vanhemmalla koiralla jätetään huomioimatta kaksi silloittumaa. Kuitenkin jos vanhallakin koiralla on silloittumaa, ei se voi saada SP0 lausuntoa.

Nikamien epämuodostumat (VA, vertebral anomaly)

Epämuodostuneita nikamia esiintyy etenkin bulldogityyppisillä roduilla, joilla nikamien epämuotoisuus liittyy korkkiruuvihäntään. Muutoksia voi myös ilmetä muilla roduilla. Nikamat voivat olla joko lievästi

epämuodostuneita (esim. nikamien puuttuvat sivuhaarakkeet) tai muutokset voivat olla niin voimakkaat, että epämuotoiset nikamat johtavat selkärangan epänormaaliin rakenteeseen (esim. kolmiomaiset puolินิกamat, jotka aiheuttavat selkärantaan ”mutkan”). Voimakkaasti epämuodostuneet nikamat voivat aiheuttaa painetta selkäyttimeen, jolloin oireena ilmenee kipuilua sekä vakavissa tapauksissa myös neurologisia oireita.

Nikamaepämuodostumien arvosteluasteikko:

VA0	normaali: Ei muutoksia
VA1	lievä: 1 - 2 epämuodostunutta nikamaa
VA2	selkeä: 3 - 4 epämuodostunutta nikamaa
VA3	keskivaikea: 5 - 9 epämuodostunutta nikamaa
VA4	vaikea: 10 tai enemmän epämuodostunutta nikamaa

Välimuotoiset lanne-ristinikamat (LTV, lumbosacral transitional vertebra)

Välimuotoisella nikamalla tarkoitetaan nikamaa, jolla on kahden eri nikaman piirteitä. Välimuotoisella lanne-ristinikamalla on siis sekä lanne- että ristinikaman piirteitä. LTV- muutoksissa voidaan puhua joko lumbarisaatiosta, jolloin välimuotoinen nikama muodostuu ensimmäisestä ristiluun nikamasta, tai sakralisaatiosta, jolloin kyseessä on viimeinen lannerangan nikama.

On myös mahdollista, että LTV aiheutuu epänormaalisti lannerangan nikamien määrästä – joskus nikamia voi olla koiralla 6 tai 8. Jotta lanne- ja rintarangan nikamien määrä voidaan laskea, tulee koiralta LTV-lausunnon saamiseksi ottaa perinteisen lonkkakuvan lisäksi myös sivukuvat rinta- ja lannerangasta.

Välimuotoinen lanne-ristinikama on periytyvä nikamaepämuodostuma, jonka periytysmekanismia ei kuitenkaan vielä tunneta. Periytyvyydestä tehdään tällä hetkellä tutkimuksia. Löydöksen merkitys koiralle riippuu muutosten asteesta.

LTV-muutosten arvosteluasteikko:

LTV0	Ei muutoksia
LTV1	Jakautunut ristiluun keskiharjanne (S1-S2)
LTV2	Symmetrinen välimuotoinen lanne-ristinikama
LTV3	Epäsymmetrinen lanne-ristinikama
LTV4	6 tai 8 lannenikamaa

LTV1	Muutos on lievin välimuotoisen lanne-ristinikaman löydös. Tässä tapauksessa ristiluun harjanteessa on painauma 1. ja 2. ristinikaman okahaarakkeiden välissä. Lievimmillään kyseessä voi olla vain puutteellisesti kehittynyt harjanne. Nykytietämyksen mukaan muutokset eivät aiheuta koiralle oireita.
LTV2 & LTV3	LTV voi olla symmetrinen tai epäsymmetrinen. Nikaman symmetrisyys vaikuttaa muutoksen koiralle aiheuttamiin oireisiin. LTV2 tarkoittaa, että välimuotoinen nikama on symmetrinen ja molemmilta puoliltaan samanlainen, LTV3- muutoksessa nikama on epäsymmetrinen, jolloin nikaman vasen ja oikea puoli ovat erilaiset. Nikaman epäsymmetrisyys aiheuttaa vinoutta, joka altistaa herkemmin koira oireille.
LTV4	Muutoksessa koiralla on epänormaali määrä lannerangan nikamia (6 tai 8). Tällöin joko lannerangan viimeinen nikama muistuttaa ristinikamaa, tai ristiluun ensimmäinen nikama muistuttaa lannerangan nikamaa.

Välimuotoisten nikamien aiheuttamat ongelmat riippuvat muutoksesta ja sen vakavuudesta. Koira voikin olla LTV- diagnoosista huolimatta täysin oireeton. Epäsymmetrinen välimuotoinen nikama liittyy kuitenkin koirilla usein vinoon lantioon. Vinon lantion aiheuttama epätasainen rasitus johtaa herkästi sekä selän lihaksiston jumiutumiseen että takaraajojen epätasaiseen käyttöön. Vinolantiosta johtuva takaraajojen epätasainen rasittuminen altistaa koira myös toispuoliselle lonkkanivelen nivelrikolle. Tällaisessä tapauksessa ennaltaehkäisevä lihashuolto sekä tarvittaessa nivelen toimintaa tukevat ravintolisät ovat suositeltuja.

Muutokset voivat myös altistaa koira nk. cauda equina- syndroomalle, jolla tarkoitetaan selkäydinkanavan loppuosan hermojen puristustilasta johtuvaa oireyhtymää. Tila oireilee takaosan hermostollisena oireiluna, kuten kipuna ja takajalkojen neurologisina puutoksina. Oireina voi esiintyä esim. ontumaa, hyppäämishaluttomuutta sekä virtsan- tai ulosteen pidätyskyvyttömyyttä. Pahimmillaan tila voi johtaa jopa halvausoireisiin.

(Lähde: Eli Satu Nurmikari, Colliesanommat)

Kennelliiton jalostustieteellinen toimikunta suosittelee jättämään oireilevat koirat pois jalostuksesta. Kaikkia oireettomia koira voidaan käyttää jalostukseen, mutta LTV1–LTV4 -tuloksen saaneet koirat suositellaan yhdistämään vain LTV0-tuloksen saaneiden koirien kanssa. Tällaisten yhdistelmien jälkeläisiä suositellaan kuvattavaksi, jotta LTV-muutosten periytymisestä ja merkityksestä saadaan lisää tietoa. (Lähde: Välimuotoinen lanne-ristinikama, ELT Anu Lappalainen, www.kennelliitto.fi)

Rutiiniluonteinen selän kuvaaminen ei ole vakiintunut käytäntö, mutta se on yleistymässä. Collieissa on terveyskyselyiden perusteella hyvin vähän selkäänsä oireilevia koira. Lähinnä mahdolliset oireet tulevat ilmi kovassa harrastuskäytössä olevilla yksilöillä. Oireita voivat myös selittää muut rakenteelliset tekijät, kuten kulmausten epätasapaino. Mikäli koira oireilee selkäänsä tai lonkkakuvien yhteydessä näkyy viitteitä mahdollisista selkäongelmista, SCY:n jalostustoimikunta suosittelee kuvauttamaan koiran selän. Tämä saattaa osaltaan johtaa siihen, että rodussamme kuvaaminen painottuu koiriin, joilla oletetaan olevan jotain ongelmaa selässä. Viime vuosina virallisten selkäkuvien ottaminen nimenomaan jalostus- ja harrastuskoirilta on kuitenkin yleistynyt, joka kertoo siitä että terveyden tutkimiseen halutaan rodussa panostaa ilman tutkimusten pakollisuuttakin.

Pitkäkarvaisten collieiden selkäkuvissa havaitaan usein LTV1-muutoksia, joita esiintyy vajaalla puolella virallisesti tutkituista. Muut asteet ovat harvinaisempia, mutta niitä on kuitenkin löydetty yhteensä noin kuudeltakymmeneltä koiralta. Yleinen oheislöydös on VA1-lausunto, joka käytännössä lähes poikkeuksetta johtuu surkastuneesta viimeisestä kylkiluuparista. Sen ei ole todettu aiheuttavan oireita tai toiminnallisia muutoksia koirille. Oheisessa taulukossa on esitetty kaikki tähän asti annetut viralliset lausunnot.

TAULUKKO 22. TAULUKKO 22A: VIRALLISET SELKÄLAUSUNNOT VÄLIMUOTOISTEN NIKAMIEN JA EPÄMUOTOISTEN NIKAMIEN OSALTA YHTEENLASKETTUNA 2012-2021. TAULUKKO 22B: VIRALLISET SPONDYLOOSILAUSUNNOT 2012-2021. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOKANTA.

LAUSUNTO	KPL		VUOSI	0	1	2	3	4	Yhteensä
LTV0	161		2012	0	0	0	0	0	0
LTV1	250		2013	0	0	0	0	0	0
LTV2	14		2014	8	0	1	0	0	9
LTV3	20		2015	11	0	0	0	0	11
LTV4	24		2016	7	1	0	0	0	8
VA0	283		2017	23	1	1	0	0	25
VA1	108		2018	13	0	0	0	0	13
VA2	1		2019	32	0	0	1	0	33
TUTKITTU YHT.	473		2020	37	1	0	0	0	38
			2021	47	1	1	0	0	49
			YHTEENSÄ	178	3	4	1	0	186

Spondyloosi- ja muut selkälausunnoton tilastoitu erikseen, koska spondyloosilausunto voidaan antaa vasta 2 vuotta täyttäneelle, ja vaatii usein muista luustokuvauksista erillisen tutkimuskäynnin. Koiranet ei myöskään anna vuositilastoja LTV- tai VA-lausuntojen osalta.

Haiman vajaatoiminta, EPI (Exocrine Pancreatic Insufficiency)

Haima on vatsaontelon elin, jolla on elimistössä kaksi tärkeää tehtävää: Ensinnäkin se tuottaa ruoansulatusentsyymejä kuten amylaasia, lipaasia ja trypsiiniä ja erittää niitä ohutsuolen alkuosaan. Lisäksi haimasaarekkeiksi kutsutut pienet soluryhmät tuottavat verenkiertoon elimistön energiatasapainoa sääteleviä hormoneja (insuliini ja glukagoni).

Haiman vajaatoiminta eli EPI (Exocrine Pancreatic Insufficiency) on kliininen diagnoosi, jossa koiralla todetaan haiman ruoansulatusentsyymien vähentynyt tuotanto. Koiralla selvästi yleisin haiman vajaatoimintaan johtava mekanismi on haiman ruoansulatusentsyymejä tuottavien solujen tuhoutuminen autoimmuunimekanismilla (pancreatic acinar atrophy, PAA). Koska haiman tuottamat ruoansulatusentsyymit vastaavat ravinnon valkuaisaineiden ja rasvojen pilkkomisesta ohutsuolessa, niiden alentuneesta tuotannosta seuraa vaikeita ruoansulatushäiriöitä. Kyseessä on parantumaton sairaus, johon sairastuneet koirat tarvitsevat hoitoa koko loppuelämänsä ajan. Koirilla on syntyessään normaali haima.

Haiman surkastuminen alkaa myöhemmällä iällä ja johtaa yleensä ruoansulatusentsyymejä tuottavan osan täydelliseen surkastumiseen.

Oireet ilmenevät nuorilla koirilla, yleensä 1–5 vuoden iässä. Taudin puhjetessa ja alkuvaiheessa koirilla ei välttämättä havaita minkäänlaisia oireita. Vähitellen alkavat, toistuvat ruoansulatuskanavan oireilut voivat olla ensimmäinen merkki sairastumisesta. Kun suurin osa haimasta on tuhoutunut, alkaa esiintyä vaihtelevia ruoansulatushäiriön oireita. Tyypillistä on koiran laihtuminen huomattavasti lisääntyneestä ruokahalusta huolimatta. Ulosteen määrä lisääntyy, koira saattaa ripuloida, sillä on ilmavaivoja ja maha kurnii. Uloste on usein väriltään harmaata tai keltaista ja siinä on usein myös sulamatonta ruokaa. Hoitona on entsyymikorvaushoito suun kautta. Vaihtoehtoisesti käytetään joko haimaentsyymejä sisältävää jauhemaista valmistetta tai raakaa sianhaimaa ruokaan lisättynä.

Haiman vajaatoimintaa on tavattu useilla roduilla, mutta toistaiseksi siihen on todettu liittyvän perinnöllinen alttius sairastua vain saksanpaimenkoirilla ja pitkäkarvaisilla collieilla. Tutkimukset ovat antaneet viitteitä siitä, että alttius periytyy väistävasti eli resessiivisesti. Ei tiedetä onko kyseessä yhden vai useamman geenin muutos. Perinnöllisesti alttiille koiralle sairauden oletetaan puhkeavan jonkin laukaisevan ympäristötekijän kuten virusinfektion tai stressin seurauksena. Tästä johtuen myös koiran

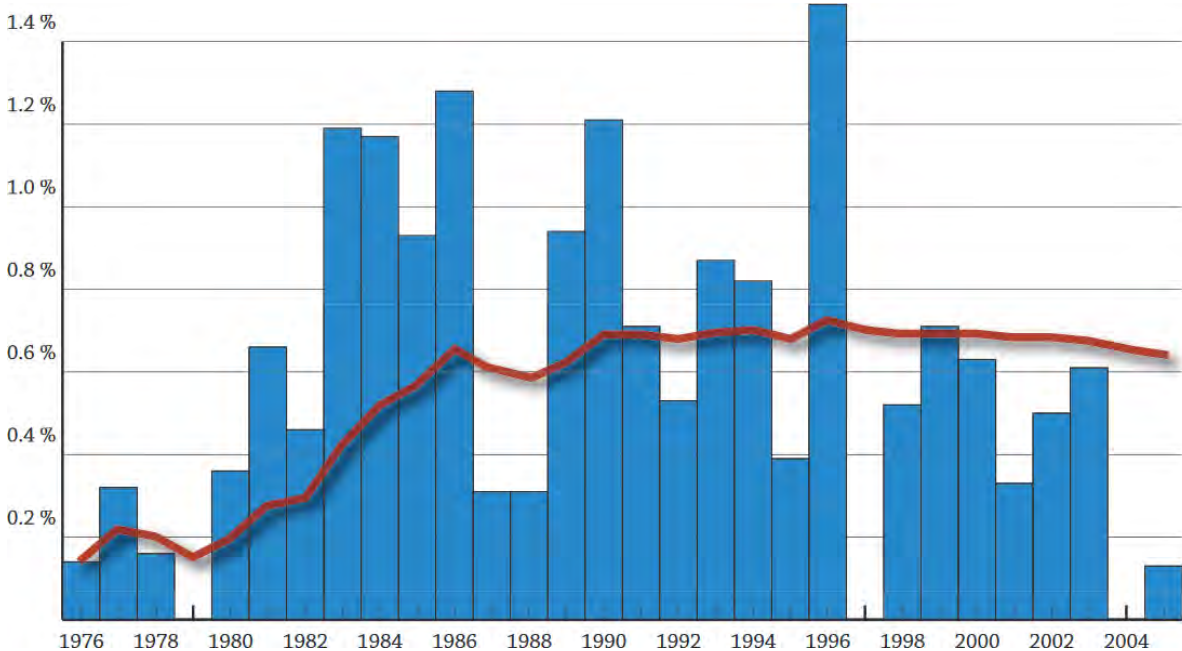
luontainen stressiherkkyys voi vaikuttaa sairauden puhkeamiseen, mikä korostaa luonneominaisuuksien merkitystä koiranjalostuksessa.

Eläinlääketieteen professori Elias Westermarck ja ELT Maria Wiberg ovat tutkineet koirien haiman vajaatoimintaa ja sen esiintyvyyttä Suomessa. Tutkimusten avulla on pystytty kehittämään taudin diagnosointia ja hoitoa (Wiberg ym. 1999, Westermarck & Wiberg 2003, Wiberg 2003).

Esiintyminen ja vastustus

Kerättyjen tietojen avulla on pystytty arvioimaan sairauden esiintyvyydeksi pitkäkarvaisilla collieilla noin 0,7%. Kuvassa 17 on esitetty rotujärjestön tietoon tulleiden sairastuneiden koirien osuus vuosittain rekisteröidyistä koirista.

Vuonna 2021 käyttöön saatiin uusi Suomen Collieyhdistyksen sukutaulu- ja terveystietokanta. Sen myötä haiman vajaatoiminta, kuten muutkin PEVISA:n ulkopuoliset sairaudet toivottavasti tulevat helpommin tietoon ja tilastoitaviksi. Toistaiseksi sairastuneiden ilmoitusaktiivisuus on kuitenkin ollut hyvin vähäistä laajasta tiedottamisesta huolimatta, eikä haimasairaita ole ilmoitettu kantaan yhtään. Kasvattajien ja omistajien tulisiikin aktivoitua asiassa, josta kannasta saataisiin terveysjalostukselle hyötyä.

KUVA 21. HAIMAN VAJAATOIMINTAA SAIRASTAVIEN PITKÄKARVAISTEN COLLIEIDEN OSUUS SYNTYNEISTÄ KOIRISTA VUOSITTAIN. TILASTO ON KERÄTTY PROFESSORI ELIAS WESTERMARCKIN SEKÄ SAIRAIDEN COLLIEIDEN OMISTAJIEN LÄHETTÄMISTÄ TIEDOISTA.

Epilepsia

Kohtauksien luonne vaihtelee ja koiralla voi olla tajunnan, motoriikan, sensorisen toiminnan, autonomisen hermoston ja/tai käyttäytymisen häiriöitä. Kohtauksen aikana koira voi olla tajuissaan tai tajuton. Jos koko koira kouristelee, puhutaan yleistyneestä kohtauksesta. Kohtaus voi esiintyä myös paikallisena, jolloin vain yksi lihasryhmä, esimerkiksi koiran raaja tai raajat kouristelevat. Paikallisalkuinen kohtaus voi laajeta yleistyneeksi kohtaukseksi. Kohtauksen luonne riippuu purkauksen lähtöpaikasta aivoissa ja sen leviämisestä. Epilepsiaa sairastavaa koira ei saa käyttää jalostukseen. Samoin on vältettävä sellaisten

riskilinjoiden yhdistämistä, joiden tiedetään tuottaneen epileptikkojälkeläisiä, niin kauan kun rodulle ei ole olemassa geenitestiä, jonka avulla sairauden kantajuus voidaan todeta.

Ensimmäinen epilepsiakohtaus tulee useimmiten nuorena, 1-5 – vuotiaana, mutta perinnöllinen epilepsia voi alkaa missä iässä hyvänsä. Samantyyppisiä kohtauksia voivat aiheuttaa myös muut sairaudet kuin epilepsia. Epilepsiadiagnoosi pohjautuu muiden sairauksien poissulkemiseen. Siksi koirasta otetaan virtsa- ja verinäytteitä ja tehdään neurologinen tutkimus. Jollei muuta selittävää syytä löydy, koira sairastaa epilepsiaa. Epilepsiaa ei voida parantaa, vaan koira tarvitsee lääkitystä koko loppuelämänsä ajan. Lääkityksen aloituspäätökseen vaikuttaa kohtauksien esiintymistiheys ja vakavuus. Lääkityksen avulla epilepsiakohtausten esiintymistä voidaan harventaa, kohtauksia lieventää ja niiden kestoa lyhentää. Joskus kohtaukset saadaan lääkityksellä kokonaan loppumaan.

(Ell Nina Mahlanen 1.3.2023 <https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi/koiran-epilepsia>)

Pitkäkarvaisilla collieilla epilepsiaa sairastavia koiria tulee rotuyhdistyksen tietoon muutamia yksilöitä vuosittain. Sairastuneet koirat ovat melko usein olleet keskenään sukulaisia, mutta myös niin sanottuja yksittäistapauksia esiintyy. Tilanne ei ole vielä hälyyttävä, mutta sairauden esiintymistä tulee seurata. Niiden yksilöiden jalostuskäytössä, joilla on epilepsiaan mahdollinen sukurasite, tulee olla erityisen kriittinen. Sairauden yleistymisen ehkäisemiseksi on ensiarvoisen tärkeää että sairastuneiden koirien omistajat julkistavat tiedon koiransa sairaudesta.

Suomen Collieyhdistys ry sponsoroi yhdessä Aktiivicolliet ry:n kanssa epileptisiä kohtauksia saaneiden collieiden DNA-näytteiden keräämistä Lohen tutkimusryhmän käyttöön edesauttaakseen collieiden epilepsiageenin löytymistä. Kun näytteitä epilepsiaa sairastavista collieista on riittävästi, voidaan sairautta aiheuttavaa mutaatiota yrittää kartoittaa geenitutkimuksella.

Kinnernivelen vammat

Pinnallisen varvaskoukistajan jänne pääsee luksoitumaan normaalilta paikaltaan kantaluun telaurasta jännettä stabiloivan sivusiteen revetessä tai venyessä. Tyypillinen oire on jalan ajoittainen kannattelu jänteen luksoituessa. Kantaluun matalan telauran ja tuber calcanein viistouden epäillään altistavan pinnallisen varvaskoukistajan jänteen luksaatiolle.

Agria Eläinvakuutuksen rotukohtaisessa tilastoinnissa pitkäkarvaiset colliet ovat hieman yliedustettuina kinnervammojen osalta kaikkien rotujen sairastumistodennäköisyyteen nähden. Jalostustoimikunnan tietoon on tullut tapauksia molemmissa karvanlaaduissa. Osa näistä on ollut keskenään lähisukulaisilla. Taustalla oletetaan olevan perinnöllinen alttius liittyen kantaluun rakenteeseen ja/tai nivelsiteiden heikkouteen. Shetlanninlammaskoirilla luksaatio korreloi tutkitusti madaltuneen kantaluun telauran kanssa (Korhonen, Outi, 2014). Telauran normaali syvyys tai vamman syntyminen trauman seurauksena eivät kuitenkaan poissulje perinnöllisen alttiuden mahdollisuutta. Luksoituvan jänteen hoito ei aina vaadi eläinlääkärikäyntiä ja diagnoosia. Siksi kyseessä lieneekin alidiagnosoitu vaiva.

Kasvattajien tulee suhtautua kriittisesti ja tarkkaan tapauskohtaisesti harkiten sellaisten koirien jalostuskäyttöön, joiden kinnertä on operoitu, tai joilla tiedetään olleen vamma, joka on parantunut konservatiivisella hoidolla ilman leikkausta. Erityisen tärkeää on suhtautua vakavasti, jos koiran lähisukulaisilla tiedetään esiintyneen vastaavia vammoja.

Kivesvika

Kivesvikaisen uroksen toinen tai molemmat kivekset ovat jääneet laskeutumatta kivespusseihin. Piilokives voi sijaita vatsaontelossa tai nivuskanavassa. Suomen Kennelliiton säännösten mukaisesti piilokiveksistä

koiraa ei saa käyttää siitokseen. Piilokivesten poistamista suositellaan, sillä niihin liittyy syöpäriski. Kivesten kaikenlainen operoiminen niiden laskeutumisen edistämiseksi on kielletty.

Kivesvikaa esiintyy pitkäkarvaisissa colлиеissa jonkin verran, mutta tilanne ei ole huolestuttava. Jonkin verran esiintyy myös kivesten viivästynyttä laskeutumista, joka saattaa olla yhteydessä varsinaiseen kivesvikaan.

Napatyrä

Napatyrä on koiran vatsanpeitteissä oleva reikä, jonka kautta vatsapaitaa ja/tai suolia työntyy vatsaontelosta nahan alle. Napatyrä on periytyvä vika. Kaikki napatyrät eivät tarvitse leikkausta. Pitkäkarvaisissa colлиеissa esiintyy napatyrää yksittäistapauksina ja tilannetta seurataan.

Sapen mucocele

Mucocelesta puhuttaessa tarkoitetaan muutoksia sappirakossa, joko sapen koostumuksessa, sappirakon seinämässä tai molemmissa. Normaalitilassa sappineste on juoksevaa, mutta mucocelepotilaalla sappi kiinteytyy ja tämän seurauksena häiritsee sapen virtausta. Sappirakon mucocelea tavataan etenkin shetlanninlammaskoirilla ja kääpiösnautsereilla, mutta muutoksia voi löytyä miltä tahansa rodulta. Viime vuosina colлиеilla on diagnosoitu useampia mucocele-tapauksia molemmissa karvanlaaduissa, ja osa sairastuneista on ollut sukua keskenään.

Muutokset voivat vaihdella lievistä hiekkakertymästä suuriin, seinämään kiinnittyneisiin, hyytelömäisiin liejumuutoksiin. Pahimmissa tapauksissa sappirakon seinämät paksuuntuvat ja muuttuvat häiriten sappirakon toimintaa. Seinämien paksuuntuessa ja sappiteiden tukkeutuessa suurin riski on lopulta sappirakon repeäminen ja tästä seuraava peritoniitti eli vatsakalvon tulehdus.

Sappirakon mucocelen oireet voivat olla hyvin vaihtelevia. Lievimät oireet ovat vaihtelevantasoisia ruoansulatuskanavan oireita: nk. tyhjän mahan oksentelua, närästystä, ruokahaluttomuutta ja lievää vatsakipua. Koirat voivat olla vaisuja ja kivuliaan oloisia. Osalla esiintyy myös ripulia. Vakavimmissa tapauksissa potilaat ovat akuutisti sairaita, erittäin kivuliaita ja oksentelevat. Vakavat tapaukset vaativat sairaalahoitoa.

Diagnoosi tehdään ultraäänellä. Sappirakon ultraaminen on nopea, kivuton ja helppo toimenpide, ja löydökset ovat usein helposti nähtävissä. Ultraäänilöydösten vakavuus ei kuitenkaan korreloi täysin koiran oireiden kanssa. Myös oireettomilla koirilla voi olla sappirakossa jonkin verran hiekkamaista sakkaa. Joskus mucocele löydetäänkin sivulöydöksenä muun vatsaontelon ultraäänitutkimuksen yhteydessä. Tällä hetkellä ei valitettavasti ole olemassa tarkkaa tietoa siitä, kuinka suuret muutokset sapessa voidaan laskea oireettomalla koiralla normaalilöydökseksi.

Tutkimuksissa on todettu yhteys shelttien mucocelotapausten ja imidaklopridia sisältävien ulkoloishäätövalmisten kanssa. Tämän vuoksi mucocelepotilaille ei suositella jatkossa käytettävän imidaklopridia sisältäviä ulkoloishäätöjä.

(Teksti: ELL Satu Nurmikari)

Autoimmunisairaudet

Autoimmunisairaudet ovat erittäin laaja kokonaisuus taustaltaan geneettisiä vikoja ja sairauksia, joiden syntymekanismia ja periytymistä ei monissa tapauksissa tarkoin tunneta. Autoimmuunireaktio tarkoittaa elimistön puolustuksen häiriintymistä: jokin oman elimistön kohde herättää immuunivasteen aikaansaaden normaaliin solujen ja kudosten tuhoutumisen. Eri autoimmunisairaudet saattavat olla geneettisesti sidoksissa toisiinsa, koska immuunipuolustuksen häiriöt voivat ilmetä eri yksilöillä eri tavoin.

Autoimmuunisairauksien vakavuus vaihtelee eri sairauksien välillä ja samankin sairauden oireilu saattaa olla mitä tahansa tuskin huomattavan ja kuolemaan johtavan väliltä. Tunnetuin pitkäkarvaisilla collieilla esiintyvä autoimmuunisairaus on haiman vajaatoiminta, mutta monia muita sairauksia on tavattu harvinaisina. Kuolinsyynä ja geenitestein todetun riskialttiuden perusteella merkittävin autoimmuunisairaus Degeneratiivinen myelopatia on kuitenkin melko yleinen. Autoimmuunisairaudet puhkeavat yleensä aikuisille koirille, tavallisimmin 1–5 vuoden iässä. Monesti sairauden puhkeamiseen voidaan liittää jokin laukaiseva tekijä, kuten stressi, mutta siihen vaaditaan myös geneettinen alttius.

Collieilla on tavattu haiman vajaatoiminnan lisäksi ainakin seuraavia autoimmuunisairauksia:

Degeneratiivinen myelopatia

Degeneratiivinen myelopatia eli etenevä selkäydinrappeuma on vanhojen koirien vaiva, jota eläinlääkäreiden lausuntojen mukaan tavataan keskimääräistä useammin muun muassa collieilla ja saksanpaimenkoirilla. Sairaus puhkeaa aikaisintaan kuusivuotiailla koirilla ja koiran takaosa halvaantuu hitaasti muutaman kuukauden tai reilun vuoden kuluessa. Hermostorappeuman aiheuttaja on autoimmuunireaktio, joka tuhoaa selkäytimen hermokudosta ja vaikeuttaa siten impulssien kulkua.

Sairastuneet koirat oireilevat alkuun refleksien hidastumisella ja heikkenemisellä. Erityisesti takajalkojen asentotunnon menetys ja itse sairauden kivuttomuus huonosta liikuntakyvystä huolimatta ovat tyypillisiä tunnusmerkkejä. Sekundäärisiä kipuja koiralle voi tietenkin tulla, kun sairaus on edennyt vaiheeseen, jossa koira horjahtelee tai jopa kaatuu takajalkojen heikkouden vuoksi. Tehokasta hoitokeinoa sairauteen ei ole, mutta tukihoitoja voidaan antaa liikuntakyvyn ylläpitämiseksi mahdollisimman pitkään. Sairauden puhkeamiskään ja etenemisnopeuteen vaikuttavia tekijöitä ei tällä hetkellä tarkoin tunneta, mutta vaikutusta saattaa olla sekä perimällä että ympäristötekijöillä. Degeneratiiviseen myelopatiaan sairastumisen geneettinen alttius on nykyisin mahdollista testata geenitestillä: SOD1-sairausgeenin suhteen homotsygooteilla yksilöillä (geenitestin tulosten ilmoitusmuoto DM/DM) on selvästi kohonnut todennäköisyys sairastua etenevään selkäydinrappeumaan. Kantajilla (N/DM) tai geneettisesti vapailla (N/N) ei ole tutkimuksissa todettu tämän sairauden oireita, lukuunottamatta harvoja tapauksia, joissa muita oireita selittäviä syitä ei ole voitu poissulkea. SOD1-geenin on ajateltu olevan niisanottu suurivaikutteinen geeni, jolloin sen virheellinen alleeli homotsygoottina nostaa merkittävästi sairastumistodennäköisyyttä, mutta se ei ole ainoa sairastumiseen vaikuttava tekijä. Welsh corgeilla tehdyssä tutkimuksessa (Ivansson ym., 2016) on löydetty merkittävästi sairauden puhkeamiskettiin ja -ikäen SOD1-geenin suhteen alttiilla koirilla vaikuttava modifikaattorigeeni SP110.

Sairauden yleisyydestä ei ole virallisesti dokumentoitua tietoa, mutta eläinlääkäreiden ja rodun harrastajien mukaan takapään pettäminen on varsin yleinen collien kuolinsyynä. Suomen Collieyhdistys ry:n internet-foorumille on vuosien ajan kerätty jäsenten ylläpitämää listaa geenitestien tuloksista. Lisäksi kasvattajat ja omistajat julkaisevat koiriensa geenitestituloksia nykyisin varsin avoimesti. Näistä ilmoitetuista tuloksista on yksityisesti koottu yhtenäistä listausta. Sen perusteella on voitu todeta suurimman osan pitkäkarvaisista collieista olevan riskialleelin kantajia. Vuodesta 2021 käytössä olleeseen uuteen tietokantaan on ilmoitettu geenitestituloksia varsin laajasti, mutta sen myötä, muiden listausten jäätyä pois käytöstä, esiintyvyys tai alleelifrekvenssit eivät ole enää vertailukelpoisia aikaisempien jalostuksen tavoiteohjelmien kanssa.

Tähän sairauteen on ilman geenitestiä hankalaa jalostuksen keinoin puuttua, koska oireet alkavat yleensä vasta lisääntymisiän ohittaneilla koirilla. Geenitestausta tulisi saada rodun piirissä laajamittaisesti käyttöön DM/DM-koirien vähentämiseksi populaatiossa jalostusvalinnan avulla. DM/DM-tuloksen saaneita koiria ei ole syytä sulkea pois jalostuksesta, mutta ne tulisi pyrkiä parittamaan testatusti SOD1-mutaatiosta vapaiden yksilöiden kanssa.

Seuraavassa taulukossa on esitetty Suomen Collieyhdistys ry:n tietokantaan ilmoitettujen, DM-geenitestattujen tai vanhempien/jälkeläisten perusteella genotyyppiltään tunnettujen pitkäkarvaisten

collieiden tulokset lukumäärittäin, sekä eri genotyyppien osuudet. Suuren kantajien määrän perusteella on aiheellista olettaa, että todellinen DM/DM koirien osuus kannasta on edelleen ilmoitettua ja testattua suurempi. Sukulaistulosten perusteella ei listalla ole yhtään alttiiksi ilmoitettua koiraa, ja listalta puuttuu myös lukuisia, alttiiksi testattuja jalostuskoiria. Onkin syytä huomioida, että myös näiden alttiiksi tiedettyjen koirien kohdalla tulisi olla jalostuspäätöksissä erittäin rehellinen.

Tunnetuista eri genotyyppien määristä on aikaisempiin jalostuksen tavoiteohjelmiin laskettu alleelifrekvenssien perusteella laskea populaation oletetut, luonnollisen lisääntymisen tuottamat genotyyppien lukumääräsuhteet käyttämällä Hardy-Weinbergin yhtälöä ($p^2 + 2pq + q^2 = 1$). Tuloksista on havaittu, että todellinen alttiiden osuus kannasta on ollut noin 20%. Ero odotetun ja havaitun määrän välillä oli kuitenkin jo edellisellä tarkasteluvälillä pienentynyt, joka kertoo siitä, että valinta on vaikuttanut riskialleelia vähentävästi. Koska DM-testaaminen on edelleen tullut yhä merkittävämmäksi jalostusvalinnan kohteeksi rodussa, on aiheellista olettaa, että Hardy-Weinbergin yhtälö ei ole enää käyttökelpoinen tulosten analysointiin. Ohjaavan valinnan vaikutus näkyy myös kasvaneessa vanhempien genotyyppien perusteella tunnettujen osuudessa ilmoitetuista.

TAULUKKO 23. DEGENERATIIVISEN MYELOPATIAN ESIINTYVYYS GEENITESTATUILLA JA SUKULAISTULOSTEN PERUSTEELLA GENOTYYPILTÄÄN TUNNETUILLA PITKÄKARVAISILLA COLLIEILLA VUODEN 2022 LOPPUUN MENNESSÄ. LÄHDE: SUOMEN COLLIEYHDISTYKSEN TIETOKANTA).

syntymäaika	N/N	N/DM	DM/DM	yht.
2011 ja ennen	71	113	24	208
	34 %	54 %	12 %	
2012-2017	96	108	24	228
	42 %	47 %	11 %	
2018-2022	25	22	7	54
	46 %	41 %	13 %	
yht.	191	243	55	489
	39 %	50 %	11 %	

Dermatomyositis

Dermatomyositis on periytyvä iho-lihassairaus. Sairaus ilmenee useimmiten jo hyvin nuorena, yleensä alle puolen vuoden ikäisellä pennulla. Koiran päähän, yleensä silmien ja korvien ympärille sekä kuonoon, ja/tai raajoihin ilmestyy karvattomia kohtia tai rupisia haavaumia. Kohdat eivät yleensä kutise, eivätkä useinkaan verestä. Karvojen irtoaminen johtuu ihon kerroksien tuhoutumisesta, jolloin karvanjuurien alueet tuhoutuvat irrottaen karvoja. Sairauden vakavuus vaihtelee suuresti, lievimmät tapaukset saattavat oireilla vain kerran, mutta vakavimmissa tapauksissa sairaus etenee: koiran lihakset alkavat surkastua ja sen elinikä lyhenee merkittävästi. Suomessa on diagnosoitu muutamia yksittäisiä tapauksia. Tilannetta seurataan ja jalostustoimikunta kerää tietoa sairastuneista koirista. Alttius dermatomyositis-sairaudelle on nykyisin mahdollista geenitestata. Tulokset ilmoitetaan kolmen eri sairauden puhkeamiseen liittyvän geeniparin yhdistelmänä, jossa eri alleelikombinaatiot tuottavat eriasteisen sairastumisriskin.

Pemphigus-kompleksi

Pemphigus-kompleksi tarkoittaa ryhmää erilaisia ihosairauksia, joille tyypillisiä oireita ovat rakkulat ja ruvet, karvanlähtö sekä kirsun, huulten ja anturoiden haavaumat. Pemphigus-sairauksista yleisin on Pemphigus foliaceus, pinnallinen ihon rakkulasairaus, joka on koirien yleisin autoimmuuni-ihosairaus. Collieilla tiedossa on joitakin yksittäisiä tapauksia.

Lupus-sairaudet

Lupus-sairaudet ovat vakavuudeltaan ja oireiltaan vaihteleva ryhmä autoimmuunisairauksia. DLE, eli Discoid Lupus erythematosus, jota kutsutaan myös nimellä ”collie nose”, on näistä sairauksista collieroduille

tyypillisin, vaikkakin sitä esiintyy myös muilla roduilla. DLE oireilee kirsun kuivumisena ja halkeiluna sekä verestävinä haavaumina kirsussa ja sen ympärillä, mahdollisesti myös huulissa. Yksi sairauden oire on usein pigmentin katoaminen autoimmuunireaktion seurauksena, jolloin syntyy collie nose –sairaudelle tyypillinen ”aurinkoallergia”. Suojaavan pigmentin puuttuessa oireet pahenevat ultraviolettiasteilyn seurauksena.

Sairauden yleisyydestä rodussa ei ole dokumentoitua tietoa, mutta USA:ssa ja Englannissa sitä tiedetään esiintyvän jonkin verran. Toistaiseksi se näyttäisi olevan hyvin harvinainen ainakin Suomen kannassa.

Kilpirauhasen vajaatoiminta

Kilpirauhasen vajaatoiminta on sairaus, jossa tyroksiini-hormonia erittävä kilpirauhanen surkastuu autoimmuunireaktion seurauksena. Koiran aineenvaihdunta häiriintyy aiheuttaen muun muassa väsymystä, iho-oireita, turkin ohenemista ja kylmänarkuutta. Kilpirauhasen vajaatoiminta vaatii tyroksiinilääkityksen, mutta oikein lääkittynä sairaus on oireeton. Sairaus ei välttämättä varsinkaan alkuvaiheessa oireile näkyvästi. Suvuissa, joissa esiintyy sairastapauksia, onkin varmuuden vuoksi tehty veritestejä piilevän vajaatoiminnan poissulkemiseksi. Toistaiseksi pitkäkarvaisella colliella kilpirauhasen vajaatoiminta on harvinainen eikä sairauden suhteen riskialttiita linjoja ole erotettavissa.

Addisonin tauti

Addisonin tauti eli lisämunuaisen kuorikerroksen vajaatoiminta on usein perinnöllinen autoimmuunisairaus, mutta se voi puhjeta myös muista syistä. Lisämunuaisen kuorikerros erittää elimistöön kortikosteroideja, joita tarvitaan muun muassa stressitilassa ja elektrolyyttitasapainon ylläpitämiseen.

Yleisiä oireita ovat oksentelu, ripuli, ruokahaluttomuus, vatsakipu ja painon menetys. Koira on väsynyt ja haluton. Tärinää, lihaskipua ja lihaskipuja voi esiintyä. Joskus tauti voi puhjeta kriisiksi: verenpaine laskee, koira on heikko, jopa tajuton, alilämpöinen ja kuivunut. Oikein lääkittynä sairaus on oireeton.

Addisonin tautia on todettu Suomessa joitakin yksittäisiä tapauksia collieilla.

IMHA

IMHA (aikaisemmin AIHA), autoimmuuni hemolyyttinen anemia, on erittäin vakava autoimmuunisairaus, joka voi johtaa koiran kuolemaan. Sairaudessa elimistön puolustusjärjestelmä tuhoaa yksilön omia punasoluja aiheuttaen anemian, joka vaikeuttaa hapen kuljetusta. Toinen sairauteen usein liittyvä ilmiö on trombosytopenia eli verihitalekato, jonka vuoksi sairaan koiran veri ei hyydy normaalisti. Sairaus puhkeaa usein stressin yhteydessä ja koiran yleiskunto saattaa romahtaa nopeasti. Collieilla on tavattu harvoja yksittäistapauksia.

Kuivasilmäisyys

Kuivasilmäisyys eli keratoconjunctivitis sicca on esitelty tarkemmin silmänsairauksien yhteydessä. Se saattaa aiheutua myös muista syistä, mutta yleisimmin sitä pidetään autoimmuunisairautena.

Lääkeaineyliherkkyys

Sekä pitkä- että sileäkarvaisen collien on tiedetty jo pitkään olevan herkkiä loisten torjuntaan käytetyille lääkkeelle, ivermektiinille. Ivermektiini kertyy koirien keskushermostoon ja aiheuttaa jo pieninä määrinä kuoleman. Yleensä ivermektiinin imeytyminen keskushermostoon estetään aivo-veriesteen (bloodbrain barrier) avulla. Vuonna 2001 löydettiin yliherkkyyden aiheuttava mutaatio. Mutaation suhteen heterotsygoottien colliiden todettiin sietävän ivermektiinää (van Asperen ym., 1997, Mealey ym., 2001). Samalla julkaistiin lista muista lääkeaineista, joille mutaation suhteen homotsygootit koirat ovat tai saattavat olla herkkiä aineiden farmakologisten ominaisuuksien perusteella. Näihin lääkeaineisiin kuuluu

ainakin loperamidi, vinkristiini, vinblastiini, doksorubisiini, moksidektiini, ondansetroni, domperidoni, paklitakseeli, mitoksantroni, etoposidi, rifampisiini, kinidiini ja morfiini.

Mutaatio esiintyy harvinaisena myös muilla colliesukuisilla roduilla, esimerkiksi australiainpaimenkoiralla, bordercolliella ja shetlanninlammaskoiralla. Koiran genotyypin voi todeta kaupallisen geenitestin avulla. Mutaation yleisyys pitkäkarvaisilla collieilla eri maissa on esitetty seuraavassa taulukossa.

Tällä hetkellä Suomessa on testattu reilun kahdensadan pitkäkarvaisen collien genotyypit *mdr1*-mutaation suhteen. Oheisessa taulukossa on esitetty eri genotyyppien lukumäärät.

TAULUKKO 24. LÄÄKEAINEYLIHERKKYYDEN SUHTEEN GEENITESTATUT JA GENOTYYPILTÄÄN TUNNETUT PITKÄKARVAISET COLLIET VUODEN 2022 LOPPUUN MENNESSÄ. LÄHDE: SUOMEN COLLIEYHDISTYKSEN TIETOKANTA.

MDR1 +/+	MDR1 +/-	MDR1 -/-	yht.
43	115	78	236
18 %	49 %	33 %	

Terveyskysely

Rotujärjestö on julkaissut vuonna 2017 rotulehdessään ja internet-sivuillaan laajan terveystietokannan, jonka avulla kartoitettiin collieiden terveydentilaa. Vastaukset voi antaa myös jo menehtyneistä koirista. Kyselyssä selvitettiin koiran yleisterveydentilaa, terveyteen liittyviä ongelmia ja monia sairauksia, esimerkiksi sisäelinten toimintahäiriöitä. Jo menehtyneistä koirista kysytään myös kuolinsyytä. Jalostustoimikunta keräsi tiedot ja teki niistä yhteenvedon edelliseen jalostuksen tavoiteohjelmaan. Yhdistyksen internetsivuston uudistumisen myötä ja terveystietokannan avauduttua uutta kysely ei ole toistaiseksi avattu, mutta se on tarkoitus toistaa jälleen seuraavaan JTO:n.

Kysely on jossain muodossa ollut käytössä aikaisemminkin, mutta kaavaketta on muutamaan kertaan päivitetty entistä paremmin ajankohtaiseksi, joten vastaukset eivät ole suoraan vertailukelpoisia eri vuosien tuloksiin. Edellisen kerran yhteenvedo tehtiin vuonna 2017, ja sen perusteella esiintyvät terveysongelmat on esitetty seuraavissa kappaleissa. Kysely on edellistä huomattavasti yksityiskohtaisempi ja pidempi, joten kaikkia sen kysymyksiä ei ole tässä yhteydessä mahdollista erikseen läpikäydä. Yhteenvedossa on mukana 449 pitkäkarvaista collieta, joista 195 (43,4%) urosta ja 254 (56,5%) narttua. Vastaukset jakautuivat tasaisesti kaikkiin ikäluokkiin, pois lukien pennut: vain vajaa 4% vastauksista koski alle 1-vuotiaita koiria. Terveystietokanta on esitetty liitteessä 3.

Yleiskuva rodun terveydentilasta

Kyselyn perusteella muodostuva yleiskuva on, että terveysongelmia on, mutta ne ovat enimmäkseen laadultaan lieviä ja ohimeneviä. Hyvin usein ilmoitetun sairausoireen lisähuomautuksena oli, että vaivaa esiintyi vähän/hieman/joskus/kerran. Toisin sanoen mukaan on ilmoitettu runsaasti nopeasti ohimenneitä ja lieviä sairausoireita varsinkin silmätulehdusten, iho-ongelmien ja vatsavaivojen kohdalla. Lisäksi oli paljon koiria, joilla ei ollut mainintaa minkäänlaisesta terveysongelmasta. Yleisterveydeltään collie on varsin perusterve rotu: yli 90% vastanneista kuvailee koiransa yleisterveyttä erinomaiseksi (noin 66%) tai hyväksi (noin 26%). Alle joka kymmenes vastaajista antoi tyydyttävän (noin 6%) tai huonon (noin 1%) arvion.

Iho-ongelmat ja allergiat

Allergiaa oli diagnosoitu 3,27%:lla kysymykseen vastanneista (13 kpl). Muita iho-oireita, kuten ihottumaa (22 kpl) tai hot spoteja (28 kpl) oli esiintynyt yhteensä muutamilla kymmenillä. Tarkkoja prosenttilukuja on

vaikea kyselyn perusteella määritellä, sillä sama koira saattaa olla listattuna useisiin eri kohtiin, ja reilusti yli puolet ei ole merkinnyt mitään kysytyistä iho-, vatsa- tai tulehdusoireista.

Maha- ja suolisto-ongelmat

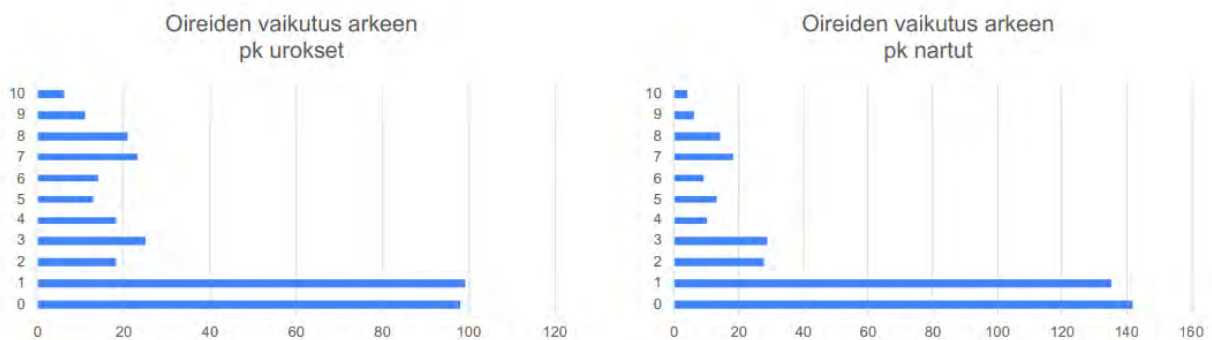
Collieilla on maine herkkävatsaisena rotuna. Agria Eläinvakuutuksen tilastoissa pitkäkarvaisten collieiden yleisin lääkärikäyntien syy oli ruuansulatuskanavan vaivat.

Edellisen JTO:n terveystieteessä 52% (80 kpl) iho- vatsa- tai tulehdusoireita ilmoittaneista ilmoitti koirillaan olevan ns. herkkävatsaisuutta. Tämä on 17,8% kaikista kyselyyn vastanneista. Allergiaoireita ilmoittaneilla yleisimmät oireet liittyivät vatsaan. Herkkävatsaisuudella on arveltu olevan myös yhteyttä stressiin (niin sanottu ”stressivatsa”) ja sitä kautta rodussa esiintyviin luonteen heikkouksiin. Varsinaisista vatsa- ja suolisto-ongelmista kärsii kuitenkin pienempi osa. Valtaosin koirilla on ripulia ja/tai oksentelua.

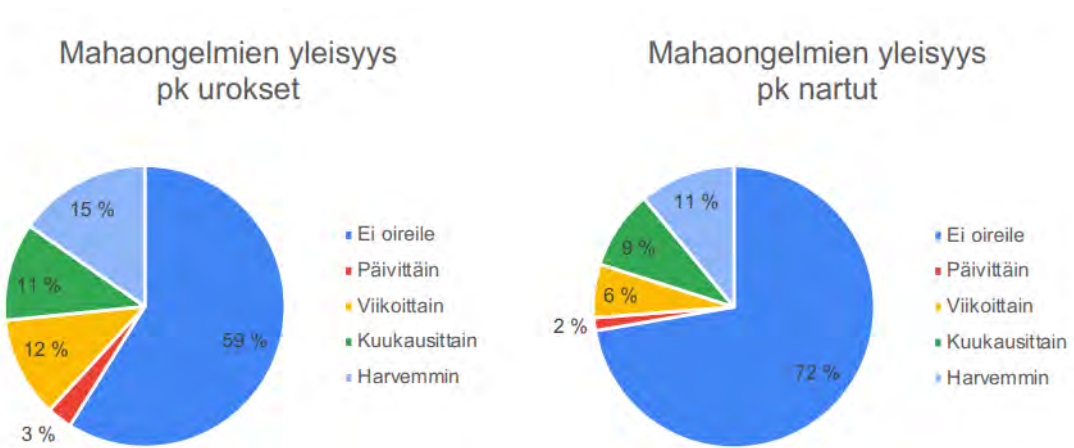
Ruuansulatuskanavan tulehduksia oli kyselyssä esiintynyt 32 koiralla.

Suomen Collieyhdistys julkaisi joulukuussa 2020 laajemman, nimenomaan maha- ja suolisto-ongelmiin keskittyvän kyselyn, jonka tulokset analysoitiin ja julkaistiin Colliesanomien-jäsenlehdessä 2/2021. Kyselyyn saatiin erinomainen määrä vastauksia, yhteensä yli 1100 kpl, joista pitkäkarvaisia 759 kpl.

Lehtiartikkeli on kokonaisuudessaan JTO:n liitteenä 3. Tulosten perusteella voidaan todeta, että vaikka maha- ja suolisto-ongelmia esiintyy rodussa, esiintyvyys on oletettua vähäisempää. Lisäksi oireet ovat useimmiten lieväasteisia ja ajoittaisia eivätkä omistajat koe niitä arkielämää rajoittaviksi. Eläinlääkärin diagnoosin vaivoihin oli hakenut 7% kyselyyn vastanneista. Oireiden laatu ja yleisyys vaihtelivat hieman sukupuolien perusteella, joten kuvaajissa vastaukset on eritelty sukupuolen mukaan.

KUVA 22. MAHA- JA SUOLISTO-ONGELMIEN VAIKUTUS ARKEEN PITKÄKARVAISILLA COLLIEUROKSILLA JA -NARTUILLA. KYSYMYKSESSÄ OLII KYMMENPORTAINEN ASTEIKKO, JOSSA 1 MERKITSI "EI LAINKAAN (EN KOE KOIRAN MAHAOIREITA ONGELMALLISIKSI)" JA 10 "ERITTÄIN PALJON (RUOKINTA/KOIRAN HOITO VAATII ERITYISHUOMIOITA/JÄRJESTELYJÄ LÄHES PÄIVITTÄIN)". HUOM! KUVIDEN ASTEIKOT EIVÄT OLE YHTENEVÄT, JOTEN KUVIOT EIVÄT SINÄLLÄN OLE KESKENÄÄN VERTAILUKELPOISIA. LÄHDE: SUOMEN COLLIEYHDISTYKSEN KYSELYTUTKIMUS, 2020-2021.

KUVA 23. MAHA- JA SUOLISTO-ONGELMIEN ESIINTYVYYS PITKÄKARVAISILLA COLLIEUROKSILLA JA -NARTUILLA. KUUKAUSITTAIN VASTANNEET OVAT VALINNEET VAIHTOEHDON 1–2 KERTAA KUUKAUDESSA, JA HARVEMMIN JOKO 5–10 KERTAA VUODESSA, USEAMMAN KERRAN VUODESSA TAI EI JUURI KOSKAAN. LÄHDE: SUOMEN COLLIEYHDISTYKSEN KYSELYTUTKIMUS, 2020-2021.

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, colliet reagoivat vatsallaan usein varsin helposti, mutta varsinaisia elämänlaatua heikentäviä ja toistuvia oireita on harvalla. Urosten ja narttujen välisiä suuria eroja saattavat selittää mm. hormonaaliset tekijät ja uroksille tyypillinen merkkailukäytös.

Tulehdukset

Virtsatietulehduksia esiintyi 25 koiralla. Korva- ja nielutulehduksia oli yhteensä vajaalla kahdellakymmenellä koiralla. Silmätulehduksia esiintyi melko yleisesti, yhteensä silmäoireita ilmoitettiin 55 koiralla, ollen yleisin tulehdussairauksien muoto collieilla. Ne ovat valtaosin lieviä ja ajoittuivat pentuaikaan. Oireita aiheuttavia ylimääräisiä ripsiä oli 10 koiralla.

Hampaisiin ja purentaan liittyvät ongelmat

Noin 85 prosentilla kyselyn koirista oli kaikki hampaat. Yleisin hammaspuutosten muoto ovat puuttuvat pienet välihampaat P1 ja P2. Välihampaiden puutoksia oli 74 koiralla ja muiden hampaiden puutoksia yksittäisillä yksilöillä vastanneista. Ylimääräisiä hampaita oli 8:lla koiralla. Purentavikoja ilmoitettiin kyselyyn noin 4%:lla pitkäkarvaisista collieista. Purentavioista yleisin on ahdas purenta (13 kpl) jossa kulmahampaat ovat liian kapea-asentoiset ja painuvat ikeniin. Muita purentavikoja ilmoitettiin vain yksittäisillä koirilla.

Kaksi koiraa oli operoitu purentavian takia.

Luuston ongelmat

Pitkäkarvaisella colliella esiintyy lonkkaniveldysplasiaa sekä harvinaisempina tapauksina kyynärniveldysplasiaa. Nämä sairaudet on esitelty omissa kappaleissaan aiemmin ohjelmassa. Terveyskyselyyn vastanneista noin 11%:lla ilmoitettiin esiintyneen pidempiaikaista ontumista. Yleisimmät syyt oireisiin olivat nivelrikko ja lihasvammat. Vastauksissa ei ole huomioitu esimerkiksi oireettomia lieviä dysplasiamuutoksia, vaan yhteenveto koskee erilaisia tuki- ja liikuntaelinsairauksia oireilleita koiria.

Selkäongelmista yleisimmin oli diagnosoitu LTV-muutoksia, mutta niihin ei tyypillisesti ole liittynyt oireilua; vain vajaa 10% vastanneista ilmoitti koirallaan esiintyneen joskus selkäoireita. Selän tutkimuksista kaksi kolmasosaa oli edelleen tehty epävirallisesti.

Neurologiset ja sisäelinten sairaudet

Diagnosoitua epilepsiaa tai epileptisiä oireita esiintyi yhteensä kymmenellä koiralla (noin 2% kyselyyn vastanneista). Haimasairaita oli vastanneiden joukossa 5 kappaletta (noin 1% kyselyyn vastanneista, joka edelleen vastaa Westermarckin aineistoa). Maksan toimintaan liittyviä häiriöitä ilmoitettiin kolmelta yksilöltä, munuaisvikoja viideltä, ja sydänvikoja tai sivuääniä ei tässä kyselyssä tullut ilmi yhtään. Muita hermostoon ja sisäelimiin liittyviä sairauksia esiintyi yksittäisiä.

Kasvaimet ja syövät

Kasvaimia esiintyi varsinkin vanhoilla koirilla, syöpäkasvaimia ja hyvänlaatuisia kasvaimia oli suunnilleen yhtä paljon (10 / 9 kpl). Määrää voidaan pitää melko vähäisenä suhteessa siihen, että koirien kasvainsairauksien katsotaan nykypäivänä yleistyneen. KoiraNet-jalostustietojärjestelmän kuolinsyytilastoissa syöpä on kuitenkin myös collieilla merkittävä syy alle kymmenvuotiaiden koirien kuolemiin.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Pitkäkarvainen collie on kohtuullisen pitkäikäinen rotu. Eri kyselyissä ja KoiraNet-tietokannan tilastoissa selvästi yleisin kuolinsyy on vanhuus ja korkeaan ikään liittyvät oireet tai sairaudet. KoiraNet-tilaston mukainen rodun keski-ikä on 10 vuotta 2 kuukautta, jonka kuitenkin voidaan arvioida olevan hieman todellista alhaisempi, sillä omistajien ilmoituksiin perustuvassa tilastoinnissa tapaturmaisesti kuolleet ja sairauden vuoksi menehtyneet koirat ovat yliedustettuina. Vanhuuteen colliet kuolevat keskimäärin 12v 9kk iässä. Yleisin sairaudesta johtuva kuolinsyy on kasvain- ja syöpäsairaudet.

TAULUKKO 25. KUOLINSYYT 15.8.2023 MENNESSÄ PITKÄKARVAISILLA COLLIEILLA. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Hengitystiesairaudet	8 vuotta 11 kuukautta	15
Hermostollinen sairaus	8 vuotta 2 kuukautta	54
Iho- ja korvasairaudet	7 vuotta ja 9 kuukautta	12
Immunologinen sairaus	7 vuotta 8 kuukautta	28
Kadonnut	9 vuotta 0 kuukautta	18
Kasvainsairaudet, syöpä	9 vuotta 3 kuukautta	370
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	9 vuotta 6 kuukautta	91
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	10 vuotta 0 kuukautta	227
Lopetus käytös- ja käyttäytymishäiriöiden vuoksi	6 vuotta 2 kuukautta	61
Luusto- ja nivelsairaus	8 vuotta 10 kuukautta	248
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	7 vuotta 5 kuukautta	127
Muu sairaus, jota ei ole listalla	8 vuotta 5 kuukautta	220
Pennun synnynnäinen vika tai epämuodostuma	0 vuotta 11 kuukautta	12
Petovahinko	7 vuotta 4 kuukautta	5
Selkäsairaus	10 vuotta 0 kuukautta	75
Silmäsairaus	5 vuotta 3 kuukautta	13
Sisäeritysrauhasten sairaus	7 vuotta 9 kuukautta	20
Sydänsairaus	9 vuotta 1 kuukautta	26
Synnytysvaikeus	3 vuotta 10 kuukautta	3
Tapaturma tai liikennevahinko	5 vuotta 0 kuukautta	155
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	12 vuotta 9 kuukautta	1288
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	9 vuotta 0 kuukautta	113
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	9 vuotta 11 kuukautta	785
Kaikki yhteensä	10 vuotta 2 kuukautta	3966

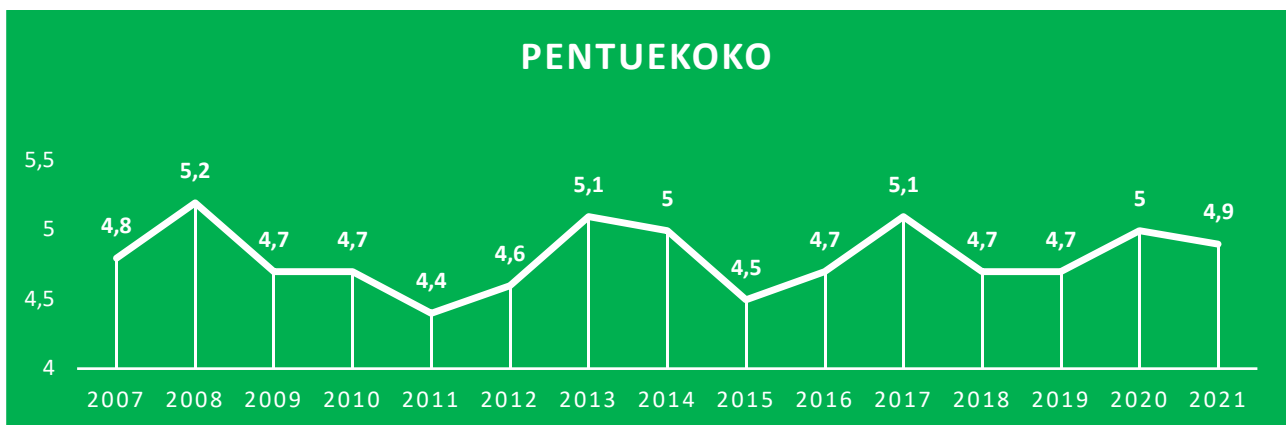
4.3.4 Lisääntyminen

Pitkäkarvainen collie on pääsääntöisesti helposti ja luonnollisesti lisääntyvä rotu, jolla on harvoin komplikaatioita synnytyksessä, mutta fertiiliteetissä on havaittu viime vuosina melko paljon erilaisia ongelmia. Synnytykset ovat yleensä helppoja, koska pennut ovat keskimäärin pienehköjä suhteessa nartun kokoon, ja pentujen pitkänmallinen pää on edullinen synnytyksen kannalta. Collien pennut painavat yleensä syntyessään noin 200–350 grammaa, mutta pentujen koko vaihtelee eri suvuissa. Normaalin painovaihtelun puitteissa pentujen syntymäpaino ei ole verrannollinen pentujen elinvoimaisuuteen. Normaali painona voidaan pitää 170–400+ grammaa. Pentujen syntymäpaino riippuu myös pentujen lukumäärästä.

Rotuyhdistyksen jalostustoimikunnan tietoon on tullut jonkin verran lisääntymisongelmia, erityisesti urosten steriiliyttä ja heikkoa sperman laatua. Sen ei kuitenkaan ole todettu olevan yhteydessä astumisvaikeuksiin, vaan löydökset tehdään yleensä tutkittaessa normaalisti astutetun nartun tyhjäksi jäämisten syytä. On siis oletettavissa, että ongelmaa esiintyy kannassa enemmän kuin sitä tulee ilmi. Astumisvaikeuksia esiintyy satunnaisesti: yleensä syynä on joko uroksen, nartun tai molempien kokemattomuus.

Keisarinleikkaukset ja synnytysvaikeudet ovat harvinaisia ja collienartut ovat yleensä hyviä emoja. Pentuekoko on kuitenkin keskimäärin pienehkö ja narttuja jää melko usein tyhjäksi. Astutusten yhteydessä ilmenee kasvattajien kokemuksen perusteella enemmän määrin narttuun liittyviä ongelmia, kuten puutteellisesti kypsyyä kiimaa tai puuttuvaa kiimakäyttäytymistä. Syytä näiden ongelmien esiintymiseen on haettu muun muassa historiallisesta sukusiitoksesta. Steriilien urosten sukutauluja tutkimalla voidaan kuitenkin havaita, että ongelmaa esiintyy suurin piirtein saman verran sekä suku- että ulkosiitetyissä koirissa.

Seuraavassa kuvaajassa on esitetty keskimääräisen pentuekoon kehitys viidentoista vuoden ajalta.

KUVA 24. PITKÄKARVAISTEN COLLIEIDEN KESKIMÄÄRÄISEN PENTUEKOON KEHITYS VUOSINA 2007–2021. LÄHDE: SUOMEN KENNELLIITON KOIRANET-TIETOKANTA

Sileäkarvaisia ja pitkäkarvaisia collieita on risteytetty poikkeusluvalla vuodesta 2021 alkaen, ja muutamia kertoja sitä edeltävinä vuosina. Yksi risteytyksiltä toivotuista hyödyistä oli lisääntymisominaisuuksien parantaminen sisäsiitosdepression vähentymisen myötä. Tämä näyttää toteutuneen ainakin pentuekoon osalta, sillä risteytysyhdistelmien keskimääräinen pentuekoko on selvästi kummankin rodun keskiarvoja suurempi: risteytysyhdistelmiä on tehty vuoden 2022 loppuun mennessä yhteensä 34 kpl, joista 218 pentua. Keskiarvo niistä on 6,4 pentua. Keskimääräinen pentuekoko pitkäkarvaisilla on noin 4,9 ja sileäkarvaisilla 5,5 pentua.

Lisääntymisongelmat

Pitkäkarvaisilla collieilla esiintyy jonkin verran lisääntymisongelmia sekä uroksilla että nartuilla. Erityisesti uroksilla on todettu viime aikoina hedelmättömyyttä ja sperman laadun ongelmia. Uroskoiran normaalin ejakulaatin siittiömäärä on yli 200 miljoonaa siittiötä, josta hyvälaatuisessa spermassa normaalisti liikkuvia siittiöitä tulisi olla yli 80 prosenttia. Oligozoospermialla tarkoitetaan vähentynyttä siittiömäärä ejakulaatissa ja azoospermia on ejakulaatin siittiöttömyys. Collieuroksilla on todettu varsin yleisesti keskimääräistä heikompaa sperman laatua, jolloin normaalisti liikkuvien siittiöiden osuus on vain 50–70 prosenttia (Lisääntymistiet. erikoiseläinlääkäri Merja Dahlbom). Tällaisessa tapauksessa uros jättää yleensä vielä normaalikokoisia pentueita ja nartut tiinehtyvät mikäli astutusajankohta on ollut oikea, jolloin uroksen sperman heikkoa laatua ei osata epäillä.

Collieissa tavataan myös jonkin verran mahdollisen autoimmuunireaktion aiheuttaman tulehduksen seurauksena täysin tai lähes steriiliksi jääneitä uroksia, jotka aikaisemmin ovat jättäneet jälkeläisiä. Ongelman on todettu kulkevan suvuissa, vaikka se ei olekaan suoraan periytyvä. Tilannetta tulee seurata ja tällaiset tapaukset huomioida tulevia jalostusvalintoja tehtäessä jotta ongelma ei pääsisi yleistymään kannassa.

Collienartuilla esiintyy silloin tällöin astutustilanteissa ongelmia kiimakäyttäytymisessä ja puutteellisesti kehittyneitä kiimoja. Tällöin nartun häpy ja/tai vagina ei ole pehmentynyt normaalisti, ja liiallinen tiukkuus estää urosta pääsemästä kunnolla sisään, jolloin kiinni jääminen ei ole mahdollista. Progesteroniseurannassa havaitaan joskus myös ns. heikkoja välikiimoja, jotka eivät etene ovulaatioon asti.

Rotujärjestö on kartoittanut yhdessä ELT Merja Dahlbomin kanssa siitosurosten hedelmättömyyttä ja sen syytä kyselyn avulla jo aikaisempia JTO-versioita varten. Kysely päivitettiin vuoden 2017 päivitykseen ja se on tarkoitus uusida seuraavaan JTO-versioon. Vuonna 2022 jalostustoimikunta alkoi valmistella uutta projektia urosten lisääntymiskyvyn kartoittamiseksi spermanäytteitä tutkimalla yhteistyössä alaan erikoistuneiden eläinlääkärien kanssa. Projekti on tarkoitus saada käynnistettyä vuonna 2023.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Vaikka rodussa esiintyy jonkin verran luustovikoja ja rakenteellisia heikkouksia, pitkäkarvaista collieta voidaan pitää keskimäärin perusterveenä ja terveterventeisena koirarotuna: oikea rotutyypin on liioittelematon ja rotumääritelmän mukainen rakenne on sopusoinnussa toiminnallisuuden ja käyttötarkoituksen kanssa. Collien rakenne on ravaajatyypin: se on hieman korkeuttaan pidempi, suhteellisen kevyt ja tasapainoisesti kulmautunut edestä ja takaa. Colliet säilyttävät fyysisen toimintakyvyn keskimäärin hyvin vanhuusiän asti. Esimerkiksi palveluskoirakokeissa kilpailevista koirista suuri osa pystyy jatkamaan kilpailemista vielä veteraani-ikässä. Rodun fyysisen toimintakyvyn säilyttämiseksi tulee kuitenkin kiinnittää entistä enemmän huomiota PEVISA:an kuuluvien luustovikojen ohella myös muihin rakenteellisiin ja fyysisiin heikkouksiin, jotka uhkaavat koiran nivelten terveyttä ja kestävyttä: etenkin taipuviin ranteisiin, liialliseen rungon ja rintakehän raskauteen ja puutteellisiin etukulmauksiin tulee suhtautua kriittisesti. Rotumääritelmän yksityiskohtien tulkinnoista johtuen rodussa esiintyy joitakin ääripiirteitä, joista saattaa olla haittaa terveydelle ja toiminnallisuudelle.

RKO on Pohjoismaisen Kennelunionin ohjeistus liioiteltujen piirteiden huomioimisesta ulkomuotoarvostelussa, jossa collien osalta mainitaan erityishuomioitavaksi kapea alaleuka, jolloin kulmahampaat painuvat kitalakeen ja erittäin pienet ja hyvin syvälle asettuneet silmät. RKO-ohjeessa on tavoitteena hyvä alaleuka, purenta, hampaat ja silmät.

Ruotsin Kennelklubi on vastaavasti listannut joukon epäterveitä piirteitä, joihin ulkomuototuomarien tulee tiukasti puuttua laatuarvostelussa. Collieiden osalta näitä anatomisia piirteitä edustavat liioitellun kapea kuono-osa, kapea alaleuka ja ahdas purenta sekä pystyasentoiset kulmahampaat, joista johtuen rodussa esiintyy melko yleisesti virheellistä, kapeaa purentaa, jossa alakulmahampaat painautuvat yläleuan ikeniin. Toinen kyseisessä listassa esiin nostettu ongelma ovat liian pienet ja syvällä sijaisevat silmät, jotka aiheuttavat paitsi tulehdusherkkyyttä, myös äärimmilleen jalostuneena silmän sisäisiä rakenteellisia muutoksia ja näkökyvyn heikentymistä. Toiminnallisuuden kannalta tulee myös huomioida, että liian suuri turkki ja massava runko eivät ole käyttötarkoituksen kannalta toimivia eikä niitä tule tavoitella näyttävyyden vuoksi.

Rodun kotimaassa Iso-Britanniassa The Kennel Club on myös ottanut käyttöön eri roduille listaukset arvosteluissa huomioitavista epäterveistä ulkomuotopiirteistä tai virheistä (Points of concern). Collieilla erityistarkkailuun on asetettu ns. pihtikinttuisuus, liian pienet silmät, hampaat ja purenta, liian kapea alaleuka, sekä heikko takaosa.

4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Rodun yleisin terveysongelma tilastojen valossa on CEA. Käytännössä se kuitenkin aiheuttaa koirille terveydellisiä ongelmia äärimmäisen harvoin. Silmien osalta huomio tulisi kiinnittää uusiin pohjoismaisiin PRA-löydöksiin ja lisääntyneisiin kaihitapauksiin. Vakavat lonkkaniveldysplasian asteet D ja E ovat käytännön kannalta merkityksellisimpiä vastustettavia terveysongelmia kannassa. Kynnärniveldysplasia on rodussa harvinainen, mutta jalostuksellisesti vakavasti otettava sairaus. PEVISA:n ulkopuolisista ongelmista ajankohtaisin on epilepsia, jonka esiintymisestä on aikaisemmin ollut rodussa melko niukasti tietoja. Vaikka tapausten näennäinen yleistyminen saattaakin johtua etupäässä tiedonkulun parantumisesta, sairauden yleistymisen ehkäisyyn tulee suhtautua erittäin vakavasti kyseessä ollessa vakava koiran elämänlaatua heikentävä ja useissa tapauksissa elinikää lyhentävä sairaus. Haiman vajaatoimintaa esiintyy edelleen muutamia tapauksia vuodessa, vaikka sen kartoittaminen luotettavasti on tällä hetkellä melko vaikeaa.

Geenitestien käytön tullessa entistä yleisemmäksi mahdollisuudeksi jalostuksen apuvälineenä, niitä tulisi tehdä oleellisimmista sairauksista kasvattajakohtaisen tarpeen mukaan. Toistaiseksi käytettävissä olevista testeistä koiran elämänlaadun kannalta tärkein lienee degeneratiivisen myelopatian riskigeenien esiintymisen kartoittaminen. Vaikka DM ei erikseen näy kuolinsyytilastoista, on oletettavaa että se on yksi merkittävimpiä ennenaikaiseen lopetukseen johtaneista syistä rodussa.

Lisääntymisongelmat ovat harvinaisia, mutta ne voivat olla tietyissä suvuissa merkittävä jalostusta haittaava tekijä. Kasvattajien tulisi valintoja tehdessään huomioida, että ongelmat lisääntymiskäyttäytymisessä ja -fysiologiassa saattavat olla periytyviä ja rodun tulisi kyetä luonnollisiin synnytyksiin ja astutuksiin.

4.4 Ulkomuoto

4.4.1 Rotumääritelmä

Rotumääritelmä on kunkin rodun yhtenäinen kansainvälinen standardi jonka tulee olla ensisijainen ohjenuora rotutyypin ja rodunomaisten yksityiskohtien jalostuksessa. Erimaiden kattojärjestöillä saattaa olla käytössään toisistaan eroavat rotumääritelmät. Suomen Kennelliitto noudattaa FCI:n hyväksymiä rotumääritelmiä.

Rodun kotimaan kenneljärjestö The Kennel Club hyväksyi ensimmäisen rotumääritelmän collieille vuonna 1881. Nykyinen rotumääritelmä astui voimaan vuonna 2012. Suomen Collieyhdistys on julkaissut yhdessä ulkomuototuomareiden kanssa laaditun rotumääritelmän tulkinta –oppaan.

Ryhmä: 1

FCI:n numero: 156

Hyväksytty: FCI 22.11.2012

Suomen Kennelliitto 11.12.2011

Pitkäkarvainen skotlanninpaimenkoira / pitkäkarvainen collie (collie, rough) Alkuperämaa: Iso-Britannia

Käyttötarkoitus: Paimenkoira.

FCI:n luokitus: Ryhmä 1 lammas- ja karjakoirat (paitsi sveitsinpaimenkoirat) Alaryhmä 1 lammaskoirat

Käyttökoetulosta ei vaadita.

LYHYT HISTORIAOSUUS: Pitkä- ja sileäkarvainen skotlanninpaimenkoira ovat turkin pituutta lukuun ottamatta samanlaisia. Rodun uskotaan kehittyneen, kun alun perin roomalaisten Skotlantiin tuomia koiria risteytettiin alueen alkuperäisten koirien kanssa. Rotuun vihkiytyneet viittaavat joskus rotujen välisiin hienosiin eroihin, jotka ovat syntyneet yksittäisten kasvattajien tekemien jalostusvalintojen tuloksena. Tosiasiassa nämä kaksi rotua eriytyivät samoista linjoista vasta varsin äskettäin, ja todellisuudessa niillä on yhä edelleen samoja linjoja takanaan. Pitkäkarvainen skotlanninpaimenkoira on Skotlannin lammaspaimenten alkuperäisten koirien hieman hienostuneempi muunnos, jota on jalostettu ainakin sata vuotta. Monet nykyisistä koirista kykenevät tilaisuuden tullen myös työskentelemään. Kauneutensa lisäksi skotlanninpaimenkoira on työkoira.

YLEISVAIKUTELMA: Erittäin kaunis koira, jossa kaikki osat ovat sopuinnassa kokonaisuuden kanssa. Seistessään levollisen omanarvontuntoinen. Rakenne ilmentää vahvuutta ja toiminnallisuutta. Ei kömpelö eikä millään lailla karkea. Ilme on erittäin tärkeä. Muita olennaisia piirteitä ovat kallon ja kuonon oikea suhde sekä täydellinen tasapainoisuus, silmien koko, muoto, väri ja sijainti sekä korvien oikea kiinnityskohta ja asento.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Ystävällinen, ei vähääkään hermostunut eikä aggressiivinen. Erinomainen seurakoira, ystävällinen, iloinen ja aktiivinen, tulee hyvin toimeen lasten ja toisten koirien kanssa.

Suomalaiset pitkäkarvaiset colliet edustavat pääosin hyvin yleisvaikutelmaltaan ja rotutyypiltään rotumääritelmän kuvausta. Koska collie on Pohjoismaissa kautta historia nykypäivään asti säilyttänyt asemansa paimentaustaisena palveluskoirana, myös ulkomuotoarvostelussa on huomioitu toiminnallisuuden rakenteelliset edellytykset. Maailmanlaajuisesti rodun piirissä esiintyy kuitenkin tyyppin ja rakenteen osalta melko laajaa vaihtelua, joka johtuu rotutyypillisten yksityiskohtien tulkinta- ja painotuseroista. Rodun luonteesta on rotumääritelmän kuvauksessa kerrottu vain hyvin pintapuolisesti: yleisvaikutelman ja käyttötarkoituksen perusteella on kuitenkin selvää, että rodunomaisen pitkäkarvaisen collien tulee olla myös luonteensa puolesta tasapainoinen ja halukas sekä kykenevä työskentelemään.

PÄÄ: Mittasuhteet erittäin tärkeät, päätä on arvosteltava suhteessa koiran kokoon. Edestä tai sivulta katsottuna pää muistuttaa tylppää, puhdaslinjaista kiilaa, jonka ääriviivat ovat sileät. Pää kapenee sivuilta tasaisesti ja pehmeästi korvista kohti mustaa kirsua. Sivulta katsottuna kallon ja kuonon ylälinjat ovat yhdensuuntaiset ja samanpituiset ja niitä erottaa otsapenger. Silmien sisänurkkien välin keskipiste (joka on otsapenkereen oikea sijaintipaikka) on pään keskikohta pituussuunnassa. Kallon syvyys kulmakaarista leuan alaosaan ei koskaan ole liiallinen (eli ei kauttaaltaan syvä).

Kallo: Tasainen.

Otsapenger: Vähäinen mutta havaittava. Kirsu: Väriltään aina musta.

Kuono: Sileän ja pyöristyneen kuonon kärki on tylppä, ei koskaan neliömäinen. Kuono ei ole suippo.

Leuat / hampaat: Vahvat leuat, selvä alaleuka. Kookkaat hampaat. Säännöllinen ja täydellinen leikkaava purenta, ts. alaleuan etuhampaat koskettavat tiiviisti yläleuan etuhampaiden takapintaa. Hampaat ovat kohtisuorassaleukaluihin nähden. Posket: Poskiluut eivät ole ulkonevat.

Silmät: Lempä ilme on hyvin tärkeä rodulle. Silmät ovat keskikokoiset (eivät koskaan hyvin pienet), hieman vinoasentoiset, mantelinmuotoiset ja tummanruskeat paitsi sinimarmoroidun värisillä koirilla, joilla silmät ovat usein siniset tai sinitäpläiset (osittain tai kokonaan, toinen tai molemmat). Ilme on erittäin älykäs, koiran kuulostellessa katse on valpas ja tarkkaavainen.

Korvat: Pienet korvat sijaitsevat päällella, ne eivät ole liian lähellä eivätkä liian kaukana toisistaan. Levossa koira voi kääntää korvansa taaksepäin, mutta koiran ollessa tarkkaavainen ne ovat eteenpäin suuntautuneet ja osittain pystyt, ts. noin kaksi kolmasosaa korvasta on pysty, ylin kolmannes luonnostaan eteen- ja alaspäin taipuva.

Collieta pidetään niin sanottuna ”päärotuna”. Rodunomainen, tasapainoinen, tylpän kiilan mallinen pää, kärkikolmanneksestaan alaspäin taittuvat korvat ja keskikokoiset, vinoasentoiset silmät antavat rodulle sen tunnusomaisen ilmeen. Virheet pään mittasuhteissa vaikuttavat heti negatiivisesti koiran yleisvaikutelmaan toisin sanoen ulkomuotoarvostelussa päällä ja ilmeellä on suuri merkitys. Yksityiskohdiltaan oikeanmallinen collien pää on tunnetusti sekä vaikea jalostettava että arvosteltava. Pään yksityiskohdissa on myös tulkintaeroja, jotka voivat suuresti vaikuttaa haluttuun lopputulokseen. Tämä on havaittavissa vertaamalla esimerkiksi keski-eurooppalaista ja amerikkalaista rotutyyppejä. Rotumääritelmän mukaan pään mittasuhteet ovat erittäin tärkeät ja päätä on arvosteltava suhteessa kokoon. Edestä tai sivusta katsottuna pää muistuttaa tylppää, puhdaslinjaista kiilaa, jonka ääriviivat ovat sileät. Pää kapenee sivuilta tasaisesti ja pehmeästi korvista kohti mustaa kirsua. Sivusta katsottuna kallon ja kuonon ylälinjat ovat yhdensuuntaiset, samanpituiset ja niitä erottaa otsapenger. Silmien sisänurkkien välin keskipiste (joka on otsapenkereen oikea sijaintipaikka) on pään keskikohta pituussuunnassa. Kallon syvyys kulmakaarista leuan alaosaan ei koskaan ole liiallinen (eli ei kauttaaltaan syvä).

KUVA 25. KUVAT 25A JA 25 B

Tyypillisimpiä pään virheitä ovat kallon ja kuono-osan epäyhdensuuntaiset linjat ja epätasapaino (kallo saattaa olla joko laskeva eli takaluisu, pyöreä, tai takaraivoa kohti nouseva) sekä liian syvä ja/tai leveä kallo-osa. Oikeanlaisen, silmien sisänurkkien väliin sijoittuneen, niukan mutta

silminhavaittavan otsapenkereen jalostus on vaikeaa, ja juuri oikeanlaisia otsapenkereitä on suhteellisen harvassa. Tyypillisiä virheitä ovat liian pitkä, alas kuonolle tuleva otsapeger, lähes tai täysin puuttuva otsapenger ja liian jyrkkä otsapenger.

Kuono-osa ei saa olla liian heikko suhteessa kalloon, ja alaleuan on oltava riittävän vahva ja leveä. Kapea alaleuka, josta seuraa liian ahdas purenta tai jopa hampaiden asentovirheitä, on melko yleinen ongelma rodussa. Hampaat ovat usein myös kooltaan pienehköt ja välihampaiden puutoksia esiintyy jonkin verran. Silmien väri ja koko ovat suomalaisilla collieilla yleensä hyvät, mutta ilmettä häiritseviä pyöreitä tai liian vaaleita silmiä esiintyy jonkin verran. Korvien asennossa ja kannossa on collieilla ongelmia hyvin yleisesti. Tyypillisimmät ongelmat ovat haja-asentoiset tai liian leveälle asettuneet korvat. Collien korvien tulisi sijaita edestä päin tarkasteltuna pään päällä siten, että korvan ulkoreunoja kärjestä tyveen mukaillen voidaan vetää kuvitteellinen suora pään kuono-osan ulkoreunaa pitkin aina kirsun sivuun asti. Myös liian kevyet tai pystyt ja toisaalta liian raskaat eli liian paljon taittavat korvat ovat kannassa yleisiä.

KAULA: Lihaksikas, voimakas, pitkäkö ja kauniisti kaartuva.

RUNKO: Hieman korkeuttaan pitempi.

Selkä: Kiinteä.

Lanne: Hieman kaartuva.

Rintakehä: Kylkiluut kaareutuneet, rinta syvä ja lapojen takaa melko leveä.

HÄNTÄ: Pitkä; häntäluu ulottuu vähintään kintereisiin. Koiran ollessa rauhallinen häntä on alhaalla hännänpää hieman ylöspäin kaartuneena. Innostuneen koiran häntä voi kohota, muttei koskaan selän päälle.

RAAJAT

ETURAAJAT:

Lavat: Viistot ja hyvin kulmautuneet. Kyynärpäät: Eivät ulko- eivätkä sisäkierteiset.

Kyynärvarret: Suorat ja lihaksikkaat; luut ovat keskivahvat ja pyöreät. Etukäpälät: Soikeat; päkiät täyteläiset. Varpaat kaarevat ja tiiviisti yhdessä. TAKARAAJAT:

Reidet: Lihaksikkaat.

Polvet: Hyvin kulmautuneet. Sääret: Sileät ja jänteikkäät. Kintereet: Matalat ja voimakkaat.

Takakäpälät: Soikeat; päkiät täyteläiset. Varpaat tiiviisti yhdessä mutta eivät aivan niin kaarevat kuin etukäpälissä.

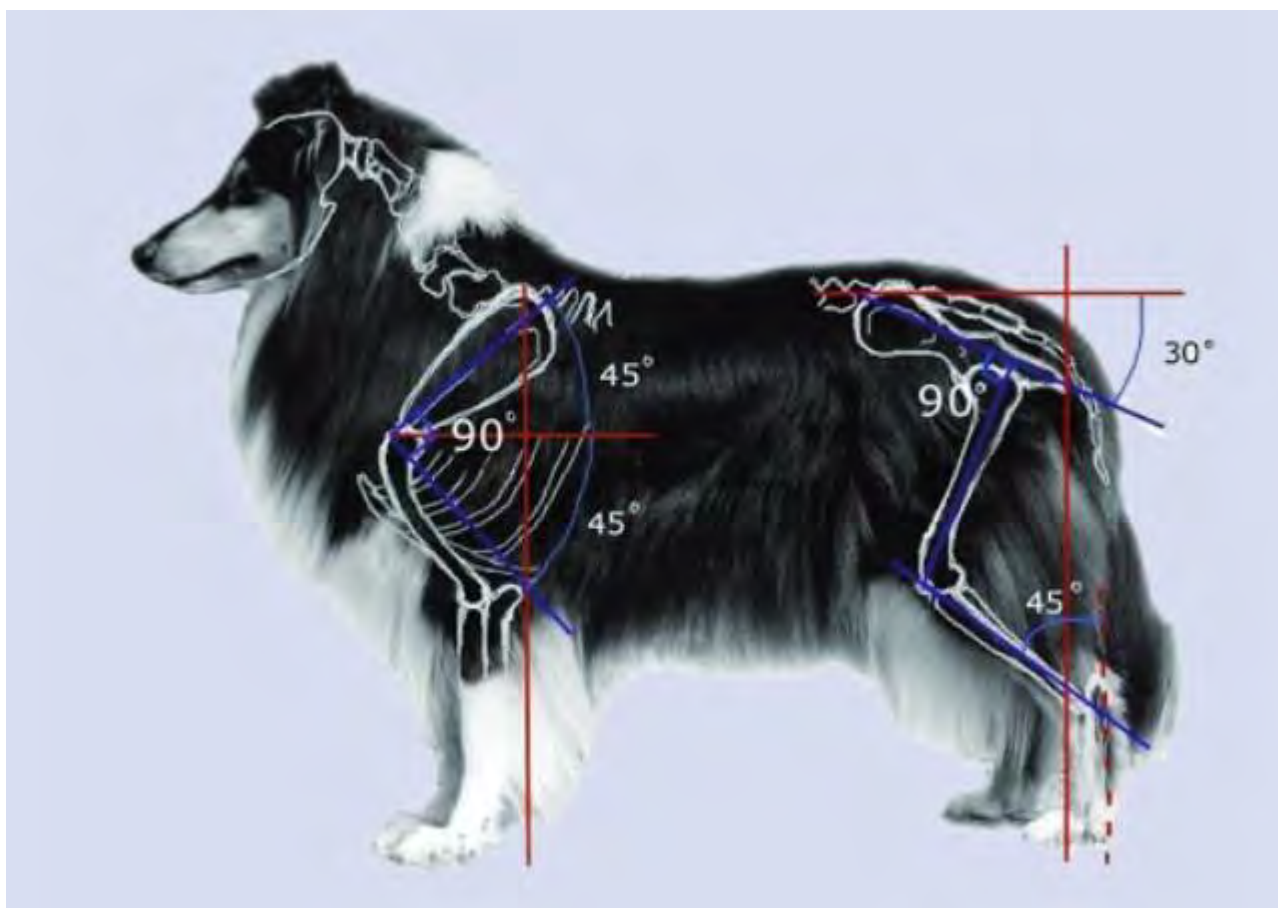
LIIKKEET: Liikkeet ovat rodun leimaa-antava erityispiirre. Terverakenteisen koiran kyynärpäät eivät koskaan ole ulkokierteiset, mutta eturaajat liikkuvat kuitenkin suhteellisen lähellä toisiaan. Kehräävät ja rullaavat liikkeet sekä ristiinastunta ovat vakavia virheitä. Takaa katsoen kintereet ovat yhdensuuntaiset mutta eivät liian lähellä toisiaan, sivusta katsoen liikkeet ovat sulavat.

Takaraajat ovat voimakkaat ja niiden työntö on hyvä. On toivottavaa, että askeleet ovat kohtuullisen pitkät; niiden tulee olla kevyet ja vaivattomilta näyttävät. On äärimmäisen tärkeää, että koiran liikunta on kaikin puolin tasapainoista.

Suomalaiset pitkäkarvaiset colliet ovat pääasiassa rakennetyypiltään oikeita ja kohtuullisen hyvin tasapainossa. Koirat liikkuvat halukkaasti. Rakenteelliset virheet ovat kuitenkin suhteellisen yleisiä

ja ideaalisti rakentuneita koiria on varsinkin uroksista kohtuullisen vaikea löytää. Yleisimpiä virheitä ovat lyhyt kaula, lyhyt, pysty olkavarsi ja etuasentoinen lapa sekä pystyasentoinen ja/tai lyhyt lantio, johon usein liittyy korkealle kiinnittynyt ja varsinkin uroksilla myös korkealla kannettu häntä. Hännän kiinnitys ja asento tulisi arvostella riippumatta koiran mielialasta: Hyvähäntäinenkin koira voi nostaa häntäänsä innostuessaan. Vastaavasti hännän virheet tulisi huomioida myös koirilta, jotka eivät halua kehässä nostaa häntäänsä.

Lantion asentovirheet vaikuttavat takaosan kulmauksiin ja sen kautta takajalkojen liikeratoihin. Myös heikot ja/tai kinnerahtaat takaosat ovat yleisiä sekä uroksilla että nartuilla. Rakennevicioista etenkin puutteellisesti kulmautuneisiin etuosiin tulisi kiinnittää huomiota, koska virhe vaikuttaa suoraan koiran kykyyn liikkua tehokkaasti ja sen kestävyyyteen fyysistä suorituskykyä vaativassa liikunnassa. Suora etuosa ilmenee puutteellisena eturaajojen liikeratana, jolloin askel jää lyhyeksi ja töpöttäväksi nousten korkealle edessä, mutta etujalan liikerata ei yllä lainkaan hakemaan ulottuvuutta rungon alta. Mikäli koiralla on kuitenkin voimakkaammat takakulmaukset, liikunta on lisäksi epätasapainoista tehokkaammin liikkuvan takaosan työntäessä koira liikkeessä vinoon tai köyryyn. Tasapainoinen, kevyt ja vaivaton rotutyypillinen liikunta on collien leimaa-antava erityispiirre, jota tulee painottaa arvostelussa. Tyypillinen collien liikunta edestä ja takaa katsottuna ei ole myöskään mahdollisimman leveä, vaan nopeahkossa ravissa collie on niin sanottu single tracker: sekä etu- että takakäpälät koskettavat maata sekä sivusuunnassa että pituussuunnassa keskellä koiran rungon alla.

KUVA 26. KORREKTI RAAJARAKENNE JA KULMAUKSET. KUVA: ANNE MYLLYOJA, PIIRROS: JOHANNA RUOTTINEN. KOIRAN OLKAVARREN JA LAPALUUN TULEE OLLA TOISIINSA NÄHDEN 90 ASTEEN KULMASSA SITEN, ETTÄ SÄÄN, LAVAN ETUMMÄISEN PISTEEN JA KYYNÄRPÄÄN KAUTTA PIIRRETYT SUORAT LEIKKAAVAT VAAKATASON 45 ASTEEN KULMASSA. LANTION TULEE OLLA VAAKATASOON NÄHDEN 30 ASTEEN KULMASSA JA RIITTÄVÄN PITKÄ. REISILUU ON LANTIOON NÄHDEN 90 ASTEEN KULMASSA KINNERNIVELEN

OLLESA KOHTISUORAAN MAATA KOHDEN, JOLLOIN REISI- JA SÄÄRILUU OVAT KESKENÄÄN SAMANPITUISET.

Kulmausten oikeellisuutta arvioitaessa voidaan piirtää kuvitteelliset pystysuorat apuviivat sään kohdalta kyynärpäähän kautta maahan ja lantion takimmaisesta pisteestä kinnernivelen kautta maahan. Sään kautta kulkevan suoran tulee koskettaa kyynärniveltä, jos olkavarsi on riittävästi kulmautunut. Tällöin myös kaula kaareutuu hieman etuviistoon ja luonnollisesti seisovan koiran pää sijaitsee sivusta katsoen kypälien etupuolella. Rintalastan kärki ulottuu olkavarsien eteen ja koiralla on tunnusteltaessa hyvin kehittynyt eturinta. Etukulmaukset ovat puutteelliset, jos eturaajat jäävät liian eteen säkälinjaan nähden ollessaan kohtisuoraan maata kohden (vertikaaliviiva ei kosketa kyynärpäätä ja koiran pää on suoraan kypälien yläpuolella kaulan ollessa hyvin pystyasentoinen ja rintalastan jäädessä piiloon raajaluiden väliin jättäen eturinnan tyhjäksi). Koiran kintereen ollessa kohtisuoraan maata kohden, lantion takimmaisesta pisteen kautta kulkevan suoran on jätävä hieman kintereen etupuolelle. Jos takajalan luonnollinen asento jää joko rungon alle tai selvästi rungon taakse, reisi- ja sääriluun mittasuhteissa ja/ tai lantion asennossa on puutteita.

KARVAPEITE

Karva: Erittäin tiheä karvapeite myötäilee rungon ääriivivoja. Peitinkarva suoraa ja karhean tuntuista, pohjavilla pehmeää, tuuhea ja hyvin tiivistä peittäen ihon lähes täysin. Kaulus ja röyhelö ovat hyvin runsaat, pään etuosa on sileä, korvien kärjet ovat sileät, mutta tyvet runsaskarvaisemmat. Eturaajoissa on hapsut, takaraajoissa kintereen yläpuolella on runsas housukarvoitus. Kintereen alapuolella karva on lyhyttä. Häntä on hyvin tuuheakarvainen.

Väri: Soopeli, kolmivärinen (tricolour) ja sinimarmoroitu (blue merle).

Soopeli: Mikä tahansa sävy vaalean kullaväristä tumman mahonginruskeaan tai sävyttynyt soopeli. Vaalea oljen- tai kermanväri on vakava virhe.

Kolmivärinen: Pääväri musta, syvän punaruskeat merkit raajoissa ja päässä. Ruosteenruskea sävy peitinkarvassa on vakava virhe.

Sinimarmoroitu: Pääväri puhtaan hopeansininen, joka on marmoroitunut mustalla värillä. Syvät punaruskeat merkit ovat toivottuja, mutta niiden puuttuminen ei ole virhe. Suuret mustat merkit, savenharmaa väri tai ruosteenruskea sävy peitinkarvassa tai pohjavillassa ovat vakavia virheitä.

Valkoiset merkit: Kaikkiin yllä mainittuihin väreihin liittyvät tyypilliset valkoiset colliemerkit, joiden määrä voi vaihdella. Seuraavat merkit ovat toivottuja: täysi tai osittainen valkea kaulus, valkea rinta, raajat ja kypälät, valkea hännänpää. Kuonossa, kallossa tai molemmissa voi olla valkea piirto. Kokonaan valkoinen tai vallitseva valkoinen väri on vakava virhe.

Rotumääritelmä ei sisällä yksiselitteistä kuvausta pitkäkarvaisen collien turkin pituudesta ja runsaudesta, joten kannassa esiintyy turkin määrän suhteen melko paljon vaihtelua. Näyttelypainotteinen jalostus on kuitenkin johtanut turkin runsastumiseen, koska monet tuomarit suosivat mahdollisimman näyttäväturkkisia yksilöitä. Mahdollisimman pitkä ja runsas turkki ei kuitenkaan ole käyttökoiralle toivottava. Turkin laadun tulisi olla mahdollisimman helppohoitoinen ja säältä suojaava: tiivis pohjavilla, karhea laskeutuva peitinkarva ja kohtuullisen mittaiset hapsut. Ylisuuri turkki on usein myös huonolaatuinen: pehmeä ja likaa sekä kosteutta keräävä. Toivotut värisävyt ovat kaikissa hyväksytyissä väreissä syviä ja puhtaita. Collieilla esiintyy jonkin verran värivirheitä, tyypillisimpiä niistä ovat valkoiset laikut rungossa etenkin blue merle -koirilla. Blue merleillä esiintyy myös epäpuhdasta pohjaväriä ja liian suuria tai hallitsevia mustia merkkejä. Myös

tricoloureilla esiintyy ruosteenruskeaa sävyä peitinkarvassa. Huono pohjaväri tulee arvostella virheenä ankarammin kuin pienet poikkeamat toivotusta mustien tai valkoisten merkkien koossa ja sijainnissa.

KOKO

Säkäkorkeus: Urokset 56–61 cm, nartut 51–56 cm.

Suomalainen colliekanta pysyy hyvin rotumääritelmän kokorajoissa. Parin sentin heittoja säkäkorkeudessa esiintyy molempiin suuntiin. Koirat, joiden sukutaulussa esiintyy amerikkalaista verta ovat keskimäärin kookkaampia, sillä AKC:n rotumääritelmän kokorajat ovat FCI:n rotumääritelmää korkeammat sekä uroksilla että nartuilla.

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen ja sen vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin sekä kykyyn toimia perinteisessä käyttötarkoituksessa.

HYLKÄÄVÄT VIRHEET:

- Vihaisuus tai liiallinen arkuus
- Selvästi epänormaali rakenne tai käyttäytyminen

Hylkääviä virheitä esiintyy suhteellisen harvoin. Yleisimpiä ovat purentavirheet ja ei-toivottu kehäkäyttäytyminen. Eri arvostelukulttuureista tulevilla tuomareilla on toisistaan poikkeavia käytäntöjä puuttua vakaviin ja hylkääviin virheisiin. Etenkin arkuuteen tulee kiinnittää suurempaa huomiota: rotumääritelmän vaatimusten tulee täytyä näyttelykehässäkin myös luonteen osalta, jotta koira voidaan palkita.

HUOM. Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittyntäkivestä täysin laskeutuneina kivespussiin.

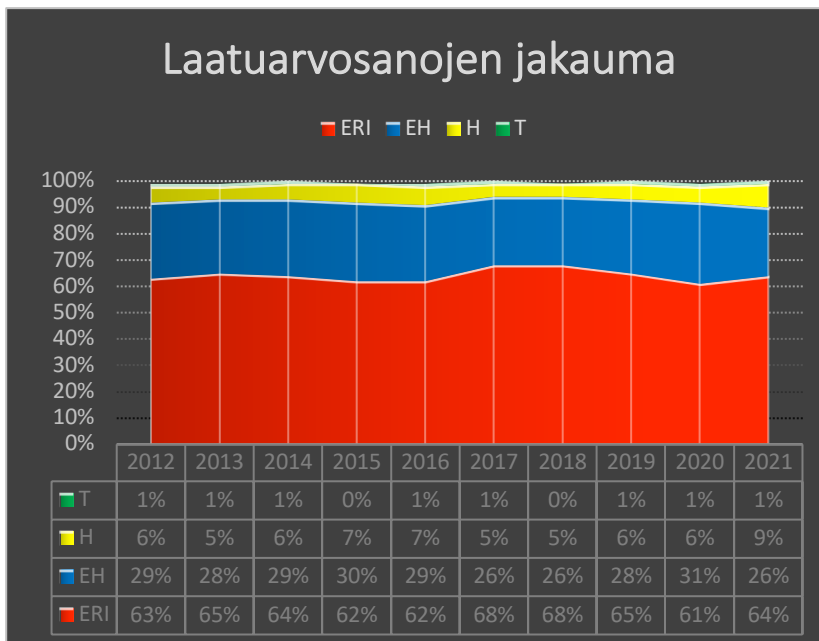
Jalostukseen tulee käyttää vain toiminnallisesti ja kliinisesti terveitä, rakenteeltaan rodunomaisia koiria.

4.4.2 Näyttelyt ja jalostustarkastukset

Näyttelyt

Collieita esitetään näyttelyissä paljon. Vuosittain rekisteröidyistä koirista näyttelyihin on osallistunut yli 40 prosenttia. COVID-19 -rajoitukset näkyvät nuorimpien ikäluokkien laskeneina osuuksina, mutta näyttelyaktiivisuus on ollut laskusuuntainen jo ennen sitä. Oheisessa taulukossa ja kuvaajassa on esitetty vuosittain rekisteröityjen koirien näyttelyissä käyneiden osuudet ja arvosanojen jakaumat. Viimeisten vuosien osallistujamäärät eivät ole vielä vertailukelpoisia, sillä nuoria koiria ei ole vielä ehditty esittää näyttelyissä yhtä paljon kuin vanhempien ikäluokkien edustajia.

Arvosanjakaumista nähdään, että suomalaisten pitkäkarvaisten collieiden ulkomuodollinen taso on erinomainen. Reilusti yli puolet koirista on palkittu näyttelyissä laatuarvosanalla ERI (erinomainen) ja T:n (tydyttävä) parhaana tuloksenaan saaneiden määrä on hyvin alhainen suhteessa esitettyjen kokonaismäärään. Hylkääviä virheitä tai käyttäytymistä, tai Ei voida arvostella (EVA) -arvosanaa nähdään hyvin harvoin.

KUVA 27. LAATUARVOSANOJEN JAKAUMA KAIKISTA NÄYTTELYKÄYNEISTÄ VUOSINA 2012-2021 SYNTYNEILLÄ KOIRILLA. KUVAAJASTA VOIDAAN PÄÄTELLÄ KOIRIEN LAADUN KEHITYSTÄ TAI ARVOSTELUSSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

TAULUKKO 26. NÄYTTELYISSÄ KÄYNEIDEN COLLIEIDEN PARHAIDEN ARVOSANOJEN OSUDET VUOSINA 2012-2021 SYNTYNEISTÄ KOIRISTA IKÄLUOKITTAIN. ALIMMALLA RIVILLÄ ILMOITETTU PROSENTTILUKU ON NÄYTTELYISSÄ KÄYNEIDEN PITKÄKARVAISTEN COLLIEIDEN OSUUS KYSEISENÄ VUONNA REKISTERÖIDYSTÄ. LÄHDE: KOIRANET- JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ERI	206 (71,5%)	193 (72%)	177 (74,4%)	179 (74,6%)	142 (66%)	163 (74,4%)	139 (66,8%)	96 (64%)	107 (67,7%)	132 (66,3%)
EH	68 (23,6%)	57 (21,3%)	48 (20,2%)	45 (18,8%)	64 (30%)	43 (19,6%)	54 (26%)	43 (28,7%)	36 (24%)	54 (27,1%)
H	12 (4,2%)	15 (5,6%)	13 (5,5%)	14 (5,8%)	8 (3,7%)	9 (4,1%)	15 (7,2%)	8 (5,3%)	12 (7,6%)	13 (6,5%)
T	2 (0,7%)	3 (1,1%)	0 (0%)	2 (0,8%)	1 (0,5%)	4 (1,8%)	0 (0%)	3 (2%)	3 (1,9%)	0 (0%)
YHT	288 (44,7%)	267 (44,1%)	229 (45,2%)	228 (43,8%)	215 (39,8%)	219 (42,9%)	208 (30,8%)	150 (28%)	158 (27,2%)	199 (30,2%)

Arvosanjakaumat poikkeavat toisistaan väreittäin tarkasteltuina. Tricolour-väriset koirat saavat selvästi huonompia laatuarvosanoja kuin muun väriset, ja blue merle -väriset vastaavasti parempia. Koska eri värien populaatiot ovat yhtenäiset, eroavuudet arvosanjakaumissa eivät ole selitettävissä koirien laadullisilla eroilla. Sama ilmiö on havaittavissa myös ROP- ja VSP-koirien värijakaumaa tarkasteltaessa. Tästä johtuen myös tricolour-värisiä koiria, etenkin narttuja, esitetään näyttelyissä suhteessa vähemmän kuin muun värisiä, ja blue merle -koirat ovat kehissä erittäin suosittuja. Tulostajakaumasta huolimatta tricolour-väriset nartut tulisi nähdä jalostuksessa yhtä arvokkaina muihin väreihin nähden.

Seuraavissa taulukoissa vertaillaan laatuarvosanojen jakaumaa ja korkeampaa menestystä väreittäin. Aineisto, josta nämä taulukot on poimittu, on ajalta 1.1.2015–31.12.2019 ja käsittää 1804 eri koirayksilön 10243 näyttelykäyntiä, jakautuen 354 näyttelyyn. Laajempi artikkeli selvityksen pohjalta on julkaistu Colliesanomien 3/2021 -lehdessä. Artikkelin on kirjoittanut ja tilastot laatinut Päivi Kaski.

Tilastosta havaitaan, että blue merle -väristen koirien ERI-arvosanojen osuus on huomattavasti suurempi kuin muissa väreissä ja H/T-arvosanojen osuus vastaavasti pienempi. Blue merle -koiria myös esitetään näyttelyissä suhteessa selvästi eniten, vaikka blue merle -pentuja rekisteröidään selvästi vähemmän kuin muita värejä.

TAULUKKO 27. TAULUKKO 27A LAATUARVOSANOJEN OSUDET VÄREITTÄIN. BLUE MERLE SAA ERINOMAISEN YLI 13 PROSENTTIYKSIKKÖÄ TODENNÄKÖISEMMIN KUIN TRICOLOUR. TAULUKKO 27B VÄRIN VAIKUTUS NÄYTTELYMENESTYKSEEN. LÄHDE: KOIRANET- JALOSTUTIETOJÄRJESTELMÄ. TILASTOT JA NIIDEN POHJALTA ARTIKKELI COLLIESANOMAT 3/2021: PÄIVI KASKI.

	BLM	SOOP	TRIC	YHT.		BLM	SOOP	TRIC
ERI	70,9 %	67,8 %	57,2 %	65,1 %	ROP/KPL	137	167	49
EH	23,7 %	25,7 %	33,6 %	27,8 %	% OSALLISTUJISTA	4,50 %	4,50 %	1,40 %
H	4,2 %	5,2 %	7,6 %	5,7 %	VSP/KPL	111	134	89
T	0,4 %	0,6 %	0,6 %	0,5 %	% OSALLISTUJISTA	3,60 %	3,60 %	2,60 %
HYL	0,5 %	0,3 %	0,4 €	0,4 %	SA/% OSALLISTUJISTA	43,20 %	40,20 %	30,10 %
EVA	0,3 %	0,4 %	0,6 %	0,4 %				

Blue merlet saavat huomattavasti enemmän (70,9 %) laatuarvosanaa erinomainen, kuin rotu keskimäärin (65,1 %). Ero tricoloureihin (57,2 %) on yli 13 prosenttiyksikköä. Tricolourit saavat myös laatuarvosanaa erittäin hyvä huomattavasti enemmän (33,6 %) kuin rodun keskiarvo 27,8 prosenttia. Muissa arvosoissa erot ovat suhteellisen vähäisiä, kuten taulukosta 27A ilmenee.

Paras uros- ja paras narttu-luokissa sijoittumisen todennäköisyys vastaa SA:n saamisen jakautumista verrattaessa todennäköisyyttä sijoittua värin sisällä, huomataan, että blue merleistä peräti 27,1 prosenttia sijoittuu PU/PN-kehissä, kun vastaava luku tricoloureilla on vain 16,6 prosenttia. Erityisen suuri ero on parhaiden urosten ja narttujen osalta; blue merlen todennäköisyys voittaa oma sukupuolensa on noin kahdeksan prosenttia, tricolourin neljä.

Rotukohtaiset ohjeet

Rotukohtaiset ohjeet (RKO) kiinnittävät huomiota rotutyypin liittyviin tarkkailtaviin riskikohteisiin.

Yleisohjeissa todetaan, että kaikilla koirilla tulee olla terveet, kirkkaat silmät, joissa ei näy merkkejä ärsytyksestä. Kaikilla koirilla tulee olla terveet hampaat ja rotumääritelmän mukainen, toimiva purenta. Virheasentoiset hampaat voivat vahingoittaa ikeniä. Leukojen tulee sulkeutua normaalisti. Ikenissä ei saa näkyä merkkejä vammoista, ärsytyksestä tai vaurioista. Tällaiset oireet voivat olla kliinisiä merkkejä heikentyneestä terveydestä.

RKO:ssa (Rotukohtaiset ohjeet liioiteltujen piirteiden huomioimisesta ulkomuotoarvostelussa) colliet on listattu suun (kapea alaleuka, jolloin kulmahampaat painuvat kitalakeen), silmien (erittäin pienet ja hyvin syvälle asettuneet silmät) ja käyttäytymisen (hermostuneisuus ja voimakas arkuus) osalta.

TAULUKKO 28. TILASTO RKO-LOMAKKEISTA SAADUISTA TIEDOISTA 2019-2022.

Pitkäkarvainen collie	2019	2020	2021	2022
Näyttelykäynnit	1826	401	931	1936
Silmät	21	8	15	36
Suu	85	52	69	68
Käytös	15	6	1	13

Yllä mainittujen tarkkailtavien kohtien lisäksi on seitsemän (7) mainintaa epäterveistä liikkeistä, kaksi (2) mainintaa liiallisesta painosta, neljä (4) mainintaa epäterveestä rakenteesta ja kaksi (2) mainintaa ihon ja turkin ongelmista, nämä kaikki koskien pitkäkarvaisia. Muita lisämainintoja on käyttäytymiskohdan poistaminen tarkkailtavista aiheista.

Jalostustarkastus

Jalostustarkastusten avulla kirjataan koiran ulkomuoto mahdollisimman tarkasti ja myös luonne karkeasti. Koirasta mitataan säkäkorkeus, rungon pituus, rinnan syvyys ja rinnan leveys. Purenta ja siinä olevat

puutteet merkitään kaavakkeeseen ja uroksilta myös se, onko niillä normaalit kivekset. Koiran anatomia käydään läpi tarkasti kaavakkeen avulla. Uusi kaavake (liite 4) otettiin käyttöön vuonna 2017.

Jalostustarkastus voidaan tehdä myös koiralle, jota jostakin syystä ei voida palkita näyttelyssä (esimerkiksi kivesvikaiset) tai jota ei jostakin ulkomuodollisesta puutteesta johtuen voida palkita näyttelyissä korkeammilla laatupalkinnoilla (esimerkiksi pystyt korvat). Jälkimmäisenä mainittua ryhmää voidaan harkitusti käyttää jalostukseen ja siten säilyttää rodun geenipoolia laajempaan. Jalostustarkastusten yhteydessä järjestetään myös jälkeläiskatselmuksia, joihin voi osallistua uroksen tai nartun mahdollisimman monta jälkeläistä.

Jalostustarkastuksen suorittaa ulkomuototuomari, jolla on rodun tuomarioikeudet. Jalostustarkastuksessa käytetty kaavake on esitetty liitteessä 5. Jalostustarkastuksiin osallistuu vuosittain muutamia kymmeniä pitkäkarvaisia collieita. Viime vuosina määrä on ollut laskussa osittain siksi, että tarkastuksia on järjestetty vain muutamia vuodessa. Seuraavassa taulukossa esitetään kolmen edellisen vuoden aikana jalostustarkastetut pitkäkarvaiset colliet.

Collieita jalostustarkastetaan rekisteröintimääriin nähden melko vähän, eikä lausunnoista ole toistaiseksi koostamiskelpoista dataa. Pitkäkarvaiset colliet mahtuvat yleensä rotumääritelmän kokomittoihin. Collielle tärkeitä ovat pään yksityiskohdat, ja niissä löytyy paljon erilaisia virheitä. Rakenteellisesti isoimmat ongelmat ovat etuosien rakenteissa, korkeissa kintereissä ja heikoissa takaosissa. Lisäksi löytyy myös kapeita rintakehiä. Purennoissa ja hampaissa on harvoin mainittavaa jalostustarkastetuilla koirilla.

TAULUKKO 29. JALOSTUSTARKASTUSTEN LUKUMÄÄRÄT JA TARKASTETUT PITKÄKARVAISET COLLIET VUOSINA 2012-2022. LÄHDE: SCY JALOSTUSTOIMIKUNTA

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
tarkastuksia	1	4	2	3	1	5	3	1	ei	ei	1
koiria pk	3	34	22	29	4	43	19	5			6

4.4.3 Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Collien rotumääritelmä kuvaa hyvin käyttötarkoitukseensa sopivaa, monipuolista ja tervarakenteista koiraa. Rotumääritelmän vaatimukset ovat kuitenkin aina tulkitsijakohtaisia: ylilyöntejä ja liioiteltuja piirteitä on rodussa tavattu jonkin verran.

Silmien ei tule olla liian pienet, sillä pitkäkalloisuuteen yhdistyneenä tämä vika aiheuttaa silmien liian syvän sijainnin, mikä taas aiheuttaa liian ja eritteen kertymistä silmiin. Liian kevyet ja kapeat leuat vaikuttavat toiminnallisuuteen ienten terveyden kautta sekä heikkona puruvoimana.

Turkin runsautta suositetaan paikoitellen liiaksi, jolloin tuloksena on vääränlaatuinen, liian pitkä ja runsas turkki. Tällainen turkki ei ole likaa- ja vettähyllivä eikä kovin käytännöllinen harrastus- tai työkoiralla. Lisäksi tällainen turkki edesauttaa iho-ongelmien syntymistä.

Ulkomuotoarvostelussa toivotut ominaisuudet tulisi aina suhteuttaa toiminnallisuuteen sekä ominaisuuksien sisäisellä skaalalla että suhteutettaessa eri yksityiskohtien tärkeyttä toisiinsa nähden. Liioitellut piirteet eivät ole toiminnallisesti ihanteellisia. Näyttävyyttä ei tule suosia toiminnallisuuden kustannuksella: esimerkiksi ylisuuri turkki on rodun käyttötarkoitukseen suhteutettuna vakavampi virhe kuin niukkaturkkisuus. ”Yliryhdikkyyttä”, suoraan ylös suuntautuvaa kaulan kantoa ei pidä suosia, sillä se on merkki huonosta etuosan rakenteesta. Tervarakenteisuuden ja tehokkaan liikunnan tulee olla yksi tärkeimmistä arvosteluperusteista. Vaikka on collie onkin niin sanottu päärotu, ensisijainen rotutyypin määrittäjä on aina koiran rakenteellis-toiminnallinen tyyppi.

Collie on rakenteeltaan ravaaja, joten sillä on oltava tasapainoiset ja rungon mittaansa suhteutettuna sopusuhtaiset kulmaukset, jotka mahdollistavat kevyen, maatavoittavan, kestävä ja ketterän liikunnan. Koska kestävä ja tehokas liikunta on työskentelevälle ja paljon liikkuvalla koiralle erittäin tärkeä terveystekijä, kasvattajien tulisi entistä paremmin perehtyä koiran korrektiin anatomian merkitykseen sen suorituskyvyn ja terveen liikunnan kannalta. Virheellisen rakenteen aiheuttamat epäsäännöllisyydet liikeradoissa ovat koirille paitsi niveliä ja jänteitä kuluttavia, myös pahimmillaan selvä loukkaantumisriski.

Värit ja sallitut väriyhdistelmät

Suomessa collieilla hyväksytään kolme väriä: soopeli, tricolour ja blue merle. Soopeli- ja tricolourväri periytyvät agouti-geenin alleelien myötä.

Soopeliväriin aiheuttava ay on dominoiva tricolourväriin at nähden, eli genotyyppin ay/at koira on soopeli (Berryere ym., 2005). Soopeli, joka on homotsygootti alleelin ay suhteen, periyttää jälkeläisilleen aina soopeliväriin. Kahden tricolourin jälkeläiset ovat aina tricoloureja (at/at). Kolmas väri, blue merle, periytyy eri geenin myötä. Merleväriytyminen periytyy lokuksessa M, joka on kartoitettu geeniin silver (Clark ym., 2006).

Uusimpien tutkimusten mukaan on todettu, että merle-geenistä on olemassa useita eri alleeleja eli geeniversioita, joiden emäspariketjun pituus määrittelee, kuinka voimakkaasti merle-kuvio näkyy yksilön ilmiössä. Tyypillinen merlealleeli M on tietyn mittainen ja normaali-alleelilla m ei ole lainkaan perässään emäspariketjua. Jos ketju on pidempi kuin M-alleelilla, kyse on Mh-alleelista eli paimenharlekiinista (herding harlequin). Jos ketju on hiukan lyhyempi, kyseessä on Ma eli epätyypillinen merle (atypical merle). Jos se on ihan lyhyt, kyseessä on Mc-alleeli eli kryptinen merle (cryptic merle). Lisäksi voidaan nimetä alleelit Ma+ (emäspariketjun pituus M:n ja Ma:n puolivälistä) ja Mc+ (emäspariketjun pituus Ma:n ja Mc:n puolivälistä). (Lähde: Langevin, M: Merle – SINE Insertion from Mc Mh – "The Incredible Story of Merle", 2018)

Koiran ilmiö:	
m/m	normaali, koira ei ole merle
Mc/m	yleensä ei mitään muutosta ilmiössä, mutta koira voi olla aivan aavistuksen verran normaalia harmaampi
Ma/m	joskus ei mitään muutosta ilmiössä, mutta yleensä koira on kauttaaltaan hieman harmaampi/vaaleampi kuin pitäisi olla ja aika usein siinä on jonkun verran pieniä normaalinvärisiä (tummia) laikkuja
M/m	koira on tyypillinen merle
Mh/m	koiralla on selvästi enemmän valkeaa kuin pitäisi ja sen merlekuvio voi olla hyvin epätyypillinen tai lähes puuttua. Koira voi joskus olla jopa vaikea erottaa lehmänkirjavasta ei-merlestä

Kaikki nämä alleelit eivät risteytettynä toisiinsa tuota homotsygoottiselle M-alleelille tyypillisiä terveysongelmia. Suurimmat terveysriskit aiheuttavat Mh/Mh, Mh/M, Mh/Ma, M/M ja M/Ma. On lähes varmaa, että Mc/Mc ja Ma/Mc eivät ole riskiyhdistelmiä ja on oletettavaa, että M/Mc ja Mh/Mc ovat vielä turvallisia. Mitä vahvemman merlekuvion alleeli tuottaa turkkiin, sen todennäköisemmin siihen liittyy ongelmia kun se yhdistää toiseen kuvioita tuottavaan merle-alleeliin.

Nykyään koiran tarkka M-alleeli pystytään määrittämään tietyissä laboratorioissa geenitesteillä. Kaikki laboratoriot eivät tunnista tarkkoja alleeleja. Suomessa tarkasti testattuja koiria on toistaiseksi vähän, mutta testaaminen on yleistymässä.

Koska nykyisin geenitestin avulla voidaan luotettavasti tunnistaa soopeli x blue merle -väriyhdistelmästä mahdollisesti syntyvät soopelimerle pennut, voidaan tämäkin väriyhdistelmä sallia ja antaa näin kasvattajille lisää liikkumavaraa. Kiellon taustalla on ollut pyrkimys välttää M-alleelin suhteen homotsygoottien jälkeläisten syntyminen vahingossa, koska soopelimerle varsinkin aikuisena muistuttaa usein tavallista soopeliä. Blue merle - soopeli sekä soopelimerle - soopeli ja tricolour - soopelimerle yhdistelmät on sallittu vuoden 2019 alusta alkaen, mikäli Kennelliiton hyväksymä geenitesti osoittaa, että

soopeli partneri ei ole genotyybiltään merle. Näistä yhdistelmistä syntyvät soopelipennut testataan ennen rekisteröintiä merlegeenin osalta Kennelliiton hyväksymällä tavalla. Testaamattomille soopelipennuille tulee jalostustietojärjestelmään jalostuskielto-merkintä.

Soopeli - blue merle -väriyhdistelmät ovat sallittuja myös mm. Ruotsissa ja Norjassa, kunhan syntyneet soopelipennut testataan merlegeenin varalta. Yhdistelmä on sallittu myös Englannissa, jossa geenitesti vaatimusta ei ole, vaan pentujen ilmiasu riittää värin määrittämiseen.

Soopeli-blumerle -yhdistelmät eivät aiheuta ongelmia merlevärien puhtaudelle. Kattava tietoisuus aiheesta periytymiskaavioineen löytyy rotujärjestön internet-sivustolta osoitteesta <https://bin.yhdistysavain.fi/1602227/91GHrp2Xz5kUFY1TOiiUOVFGnl/soopelimerle.pdf>

Uuden geneettisen tiedon valossa Suomen Collieyhdistys on toimittanut Kennelliitton esityksen koskien turvallisten merle-merle -yhdistelmien sallimista silloin kun toinen tai molemmat vanhemmista ovat ilmiasultaan tricoloureja. Sääntö on tullut voimaan vuonna 2022. Käytännössä tämä tarkoittaa, että edelleenkin kahta ilmiasultaan merleväristä koiraa ei saa yhdistää, mutta liitteenä olevan taulukon (Liite 5) mukaisesti turvallisia yhdistelmiä voi tehdä (vaikuttavana tekijänä merlegeenin pituus).

Collieiden väritykseen kuuluvat myös valkoiset merkit, joiden laajuutta säätelee S-lokus. Todennäköisesti collieilla esiintyy kaksi alleelia, niin sanottu irish spotting (si) ja kokovalkoinen (sw). Näistä irish spotting -alleeli on vallitseva kokovalkoiseen alleeliin nähden. Alleeli sw homotsygoottisena aiheuttaa sen, että valkoinen väri on vallitseva koiran värissä, ja koira on lähes kokonaan valkoinen. Yleensä näillä koirilla on pään alueella ja rungossa joko soopeli-, tricolour- tai blue merle -väritystä riippuen koiran pohjaväristä. Joissakin maissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, hyväksytään myös tämä valkovoittoinen väri. Suomessa on tavattu muutamia valkoisia collieita.

Valkotekijästä johtuva valkoisuus ei liity merle-homotsygoottien valkoisuuteen, eikä näillä valkoisilla koirilla yleensä ole myöskään kehitysongelmia. Valkoisuus voi vuorovaikuttaa merleväriyksen kanssa ja runsas valkoisuus blue merle -värisessä koirassa saattaa aiheuttaa esimerkiksi kuuroutta (Sheila Schmutz, <http://munster.sasktelwebsite.net/DogColor/dogcolorgenetics.html>)

4.4.4 Yhteenvedo rodun keskeisimmistä ulkomuoto- ja rakenneongelmista

Toiminnallisuuden, terveyden ja rodun käyttötarkoituksen kannalta oleellisimpiin virheisiin tulee kiinnittää eniten huomiota. Tällaisia ovat mm.:

- epätasapainoinen, tehoton tai liikeradoiltaan lyhyeksi jäävä liikunta
- puutteelliset kulmaukset etenkin etuosassa: pysty olkavarsi ja etuasentoinen lapa
- kulmausten epätasapaino
- heikot kintereet
- purentaviat
- arkuus

Yleisimpiä näistä virheistä ovat etuosan rakenteeseen liittyvät puutteet, pitkät lanneosat, ahtaat ja/tai heikot kintereet sekä kevyet ja/tai kapeat alaleuat. Rakennevirheet näkyvät liikunnassa, ja joka suunnasta täysin korrektisti liikkuvia collieita on varsin vähän. Turkin laatu tulee olla työkoiralle sopiva. Ylisuuria tai pehmeitä turkkeja esiintyy rodussa turhan paljon. Yksityiskohtien virheet tulee arvostella suhteessa niiden vakavuuteen kokonaisuuden kannalta. Collien pää ja ilme on rodun tunnusmerkki. Pään yksityiskohdissa esiintyy paljon virheitä, ja oikean rotutyypin säilyttämiseksi rodunomaisen pään mallin ymmärtäminen on tärkeää.

5 Yhteenveto aiemman tavoiteohjelman toteutumisesta

Jalostuksen tavoiteohjelman asettamien tavoitteiden seuranta tulee olla pitkällä aikavälillä tapahtuvaa ja perustua vertailukelpoisen tiedon keräämiseen. Kaikki aikaisemmat jalostuksen tavoiteohjelmat ovat luettavissa Suomen Collieyhdistyksen internet-sivuilla, koska on tärkeää, että kerätty tieto säilyy. Edellinen JTO:n voimassaolokausi kattoi vuodet 2019-2023. Ensimmäinen JTO on laadittu collieille vuonna 2008.

5.1 Käytetyimpien jalostuskoirien taso

Seuraavalla sivulla esitetyssä taulukossa on listattu 20 viimeisen kymmenen vuoden aikana käytetyintä jalostusurosta tuloksineen. Taulukosta nähdään, että urosvalinnat ovat erittäin voimakkaasti painottuneet näyttelyissä menestyneisiin koiriin.

Suurin osa käytetyimmistä uroksista on kuitenkin myös luonnetestattu. On kuitenkin huomioitava, että entistä suuremmalta osalta testitulos puuttuu – edellisessä tarkastelussa vain kolme urosta oli testaamattomia, nyt seitsemän. Rodun heikoimmasta osa-alueesta, taisteluhaluista, on saanut positiivisen arvosanan vain kuusi koiraa kahdestakymmenestä. Rodun ihanneprofiilia käytetyimmästä 20 uroksesta vastaa vain kaksi urosta. Rodunomaisesta kokeesta (palveluskoirakoe tai paimennuskoe) ei ole tulosta yhdelläkään. Ainoa koetulos kahdenkymmenen käytetyimmän uroksen osalta on yhden koiran hyväksytty paimennustaipumuskoe. Käytetyin palveluskoirakokeen koulutustunnuksen saavuttanut uros löytyy listan sijalta 27. Koulutettavuudesta ei ole muutakaan tulospäätöstä ennen sijaa 25.

Blup-indeksien suhteen tilanne on kohtuullinen, ja siinä on tapahtunut kahdelta edelliseltä tarkastelujaksolta positiivista kehitystä keskiarvon jäädessä yli sadan.

TAULUKKO 30. KÄYTETYIMPIEN KAHDENKYMMENEN JALOSTUSUROKSEN TASO. TARKASTELU ON TEHTY JÄLKEÄISTEN REKISTERÖINTIVUODEN MUKAAN VUOSILTA 2012-2021. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

#	Uros	Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä		LT	näytt.	PK/ PAIM	BLUP
		Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulat. %	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja				
1	IROKON TITANIUM	22	109	1,99 %	2 %	60	312	22	109	125	C.I.B		105
2	CORYDON CATCH ME DRIFTIN	21	94	1,72 %	4 %	72	314	22	100		C.I.B		101
3	WICANI DRAGONS BLOOD	16	89	1,63 %	5 %	52	236	16	89		C.I.B		120
4	WICANI COMMAND PERFORMANCE	14	87	1,59 %	7 %	19	98	15	96	155	C.I.B		98
5	SKABONA ORIENTAL STYLE	18	81	1,48 %	8 %	16	76	22	95	80	C.I.B.		82
6	ABSOLUTE DYNAMITE OF THE WINDY LANDS	17	80	1,46 %	10 %	21	108	18	92	140	C.I.B		100
7	MERRY MOONRAY'S FIRECRACKER	15	80	1,46 %	11 %	6	32	17	86	1	C.I.B		88
8	ROXIER'S BLUE MAXSON	16	78	1,43 %	13 %	33	181	18	83	157	C.I.B		113
9	SHANDLMAIN SOUL STRIDER	17	77	1,41 %	14 %	19	110	17	77		V-SERT		87
10	TRUST ME FANTAZIJA	11	75	1,37 %	16 %	12	68	12	82		SERT		97
11	PAHLEX MAKE ME A MILLION	14	70	1,28 %	17 %	18	70	14	70	127	C.I.B	PAIM-T	96
12	WICANI WRITTEN IN LEGEND	9	60	1,10 %	18 %	0	1	9	60		LV MVA		90
13	LADNAR KISSMASTER	10	52	0,95 %	19 %	13	78	10	52	125	C.I.B		110
14	LEAFTRIBE OLD BLACK JOE	9	51	0,93 %	20 %	56	222	17	100	119	C.I.B		83
15	CARNOUSTIE'S CARRY ON	11	48	0,88 %	21 %	4	27	12	54		MVA		102
16	HEARTS OF OLYMPIA LET IT BE KISS	8	47	0,86 %	22 %	5	31	8	47		MVA		118
17	WICANI DARK AMBIENCE	9	46	0,84 %	22 %	10	54	9	46	78	MD MVA		100
18	ROXIER'S BLUE MAXMAN	7	45	0,82 %	23 %	4	25	11	73	127	C.I.B		103
19	ZINNIA'S EYE OF THE TIGER	10	45	0,82 %	24 %	7	33	10	45	140	MVA		98
20	BLACK GARY LATIN LOVER	9	45	0,82 %	25 %	4	22	9	45	70	MVA		115
	keskiarvo									111,1			100,3

Tarkasteltava ajanjakso on valittu pidemmäksi kuin edellisen Jalostuksen tavoiteohjelman voimassaoloaika, koska viisi vuotta on aivan liian lyhyt jatkumo tarkasteltaessa jalostusurosten periyttämiä ominaisuuksia.

Esimerkiksi BLUP-indeksin muutos jälkeläisnäytön mukaan vaatii, että riittävästi jälkeläisiä on ehditty tutkia. Käytännössä indeksin korjaantuminen lähemmäs totuudenmukaista arvoa vie noin kymmenen vuotta.

Tämä on havaittavissa tarkasteltaessa useiden paljon käytettyjen urosten indeksien kehitystä. Lähtöarvo antaa tietyn suunnan indeksin kehitykselle ja mahdollisen päinvastaisen jälkeläisnäytön vaikutus näkyy indeksiä kääntävästi vasta, kun tutkittuja jälkeläisiä on määrällisesti paljon ja lukuisten eri narttujen kanssa.

TAULUKKO 31. KÄYTETYIMPIEN UROSTEN TERVEYSTILASTOT. SILMÄTARKASTUSTILASTOISSA ON HUOMIOITAVA, ETTÄ TULOKSET EIVÄT OLE TÄYSIN LUOTETTAVIA SILLÄ KOIRANET TILASTOI SEKAISIN AIKUIS- JA PENTULAUSUNNOT. HAKU ON RAJATTU VUOTEEN 2007, JOTTA KAIKKI VUOSIEN 2012-2021 REKISTERÖINTIEN PERUSTEELLA KÄYTETYIMMÄT 20 UROSTA TILASTOITUVAT MUKAAN.

#	Uros	Synt.	Lonkat				Kynnärnivelet				Silmät			
			Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %	Tutkittu	Sairas	Tutkittu %	Sairas %
1	IROKON TITANIUM	2010	45	6	41 %	13 %	45	1	41 %	2 %	111	53	100 %	48 %
2	CORYDON CATCH ME DRIFTIN	2006	66	13	64 %	20 %	66	1	64 %	2 %	102	76	99 %	75 %
3	WICANI DRAGONSBLLOOD	2011	47	5	53 %	11 %	47	0	53 %	0 %	89	64	100 %	72 %
4	WICANI COMMAND PERFORMANCE	2011	55	9	57 %	16 %	54	5	56 %	9 %	96	37	100 %	39 %
5	SKABONA ORIENTAL STYLE	2015	40	13	42 %	32 %	40	3	42 %	8 %	96	66	100 %	69 %
6	ABSOLUTE DYNAMITE OF THE WINDY LANDS	2011	42	7	45 %	17 %	42	0	45 %	0 %	92	67	99 %	73 %
7	MERRY MOONRAY'S FIRECRACKER	2014	38	13	44 %	34 %	37	1	43 %	3 %	83	31	97 %	37 %
8	ROXIER'S BLUE MAXSON	2009	50	9	60 %	18 %	50	4	60 %	8 %	83	29	99 %	35 %
9	SHANDLMAIN SOUL STRIDER	2011	34	7	43 %	21 %	34	0	43 %	0 %	78	53	99 %	68 %
10	TRUST ME FANTAZIJA	2012	17	2	21 %	12 %	17	0	21 %	0 %	82	46	100 %	56 %
11	PAHLEX MAKE ME A MILLION	2011	32	7	44 %	22 %	32	1	44 %	3 %	61	28	85 %	46 %
12	WICANI WRITTEN IN LEGEND	2010	22	7	37 %	32 %	20	1	33 %	5 %	60	12	100 %	20 %
13	LADNAR KISSMASTER	2013	27	7	49 %	26 %	27	0	49 %	0 %	55	45	100 %	82 %
14	LEAFTRIBE OLD BLACK JOE	2006	56	21	55 %	38 %	55	2	54 %	4 %	101	58	100 %	57 %
15	CARNOUSTIE'S CARRY ON	2013	26	4	44 %	15 %	26	0	44 %	0 %	59	45	100 %	76 %
16	HEARTS OF OLYMPIA LET IT BE KISS	2011	9	0	19 %	0 %	9	0	19 %	0 %	47	36	100 %	77 %
17	WICANI DARK AMBIENCE	2010	13	4	28 %	31 %	13	0	28 %	0 %	46	25	100 %	54 %
18	ROXIER'S BLUE MAXMAN	2015	25	5	34 %	20 %	25	0	34 %	0 %	73	47	100 %	64 %
19	ZINNIA'S EYE OF THE TIGER	2010	14	5	31 %	36 %	14	0	31 %	0 %	45	37	100 %	82 %
20	BLACK GARY LATIN LOVER	2012	17	2	38 %	12 %	17	1	38 %	6 %	45	24	100 %	53 %

Vaikka jalostusyksilön suositellut vähimmäisvaatimukset ovat samat sekä uroksille että nartuille, toteutuneet käytön kriteerit ovat nartuilla olleet alhaisemmat. Nartuilta ei yleisesti vaadita yhtä vakuuttavia tulospäätöksiä miltään osa-alueelta pennuttamista varten kuin uroksilta. Toisaalta hyvä jalostusnarttu ei välttämättä itse olekaan esimerkiksi loistokas näyttelykoira. Siitä huolimatta jalostukseen käytettyjen narttujen tulisi olla ominaisuuksiltaan paremmin dokumentoituja. Käytetyimpien narttujen tilastoinnissa näkyy valitettavasti myös sellaisen kasvatustyön osuus, jossa koiria pennutetaan runsaasti ilman varsinaisia laatutavoitteita. Alla on esitetty taulukkomuodossa käytetyimmät nartut ja niiden tulokset vuosilta 2012–2021. Listalla on entistä enemmän narttuja, joilla ei oel minkäänlaisia virallisia tuloksia luonteesta, koulutettavuudesta eikä ulkomuodosta. Luonnetestattuja oli edellisellä tarkastelujaksolla 11 kpl, kun nyt niitä on vain 5, joista ainoastaan yksi hyväksytty. Näyttelytuloksia oli kaikilla muilla paitsi kahdella, nyt näyttelytulos puuttuu neljältä.

Terveytuloksista on tilastoitu informatiivisin tutkimustulos eli lonkat.

Jalostusnarttujen merkitys rodun kehitykselle tulee nartun omia jälkeläistilastoja tai jälkeläismäärää paremmin esille vasta seuraavissa sukupolvissa. Vaikka nartulla olisi monta pentuetta, se ei välttämättä jätä juurikaan geenejään toiseen sukupolveen. Toisaalta vain 1-2 pentuetta tehnyt narttu saattaa jättää jälkeensä laajalle eri jälkeläisten kautta levinneen ja laadukkaan emälinjan ja siten vaikuttaa voimakkaasti rodun jalostukseen.

TAULUKKO 32. KÄYTETYMPIEN JALOSTUSNARTTUJEN TASO. LÄHDE: KOIRANET-JALOSTUSTIETOJÄRJESTELMÄ.

#Narttu	Synt	Tilastointiaikana			Toisessa polvessa		Yhteensä		LT/ koe	näytt	Blup	lonkat				
		Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja				tutkittu	sairas	tutkittu %	sairas %	
1	BLACK GARY TOUCH OF LOVE	2010	4	31	0,57 %	25	157	4	31	54	SA	97	21	3	68 %	14 %
2	SERASECRET NIGHT SILHOUETTE	2008	4	30	0,55 %	3	21	4	30		ERI	107	11	3	37 %	27 %
3	UNICOMETA'N I'M ALL YOURS	2015	4	30	0,55 %	3	16	4	30			110	5	1	17 %	20 %
4	BLACK GARY LOOK OF LOVE	2012	4	29	0,53 %	11	34	4	29		SERT	99	14	3	48 %	21 %
5	WICANI SHAMELESS BEAUTY	2010	4	29	0,53 %	25	122	4	29			94	9	1	31 %	11 %
6	CANDYMOON FASHION STYLE	2012	4	27	0,49 %	9	53	4	27		SERT	113	7	0	26 %	0 %
7	WOOLMILL'S LE BON WERONA	2013	4	27	0,49 %	6	31	4	27	123	MVA	98	18	3	67 %	17 %
8	CANDYMOON PISANG AMBON	2015	3	25	0,46 %	0	0	4	27		SA	97	5	2	19 %	40 %
9	BLACK GARY DANCING DREAM	2014	3	24	0,44 %	5	20	3	24			85	11	4	46 %	36 %
10	STARKISS	2011	3	23	0,42 %	2	9	3	23		V-SERT	98	6	0	26 %	0 %
11	ASTETTAPAREMPI	2013	3	23	0,42 %	3	13	3	23	lt kesk	SA	101	4	1	17 %	25 %
12	BLOMLANE'S HONEY MOON	2014	5	23	0,42 %	4	14	5	23			87	5	1	22 %	20 %
13	BLACK MIMI'S MADAME MIM	2011	4	23	0,42 %	5	27	4	23		MVA	104	8	2	35 %	25 %
14	BLACK GARY SNOW WHITE	2015	3	22	0,40 %	2	15	4	24		MVA	85	5	4	21 %	80 %
15	PANDARELLAN LA VERNA	2009	4	22	0,40 %	7	23	4	22		EH	115	6	1	27 %	17 %
16	BLACK SARA'S BARBI	2014	5	22	0,40 %	5	29	5	22		SA	113	11	1	50 %	9 %
17	KÄRPPÄLEHDON SHAMAN'S CROSSING	2015	3	22	0,40 %	3	9	3	22		SA	108	9	2	41 %	22 %
18	EVERGREY'S FOREVER YOURS	2012	4	22	0,40 %	3	13	4	22	lt kesk	SERT	108	10	1	45 %	10 %
19	SERASECRET PIECE OF MY HEART	2012	4	22	0,40 %	0	0	4	22	44	V-SERT	83	8	5	36 %	62 %
20	MILLAKE'S DUANE NIAMH	2015	3	22	0,40 %	5	24	3	22	PAIM3	ERI	108	16	1	73 %	6 %

5.2 Aiemman Jalostuksen tavoiteohjelman toteutuminen

Tavoite	Toimenpide	Tulos
Kanta säilytetään laajana ja elinvoimaisena: Tehollinen populaatiokoko suurenee. Yksittäisten urosten jälkeläismäärät eivät nouse yli suositusten.	Ohjataan geenipoolin säilyttämistä laajana valistuksella, asennekasvatuksella, tilastoilla ja populaation tilanteen seurannalla. Sk+pk -yhdistelmien määräaikainen poikkeuslupa sekä soopeli-merleyhdistelmien salliminen.	Rekisteröinnit ovat nousseet alhaisimmista lukemista merkittävästi pandemiavuosien aikana(noin 500:sta yli 600:n rekisteröityyn pentuun vuodessa). Tehollinen populaatiokoko on myös hieman noussut vastaavassa suhteessa. Isät/emät suhde on pysynyt noin 0,60:ssä. Risteytysyhdistelmiä on tehty runsaasti.
Käyttö- ja koulutettavuusominaisuuksien säilyttäminen ja parantaminen: Luonnetestattujen määrä nousee entisestään. Luonnetestitulosten tulisi noudattaa paremmin rodun ihanneprofiilia. Rodunomaiseen kokeeseen (palveluskoirakoe) osallistuvien koirien määrä kasvaa. Pitkäkarvaisen collien harrastuskäyttö lisääntyy. Jalostuskoirilla on tulos joko luonnetestistä tai rodunomaisesta kokeesta.	Rotuyhdistys järjestää luonnetestejä ja kokeita sekä julkaisee ja tilastoi niiden tuloksia. Kasvattajia ja harrastajia valistetaan sekä motivoidaan panostamaan luonneominaisuuksiin ja koirien kouluttamiseen luentojen, koulutuspäivien ja kurssien avulla. Jalostuksen ohjauksessa painotetaan erityisesti rodun heikoimpien osa-alueiden huomiointia.	Luonnetestattujen koirien määrä on laskenut voimakkaasti vuodesta 2014 alkaen. Suurin osa testatuista koirista ei täytä rodun ihanneprofiilia ja heikoimmissa osa-alueissa ei ole tapahtunut toivottua kehitystä. Palveluskoirakokeisiin osallistuneiden koirien määrä on säilynyt vakiona tai aavistuksen noussut vaihdellen hieman vuosittain, joka tarkoittaa kymmenen vuoden tarkastelujaksolla entistä suurempaa osuutta rekisteröinneistä. Paimennuksen suosio on noussut alkuvuosista. Molemmissa rodunomaisissa koelajeissa sekä agilitysissä ja suositaan voimakkaasti kasvattaneessa rallytokossa tulostaso on parantunut. Collieita osallistuu eri koemuotoihin varsin monipuolisesti, ja ne yltyvät ylipiin luokkiin kaikissa lajeissa, mutta rekisteröintimäärään nähden osallistujamäärät voisivat olla suurempia. Käytetyimmillä jalostuskoirilla ei ole koetuloksia. Käytetyimmistä uroksista yli puolet on luonnetestattu, mutta käytetyimpiä narttuja ei.
Collie säilytetään perusterveenä rotuna: Kuvattujen koirien määrän pitää kasvaa ja vakavien lonkkaniveldysplasia-asteiden osuuden tulee pienentyä. CEA:n esiintymistä seurataan runtiinomaisilla pentutarkastuksilla. Vakavat CEA:n muodot ja muut vakavat silmänsairaudet eivät saa yleistyä. Vakavat PEVISAn ulkopuoliset sairaudet tulee saada entistä paremmin rotujärjestön tietoon.	Rotujärjestö suosittelee vain lonkiltaan, kyynäriltään ja silmiltään terveeksi tutkittujen koirien käyttöä jalostukseen. Mikäli käytetään CEA-sairasta koiraa, sille tulisi valita CEA-vapaa partneri. Yhdistys tekee terveyskyselyjä ongelmien kartoittamiseksi ja tiedottaa tuloksista jäsenistölle. Jalostustoimikunta julkaisee rodun terveydentilasta koosteita ja järjestää valistusta ajankohtaisista aiheista. Suomen Collieyhdistyksen laaja sukutaulu- ja terveystietokanta julkaistiin 2022.	Lonkka- ja kyynärkuvattujen koirien määrä on noussut suhteessa rekisteröinteihin (40 % -> 50%). D- ja E-asteiden osuus on pysynyt tasaisesti noin kymmenen prosentin tuntumassa. Silmätarkastuksista ei ole käytettävissä vertailukelpoista tilastoa edelliseen tarkastelujaksoon nähden. Terveyskyselyissä ei ole havaittu vakavia yleisiä terveysuhkia rodussa: epilepsia on kuitenkin ajankohtainen, huomioitava sairaus. Vakavimpien silmänsairauksien, PRA:n ja kaihin, uusia esiintymiä rodussa voidaan pitää uhkana. Eri geenitestien tuloksia on alettu tallentaa tietokantaan. Omistajien ilmoittamia sairausdiagnooseja ja geenitestituloksia on kuitenkin tietokannassa vielä varsin vähän.
Pitkäkarvainen collie säilytetään rakenteeltaan toiminnallisena ja käyttötarkoitusta vastaavana: Rotutyypin säilyy oikeana. Jalostukseen käytettävistä koirista on ulkomuotoarvio; joko näyttelystä vähintään EH tai ne on jalostutarkastettu.	Rotujärjestö järjestää vuosittain jalostutarkastuksia ja erikoisnäyttelyitä, tukee uusien rotuun erikoistuvien ulkomuototuomareiden koulutusta sekä järjestää rotumäärittelmän tulkinta -luentotilaisuuksia.	Noin 90 % näyttelyissä esitetyistä on palkittu vähintään laatuarvosanalla EH. ERI:n saaneiden osuus on pysynyt noin 60%:ssa. Käytetyimmät urokset on lähes poikkeuksetta palkittu korkeasti näyttelyissä. Nartuilla näyttelytuloksissa esiintyy vaihtelua. Koirat vastaavat pääosin rotumäärittelmää melko hyvin ja rotutyypin on oikea. Koiria, joilta puuttuu näyttelytulos, käytetään nykyään enemmän jalostukseen.

6 Jalostuksen tavoitteet ja toteutus

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Tavoitteena on saada pitkäkarvaisten collieiden kanta kokonaisuudessaan korkealaatuiseksi sekä luonteeltaan, terveydeltään että ulkoisilta ominaisuuksiltaan. Rodun tulee edelleen soveltua sekä alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa paimenkoirana että nykyiseen tehtäväänsä monipuolisena seura- ja harrastuskoirana.

Kannan koko tulee säilyttää laajana ja elinvoimaisena käyttämällä entistä laajemmin kaikkia kotimaisia, olemassa olevia linjoja. Mahdollisuuksien mukaan tulee pyrkiä myös edelleen geenipoolin laajentamiseen esimerkiksi tuontien ja risteytysyhdistelmien kautta. Tehollisen populaatiokoon suurentamiseksi yksittäisten tai samansukuisten koirien liikakäyttöä tulee välttää. Rodun keskimääräinen sukusiitosaste ei saa kasvaa. Rekisteröintimäärät eivät saa laskea ja pitkällä tähtäimellä laatukriteerit huomioiden tulisi pyrkiä kannan maltilliseen kasvuun.

Jalostusurosten jälkeläisten osuus vuosittain, sukupolvittain ja eliniän aikana tarkasteltuna eivät ylitä suosituksia. Yksittäisten urosten osuus isoisinä vähentyy. Nartut saavat elinikänään korkeintaan neljä pentuetta. Urosten ja narttujen suhde tulisi nousta nykyisestä 0,6:sta lähemmäs yhtä. Niin sanottuja muotiuroksia eli siitosmatadoreja ei saa olla lainkaan.

Luonteeltaan rotu on tasalaatuinen: hyvähermoinen, rohkea, ihmisen kanssa mielellään yhteistyötä tekevä koira: ihanteellinen perhe- ja harrastuskoira. Luonnetestattujen koirien määrä lisääntyy suhteessa rekisteröinteihin, ja koirat vastaavat paremmin rodun ihanneprofiilia. Heikoimpien osa-alueiden, toimintakyvyn ja taisteluhaluun, arvosanojen keskiarvo nousee positiiviseksi. Rodunomaiseen kokeeseen osallistuvien koirien määrä kasvaa ja tulostaso paranee. Harrastuskäyttö lisääntyy luonteen ja koulutettavuuden parantuessa.

Terveydentila saadaan yhä paremmaksi. PEVISA:n osalta etenkin lonkkien tulostaso paranee, ja selkien kuvaaminen yleistyy. Geenitestaaminen yleistyy.

Rodun lisääntymisongelmia tulee vähentää ja lisääntymisongelmien syitä selvittää. Tietoa lisääntymisongelmien esiintyvyydestä tulee saada paremmin rotujärjestön käyttöön.

Ulkonäöltään koirat vastaavat rotumääritelmää ja niiden rakenne mahdollistaa yhä niiden käytön paimenkoirina. Näyttelyissä esitettyjen tai jalostustarkastettujen koirien määrä kasvaa edelleen suhteessa rekisteröinteihin ja korkeimpien laatuarvosanojen osuus säilyy korkeana.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Tavoitteena on saada rodun yleiseksi tasoksi terve, keskivahva paimenkoira, jolla on sopivan vilkas, vahva-hermoinen luonne ja terveet liikkeet: koira, joka kykenee työhön. Koiranjalostuksen tarkoituksena on saada aikaan uusia rodun yksilöitä, jotka kaikilta osin ovat mahdollisimman lähellä rotumääritelmän kuvailemaa ihanneyksilöä. Jotta jalostustyö edistyisi, on pyrittävä säilyttämään jo hankitut hyvät ominaisuudet ja siirtämään ne vanhemmilta uudelle sukupolvelle. Toisaalta vanhemmilla olevia virheitä on pyrittävä sukupolvi sukupolvelta eliminoimaan. Jalostuskoiran tulee olla perusterve ja hyväluonteinen.

Arkaa tai aggressiivista koira ei saa käyttää jalostukseen.

Jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset

Rotujärjestö on asettanut jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset, hyvän kasvattajan vaatimukset ja uroksen omistajan velvollisuudet seuraavasti:

Jalostukseen käytetyn yksilön tulisi olla rodun keskitasoa parempi halutuissa ominaisuuksissa perinnöllisen edistymisen saavuttamiseksi. Jalostukseen käytettävällä koiralla on hyvä hermorakenne ja rodunomainen toimintakyky. Se ei ole luonteeltaan aggressiivinen. Se on mielellään luonnetestattu tai sillä on tulos palveluskoirakokeesta. Se on terve ja hyväkuntoinen.

Sillä on kestävä käyttökoiran rakenne. Sillä on kyky käyttää ravinto tehokkaasti hyväkseen. Jalostukseen käytettävän koiran suositellaan olevan iältään vähintään 2-vuotias, jotta sen ja sen lähisukulaisten ominaisuuksista saadaan mahdollisimman varmaa tietoa jalostusta varten. Sen on palkinnut näyttelyissä kaksi eri tuomaria vähintään laatupalkinnolla EH.

Se on lonkka- ja kyynärkuvattu ja täyttää näiltä osin PEVISA-ehdot. Se on silmätarkastettu ja sillä ei ole vakavampaa CEA:n astetta kuin CRD. Sen yleisterveys on hyvä eikä se sairasta mitään jatkuvaa lääkitystä tai hoitoa vaativaa sairautta. Se kykenee lisääntymään luonnollisesti. Nartun tulee pystyä hoitamaan pentunsa itse.

Hyvältä kasvattajalta vaaditaan

Hän on rotujärjestön ja Suomen Kennelliiton jäsen. Hän on allekirjoittanut Suomen Kennelliiton kasvattajasitoumuksen ja noudattaa sitä. Hän on perehtynyt perinnöllisyyden perusteisiin. Hän käyttää jalostukseen vain sellaista narttua, joka täyttää jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset. Hän varmistaa ennen astutusta, että myös uros täyttää jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset. Hän ei käytä yli 8-vuotiasta narttua enää jalostukseen. Hän teettää nartulla korkeintaan neljä pentuetta sen elinikänä. Hän poistaa nartun jalostuksesta, mikäli sen todetaan periyttävän jotakin virhettä tai sairautta erityisen runsaasti. Hän antaa pentujen mukana kirjalliset ruokinta- ja hoito-ohjeet.

Uroksen omistajan velvollisuudet

Hän käyttää urosta jalostukseen vain, mikäli se täyttää jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset. Hän varmistaa, että myös astutettava narttu täyttää jalostusyksilön vähimmäisvaatimukset. Hän varmistaa, että nartun omistaja on perehtynyt näihin jalostusohjeisiin ja toimii niiden mukaisesti. Hän huolehtii, että uroksen jälkeläismäärä ei nouse liian korkeaksi lyhyellä tai pitkällä aikavälillä huomioiden suositukset.

Hän ilmoittaa rotujärjestön jalostustoimikunnalle, mikäli kuulee tai havaitsee uroksensa jälkeläisissä olevan jalostusmielessä huomioitavaa ja epätavallista. Hän poistaa uroksensa jalostuksesta, jos sen todetaan periyttävän jotakin virhettä tai sairautta erityisen runsaasti. Jos uros todetaan täysin siitoskyvyttömäksi, hän on velvollinen palauttamaan astutusmaksun niille nartun omistajille, joiden nartut ovat siitoskyvyttömyyden takia jääneet tyhjäksi. Uroksen omistaja luovuttaa astutustodistuksen tarvittavilta osilta kokonaan täytettynä.

Hän seuraa pentujen kehitystä ja tarvittaessa neuvoo ja opastaa omistajia. Hän auttaa kasvattinsa uudelleensijoittamisessa, mikäli omistaja joutuu jostakin syystä luopumaan koirastaan. Hän antaa terveystietoa omista koiristaan rotujärjestölle ja kehottaa omien kasvattiensa omistajia tuomaan julki mahdolliset sairaustapaukset.

Kennelliiton vaatimukset ja suositukset

Kennelliiton koirarekisteriohjeen mukaan lähisukulaisyhdistelmiä, kuten isä/emä x jälkeläinen tai täyssisaparitus (ss% 25) ei tule tehdä. (Tällaisista yhdistelmistä syntyviä pentuja voidaan rekisteröidä ainoastaan EJ-rekisteriin). Muita lähisukulaisyhdistelmiä, kuten isoisä/isoemä x jälkeläinen (ss% 12,5), puolisisarukset (ss% 12,5) sekä täti/eno x jälkeläinen (ss% 12,5) ei suositella. Ohjeena suositellaan yhdistelmiä, joissa yksittäinen koira ei ensimmäisen kolmen polven sukutaulussa esiinny useammin kuin kerran, jolloin sukukatokerroin on 1.0 (100 % sukutaulusta eri koiria), ja joissa neljän polven sukukatokerroin on yli 0.90 (90 % sukutaulusta eri koiria).

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Populaatio

Ohjataan geenipoolin säilyttämistä laajana valistuksella, asennekasvatuksella, tilastoilla ja niiden seurannalla. Seurataan urosten jälkeläismääriä, jalostukseen käytettyjen urosten ja narttujen suhdetta sekä isoisien määrää, ja käytetyimpien jalostuskoirien keskinäistä sukulaisuutta. Julkaistaan tilastokoosteita rodun populaation tilasta ja kehityksestä myös JTO-kauden välivuosina. Toteutetaan pitkä- ja sileäkarvaisten collieiden laaja monimuotoisuuskartoitus yhteistyössä Embark –laboratorion kanssa, ja tiedotetaan laajasti tuloksista sekä niiden hyödyntämisestä jalostusvalinnoissa.

Luonne

Valistetaan kasvattajia artikkelein, luennoin ja teemapäivin. Lisätään käyttötulosten merkitystä jalostuksellisina meriitteinä huomioimalla ne myös kasvattajan ansioina entistä paremmin.

Luonnetestattujen ja MH-kuvattujen koirien määrä pyritään saamaan nousuun mm. testejä ja kuvauksia järjestämällä. Järjestetään myös Kennelliiton käyttäytymisen jalostustarkastuksia. Suositellaan kaikkien koirien luonteen dokumentointia jollain virallisella testillä tai kuvauksella.

Suositetaan, että jalostukseen käytettävät koirat joko luonnetestattaisiin tai että niillä olisi tulos palveluskoirakokeista. Jalostuksesta karsitaan pois koirat, jotka osoittavat hermorakenteen puutteista johtuvaa käyttäytymistä tai ääniarkuutta. Valitaan jalostukseen erityisesti rohkeita yksilöitä. Neuvotaan jalostusvalinnoissa huomioimaan rodun luonteen heikot kohdat luonnetestin valossa ja koulutettavuuden sekä arkikäyttäytymisen osalta. Korostetaan, että arkuus, erityisesti ääniarkuus, on voimakkaasti periytyvää ja sen vähentämisen tulee olla merkittävimpiä jalostustavoitteita rodussa.

Ylläpidetään palveluskoiratoimintaa tarjoamalla jäsenille koulutusta leirein ja teemapäivin. Julkaistaan rotujärjestön lehdessä artikkeleita palveluskoirakokeisiin tähtäävästä koulutuksesta ja kilpailemisesta palveluskoirakokeissa. Kannustetaan kasvattajia käyttämään hyväksi koetulosten koulutettavuudesta antamaa tietoa jalostusvalinnoissa. Järjestetään vuosittain rotumestaruuskokeet palveluskoiralajeissa ja muissakin koemuodoissa. Yhdistyksen lajitoimikunnat järjestävät vuosittain tavoitteelliseen lajikoulutukseen keskittyvän koulutusringin johon otetaan rajattu määrä soveltuvia koirakoita.

Terveys

Noudatetaan vuoden 2014 alusta nyky muodossaan voimassa ollutta PEVISA-ohjelmaa. Suositellaan, että jalostukseen käytettävät koirat ovat luustoltaan terveitä. Suositellaan, että kaikki pennut tutkittaisiin virallisesti 6–8 viikon iässä CEA:n varalta peittyvien CRD- eli CH-tapausten varalta ja että kaikki koirat tutkittaisiin aikuisiässä coloboman, ablaation ja PRA:n varalta. Mikäli jalostukseen käytetään koiraa, jolla on todettu CRD, suositellaan kumppaniksi käytettävän koiraa, jonka silmät on sekä pentuna että aikuisena todettu CEA:n osalta terveeksi.

Valistetaan jäsenistöä geenitestaamisen mahdollisuuksista ja hyödyistä. Geenitestien tuloksia tallennetaan yhdistyksen julkiseen tietokantaan.

Haiman vajaatoimintaan, epilepsiaan ja muihin vakaviin sairauksiin sairastuneiden koirien tiedot kehoitetaan lisäämään tietokantaan.

Julkaistaan rotujärjestön lehdessä artikkeleita sairauksista ja terveyden edistämisestä.

Käynnistetään collieurosten hedelmällisyyskartoitus. Kannustetaan urosten omistajia tutkituttamaan jalosturosten sperman mahdollisuuksien mukaan useampaankin kertaan koiran elämän aikana. Kerätään tietoa urosten sperman laadusta sekä molempien sukupuolien lisääntymisongelmien laadusta. Julkaistaan rotujärjestön lehdessä ja internet-sivuilla artikkeleita aiheesta ja kannustetaan kasvattajia avoimuuteen.

Pyritään edistämään periytyvyyden tutkimusta järjestämällä DNA-näytteiden keräyksiä ja tukemalla käynnissä olevia tutkimusprojekteja (monimuotoisuus- ja hedelmällisyyskartoitukset) sekä kannustetaan jäsenistöä osallistumaan niihin.

Kartoitetaan jatkuvasti muita sairauksia terveys- ja kasvattajakyselyin ja jaetaan niistä tietoa. Julkaistaan terveyskyselyistä koosteet rotujärjestön lehdessä ja internet-sivuilla. Suositellaan, että jalostukseen tulee käyttää mahdollisimman terveitä koiria.

Ulkomuoto

Suosittelaa, että jalostusyksilöt ovat joko jalostustarkastettu tai palkittu Suomen Kennelliitto ry:n hyväksymissä virallisissa näyttelyissä vähintään kahdesti laatupalkinnolla EH (juniori-, nuorten, avoin tai käyttöluokassa) kahdelta eri ulkomuototuomarilta. Järjestetään rotujärjestön alaosastojen avulla jalostustarkastuksia eri puolilla Suomea. Parannetaan jalostustarkastuslausuntojen saatavuutta kasvattajien käyttöön.

Painotetaan työkoiralle tärkeiden ominaisuuksien huomioimista ulkomuototuomarikoulutuksessa. Valistetaan kasvattajia teemapäivin, luennoin ja artikkelein.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Populaatio	
Vahvuudet: Yleisterveydentila yleisesti ottaen hyvä Kanta kohtuullisen laaja	Heikkoudet: Jalostusmateriaalia ei hyödynnetä niin laajasti kuin se olisi mahdollista. Rodussa vaikuttanut paljon käytettyjä uroksia, joten sukujuuret usein samoihin yksilöihin.
Mahdollisuudet: Uutta jalostusmateriaalia helppo tuoda. Rodun monipuolisuus ja kasvattajien hieman erilaiset painotukset	Uhat: Rekisteröintimäärien lasku. Geenipoolin pieneneminen liiallisen sukusiitoksen ja matadorijalostuksen tai liian tiukan ohjaavan valinnan vuoksi. Harvinaisten sukujen häviäminen ns. muotisukujen vallatessa alaa. Klassisen paimentyypin menettäminen.
Luonne	
Vahvuudet: Rodun monipuolisuus ja soveliaisuus yhtäaikaaisesti harrastuskoiraksi ja perheenjäseneksi. Käyttö useissa eri harrastuslajeissa. Yleinen tyytyväisyys omistajien keskuudessa.	Heikkoudet: Harrastuskoiralle tärkeiden ominaisuuksien, toimintakyvyn ja taistelutahdon, keskiarvo luonnetesteissä miinuksella. Arkikäyttäytymisessä tavataan liikaa pelkoja.
Mahdollisuudet: Harrastuskoiran luonneominaisuuksien säilyttäminen ja koekäyntien lisääntyminen. Luonnetestaamisaktiivisuuden säilyttäminen. Kasvattajien tietotaidon lisääminen luonne- ja käyttöominaisuuksien jalostuksessa.	Uhat: Jalostusvalintojen painottuminen ulkomuotojalostuksen suuntaan. Tavoitteelliset kilpailijat eivät valitse collieta tarpeettoman heikon maineen vuoksi, jolloin tulospöytä jalostuksen tueksi jäävät saamatta.
Terveys	
Vahvuudet: Rodun yleisterveydentila hyvä. Viralliset pentusilmätarkastusmäärät korkeat. Luustokuvattujen osuus noussut yli puoleen kaikista rekisteröinneistä.	Heikkoudet: Vatsan ja suoliston toimintaan liittyvät ongelmat. CEA-silmäsairaus laajasti levinnyt. PEVISA:n ulkopuoliset terveysongelmat mahdollisesti yleistyneet.
Mahdollisuudet: Kasvattajien välillä avoimuudella niin kotimaassa kuin rajojen ulkopuolella voidaan saada enemmän tietoa sairauksista ja niiden vastustamisesta. Geenitestien hyödyntäminen jalostusvalinnoissa.	Uhat: Autoimmuunisairauksien lisääntyminen. Lisääntymisongelmien kasvu. Epilepsia. Vakavat silmäsairaudet PRA ja kaihi.
Markkinat	
Vahvuudet: Hyvät perhekoiraominaisuudet. Monipuolisuus Yhteiskuntakelpoisuus	Heikkoudet: Rodun suosio näyttelyissä, rodun monipuolisuus unohtuu. Laajat kotikoiramarkkinat; suuri osa koirista ei tule koskaan dokumentoitua ominaisuuksiltaan.
Mahdollisuudet: Harrastekäytön lisäämiseen panostaminen. Rodun maine paranee hyvin käyttäytyvien koirien myötä.	Uhat: Todellista heikompi maine. Koulutuksesta kiinnostuneiden harrastajien siirtyminen colliesta muihin rotuihin ja vaikeus saada potentiaalisia pentuja osaaaviin käsiin.
Ulkoiset tekijät (rotukoiraajalostukseen kohdistuva kritiikki, lainsäädäntö)	
Vahvuudet: Yleisterveydentila hyvä, ei juurikaan liioiteltuja piirteitä, yhteiskuntakelpoisuus.	Heikkoudet: Rodun suosio näyttelykoirana, laajasti esillä. Todellisuutta heikompi maine.
Mahdollisuudet: Liioittelemattoman, perusterveen peruskoiran tuoma mainehyöty. Rodun maineen paraneminen yhteiskuntakelpoisuuden myötä.	Uhat: Mahdollinen jalostuskielto koirille, joilla on todettu jokin ”vika”, vaikka se ei vaikuttaisi koiran elämänlaatuun (vrt. silmävikojen yleisyys). Jalostuspohjan kapeneminen liian tiukkojen rajoitusten tai tulkinannvaraisten jalostuskieltojen seurauksena.

Varautuminen ongelmiin

Riski	Syy	Varautuminen	Miten vältetään	Toteutuessaan merkitsee
Tuontikoirien terveystaustojen tuntemattomuus	Terveystietoja ei ole, koiria ei tutkita muissa maissa kuten Suomessa	Yhteistyö tuontimaiden kasvattajien kanssa; Tuodaan koiria tutkituista vanhemista	Käytetään tuonteja harkiten ja tutkitaan jälkeläisiä aktiivisesti	Vikoja ja sairauksia melko terveeseen kantaan
Geenipohjan pieneneminen	Samojen koirien ja sukujen liiallinen käyttö	Oman kasvatustyön suunnittelu ottaen huomioon rodun jatkuvuus	Käytetään enemmän koiria siitokseen ja hyödynnetään koiramateriaalia tasaisesti	Sukusiittoisuus ja sen tuomat ongelmat lisääntyvät
Tuontikoirien harkitsematon käyttö	Tehdään tuonneilla useita samansukuisia yhdistelmiä	Tuontien harkittu käyttö	Astutetaan eri sukuisia koiria, lisätään sukujen leveyttä, ei samansukuisten määrää	Tuonneista ei suurta hyötyä, kun niiden kumppanit ovat olleet sukulaisia, geenipohjan leventymistä ei oletapahtunut
Allergioiden lisääntyminen	Erilaisista oireiluista ei tule tietoa kasvattajien käyttöön jalostusvalintoja tehdessä	Terveyskyselyt, kasvattajien avoimuus, Tietokannan hyödyntäminen	Ei yhdistetä koiria tai linjoja, joissa tiedetään olevan tavallista enemmän allergiaoireita	Koirien huonovointisuus lisääntyy Koirien hoito- ja elinkustannukset nousevat, suosio laskee
Epilepsian ja muiden vakavien sairauksien yleistyminen	Tiedon puute, riskiyhdistelmien teko	Sairastuneiden koirien tietojen julkistaminen. Geenitestien kehittämisen tukeminen. Tietojen lisääminen SCY:n tietokantaan.	Vältetään riskiyhdistelmiä	Koirien elämänlaatu huononee ja elinikä laskee, jalostusvalinnat vaikeutuvat
Luonneongelmien yleistyminen ja käyttöominaisuuksien häviäminen	Kasvattajien välinpitämättömyys luonnejalostuksessa. Tietyt puutteet rodun geeniperimässä yleisiä.	Jalostuksen ohjauksen painottaminen enemmän luonneominaisuuksiin. Luonnejalostuksesta tehdään kasvattajille kannattavaa	Suhtaudutaan kriittisemmin jalostuskoirien luonteesiin. Käytetään hyväksi testeistä ja koetuloksista saatavaa tietoa	Käyttäytymishäiriöt ja pelot arkielämässä yleistyvät, rodun käyttö harrastuskoirana vähenee
Oikea klassinen rotutyypit menetetään	Muotivirtauksia noudatteleva näyttelyjalostus	Painotetaan tuomarikoulutuksessa käyttötarkoituksen mukaista ulkomuotoa, perehdytetään kasvattajia ja harrastajia rotumääritelmän tulkintaan ja koiran anatomian tuntemukseen	Palkitaan näyttelyissä rotumääritelmän mukaisia koiria Pyritään jalostustyössä laadukkaisiin koiriin, eikä tehdä valintoja pelkästään menestyksen perusteella	Ulkomuoto ei enää palvele käyttötarkoitustaan ja rakennevirheet aiheuttavat toiminnallista haittaa koirille

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman toteutumisen seuranta

Jalostustoimikunta hankkii tietoja koirista ja populaatiosta järjestämällä jalostustarkastuksia ja jälkeläisarvosteluja, suorittamalla terveys- ja kasvattajakyselyjä ja järjestämällä niiden perusteella erilaisia luentoja kasvattajille ja muille rodusta kiinnostuneille. Jalostustoimikunta auttaa niitä kasvattajia jalostusyhdistelmän valinnassa, joiden oma tieto tai taitomäärä ei riitä. Se pyrkii valistustoiminnalla saamaan kasvattajat tietoisiksi rodun ongelmista ja kasvattajien vaikutusmahdollisuuksista niihin.

Jalostustoimikunta seuraa ja kerää tietoja (muun muassa rekisteröinnit, terveys- ja luonnetestitulostatot) koirista jalostusta silmälläpitäen ja jakaa tätä tietoa yhdistyksen jäsenistölle lehden ja internet-sivujen välityksellä. Jalostustoimikunta seuraa jalostuksen tavoiteohjelman ajanmukaisuutta ja tekee tarvittaessa muutosehdotuksia. Tämä jalostuksen tavoiteohjelma tarkistetaan vähintään viiden vuoden välein yhdistyksen vuosikokouksessa.

Aikataulu toimenpiteille

Käynnissä	<ul style="list-style-type: none">• Suomen Collieyhdistyksen uusi sukutaulu- ja terveystietokanta julkaistu 2021 (jatkuvat päivitykset)• Monimuotoisuuskartoitus DNA-analyysien avulla, käynnistynyt 2023• Urosten lisääntymisongelmia koskeva selvitysprojekti, käynnistyy 2023
Vuosittain	<ul style="list-style-type: none">• Jalostustarkastuksia, luonnetestejä• Rotumestaruuskokeet (Palveluskoirakokeet, Tottelevaisuuskoe, Agility, Rally-Toko, Paimennus)• Erikoisnäyttelyt• Kasvattajapäivät, luennot ja julkaisut, tilastokoosteet• Webinaarit ja kasvattajakahvilat
Tarvittaessa	<ul style="list-style-type: none">• Jalostusneuvonta• Tuomarikolleegiot
2024	<ul style="list-style-type: none">• Uusi PEVISA-ohjelma• Uusi JTO• Monimuotoisuuskartoituksen tulokset
2025	<ul style="list-style-type: none">• Sk+Pk –yhdistelmien poikkeusluvan päättymisen, vaikutusten arviointi ja jatkotoimenpiteet
2028	<ul style="list-style-type: none">• Valmistellaan ennakkotarkastukseen JTO:n päivitys 2029-2033 ja hyväksytetään se SKL:ssa

7 Lähteet

Kirjallisuus:

Combe, I., Bridge, D. Hutchinson, P. 2001. *Rough Collies of Distinction*. Piggot Printers Ltd. Cambridge.

Korhonen, Outi 2014. Shetlanninlammaskoiran pinnallisen varvaskoukistajan jänteen luksaatio. Eläinlääketieteen lisensiaatin tutkielma. Helsingin Yliopisto, Eläinlääketieteellinen tiedekunta, Kliinisen Hevos- ja Pieneläinlääketieteen osasto, Kirurgian oppiaine.

Langevin, M. 2018. Merle – SINE Insertion from Mc – Mh. "The Incredible Story of Merle". Mäki, K. 2006. BLUP-indeksejä lasketaan jo 14 rodulle. *Koiramme* 1–2: 69–74.

Osborne, M. & Speding, A. 1986. *The Collie*. Butler & Tanner Ltd, Frome and London.

Wiberg, M.E. 2003. Pancreatic acinar atrophy in German shepherd dogs and rough-coated Collies. Etiopathogenesis and response to long-term enzyme replacement treatment. Academic Dissertation, January 2003. University of Helsinki, Faculty of Veterinary Medicine, Department of Clinical Veterinary Sciences, Faculty of Veterinary Medicine.

Tieteelliset artikkelit:

Berryere, T.G., Kerns, J.A., Barsh, G.S. & Schmutz, S.M. 2005. Association of an Agouti allele with fawn or sable coat color in domestic dogs. *Mammalian Genome* 16:262–272.

Brown, M.A., Thomasy, S.M., Murphy, C.J., & Bannasch, D.L. 2018. Genetic analysis of optic nerve head coloboma in the Nova Scotia Duck Tolling Retriever identifies discordance with the NHEJ1 intronic deletion (collie eye anomaly mutation). *Veterinary Ophthalmology* (2018) 21, 2, 144–150.

Calboli, F.C.F, Sampson J., Fretwell N. & Balding, D.J. 2008: Population Structure and Inbreeding From Pedigree Analysis of Purebred Dogs. *Genetics*. 2008 May; 179(1): 593–601.

Clark, L.A., Wahl, J.M., Rees, C.A & Murphy, K.E. 2006. Retrotransposon insertion in SILV is responsible for merle patterning of the domestic dog. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America* 103:1376–1381.

Evans, J.M., Noorai, R.E., Tsai, K.L., Starr-Moss, A.N., Hill, C.M., Abnderson, K.J., Famula, T.R. & Clark, L.A. 2017. Beyond the MHC: A canine model of dermatomyositis shows a complex pattern of genetic risk involving novel loci. *PLoS Genet* 13(2): e1006604.

Geyer, J., Döring, B., Godoy, J.R., Leidolf, R., Moritz, A. & Petzinger, E. 2005. Frequency of the nt230 (del4) MDR1 mutation in Collies and related dog breeds in Germany. *Journal of Veterinary Pharmacology and Therapeutics* 28:545–551.

Henning, J.A. & Townsend, M.S. 2005. Field-Based Estimates of Heritability and Genetic Correlations in Hop. *Crop Science* 45:1469–1475.

Ivansson, M.L, Megquier K., Kozyrev, S.V., Murén E., Baranowska Körberg, I., Swofford, R., Koltookia, M., Tonomura, N., Zeng, R., Kolicheski, A.L., Hansen L., Katz, M.L., Johnson, G.C., Johnson, G.S., Coates, J.R. & Lindblad-Toh, K. 2016. Variants within the SP110 nuclear body protein modify risk of canine degenerative myelopathy. *PNAS* May 31, 2016. 113 (22) E3091-E3100.

Lowe JK, Kukekova AV, Kirkness EF, Langlois MC, Aguirre GD, Acland GM, Ostrander EA. 2003. Linkage Mapping of the Primary Disease Locus for Collie Eye Anomaly. *Genomics* 82:86–95.

Mealey, K.L., Bentjen, S.A., Gay, J.M. & Cantor, G.H. 2001. Ivermectin sensitivity in collies associated with a deletion mutation of the *mdr1* gene. *Pharmacogenetics* 11:727–733.

ParkerHG, KukekovaAV, Akey DT, Goldstein O, Kirkness EF, Baysac KC, Mosher DS, Aguirre GD, Acland GM, Ostrander EA. 2007. Breed relationships facilitate fine-mapping studies: a 7.8-kb deletion cosegregates with Collie eye anomaly across multiple dog breeds. *Genome Research* 17:1562–1571.

van Asperen, J., Mayer, U., van Tellingen, O. & Beijnen, J.H. 1997. The Functional Role of P-Glycoprotein in the Blood-Brain barrier. *Journal of Pharmaceutical Sciences* 86:881–884.

Westermarck E, Wiberg M. 2003. Exocrine pancreatic insufficiency in dogs. Review. *Vet Clin North Am Small Anim Pract.* 33:1165–1179, viii–ix.

Wiberg, M.E., Nurmi, A. & Westermarck, E. 1999. Serum trypsinlike immunoreactivity measurement for the diagnosis of subclinical exocrine pancreatic insufficiency. *Journal of veterinary internal medicine* 13: 426–432.

Internet-sivut:

Suomen Kennelliiton KoiraNet -jalostustietojärjestelmä (<http://jalostus.kennelliitto.fi>)

Svenska Kennelklubben, Avelsdata (<http://kennet.skk.se/avelldata>)

Optigen®, LLC: Collie Eye Anomaly / Choroidal Hypoplasia (CEA) Test For Australian Shepherd, Border Collie, Lancashire Heeler, Rough Collie, Shetland Sheepdog and Smooth Collie. 27.10.2005 (<http://www.optigen.com>)

Schmutz, S.M.: Genetics of Coat Color and Type in Dogs. 3.12.2007 (<http://munster.sasktelwebsite.net/DogColor/dogcolorgenetics.html>)

MDR1-Informationplattform, *mdr1*-mutaatiosta kertova saksalainen sivusto (<http://www.mdr1-defekt.de>)
Suomen Samojedinkoirayhdistys ry:n internet-sivut: Samojedinkoirilla esiintyneistä silmäsairauksista (<http://samy.fi/silmasairauksista.html>)

SCY:n keskustelufoorumi (<http://www.collieyhdistys.fi/forum/index.php>)

The Kennel Clubin julkaisu pitkäkarvaisen collien populaation tilasta rodun kotimaassa (https://www.thekennelclub.org.uk/media/685627/collie_rough_.pdf)

Mäki, K. 2009. Kennelliiton lonkkaindeksilaskentaan 11 uutta rotua. (<http://files.kotisivukone.com/heti.tarjoaa.fi/tiedostot/artikkelit/indeksit.pdf>)

Eläinlääkäriin.fi – eläinlääkäreiden ylläpitämä tiedonhakuportaali (<http://www.elainlaakariin.fi>)

Lappalainen Anu, ELL Koiran lonkkanivelen kasvuhäiriö <http://www.kennelliitto.fi/FI/jalostusjakasvatus/artikkelit/>

Luennot:

ELL Sanna Elfving: Collieilla esiintyvät silmäsairaudet. Luento 27.10.2007, Hämeenlinna, Suomen Collieyhdistys ry.

Katri Leikola: Pitkä- ja lyhytkarvaiset colliet luonnetestin ja MH-kuvauksen valossa. Luento 18.11.2012, Jämsä, Suomen Collieyhdistys ry.

ELL Merja Dahlbom: Lisääntymisongelmat. Luento 11.2.2006, Lahti, Suomen Collieyhdistys ry.

Muut:

Agria Breed Profiles / Agrian rotuprofiilit 2011-2016. Agria Eläinvakuutuksen julkaisu.

8 Liitteet

Liite 1: Käytetyimpien jalostusurosten keskinäiset sukulaisuudet

Liite 2: Colliesanommat 3/2020: Ihanneprofiili on valmis. Jalostustoimikunta on saanut valmiiksi jalostustarkastuksen käyttäytymisosan ihanneprofiilin. Juttu sisältää Kennelliiton käyttäytymisen jalostustarkastuksen ihanneprofiili

Liite 3: Colliesanommat 2/2021: Arjessa selvitään hyvin. Vain seitsemällä prosentilla kyselyyn osallistuneista collieista oli diagnoosi mahavaivoistaan. Oireilevia oli jonkin verran enemmän.

Liite 4: SCY ry:n ulkomuodon jalostustarkastuslomake

Liite 5: Merle-koirien turvallinen jalostuskäyttö

Ihanneprofiili on valmis

Jalostustoimikunta on saanut valmiiksi jalostustarkastuksen käyttäytymisosan ihanneprofiilin. Profiili menee seuraavaksi Kennelliiton käsittelyyn.

- Jalostustoimikunta, kursivoidut osat SKL

Jalostustoimikunta on kokouksessaan heinäkuussa saanut valmiiksi collieiden ihanneprofiilin jalostustarkastuksen käyttäytymisosiin. Hallitus hyväksyi ihanneprofiilin elokuun kokouksessa ja se menee seuraavaksi Suomen Kennelliiton käsiteltäväksi.

Käyttäytymisen jalostustarkastus keskittyy erityisesti arkipäiväisiin tilanteisiin ja asioihin kuten käsiteltävyyteen, alusta-arkkuuksiin ja ääniherkkyyteen. Tarkastus tarjoaa täydennystä tietoon, jota saadaan muista virallisista luonteen ja käyttäytymisen arviointimenetelmistä eli luonnetestistä ja MH-luonnekuvauksesta.

Jalostustarkastuksen käyttäytymisosi on avoin rodulle, joille on laadittu Kennelliiton hyväksymä ihanneprofiili. Hyväksytyt ihanneprofiilit on listattu Kennelliiton

sivulla. Uusi ihanneprofiili tulee julkaista vähintään 30 vrk ennen tarkastusta.

Käyttäytymisen jalostustarkastukseen osallistuvan koiran tulee olla täyttänyt 24 kuukautta tarkastushetkellä. Koira voi osallistua tarkastukseen useita kertoja, yläikärajaa ei ole.

Vain äärimmäisyydet hylätään

Jalostustarkastuksen kulku käydään läpi tämän jutun loppupuolella. Tehtävät ovat varsin yksinkertaisia ja profiili on laadittu niin, että ainoastaan aggressiivisuus ja voimakas pelokkuus ovat luokiteltu hylkääviksi. Eniten keskustelua toimikunnan sisällä herätti rajan vetäminen ihanteen ja neutraalin käytöksen väliin: monissa kohdissa on kysymys tulkinnasta, mutta olemme parhaamme mukaan yrittäneet olla johdonmukaisia. On huomattava, että jalostustarkastuksesta ei anneta lausuntoa

suositellaan/ei suositella jalostukseen, eli jalostustarkastuksen käyttäytymisosiolla on nimenomaan tietoa keräävä merkitys, eikä sen perusteella ole tarkoitus eikä toivottavaakaan rajoittaa jalostusvalintoja. Kuten yllä mainittiin, jalostustarkastukseen voi myös osallistua useampia kertoja.

Toivomme, että collieiden omistajat ottavat uuden testausmahdollisuuden vastaan positiivisin mielin ja kunhan profiili vahvistetaan Kennelliitossa, koiria saadaan tarkastuksiin runsain määrin. Tarkastuksen tarkoituksena on havainnoida, miten koira suhtautuu arkielämässä vastaan tuleviin tilanteisiin ja siten luoda matalan kynnyksen testausmahdollisuus niille, joiden mielestä luonnetesti tai MH-kuvaus ovat joko epämiellyttäviä tai hankalasti saavutettavia. Jalostustarkastus on myös ilmainen, mikä tietenkin myös osaltaan laskee osallistumiskynnystä.

I=ihanne (vihreä), N=neuraali (sininen), E= ei toivottava (keltainen) ja H=hylätty (oranssi)

1. IHMISEN KOHTAAMINEN

1.1 Ensikohtaaminen avustajan kanssa

a) Koiran käyttäytyminen ennen kontaktitilannetta avustajan kanssa

I	S	menee suoraan tervehtimään avustajaa
I	N1	on välinpitämätön, rento, voi tutkia ympäristöä
I	N2	pyrkii jatkamaan matkaa kiinnittämättä huomiota avustajaan
N	OLF	keskittyy vain haisteluun
N	Y	on kiinnostunut ainoastaan ympäristöstä
N	P1	lieviä merkkejä huolestumisesta tai rauhattomuudesta (voi äänneellä, liikkua edestakaisin, liikkua hidastetusti, lipoa suupieliään, vinkua, häntä voi laskea. Voi myös muuttua eleettömämmäksi tai alkaa korostetusti hakea katsekontaktia ohjaajaan).
E	P2	vältelee(pyrkii pois päin avustajasta tai ohjaajansa syliin, painautuu tiiviisti kiinni ohjaajansa tai pyrkii ohjaajan taakse, häntä painuu alas, ryhti madaltuu voimakkaasti, voi ilmetä myös seuraavia: pälyilee, läähättää tai haukkuu, sulkeutuu tai passivoituu)
E	P3	pelkää voimakkaasti (perääntyy, pakenee tai kieltäytyy etenemästä, pyrkii voimakkaasti ohjaajan syliin, kyyristelee, häntä tiukasti koipien välissä tärisee, läähättää)
H	P4	pelkää erittäin voimakkaasti (yrittää paeta paniikinomaisesti, voi ilmetä myös paikoilleen lyyhistymisenä) jalostustarkastus keskeytetään
E	A1	asento jäykkä, tuijottaa, karvat voivat nousta
E	A2	tuijottaa, murisee ja/tai haukkuu
E	A3	haukkuu ja ryntäilee ihmistä kohti
H	A4	hyökkää voimakkaasti ihmisiä kohti
H	A5	puree omistajaansa
N	XR	rapsuttaa, nuolee tms itseään
N	XM	merkkailee

Tarkempia ohjeita tarkastukseen osallistumisesta julkaistaan, kun ihanneprofiili on hyväksytty Kennelliitossa. Koiralle tulee kuitenkin tilata esimerkiksi ennakkolähete joko Kennelliiton sivuilta tai Oma-koira-sovelluksesta

Toimitsijoita tarvitaan

Jotta tarkastuksia voidaan järjestää, pitää yhdistyksellä olla riittävästi päteviä toimihenkilöitä tarkastusta varten. Tarkastuksen virallisilla toimitsijoilla tulee olla

toimitsijapätevyys. Koulutukseen pääsevät henkilöt, joilla on jonkun muun lajin koetoimitsijakortti. Innokkaat voivat olla yhteydessä Päivi Kaskeen, joka antaa ohjeita siitä, miten koulutukseen pääsee hakeutumaan.

b) Aika, jonka kuluessa koira tervehtii oma-aloitteisesti avustajaa			
N	U30		alle 30 sekuntia
N	U59		31-59 sekuntia
N	U80		60-60 sekuntia (avustaja on noussut seisomaan huomioimatta koira)
N	NO		ei tule oma-aloitteisesti ennen kuin avustaja on muuttunut aktiiviseksi kontaktinottajaksi
1.1 Ensikohtaaminen avustajan kanssa			
c) Avustaja kaantyy ja ottaa kontaktia yrittämällä koskettaa koira			
1.2 Poistuminen ja uudelleen kohtaaminen			
1.1	1.2	1.2	a) Koiran käyttäytyminen kohdatessa
c)	a)	b)	b) Koiran käyttäytyminen avustajan yrittäessä koskettaa
	I		L lähestyy avustajaa
	I		N ei lähesty eikä väistä avustajaa
	N		V väistää avustajaa
I		I	N koira sietää kosketuksen, ei hakeudu luokse
I		I	SN koira nuuhkaisee avustajaa, sen jälkeen välinpitämätön
I		I	SY rennon ystävällinen (korvat rennot, normaali ryhti, paino tasaisesti kaikilla jaloilla, häntä voi heilua rennosti, voi katsoa hieman sivuun)
N		N	SR kiemurtelee (ryhti madaltunut, korvat takana, voi äänneellä tai kääntyä selälleen, hyppiä vasten tai nuolla avustajaa)
N		N	SL alkaa leikkiä, riehaantuu (katsoo kohti, niiaa etuosalla, läppää tassuillaan, läähättää innostuneesti, loikkii, pyrhtelee tms.)
N		N	P1 lieviä merkkejä huolestumisesta (liikkuu hitaasti ja jännittyneesti, hännän liike jännittyen, voi hieman väistää, mutta antaa koskea. Voi ilmetä myös seuraavia: niiaa ja/tai säpsähtää, jäykistyy hetkeksi, lipoo suupieliään, haukottelee, häntä laskee)
E		E	P2 säikähtää tai välttelee (perääntyy, väistää tai siirtyy ohjaajan taakse, ei anna koskea. Häntä painuu alas, ryhti madaltuu voimakkaasti, voi ilmetä myös seuraavia: pälyilee, läähättää tai haukkuu, voi passiivitua)
H		H	P3 pelkää voimakkaasti (perääntyy, pakenee tai kieltäytyy etenemästä, ei anna koskea, pyrkii voimakkaasti ohjaajan syliin, kyyristelee, häntä tiukasti koipien välissä, pärisee, läähättää) jatketaan osiosta 3
H		H	P4 pelkää erittäin voimakkaasti (yrittää paeta paniikinomaisesti, voi ilmetä myös paikoilleen lyhyistymisenä) jatketaan osiosta 3
E		E	A1 asento jäykkä, tuijottaa, karvat voivat nousta
E		E	A2 napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaita ja/tai murisee ja/tai haukkuu, ei hyökkää kohti
H		H	A3 napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaita ja/tai murisee ja/tai haukkuu, hyökkää kohti
H		H	A4 puree niin, että ei jää jälkeä
H		H	A5 puree niin, että jää jälki
N		N	XR rapsuttaa, nuolee tms. itseään
N		N	XM merkkää avustajan
N		N	Y osoittaa voimakasta kiinnostusta vain ympäristöä kohtaan
N		N	O huomioi herkeämättömästi vain ohjaajansa, suhtautuu koskettamiseen välinpitämättömästi
H		H	EOP koskettamisen yrittäminen jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä pelon vuoksi
H		H	EOA koskettamisen yrittäminen jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi
H		H	EAA koskettamisen yrittäminen jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi
1.3 Avustaja houkuttelee koiran mukaansa			
I	L		koira lähtee heti mukaan
I	LH		koira lähtee avustajan mukaan vähällä houkuttelulla
I	LV		koira lähtee mukaan runsaalla houkuttelulla
N	LO		pyrkii välillä ohjaajan luo, välillä kulkee avustajan mukana
N	LK		koira lähtee mukaan, mutta kieltäytyy myöhemmin etenemästä (voi ilmetä myös pakenemisena) tai alkaa kiskoa voimakkaasti kohti ohjaajaa
E	LE		koira ei lähde mukaan
I	S		koira on kiinnostunut avustajasta
H	EAG		osio keskeytetään, koska koira haukkuu ja/tai murisee ja/tai näyttää hampaita, roikkuu avustajan vaatteissa hampaillaan tai uhkailee avustajaa
H	EOP		osio jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä pelon vuoksi
H	EOA		osio jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi
H	EAA		osio jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi

Mitä tarkastuksessa tapahtuu?

Käyttäytymisen jalostustarkastus suoritetaan rauhallisessa tilassa tai kentällä, jossa lähellä ei ole häiriötekijöitä, kuten muita koiria, ihmisiä tai peilejä. Avustaja tarkastaa tunnistusmerkinnän tarkastusalueen ulkopuolella ennen koiran suoritusta. Jos koira väistää avustajaa, pyydetään ohjaajaa tarkistamaan tunnistusmerkintä.

Yleisö

Yleisö ohjeistetaan olemaan hiljaa ja vaikuttamatta koiran suoritukseen. Koiran suorituksen aikana yleisöön ei voi liittyä eikä siitä poistua, jotta koiralle ei aiheuteta tarpeetonta häiriötä. Kännykät pidetään äänettömällä, sekä kameran salamat ja äänet pois. Yleisö ei saa koi-

ran suorituksen aikana syödä eikä juoda, eikä koiraan saa pyrkiä vaikuttamaan millään tavoin. Koiralle tutujen ihmisten läsnäolo yleisössä ei ole suositeltavaa, jos se häiritsee koiraa.

Muut yleiset ohjeet

Ohjaaja on passiivinen koiraa kohtaan, ellei ohjeissa erikseen toisin mainita. Koirakkoa ohjaava avustaja voi tarvittaessa pyytää koiran ohjaajaa selvittämään sotkeutuneen taluttimen. Koiraa ei saa pitää käskyn alla missään osiossa. Koiralla tulee olla ei-kuristava panta tai valjaat. Tarkastuksen järjestäjä antaa koirakon käyttöön tarkastuksen ajaksi sileän, tavanomaisen 1,8–2 metrin mittaisen taluttimen, jossa on hyvin erottu-

vat teippimerkit käsilenkissä ja 80 cm:n päässä lukosta. Jalostustarkastajan tai koirakkoa ohjaavan avustajan päätöksellä voidaan koirakohtaisesti perustellusta syystä poiketa ohjeissa mainituista hihnanpitotavoista. Jalostustarkastuksen aikana ei saa käyttää koiran houkutteluun leluja tai muita esineitä, epätavallisilla alustoilla ja jahtaamisessa voi käyttää makupaloja osiokohtaisen ohjeen mukaisesti.

Koirien kulku tarkastusalueelle on järjestettävä siten, että alueelle tuleva ja sieltä poistuva koira eivät pääse kohtaamaan toisiaan. Koira ei saa kuulla tarkastuksen ääniä ennen omaa suoritustaan.

Koiraa tarkastuksessa käsittelevä avustaja ei saa olla kosketuksissa koiraan en-

2. KÄSITELTÄVYYS

2.1 Käyttäytyminen käsittelytilanteessa		
I	SN	koira suhtautuu välinpitämättömästi käsittelyyn sei sen käytös ei muutu lainkaan
I	SY	on rennon ystävällinen (korvat rennot, normaali ryhti, paino tasaisesti kaikilla jaloilla, häntä voi heilua rennosti, voi katsoa hieman sivuun)
N	SR	kiemurtelee (ryhti madaltunut, korvat takana, voi äännellä tai kääntyä selälleen, hyppiä vasten tai nuolla avustajaa)
N	SL	alkaa leikkiä, riehuu (katsoo kohti, niiaa etuosalla, läppää tassullaan, läähättää innostuneesti, loikkii, pyörähtelee tms.)
N	P1	lieviä merkkejä huolestumisesta (liikkuu hitaasti ja jännittyneesti, hännän liike jännittyen, voi himan väistää, mutta antaa koskea. Voi ilmentää myös seuraavia: niiaa ja/tai säpsähtää, jäykistyy hetkeksi, lipoo suupieliään, haukottelee, häntä laskee)
E	P2	säikähtää tai välttelee (perääntyy, väistää tai siirtyy ohjaajan taakse, ei anna koskea. Häntä painuu alas, ryhti madaltuu voimakkaasti, voi ilmentää myös seuraavia: pälyilee, läähättää tai haukkuu, voi passivoitua).
E	P3	pelkää voimakkaasti (perääntyy, pakenee tai kieltäytyy etenemästä, ei anna koskea, pyrkii voimakkaasti ohjaajan syliin, kyrristelee, häntä tiukasti koipien välissä, tärisee, läähättää)
H	P4	pelkää erittäin voimakkaasti (yrittää paeta paniikinomaisesti, voi ilmetä myös paikoilleen lyhyhistymisenä)
E	A1	asento jäykkä, tuijottaa, karvat voivat nousta
E	A2	napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaista ja/tai murisee ja/tai haukkuu, ei hyökkää kohti
H	A3	napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaista ja/tai murisee ja/tai haukkuu, hyökkää kohti
H	A4	puree niin, että ei jää jälkeä
H	A5	puree niin, että jää jälki
N	XR	rapsuttaa, nuolee tms. itseään
N	XM	merkkää avustajan
N	XR	osoittaa voimakasta kiinnostusta vain ympäristöä kohtaan
N	XM	huomioi herkeämättömästi vain ohjaajansa, suhtautuu käsittelyyn välinpitämättömästi
H	EOP	koskettamisen yrittäminen jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä pelon vuoksi
H	EOA	koskettamisen yrittäminen jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi
H	EAA	koskettamisen yrittäminen jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi
2.2 Koira antoi koskea		
I	KH	huuliin
I	KK	korviin
I	KL	lapaan
I	KE	etujalkoihin
I	KR	rintaan
I	KS	selkään
I	KT	takajalkoihin
I	KN	häntään

3. JAHTAAMINEN

3.1 Koiran käyttäytyminen palloa heittäessä

N	P	pyrkii pois päin pallosta tai jää haukkumaan paikoilleen tai peräytyen
N	N	ei kiinnostu pallosta, voi katsoa palloa
N	H1	osoittaa lievää kiinnostusta, ei mene pallolle asti tai menee hitaasti pallon luokse
N	H2	jää vaanimaan ja tuijottamaan palloa
N	H3	lähtee pallon perään, mutta keskeyttää ajon, juoksee pallon ohi tai jättää pallon nuuhkimatta sitä
N	H4	lähtee pallon perään, pallon pysähtyessä nuuhkii sitä
I	H5	lähtee pallon perään, tarttuu siihen ja päästää irti (voi tarttua uudestaan)
I	H6	lähtee pallon perään, tarttuu siihen ja pitää siitä kiinni (kunnes ohjaaja irrottaa pallon) tai kantaa palloa, voi tuoda sen ohjaajalle
I	H7	lähtee pallon perään, tarttuu siihen ja ravistelee sitä
H	HP8	osiota ei suoriteta loppuun, koska koira pelkää voimakkaasti, jatetaan osiosta 4
H	EOP	heittäminen jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä pelon vuoksi
H	EOA	heittäminen jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi
H	EAP	heittäminen jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä pelon vuoksi
H	EAA	heittäminen jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi

3.2 Ohjaaja leikittää koiraa pallolla

N	P	koira pyrkii pois päin ohjaajasta tai jää haukkumaan paikoilleen tai peräytyen
N	N	ei kiinnostu, voi katsoa palloa
N	HL1	kiinnostuu, tutkii palloa
N	HL2	jää vaanimaan ja tuijottamaan palloa
N	HL3	alkaa leikkiä ohjaajan kanssa pallolla, mutta menettää pian kiinnostuksensa
I	HL4	alkaa leikkiä ohjaajan kanssa pallolla, tarttuu siihen ja päästää irti (voi tarttua uudestaan)
I	HL5	alkaa leikkiä ohjaajan kanssa pallolla, tarttuu siihen ja pitää kiinni kunnes ohjaaja irrottaa pallon
I	HL6	alkaa leikkiä ohjaajan kanssa pallolla, tarttuu siihen ja ravistelee sitä
N	HLS	on alkanut leikkiä pallolla itse, eikä halua leikkiä sillä ohjaajan kanssa
N	A1	asento jäykkä, tuijottaa, karvat voivat nousta
N	A2	napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaista ja/tai murisee ja/tai haukkuu, ei hyökkää kohti
E	A3	napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaista ja/tai murisee ja/tai haukkuu, hyökkää kohti
E	A4	puree niin, että ei jää jälkeä
E	A5	puree niin, että jää jälki
E	FIX	käytös osion päätyttyäkin muuttanutta/käytös jää päälle
H	EOP	osio jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä pelon vuoksi
H	EOA	osio jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi
H	EAP	osio jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä pelon vuoksi
H	EAA	osio jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi

nen sen suoritusta. Mikäli koiranohjaaja on alkuhaastattelussa kertonut, ettei tiedä voiko koiraan koskea, pyydetään häntä arvioimaan tarkemmin, miten koira mahdollisesti käyttäytyy siihen koskettaessa. Lisäksi kysytään, onko koira joskus purrut tai uhannut purra ihmistä. Koiranohjaajaa pyydetään kertomaan avustajalle kesken tarkastuksen, jos hänen mielestään jotain asiaa ei kannata tehdä. Koiranohjaaja myös ohjeistetaan ennen suoritusta siitä, että hänellä on halutessaan oikeus milloin tahansa keskeyttää mikä tahansa osio tai jättää se suorittamatta.

Jalostustarkastajat voivat keskeyttää koiran suorituksen milloin vain koiran loukkaantumisen tai liiallisen kuormit-

tumisen tai stressaantumisen johdosta tai jos koira osoittaa tilanteeseen nähden aiheettoman voimakasta aggressiivisuutta. Jos koira jossain osiossa pelkää voimakkaasti, osio keskeytetään ja siirrytään seuraavaan osioon.

Huom. Koiranohjaajaa ohjeistetaan kaikissa tilanteissa pitäen riittävä välimatka koirakkoon.

1. IHMISEN KOHTAAMINEN

Koiran käyttäytymistä kuvaillaan erikseen jokaisessa osiossa.

Osio 1: Ensikohtaaminen avustajan kanssa

Ohjaaja tuo koiran tarkastusalueen lähtöpisteestä 2 metrin päähän avustajasta

merkitylle kohdalle. Ohjaaja kääntyy seisomaan kasvot samaan suuntaan kuin avustaja, eikä huomioi tai puhuttele koiraa. Kello käynnistetään, kun ohjaaja on asettunut seisomaan merkitylle paikalle.

Avustaja istuu minuutin ajan tuolilla katsomatta ja ottamatta kontaktia koiraan. Jos koira tervehtii avustajaa ennen minuutin täyttymistä, avustaja antaa ensin käteensä haisteltavaksi, nousee sitten rauhallisesti ja jatkaa jäljempänä kuvatulla tapaa.

Avustaja nousee rauhallisesti tasan minuutin kuluttua seisomaan katsomatta koiraa ja odottaa 15 sekuntia kääntymättä koiraa kohti, jonka jälkeen *) avustaja kääntyy rauhallisesti kohti koiraa.

Avustaja ottaa paikallaan seisten kontaktia katsomalla koiraa ja puhuttelemalla

sitä ystävällisesti ”Hei koira” ja tarjoamalla kämmenselän tutustumiseen kumartumatta kuitenkaan koiraan kohden.

Avustaja kysyy ystävällisellä äänellä koiran kutsumanimeä ja voiko koiraan koskea tai onko sillä jotain kohtaa, jonka koskemisesta se ei pidä. Jos koira tulee avustajan luokse, silittää avustaja koiraan kaulasta ja lavoista käyttäen puhuttelussa koiran nimeä. Koskettamista ei suoriteta, jos avustajan, ohjaajan tai jalostustarkastajan mielestä se ei ole turvallista, se pelottaa koiraan liiaksi tai koira selvästi väistää avustajaa.

Osio 2: Poistuminen ja uudelleen kohtaaminen

Ohjaaja palaa koiran kanssa lähtöpisteeseen avustajan jäädessä seisomaan paikalleen.

Ohjaaja ja koira kääntyvät lähtöpisteessä ja palaavat suoraan avustajaa kohti, joka tulee koiraan vastaan rauhallisesti kävellessä. Avustaja ja ohjaaja pysähtyvät kohdatessaan. Avustaja katsoo samalla koiraan ystävällisesti (kuitenkin hymyilemättä niin että hampaat näkyvät). Ohjaaja ei puhuttele tai tue koiraan kohtaamisessa.

Avustaja ottaa paikallaan seisten kontaktia katsomalla koiraan, puhuttelemalla sitä ystävällisesti nimeltä ja tarjoamalla kämmenselän tutustumiseen kumartumatta kuitenkaan koiran ylle. Jos koira tulee avustajan luokse, silittää avustaja koiraan kaulasta ja lavoista käyttäen puhuttelussa koiran

nimeä. Koskettamista ei suoriteta, jos avustajan, ohjaajan tai jalostustarkastajan mielestä se ei ole turvallista tai se pelottaa koiraan liiaksi tai koira ei itse ota kontaktia avustajaan 60 sekunnin kuluessa.

Osio 3: Avustaja houkuttelee koiran mukaansa

Avustaja pyytää ohjaajaa antamaan koiran taluttimen ja jäämään itse paikalleen. Avustaja houkuttelee koiran ystävällisellä puheella ja eleillä mukaansa. Houkuttelussa käytetään ensin vain koiran nimeä ja suurempaa houkuttelua käytetään vain, jos koira ei lähde mukaan. Avustaja jatkaa koiran kanssa mat-

4. AKTIIVISUUS/PASSIIVISUUS

N	RE	rauhaton: liikkuu levottomasti, voi läähättää, äänellä, hyppiä ohjaajaa vasten, rapsuttaa, nuolla itseään tms.
I	AK	aktiivinen: puuhastelee tai nuuhkii ympäristöä rauhallisesti koko ajan
I	N	rauhallinen: voi istua, seistä tai maata, voi tutkia ympäristön kertaalleen
E	PA	passiivinen: ei kiinnostu mistään
N	NR1	aluksi rauhallinen, rauhattomuus lisääntyy hieman
N	NR2	aluksi rauhallinen, rauhattomuus lisääntyy selvästi
I	REN	aluksi rauhaton, sitten rauhoittuu
N	MX	ajoittain rauhaton, ajoittain rauhallinen
E	P	pelkää tai on jännittynyt (taakse vetäytynyt kehon asento, voi hakeutua ohjaajan luo tai pyrkiä pakoon, haukkua tms.)
H	PV	osiota ei suoriteta loppuun, koska koira pelkää voimakkaasti

5. VIERAS KOIRA

Koiran käyttäytyminen sen havaitessa vieraan koiran		
I	N	rento, käytös ei juuri muutu (korvat rennot, normaali ryhti, paino tasaisesti kaikilla jaloilla, häntä voi heilua renoosti, voi katsoa hieman sivuun tai uteliaasti kohti)
I	S	osoittaa selvää kiinnostusta tutustumiseen (heiluttaa häntää, pyrkii kohti, voi vinkua tai haukahtaa, katsoo kohti, katsoo vuoronperään ohjaajaa ja vierasta koiraan, niiä etuosalla, kauhoo etutassuillaan)
N	S2	osoittaa voimakasta kiinnostusta toista koiraan kohtaan (heiluttaa häntää, kiskoo ja riuhtoo kohti, voi haukkua, voi hyppiä, voi nousta kahdelle jalalle)
N	P1	lieviä merkkejä huolestumisesta (jäykistyy hetkeksi, lipoo suupieliään, häntä laskee, voi liikkua hitaasti ja jännittyneesti, hännän liike jännittyen, voi nuuhkia maata, katsella pois päin, haukotella, nostaa jalkaa, istahtaa, kääntyä selin, ottaa remmin suuhunsa tms.)
N	P2	säikähtää tai välttelee (perääntyy, väistää tai siirtyy ohjaajan taakse, ei anna koskea. Häntä painuu alas, ryhti madaltuu voimakkaasti, voi ilmentää myös seuraavia: pälyilee, läähättää tai haukkua, voi passivoitua).
E	P3	pelkää voimakkaasti (perääntyy, pakenee tai kieltäytyy etenemästä, ei anna koskea, pyrkii voimakkaasti ohjaajan syliin, kyrristelee, häntä tiukasti koipien välissä, tärisee, läähättää)
H	P4	pelkää erittäin voimakkaasti (yrittää paeta paniikinomaisesti, voi ilmetä myös paikoilleen lyyhistymisenä)
N	A1	asento jäykkä, tuijottaa, etupainoinen kehon asento, karvat voivat nousta
N	A2	näyttää hampaita ja/tai murisee ja/tai haukkua, ottaa askelia kohti vierasta koiraan, tuijottaa, karvat voivat nousta
E	A3	napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaita ja/tai murisee ja/tai haukkua, hyökkää kohti
E	A4	hyökkää voimakkaasti vierasta koiraan kohti (kiihtynyt, ei rauhoitu, voi haukkua, karvat pystyssä)
H	A5	vihainen (tilanteeseen nähden suhteetonta hyökkäämistä tai hallitsematonta raivoa)
H	A05	puree ohjaajaansa
N	H	vaanii, metsästää, paimentaa (katse kiinnittynyt vieraaseen koiraan, madaltunut pään tai kehon asento, mutta karvat eivät ole pystyssä, voi haukkua)
N	O	huomioi herkeämättömästi vain ohjaajansa
E	FIX	ei palaudu, käytös jää päälle
H	EOH	osiota ei suoriteta ohjaajan päätöksestä
H	EAR	osiota ei suoriteta tarkastajan päätöksestä

6. EPÄTAVALLISET ALUSTAT

Riittä 6.1	Pieksi 6.2	
a) Käyttäytyminen alustalle mennessä		
I	I	N ei pelkoa tai huolestumista, astuu epäröimättä alustalle ilman houkuttelua (ryhti ja hännän asento normaali, astuu alustalle huomioiden sen tai kiinnittämättä siihen huomiota)
N	N	P1 hyvin lieviä merkkejä huolestumisesta tai välttelystä (ryhti lievästi matala, jäykkä tai takakenoinen, liikkuu hitaasti, voi pysähdellä hetkeksi, voi lipoa suupieliään, hieman taakse vetäytyneet suupielet tms.)
N	N	P2 selviä merkkejä välttelystä (pysähtyy, yrittää kiertää tai hypätä alustan yli, heittäytyy selälleen tai tai tarjoaa oheistoimintoja välttääkseen alustan menon, kuten istuu, menee maahan, kierii, antaa tassua tms.)
E	E	P3 pelokas (kyyristelee, häntä tiukasti koipien välissä, saattaa pyrkiä pakoon tai omistajan syliin, voi läähättää ta passivoitua, täristä, äänneellä voimakkaasti), jatetaan seuraavasta alustasta/osiosta 7
H	H	P4 erittäin voimakkaasti pelokas (yrittää paeta paniikinomaisesti, voi ilmetä myös paikoilleen lyhyistymisenä) jatetaan seuraavasta alustasta/osiosta 7
N	N	LP astuu epäröiden alustalle ilman houkuttelua
N	N	LH astuu epäröimättä alustalle sanallisen houkuttelun jälkeen
N	N	LPH astuu epäröiden alustalle sanallisen houkuttelun jälkeen
N	N	LH2 menee alustalle vasta makupalan avulla
E	E	P ei astu alustalle
H	H	EOH osiota ei suoriteta ohjaajan päätöksestä
H	H	EAR osiota ei suoriteta tarkastajan päätöksestä
b) Käyttäytyminen alustalla ollessa		
I	I	N koira pysyy alustalla itse tai ohjaajan on helppo saada koira jäämään alustalle
N	N	H ohjaaja joutuu käyttämään runsaasti houkuttelua saadakseen koiran jäämään alustalle
N	N	VL koira poistuu alustalta, tulee helposti takaisin
N	N	VH2 koira poistuu alustalta, tulee takaisin vain runsaasti houkuteltona
E	E	VP koira poistuu alustalta, eikä tule takaisin runsaallakaan houkuttelulla
E	E	EP ei mennyt alustalle
c) Rentous alustalla		
I	I	N koira on rento (alusta ei näytä vaikuttavan koiran käyttäytymiseen)
N	N	P1 koira jännittää hieman (ryhti lievästi matala, jäykkä tai takakenoinen, voi lipoa suupieliään tai nostella tassujaan, hieman taakse vetäytyneet suupielet tms.)
E	E	P2 koira on jännittänyt (kyyristelee, häntä koipien välissä, saattaa pyrkiä omistajan syliin, voi läähättää tai passivoitua, täristä, voi äänneellä)
E	E	P3 koira ei mennyt alustalle

kaa ja kiertää tarkastusalueen antamatta koiran pysähtyä tutkimaan sitä tarkemmin. Jos koira ei halua edetä avustajan kanssa, avustaja houkuttelee koira äänellään ja kehonkielellään. Avustaja ja koira palaavat ohjaajan luo.

Jos koira jossain vaiheessa kieltäytyy täysin lähtemästä avustajan mukaan, avustaja palauttaa sen ohjaajalle. ”

Avustaja antaa lopuksi koiran taluttimessa ohjaajan hallintaan.

2. KÄSITELTÄVYYS

Ohjaaja kiertää koiran kanssa tarkastusalueen ja palaa avustajan luo jääden paikoilleen talutin löysällä puhumatta koiralle. Avustaja ottaa tarvittaessa toisella kädellään kiinni taluttimesta 20 cm etäisyydeltä pannasta ja aloittaa käsittelyn. Avustaja ei ota missään tilanteessa kiinni koiran pannasta. Avustaja voi käsittelyn aikana kehumalla tukea koira. Ohjaaja ei saa käsittelyn aikana vaikuttaa koiran käyttäytymiseen (käskeminen, taluttimen kiristäminen, koiran koskettaminen).

Avustaja tutkii kaksin käsin rauhallisesti ja ystävällisesti koiran koskettaen

sen huulia ja korvia, selkää, nostaa sen etu- ja takaraajaa, koskee anturoihin ja liu'uttaa hännän sormiensa välistä. Mikäli koira ei ole voitu koskettaa aiemmissä osissa, tätä osiota ei suoriteta lainkaan. Käsittelyä jatetaan vain niin pitkään kun koira on rento tai väistää vain vähän. Voimakas väistely tai aggressiivinen käyttäytyminen keskeyttävät osion, käsittelyä ei enää jatketa.

3. JAHTAAMINEN

Ennen osion alkua avustaja vie liinan valmiiksi merkittyyn paikkaan. Ohjaaja vie koiran merkille ja vaihtaa liinan taluttimen tilalle. Ohjaaja pitää toisella kädellä kiinni metrin päästä koira ja toisella kädellä liinan päästä. Koirakon rintamasuunta on kohti tarkastusalueen vasenta laitaa.

Avustaja seisoo alueen ulkopuolella, lähellä vasenta etureunaa, pitäen kädessään kankaalla peitettyä palloa. Koira ei saa yletä liinassaan avustajan luo. Ohjaajan asetuttua seisomaan ja koiran katsoessa kohti vasenta reunaa heittää avustaja pallon vinosti kohti

tarkastusalueen vastapäistä reunaa. Jos koira on hyvin keskittynyt johonkin muuhun, esimerkiksi nuuskimiseen, kopauttaa avustaja palloa pari kertaa seinään tai lattiaan ennen heittoa. Koiralle saa tarvittaessa antaa vapaa-käskyn, kun pallo heitetään. Ohjaaja kävelee koiransa luokse, mikäli tämä on lähtenyt pallon perään. Jos koira ei ole lähtenyt, menevät koira ja ohjaaja yhdessä katsomaan palloa. Ohjaaja yrittää houkuttella koira leikkimään pallolla tai leikittää koira, mikäli se on aloittanut leikin itse. Houkutteluun tai leikittämiseen käytetään aikaa vähintään 30 sekuntia ja enimmillään 60 sekuntia. Avustajan kehotuksesta ohjaaja ottaa pallon koiralta. Avustaja vaihtaa pallon peittävän kankaan uuteen ennen seuraavaa koira, jos pallo on käynyt testattavan koiran suussa. Ohjaaja vaihtaa liinan takaisin koiran taluttimeen ja houkuttelee koiran mukaansa. Houkuttelussa voi käyttää makupaloja.

Avustaja vie pallon pois tarkastusalueen läheisyydestä näkymättömiin.

7. IHMISJOUKKO

7.1	7.2	7.3	7.1 Kävelevät ihmiset rivissä	7.2. Juoksevat ihmiset rivissä	7.3 Oudot ihmiset rivissä
I	I	I	N	koira kulkee rennosti ohjaajan edessä, takana tai sivulla, voi huomioida avustajat (korvat rennot, normaali ryhti, liikkumisnopeudessa ei muutoksia)	
I	I	I	S	yrittää päästä nuuhkimaan avustajia	
N	N	N	SR	yrittää lähestyä avustajia kiemurrellen (ryhti madaltunut, korvat takana, voi äänneellä tai kääntyä selälleen)	
N	N	N	SL	yrittää lähestyä avustajia riehakkaasti (katsoo kohti, voi äänellä, niaa etuosalla, läppää tassuillaan, läähättää innostuneesti, loikkii, pyrähtelee tms.)	
N	N	N	P1	lieviä merkkejä huolestumisesta (liikkumisnopeus ja/tai -asento muuttuu, voi hetkellisesti siirtyä lähemmäs ohjaajaa tai ohjaajan taakse, pysähtyä hetkeksi, hidastaa, jännittyä tai kaartaa. Voi vilkuilla avustajia, lipoa suupielään, ryhti madaltuu, häntä laskee. Voi äänellä ja/tai hyppiä ohjaajaa vasten.)	
E	E	N	P2	säikähtää tai välttelee (siirtyy ohjaajan taakse, voi pysähdellä, häntä painuu alas, ryhti madaltuu voimakkaasti, saattaa pälyillä, läähättää tai haukkua)	
H	H	E	P3	pelkää voimakkaasti (perääntyy, pakenee tai kieltäytyy etenemästä, pyrkii voimakkaasti ohjaajan syliin, kyyristelee, häntä tiukasti koipien välissä, tarvitsee, läähättää) jatketaan osasta 8	
H	H	H	P4	pelkää erittäin voimakkaasti (yrittää paeta paniikinomaisesti, voi ilmetä myös paikoilleen lyyhistymisenä) jatketaan osasta 8	
E	E	N	A1	jäykistyy, tuijottaa, karvat voivat nousta	
E	E	E	A2	napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaita ja/tai murisee ja/tai haukkua, ei hyökkää kohti	
E	E	E	A3	napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaita ja/tai murisee ja/tai haukkua, hyökkää kohti	
H	H	H	A4	hyökkää voimakkaasti avustajia kohti (kiihtynyt, ei rauhoitu, voi haukkua, karvat pystyssä)	
H	H	H	A5	vihainen (tilanteeseen nähden suhteetonta hyökkäämistä tai hallitsematonta raivoa)	
H	H	H	AOS	puree ohjaajaansa	
N	N	N	H	vaanii, metsästää, paimentaa (katse kiinnittynyt vieraisiin ihmisiin, madaltunut pään tai kehon asento, mutta karvat eivät ole pystyssä, voi haukkua)	
N	N	N	O	osoittaa voimakasta kiinnostusta vain ohjaajaa kohtaan	
E	E	E	FIX	ei palautu, käytös jää päälle	
H	H	H	EOP	osio jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä pelon vuoksi	
H	H	H	EOA	osio jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi	
H	H	H	EAP	osio jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä pelon vuoksi	
H	H	H	EAA	osio jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi	

7. IHMISJOUKKO

7.4	7.5	7.6	7.4 Ihmiset ympyrässä paikoillaan	7.5. Ihmiset ympyrässä astuvat kohti koiraa	7.6 Ihmiset liikkuvat ympyrässä
I	I	I	N	rento, käytös ei juuri muutu (korvat rennot, normaali ryhti, paino tasaisesti kaikilla jaloilla, häntä voi heilua rennosti, voi katsoa hieman sivuun tai uteliaasti kohti)	
I	I	I	S	yrittää päästä nuuhkimaan avustajia	
N	N	N	SR	yrittää lähestyä avustajia kiemurrellen (ryhti madaltunut, korvat takana, voi äänneellä tai kääntyä selälleen)	
N	N	N	SL	yrittää lähestyä avustajia riehakkaasti (katsoo kohti, voi äänellä, niaa etuosalla, läppää tassuillaan, läähättää innostuneesti, loikkii, pyrähtelee tms.)	
N	N	N	P1	lieviä merkkejä huolestumisesta (jäykistyy hetkeksi, lipoa suupielään, häntä laskee, voi liikkua hitaasti ja jännittyneesti, hännän liike jännittyen, voi myös nuuhkia maata, katsella pois päin, haukotella, nostaa toistuvasti jalkaa, istahtaa, kääntyä selin, ottaa remmin suuhunsa, alkaa hakea katsekontaktia ohjaajaan tms.)	
E	E	E	P2	säikähtää tai välttelee (perääntyy, väistää tai siirtyy ohjaajan taakse. Häntä painuu alas, ryhti madaltuu voimakkaasti, voi ilmetä myös seuraavia: pälyilee, läähättää tai haukkua, voi passiivituua).	
H	E	E	P3	pelkää voimakkaasti (perääntyy, pakenee tai kieltäytyy etenemästä, pyrkii voimakkaasti ohjaajan syliin, kyyristelee, häntä tiukasti koipien välissä, tarvitsee, läähättää) jatketaan osasta 8	
H	H	H	P4	pelkää erittäin voimakkaasti (yrittää paeta paniikinomaisesti, voi ilmetä myös paikoilleen lyyhistymisenä) jatketaan osasta 8	
E	N	N	A1	asento jäykkä, tuijottaa, etupainoinen kehon asento, karvat voivat nousta	
E	E	E	A2	näyttää hampaita ja/tai murisee ja/tai haukkua, voi ottaa askelia kohti avustajia, tuijottaa, karvat voivat nousta	
E	E	E	A3	napsii ilmaa ja/tai näyttää hampaita ja/tai murisee ja/tai haukkua, hyökkää kohti	
H	H	H	A4	hyökkää voimakkaasti avustajia kohti (kiihtynyt, ei rauhoitu, voi haukkua, karvat pystyssä)	
H	H	H	A5	vihainen (tilanteeseen nähden suhteetonta hyökkäämistä tai hallitsematonta raivoa)	
H	H	H	AOS	puree ohjaajaansa	
N	N	N	H	vaanii, metsästää, paimentaa (katse kiinnittynyt vieraisiin ihmisiin, madaltunut pään tai kehon asento, mutta karvat eivät ole pystyssä, voi haukkua)	
N	N	N	O	osoittaa voimakasta kiinnostusta vain ohjaajaa kohtaan	
E	E	E	FIX	ei palautu, käytös jää päälle	
H	H	H	EOP	osio jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä pelon vuoksi	
H	H	H	EOA	osio jätettiin kokonaan väliin ohjaajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi	
H	H	H	EAP	osio jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä pelon vuoksi	
H	H	H	EAA	osio jätettiin kokonaan väliin tarkastajan päätöksestä aggressiivisuuden vuoksi	

4. AKTIIVISUUS/PASSIIVISUUS

Seurataan kolmen minuutin ajan koiran reaktioita; rauhallisuutta, rauhat-

tomuutta ja tarkkaavaisuutta. Ohjaaja seisoo merkityssä kohdassa paikoillaan kolmen minuutin ajan pitäen taluttimen päästä kiinni. Jos koira tekee tarpeensa,

seuraava koira suorittaa osion eri kohdassa.

Ohjaaja ei saa kiinnittää huomiota koiraan, katsoa sitä tai puhua sille.

8. ÄÄNET

8.1	8.2	8.3	8.4	8.1 Käyttäytyminen pillin soidessa 8.3 Käyttäytyminen koputettaessa kattilankantta vasaralla	8.2 Käyttäytyminen koputettaessa kattilankantta vasaran varrella 8.4 Käyttäytyminen poran käydessä
I	I	I	I	L koira menee uteliaasti ääntä kohti (ryhti ja hännän asento rentoja)	
I	I	I	I	N käyttäytyminen ei muutu (ryhti ja hännän asento eivät muutu, liikkumisnopeudessa ei muutoksia, koira voi havaita äänen)	
N	N	N	N	ilmentää myös seuraavia: niiaa ja/tai säpsähtää, jäykistyy hetkeksi, lipoo suupielään, korvat takana, vinkuu, häntä laskee. Voi myös muuttua eleettömäksi tai alkaa hakea katsekontaktia ohjaajaan)	
E	E	E	E	P2 säikähtää tai välttelee, selviää liikkumisnopeuden tai asennon muutoksia (kuten väistää kaartamalla, siirtyy ohjaajan taakse, aloittaa "stressivedon" äänestä pois päin, painautuu ja/tai hyppii ohjaajaa vasten tai pysähtyy, häntä painuu alas, ryhti madaltuu voimakkaasti, voi ilmentää myös seuraavia: pälyilee, läähättää tai haukkuu, sulkeutuu tai passivoituu) osiota 8.3 ei suoriteta	
H	H	H	H	P3 pelkää voimakkaasti (perääntyy, pakenee tai kieltäytyy etenemästä, pyrkii voimakkaasti ohjaajan syyliin, kyyristelee, häntä tiukasti koipien välissä, tärisee, läähättää) äänet-osio keskeytetään	
H	H	H	H	P4 pelkää erittäin voimakkaasti (yrittää paeta paniikinomaisesti, voi ilmetä myös paikoilleen lyhyistymisenä) äänet-osio keskeytetään	
N	N	N	N	A1 asento jäykkä, tuijottaa, karvat voivat nousta	
N	N	N	N	A2 tuijottaa, murisee ja/tai haukkuu	
N	N	N	N	A3 haukkuu ja ryntäilee ääntä kohti	
E	E	E	E	A4 hyökkää voimakkaasti ääntä kohti (kiihtynyt, ei rauhoitu, voi haukkua, karvat pystyssä)	
H	H	H	H	AOS puree omistajaansa	
E	E	E	E	FIX ei palaudu, käytös jää päälle	
H	H	H	H	EOH osiota ei suoriteta ohjaajan päätöksestä	
H	H	H	H	EAR osiota ei suoriteta tarkastajan päätöksestä	

5. VIERAS KOIRA

Tarkastusavustajana on eriaroinen koira, joka on samaa sukupuolta ja suunnilleen samankokoinen kuin testattava koira sekä sitä taluttava henkilö. Koiran on oltava rauhallinen, ei vieraskoira-aggressiivinen ja helposti hallittavissa. Koiran tulee suhtautua välinpitämättömästi testattavaan koiraan.

Tarkastettavana oleva koira ja ohjaaja ovat tarkastusalueen oikeassa reunassa viiden metrin etäisyydellä sen etureunasta. Koirakko seisoo rintamasuunta alueen etureunaa kohti ja ohjaaja pitää taluttimesta eleettömästi kiinni. Ohjaaja ei saa kiinnittää huomiota koiraan, katsoa sitä tai puhua sille. Vierasta koiraan taluttava henkilö ja koira eivät saa olla tarkastettavan koiran nähtävillä ennen osion alkua. Vieraskoira ja sitä taluttava henkilö saapuvat tarkastusalueen ulkopuolelta ja sivuuttavat sen normaalia kävelyvauhtia pitkän etusivun suuntaisesti pysyen viiden metrin etäisyydellä alueen etureunasta sen ulkopuolella. Koirien ohjaajien tulee olla 10 metrin päässä toisistaan. Vieraskoira taluttajineen kääntyy tarkastusalueen vasemman kulman kohdalla ja palaa samaa reittiä takaisin ja poistuu näkyvistä. Vieraskoiran taluttaja huolehtii, ettei koira kiinnitä huomiota tarkastettavaan koiraan. Hän toimii vähäeleisesti ja olla myös itse huomioimatta tarkastettavaa koiraan.

6. EPÄTAVALLISET ALUSTAT

Lattiamateriaalin/maan väristä poikkeavat alustat on sijoitettu tarkastusalueen takaosaan kolmen metrin päähän toisistaan siten, että ne ovat kierrettävissä joka puolelta. Alustat eivät saa liikkua helposti

tai kolista. Tarvittaessa ne voi kiinnittää esim. teipillä. 1) ritilä 2) liukas alusta

Ohjaaja kävelee koira taluttimessa tarkastusalueen oikeasta reunasta rennosti ritilän päälle. Jos koira ei halua tulla ritilälle, ohjaaja houkuttelee koiraan ensin puhumalla ja jos koira ei tule, voi käyttää myös makupaloja houkutteluun. Koiran ollessa ritilän päällä, ohjaaja kiinnittää koiran huomion itseensä ja pyrkii pitämään sitä hetken ritilän päällä. Jos yhden alustan suorittamiseen on kulunut 90 sekuntia, ohjaajaa pyydetään jatkamaan matkaa.

Ohjaaja kävelee rennosti koira taluttimessa ritilältä seuraavalle alustalle. Suoritusohje on sama, kuin ritiläosiossa.

7. IHMISJOUKKO

Käyttäytyminen normaalista poikkeavassa tilanteessa. Avustajina 6 henkilöä.

7.1 Ihmiset rivissä kävellen

Koira ja ohjaaja ovat lähtöpisteessä tarkastusalueen pleksinpuoleisessa päädyssä ja avustajat vastakkaisessa päädyssä kahdessa kolmen hengen ryhmässä. Ryhmien väli on n. 5 metriä koko osion ajan ja avustajat kulkevat ryhmässä rinnakkain. Ohjaaja pitää koko osion ajan eleettömästi kiinni taluttimesta eikä yritä vaikuttaa koiran käyttäytymiseen. Ohjaaja ja avustajat lähtevät rauhallisesti kävellen toisiaan kohti. Kohdattaessa ohjaaja kulkee keskeltä avustajien ryhmien väliin jäävää tilaa. Ohjaaja tai avustajat eivät kommunikoi keskenään tai huomioi koiraan, mutta avustajat väistävät sitä tarvittaessa. Alueen päädyssä avustajat ja ohjaaja kääntyvät ympäri ja toistavat kävelyosuuden.

7.2 Ihmiset rivissä juosten

Toimitaan samoin kuin edellisessä vaiheessa, mutta avustajat juoksevat.

7.3 Oudot ihmiset rivissä

Toimitaan samoin kuin ensimmäisessä vaiheessa, mutta kaksi avustajaa on puheutunut ennen liikkeellelähtöä pitkään takkiin/viittaaan ja lierihattuun ja kahdella on sateenvarjot alla mainitussa järjestyksessä. Sateenvarjot avataan ylöspäin, kun koira on liikkunut lähtöpisteestä n. 2 metriä, jonka jälkeen ne kannetaan avattuina osion loppuun saakka. Ihmisjoukon varusteiden järjestys: Ilman varusteita • Sateenvarjo • Takki ja hattu - Koirakko - Takki ja hattu • Sateenvarjo • Ilman varusteita

7.4 Ihmiset ympyrässä

Ohjaaja tulee ensin koiran kanssa tarkastusalueen keskelle ja pysähtyy puhuttelematta koiraan. Ohjaaja pitää taluttimesta kahden käden otteella, mutta avustajan kehotuksesta hihnaa pidennetään hieman aiemmasta otteesta. Ohjaaja ei ota katsekontaktia koiraan tämän osion aikana. Ohjaajan ollessa keskipisteessä avustajat asettuvat ympyrään n. 6 metrin päähän ohjaajasta merkittyjen paikkojen mukaisesti, rintamasuunta ohjaajaan päin. Avustajat seisovat paikoillaan 15 sekuntia katsomatta koiraan tai puhuttelematta sen ohjaajaa, jonka jälkeen avustajat seisovat 15 sekuntia paikoillaan katsoen koiraan. Avustajat astuvat kaksi askelta ohjaajaa kohti edelleen rintamasuunta ohjaajaan päin, katsomatta koiraan tai puhuttelematta sen ohjaajaa. Jos koira reagoi voimakkaasti jo avustajien ollessa 6 metrin etäisyydellä koirasta, avustajat eivät astu kahta askelta eteenpäin ja osio keskeytetään. Avustajat kääntyvät kahden sekunnin kuluttua oikea kylki kohti ohjaajaa ja kiertävät ympyrän myötäpäivään n. 4 metrin päässä

ohjaajasta. Jos avustajien astuessa kaksi askelta eteenpäin koira reagoi selvästi, ei koira kierretä, tai jos koira reagoi selvästi avustajien kiertäessä koira, ei kiertämistä jatketa. Avustajat pysähtyvät ja kääntyvät rintamasuunta ohjaajaa kohden. Avustajat poistuvat tämän jälkeen rauhallisesti tarkastusalueelta.

8. ÄÄNET

Avustajat A ja B ovat piilossa sermien tai vastaavien takana tarkastusalueen molempien takakulmien ulkopuolella. Koira ei saa nähdä avustajien menoa piiloon. Sermien on oltava sellaista materiaalia, että ne eivät aiheuta koiralle uhkaa tai mielenkiintoa.

Koirakon ohjaaja ilmoittaa ääniavustajille koirakon liikkeelle lähdistä sanomalla "Liikkeellä". Samoin toimitaan koirakon kääntyttyä tarkastusalueen vasemmassa etureunassa ja aloittaessa paluun.

Ohjaaja pitää taluttimen päästä kiinni ja kävelee kohti oikeaa takakulmaa ja jatkaa alueen takasivua pitkin kohti vasenta takakulmaa. Tarvittaessa ohjaaja

voi houkutella koira kulkemaan mukanaan.

Avustaja A on alueen oikeassa takakulmassa ja puhaltaa kolme kertaa peräjälkeen n. 2 sekunnin ajan vappupilliin tai vastaavaan. Viimeisen pilliin puhalluksen päätyttyä avustaja B vasemmassa takakulmassa koputtaa pehmustetulla vasaran varrella kattilankantta 5 kertaa. Tämän jälkeen avustaja B pitää n. 2 sekunnin tauon. Koputus toistetaan kolme kertaa. Ohjaaja kääntyy vasemmasta takakulmasta kohti vasenta etukulmaa, kääntyy siellä ympäri ja palaa samaa reittiä takaisin. Kun ohjaaja on kääntynyt vasemmassa etukulmassa avustaja B alkaa paukuttaa kattilan kantta vasaralla samoin, kuin aiemmin vasaran varrella. Ohjaajan ja koiran ollessa paluumatkalla puolella välissä takasivua, avustaja A laittaa akkuporakoneen käyntiin n.5 sekunniksi, sammuttaa sen n.2 sekunnin ajaksi ja käynnistää uudelleen n.5 sekunnin ajaksi.

Huom! Jos koira pelkää kattilan kantien koputtamista vasaran varrella, vasaralla paukuttaminen jätetään väliin.

Oheiset ohjeet ovat lyhennelmä Suomen Kennelliiton käyttäytymisen jalostustarkastuksen suoritusohjeesta.

Jos haluat tietää lisää käyttäytymisen jalostustarkastuksesta, voit tutustua aiheeseen Suomen Kennelliiton verkkosivuilla kennelliitto.fi, josta löytyy muun muassa järjestämisohje ja koulutusohje.

Kun ihanneprofiili on hyväksytty Kennelliitossa, alaostot voivat halutessaan järjestää myös käyttäytymisen jalostustarkastuksia ulkomuototarkastusten ohella. Jalostustoimikunta pyrkii laatimaan hyvissä ajoin ohjeet tarkastuksen järjestämiselle. Suosittelemme lämpimästi käyttämään rotuspesialisteja myös käyttäytymisen jalostustarkastajina, kysy tarvittaessa lisätietoja jalostustoimikunnalta.

9. MUUT HUOMIOT

a) Rohkeuden yleiskuva		
I	N	rento, ei merkkejä epävarmuudesta
N	P1	lievästi epävarma, voi näkyä myös levottomuutena tai sulkeutumisena
E	P2	epävarma
E	P3	pelokas
H	P4	voimakkaasti pelokas
b) Rohkeuden yleiskuvassa tapahtuva muutokset		
I	NO	ei muutoksia
I	MN	rentoutuu testin edetessä
N	MP1	epävarmuus lisääntyy testin edetessä
E	MP3	pelokkuus lisääntyy testin edetessä
N	HN	ajoittain rento
N	HP1	ajoittain epävarma
E	HP3	ajoittain pelokas
E	FIX	ei palaudu, käytös jää päälle
c) Havaittiinko toistuvaavakavaan stressiin liittyvää tai stereotyyppistä käyttäytymistä?		
I	NO	ei nähty
E	XH	hihnassa tai ohjaajan kanssa
E	CT	hännän jahtaaminen
E	WH	jatkuva haukkuminen tai ääntely
E	XM	jatkuva merkkailu
E	HY	hyppiminen
E	ET	etujaloilla kauhominen
E	SV	stressivetoa
E	DIG	toistuva raapiminen (maa, ihminen tms.)
E	OLF	haisteluun uppoutuminen
E	XR	itsensä nuoleminen, pureminen tai raapiminen
E	FLY	ilman napsiminen tai ilmaan pälyily
E	XX	muuta vakavaa stressikäytöstä

Arjessa selvittään hyvin

Vain seitsemällä prosentilla kyselyyn osallistuneista collieista oli diagnoosi mahavaivoistaan. Oireilevia oli jonkin verran enemmän.

• Jalostustoimikunta

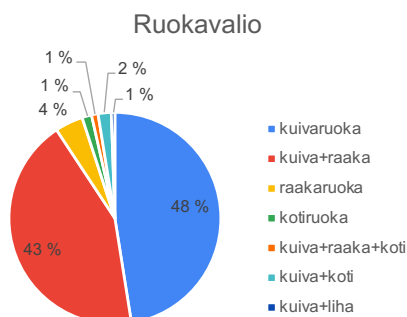
Suomen Collieyhdistys ry julkaisi joulukuussa 2020 kyselyn koskien rodun herkkävatsaisuutta. Huhtikuun loppuun mennessä kyselyyn oli tullut yli 1 100 vastausta. Lämmin kiitos kaikille aktiivisille vastanneille: tällaisia vastausmääriä kyselyihin tarvitaan, jotta niistä voidaan saada jokseenkin luotettavia tuloksia ja päätelmiä. Silti jää arveluiden varaan, missä määrin oireettomien koirien omistajat jättävät vastaamatta tällaisiin kyselyihin, koska asia ei sinällään kosketa heitä. Oletuksena voidaan pitää, että tilanne todellisuudessa tuskin on tulosten kertomaa huonompi.

Kyselyn vastauksista 759 oli pitkäkarvaisista ja 349 sileäkarvaisista. Molempien rotujen edustajia on tavoitettu hyvin, sillä vastausmäärät vastaavat suunnilleen yhden vuoden rekisteröintimääriä. Myös sukupuolet ovat tasapainoisesti edustettuna otoksessa. Kuviossa 1 esitetään rodun ja sukupuolen jakaumat.

Suurin osa koirista syö kuivaruokaa. Pelkkää kuivaruokaa pääasiallisena ravintonaan syö melkein puolet koirista. Kuivamuonan ja raakaruokinnan yhdistelmään perustuva ruokinta on lähes yhtä suosittua. Pelkkää raakaa syö nelisen prosenttia koirista. Loput yhdistelmät ovat lähinnä marginaalisia.

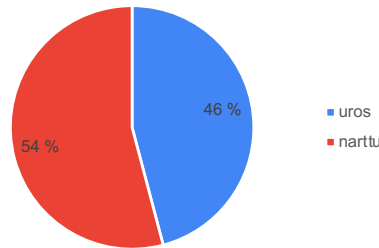
Nahkat ja nartut ahneempia, suurin osa normaalipainoisia

Kun vastaajilta kysytään koiran ruokahalusta, vastauksissa alkaa erottua eroja

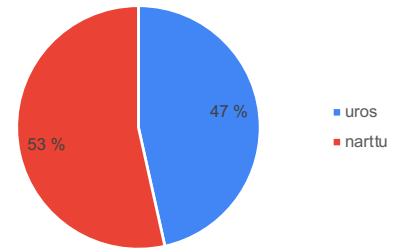

Kuvio 2. Koirien pääasiallinen ruokavalio. Kuivaruokaa syö pääasiallisena ravintona melkein puolet koirista.

Pitkäkarvaisten sukupuolijakauma

Sileäkarvaisten sukupuolijakauma

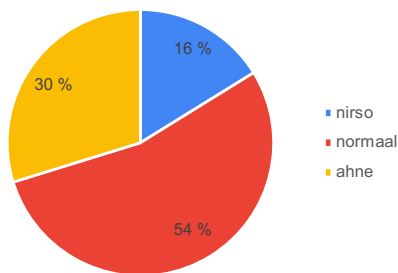

Kuvio 1. Sukupuolien osuus kyselyn vastauksista roduttain.

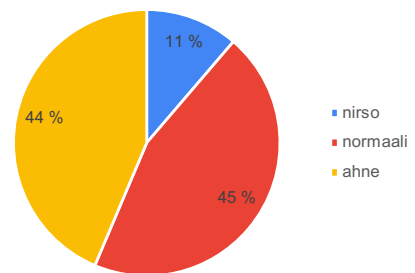
rotujen ja sukupuolten välillä. Karkeasti yleistäen voidaan sanoa, että urokset ovat nirsompia kuin nartut ja pitkäkarvaiset nirsompia kuin sileäkarvaiset. Sama pätee kääntäen: ruokahalu arvioidaan suureksi yleisimmin nartuilla ja sileäkarvaisilla. Erityisesti nahkanarttujen ja pitkäkarvaurosten välillä erot muodostuvat huomattaviksi: pitkäkarvauroksista 16 prosenttia on nirsoja, nahkanartuista vain neljä prosenttia. Eroja havainnollistetaan kuviossa 3.

Kun omistajia pyydetään kuvailemaan koiransa ruumiinrakennetta, valtaosa kuvailee koiraansa normaalipainoiseksi. Tässä ei ole merkittäviä eroja rotujen ja sukupuolten välillä. Urokset ovat hieman useammin hoikkia kuin nartut, kun taas ylipainoisuus on tyypillisempää nartuille. Merkittävästi ylipainoisia uroksia ei kyselyssä ole lainkaan, ja nartuissakin yhteensä vain neljä. Pitkäkarvanartut vaikuttavat olevan hieman useammin ylipainoisia kuin muut. (Kuvio 4)

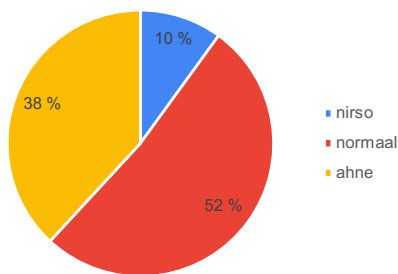
Ruokahalu, pk urokset

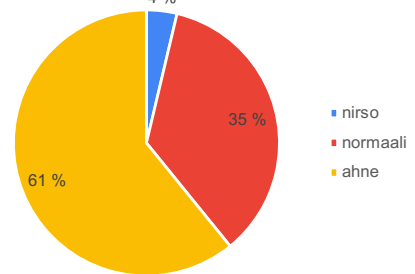
Ruokahalu, pk nartut

Ruokahalu, sk urokset

Ruokahalu, sk nartut

Kuvio 3. Ruokahalun jakautuminen nirsoihin, normaaleihin ja ahneisiin rotujen ja sukupuolten välillä. Nartut ovat ahneempia kuin urokset ja nahkat ahneempia kuin pitkäkarvaiset.

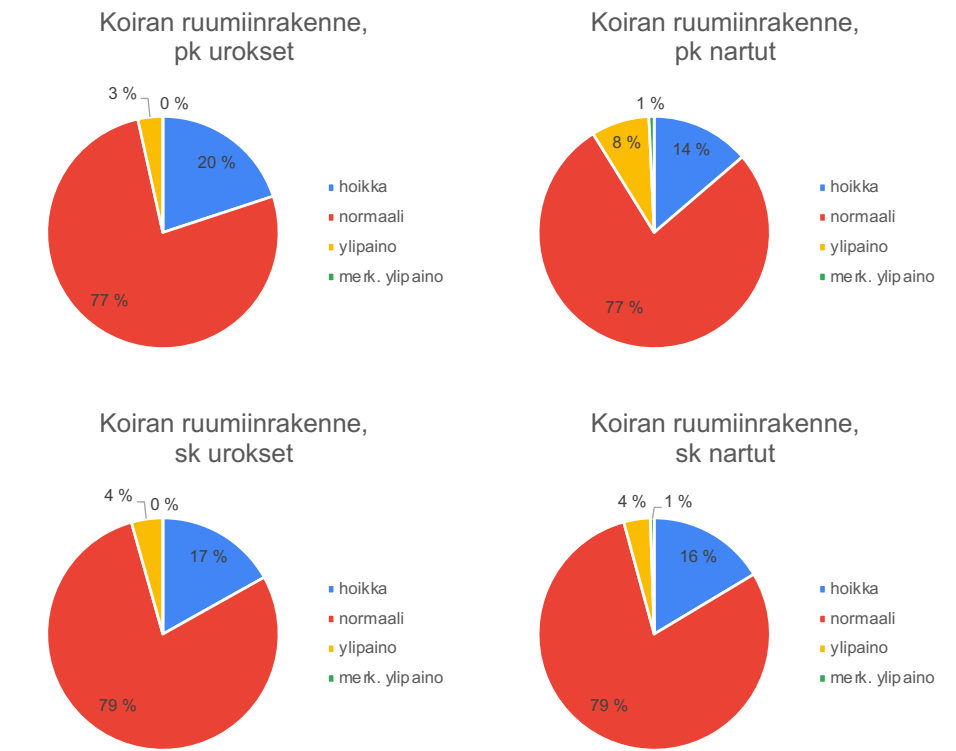
Otoksessa koirien keskipaino on 22,92 kg. Urosten keskipaino on 25,39 kg ja narttujen 20,83 kg. Pitkäkarvaiset ovat aavistuksen nahkoja kevyempiä: niiden keskipaino on 22,69 kg, kun sileäkarvaisten keskipaino on 23,42 kg. Ero selittyy erityisesti urosten painoerolla: nahkaurosten keskipaino on 26,3 kg, kun pitkäkarvaurokset ovat melkein 1,5 kg kevyempiä (ka 24,97 kg). Narttujen painot ovat lähempänä toisiaan: sileäkarvaisten 20,99 kg ja pitkäkarvaisten 20,75 kg.

Omistajat osaavat todennäköisesti arvioida melko hyvin, onko koira "so-pivassa lihassa", sillä omistajiensa hoiki-ksi arvioimien koirien keskipaino on 20,6 kg, normaalipainoisten 23,2 kg, ylipainoisten 25,71 kg ja merkittävästi ylipainoisten 28,75 kg. Sen sijaan painon suhde ruokahaluun on mielenkiin- toinen: nirsojen koirien keskipaino on 22,73 kg, normaalisti ruokailevien 23,2 kg ja ahneiden 22,65 kg. Nopeasti aja- teltuna voisi arvella, että nirsot koirat olisivat myös kiloissa mitattuna hoiki- kempia kuin ahneemmat. Tosiasiassa ero nirsojen ja ahneiden välillä on mer- kityksettömän pieni ja normaalisti syö- vät ovat painavimpia. Aineistosta löytyy myös useampia yli 30 kg painavia nirsoja koiria – niiden kohdalla voidaan ajatella, että koira ei syö, koska sen vatsa on koko ajan riittävän täynnä.

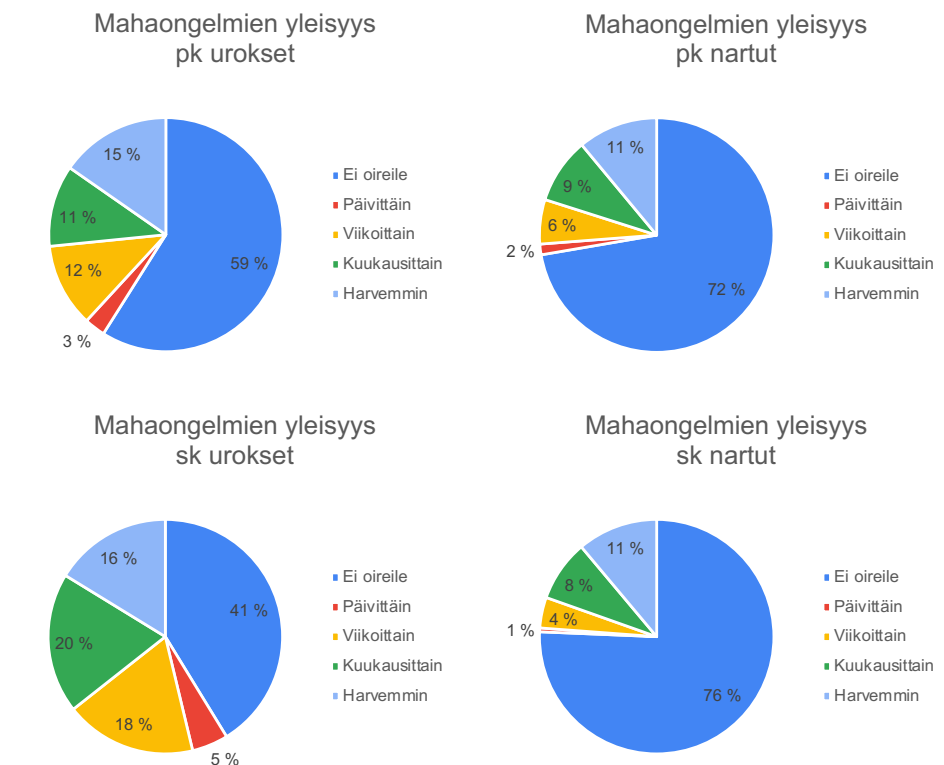
Mahaongelmat yleisempiä uroksilla

Vastaajilta kysytään, onko heidän mie- lestään koiralla mahaongelmia. Koko aineistossa 36 prosenttia vastaajista vastaa tähän kysymykseen myöntä- västi. On huomattava, että oireilevien koirien omistajat vastaavat tällaiseen kyselyyn todennäköisemmin, joten lukumäärä voi olla siksi jonkin verran todellista esiintyvyyttä korkeampi. Lisäksi mahaongelmiksi on tässä to- dennäköisesti luokiteltu jonkin verran myös tarttuvia, vatsaoireita aiheuttavia tauteja ja muita sellaisia tekijöitä, jot- ka eivät varsinaisesti ole riippuvaisia rodusta. Näitä tekijöitä tarkastellaan tarkemmin myöhemmin.

Vatsaoireiden yleisyys on suurinta sileäkarvaisilla uroksilla, joiden omistajista vain hieman yli 40 prosenttia vastaa, että koiralla ei ole mahaongelmia. Vastaavas- ti vähäisimpiä mahaongelmat ovat sileäkarvaisilla nartuilla, joista vain viitisen prosenttia oireilee mahaansa viikoittain tai useammin (sileäkarvaisilla uroksilla näiden osuus on 23 prosenttia). Myös pitkäkarvaisilla sukupuoli vaikuttaa huomattavasti mahaongelmien ilmene- miseen. Joka tapauksessa kysely paljas-

Kuvio 4. Koiran ruumiinrakenne omistajan kuvailemana. Enemmän kuin kolme neljästä colliesta on normaalipainoisia.

Kuvio 5. Mahaongelmien yleisyys rodun ja sukupuolen mukaan. Kuukausittain vastanneet ovat valinneet vaihtoehdon 1–2 kertaa kuukaudessa ja harvemmin joko 5–10 kertaa vuodes- sa, useamman kerran vuodessa tai ei juuri koskaan.

taa, että mahaongelmat ovat roduissam- me yleisiä. On huomattava, että yli kolme prosenttia mahaongelmattomien koirien omistajista kertoo koiransa oirei- levan vatsaansa vähintään kuukausittain. Tämä kertoo siitä, että vastaajajoukossa on tunnistettu, että kaikki mahaoireet eivät ole koirasta itsestään riippuvaisia.

Koirat voivat saada tarttuvia vatsatauteja kuten ihmisetkin eikä niitä voida silloin pitää mahaongelmaisina, vaikka oireita esiintyisi suhteellisen usein. Tartuntarisi- kiin vaikuttaa myös koiran elinympäris- tö: kaupungissa tartuntalähteitä on huo- mattavasti enemmän, varsinkin alueilla, joilla elää paljon koiria.

Suuri ero sukupuolien välillä saattaa osin selittyä sukupuoleen liittyvällä käyttäytymisellä. Urokset merkkavat usein myös ulostamalla. Jos lenkin aikana merkataan useaan kertaan, voi loppu ulosteesta olla melko löysää ilman, että kyse on minkäänlaisesta häiriötilasta. Toisaalta urokset ovat usein kiinnostuneempia hajuista ja saattavat nuolla toisten koirien jätöksiä, joten ne ovat alttiimpia saamaan erilaisia tartuntatauteja kuin nartut. Näiden tekijöiden esiin tuomisen tarkoituksena ei ole vähentää oikeista ongelmista kärsiviä koiria, vaan pyrkiä selittämään sukupuolten välistä eroa ja selittää, miksi narttujen tulos on ehkä rodun kannalta relevantimpi.

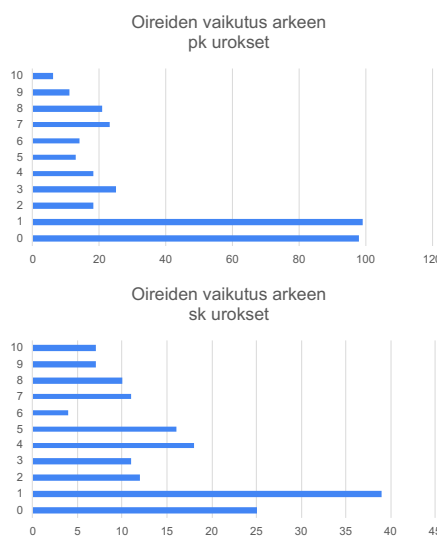
Yleisimmin oireilu alkaa alle 3-vuotiaana. Alle vuoden ikäisinä on alkanut oireilla 179 koiraa ja 1–3-vuotiaana 147. 3–5-vuotiaana oireilu on alkanut 36 koiralla, 5–7-vuotiaana 20 koiralla ja yli 7-vuotiaana 26 koiralla. Oireiden alkamisikä on esitetty kuviossa 6.

Eläinlääkärin diagnoosi vain seitsemällä prosentilla

Vain seitsemällä prosentilla kyselyn täytäneiden koirista on eläinlääkärin diagnoosi mahaongelmistaan. Selvästi yleisin diagnoosi on IBD, joka on todettu 13 koiralla (1,2 prosenttia vastauksista). Se on myös ainoa sairaus, joka ylittää prosentin rajan vastauksissa. Kaikkia eläinlajille tyypillisiä sairauksia tavataan satunnaisesti kaikissa koirissa. Alle prosentin esiintymät on katsottu tällaisiksi satunnaisesiintymiksi; vastaavasti prosentin rajan ylitys kertoo sairauden olevan jossain määrin rodulle tyypillinen ja sillä voidaan arvella olevan mahdollisesti perinnöllistä taustaa. Tämä ei tarkoita, että sairaus itse olisi välttämättä perinnöllinen; myös sille altistavat tekijät voivat olla. Koska eläinlääkärin diagnoosi on vain 80 koiralla, otos on turhan pieni tällaiseen vertailuun, mutta se antaa jonkinlaisen kuvan sairauksien yleisyydestä rodussa.

Kuvio 6. Oireet alkavat suurimmalla osalla koiria alle kolmevuotiaana. Vanhemmissa ikäluokissa oireiden alkaminen on huomattavasti harvinaisempaa.

Kuvio 7. Oireiden vaikutus arkeen. Kysymyksessä oli kymmenportainen asteikko, jossa 1 merkitsi "ei lainkaan (en koe koiran mahaoireita ongelmallisiksi)" ja 10 "Erittäin paljon (ruokinta/koiran hoito vaatii erityishuomioita/järjestelyjä lähes päivittäin)". Huom! Kuvioiden asteikot eivät ole yhtenevät, joten kuviot eivät sinällään ole keskenään vertailukelpoisia.

Useampia esiintymiä on myös närästyksellä (9) ja ruoka-aineallergioilla (8). Viime aikoina kovasti puhututtanut sapen mukosele on diagnosoitu kuudella koiralla, joiden lisäksi sakkaa on sapessa todettu kolmella koiralla. Mitään muuta sairautta ei ole tavattu useammalla kuin kolmella koiralla. Joukossa on myös muiden sairauksien, kuten kilpirauhasen vajaatoiminnan, välillisesti aiheuttamia ongelmia ja joitakin avoimia diagnooseja.

Arki sujuu pääosin ongelmitta

Vaikka omistajat kokevat koirillaan olevan vatsaoireilua, arki sujuu suurimmalta osalta melko mutkattomasti. Asiaa kysytään kymmenportaisella asteikolla, jossa 1 merkitsee oireiden olevan merkityksellisiä arjessa ja 10 koiran vatsavaikeiden vaikuttavan arkeen erittäin paljon (ruokinta/koiran hoito vaatii erityishuomioita/järjestelyjä lähes päivittäin). Sekä pitkä- että sileäkarvaisilla uroksilla vakavimmin oireileva kymmenys sijoittuu ryhmiin 8–10, pitkäkarvanartuilla ryhmiin 7–10 ja sileäkarvanartuilla ryhmiin 6–10. Toisin sanoen oireilu on nartuilla pahimmillaankin vähemmän arkea haittaavaa kuin uroksilla. Kappalemääräiset vastaukset on esitetty kuviossa 7. Huom! Kuvioiden asteikot eivät ole yhtenevät, joten ne eivät ole keskenään täysin vertailukelpoisia.

Oireiden yleisyys vaikuttaa selvästi siihen, miten hankaliksi ne koetaan. Päivittäin oireilevien koirien omistajat arvioivat arjen hankaluuden olevan keskimäärin 6,61, viikoittain oireilevien 6,16 ja kerran tai kaksi kuukaudessa oireilevien 5,04. Arvio putoaa alle puolivälin, jonka voisi ajatella olevan jonkinlainen rajakohta hankalaksi kokemiselle, kun oireilu harvinaistuu korkeintaan kymmenen kertaan vuodessa.

Seuraavalla sivulla kuviossa 8 on infogrammi, joka kokoaa yhteen oireiden häiritsevyyden arjessa, eläinlääkäreiden tekemät diagnoosit, omistajien kuvaamat oireet ja sen, miten usein ryhmään kuuluvat koirat oireilevat. Kuviossa on merkitystä myös oireiden voimakkuutta kuvaavan pallon koolla (säde millimetreinä = ilmoitettu yleisyys).

Mitä kyselyn perusteella voidaan päätellä?

Kyselyn perusteella collieiden herkkävatsaisuutta ei suoranaisesti voida julistaa perättömäksi urbaanilegendaksi, sillä monet omistajat kokevat koirillaan olevan jonkinasteisia mahaongelmia. Sen sijaan voidaan todeta, että ongelmat ovat onneksi vain harvoin päivittäin esiintyviä. Suurin osa koirista on joko terveitä tai oireilevat vain muutamia kertoja vuodessa.

Lisätiedon saamiseksi olisi tärkeää, että oireilevat koirat tutkittaisiin eläinlääkärissä ja niistä uskallettaisiin puhua avoimesti. Nyt monissa vastauksissa toistuu, että asiaa ei ole tutkittu, koska oireilu ei tunnu vaivaavaan koiraa itseään.

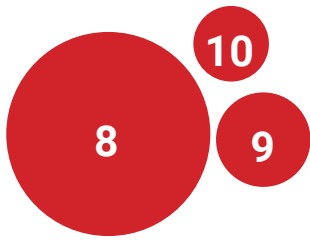
Jalostuksella tulisi pyrkiä yhä terveempiin koiriin. Jalostuksen tavoiteohjelmassa määritellään kyky käyttää ravinto tehokkaasti hyväkseen yhdeksi jalostuskoiran vähimmäisvaatimuksista. Silti on hyvä muistaa, että myös koirat sairastuvat tarttuviin tauteihin samalla tavalla kuin ihmisetkin eikä se tee koirasta herkkävatsaista. Satunnainen oksentaminen tai löysät ulosteet eivät myöskään ole välttämättä merkki herkkävatsaisuudesta. Jos koiralla kuitenkin on selkeitä oireita, tulisi niiden syy selvittää ja ennen mahdollista jalostuspäätöstä punnita asiaa tarkasti. Vastuu tekemisestä yhdistelmästä on aina viime kädessä kasvattajalla.

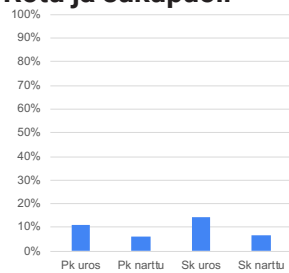
8,97% → **Vakavasti arkea haittaava**
(omistajan arvio 8-10)

11,96% → **Huomattavasti arkea haittaava**
(omistajan arvio 2-4)

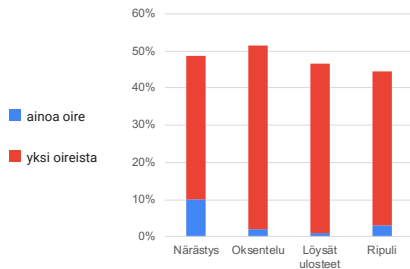
17,39% → **Jonkin verran arkea haittaava**
(omistajan arvio 2-4)

Rotu ja sukupuoli

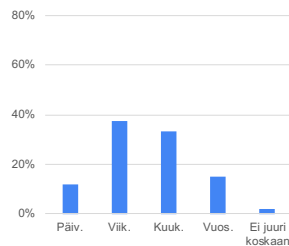

Kuvaillut oireet

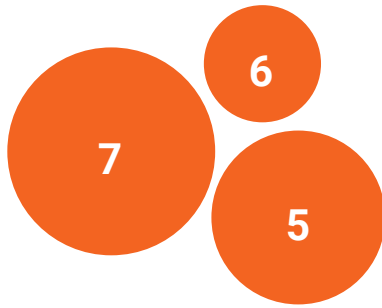

Lisäksi raportoitiin äänekäästä vatsasta (3), syömättömyydestä (2), ilma-vaivoista (2), kivusta (2), ummetuksesta, röyhtäilystä ja vaisuudesta.

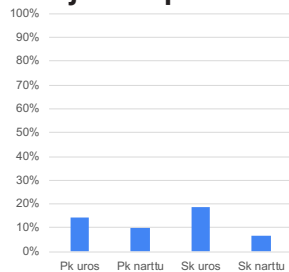
Oireiden yleisyys

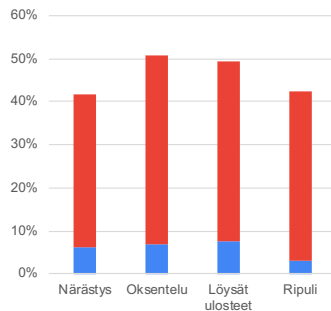
Arvosarjat vasemmalta oikealle: Päivittäin, viikoittain, 1-2 kertaa kuukaudessa, useita kertoja vuodessa, ei juuri koskaan.

Rotu ja sukupuoli

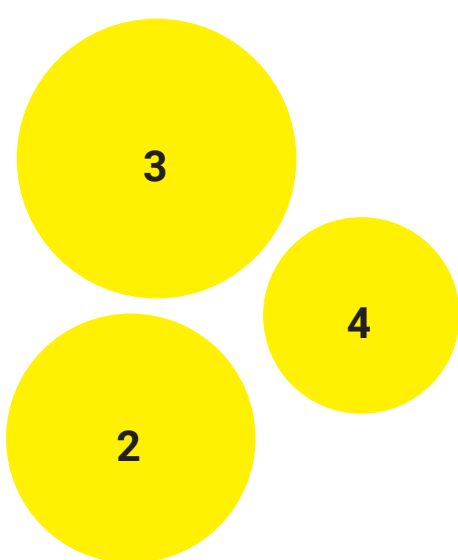
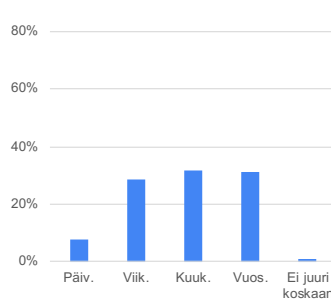

Kuvaillut oireet

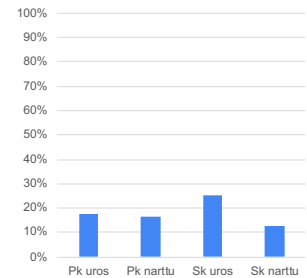

Lisäksi raportoitiin ruokahaluttomuutta (3), ilma-vaivoja (2), kipuilua (2), röyhtäilyä (2), nirsoilua, hajua ja iho-ongelmia.

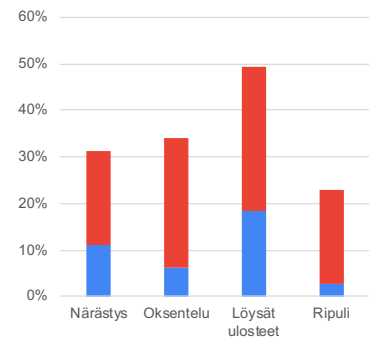
Oireiden yleisyys

Rotu ja sukupuoli

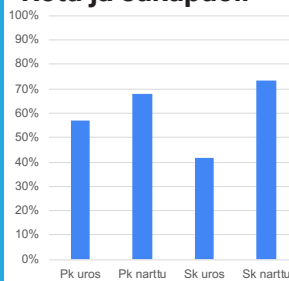
Kuvaillut oireet

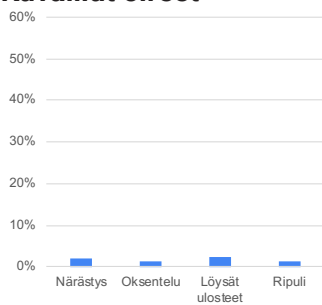
Lisäksi raportoitiin ruokahaluttomuutta (7) ja ilma-vaivoja (2).

61,7% → **Ei lainkaan arkea haittaava** (omistajan arvio 0-1)

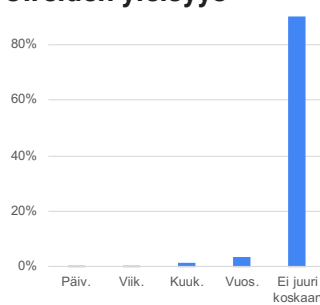
Rotu ja sukupuoli

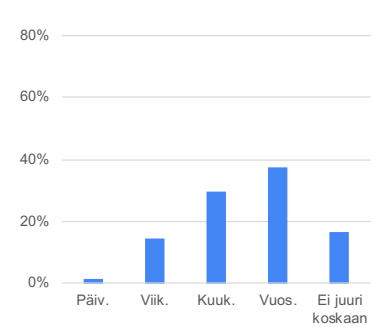
Kuvaillut oireet

Oireiden yleisyys

Oireiden yleisyys

Aika		Paikka	
Tuomari			
Koiran nimi			
Tunnistusmerkintä			
	☐ tarkastettu	Tarkastajan nimi	
Rekisterinumero:		Syntymäaika:	
☐ uros	☐ narttu	☐ sileäkarvainen	☐ pitkäkarvainen
Omistaja:			
Yhteystiedot:			

Säkäkorkeus cm			
uros			
☐ keskikokoinen 58-59 cm	☐ pieni 54-56 cm	☐ ylisuuri 63-64 cm	☐ alimittainen < 54 cm
☐ alle keskikoon 56-58 cm	☐ suuri 61-63 cm		☐ ylisuuri > 64 cm
☐ yli keskikoon 59-61 cm			
narttu			
☐ keskikokoinen 53-54 cm	☐ pieni 49-51 cm	☐ ylisuuri 58-59 cm	☐ alimittainen < 49 cm
☐ alle keskikoon 51-53 cm	☐ suuri 56-58 cm		☐ ylisuuri > 59 cm
☐ yli keskikoon 54-56 cm			
Rungon pituus cm			
korkeus/pituus:			
Rungon mittasuhteet			
☐ hieman korkeuttaan pidempi	☐ hieman liian lyhyt	☐ lyhyt/neliömäinen	
	☐ hieman liian pitkä	☐ selkeästi korkeuttaan pidempi	
Rakennetyyppi			
☐ keskivahva	☐ melko voimakas	☐ voimakas	☐ liian raskas
	☐ melko kevyt	☐ kevyt	☐ liian kevyt
Sukupuolileima			
☐ voimakas.	☐ selvä	☐ riittävä	☐ heikko
Kivekset			
☐ isot.	☐ normaalit	☐ pienet.	☐ erikokoiset
		☐ kastroidu	☐ puuttuu yksi.
			☐ puuttuu kaksi
Purenta			
☐ leikkaava	☐ väljä leikkaava purenta	☐ lievä alapurenta	☐ voimakas alapurenta
	☐ tasapurenta	☐ lievä yläpurenta	☐ voimakas yläpurenta
		☐ epäsäänn. hammasrivi	☐ kulmahammas painaa ientä/kitalakea
Hampaat			
☐ keskisuuret.	☐ suuret	☐ pienet	☐ heikot
			☐ eläinlääkärin todistus
			☐ hammaskiveä
hammaspuutokset / ylimääräiset hampaat:			
muuta purentaan ja hampaisiin liittyvää:			
Pigmentti			
☐ tumma.	☐ riittävä	☐ hieman puutteellinen	☐ puutteellinen
			☐ vaaleanpunainen alue kirsussa
Pään kiila			
☐ hyvä	☐ melko kapea	☐ raskas ja syvä pää	
	☐ melko voimakas		
	☐ hieman syvä kallo		
	☐ liikaa poskia		
Pään koko			
☐ sopiva	☐ pieni pää suhteessa runkoon		
	☐ suuri pää suhteessa runkoon		
Kallo			
☐ litteä	☐ kallo hieman pyöreä	☐ pyöreä	☐ erittäin voimakas ja raskas
	☐ kallo hieman takaluisu	☐ syvä	
	☐ esiintyöntyvä takaraivoluu	☐ takaluisu	
Pään linjat			
☐ täysin yhdensuuntaiset	☐ hieman erisuuntaiset	☐ voimakkaasti erisuuntaiset linjat	
☐ lähes yhdensuuntaiset	kuonon ja kallon linjat	☐ pitkä kuono	
☐ kuonon ja kallon suhde 1:1	☐ hieman pitkä kuono	☐ pitkä kallo	
	☐ hieman pitkä kallo		
Otsapenger			
☐ moitteeton	☐ hieman pitkä	☐ puuttuu	
	☐ hieman jyrkkä	☐ voimakas	
	☐ alassijoittunut	☐ täyttynyt	
	☐ ylössijoittunut		

Kuono			
☐ hyvin pyöristynyt ja sileä ☐ vahva	☐ kulmikas ☐ hyvin suonikas ☐ heikko ☐ laskeva kärki	☐ hyvin kevyt ja kapea ☐ hieman kaareva	☐ romanov-kuono
Huulet			
☐ riittävän tiiviit	☐ löysät	☐ erittäin löysät	
Alaleuka			
☐ sopiva. ☐ leveä ☐ voimakas	☐ riittävä ☐ hieman kapea	☐ kapea ☐ lyhyt	
Silmien muoto		Silmien koko	
☐ mantelinmuotoiset. ☐ soikeat	☐ hieman pyöreät ☐ selvästi pyöreät ☐ vilkkuluomi esillä ☐ avonaiset luomet	☐ keskikokoiset	☐ pienehköt ☐ suurehkot ☐ pienet ☐ suuret
Silmien sijainti		Silmien väri	
☐ vinoasentoinen ☐ hyvä	☐ liian lähellä toisiaan ☐ kaukana toisistaan ☐ sijaitsevat liian syvällä	☐ tummat ☐ keskiruskeat ☐ blue merlellä siniset	☐ hieman vaaleat ☐ hyvin vaaleat ☐ keltaiset
Korvat			
☐ 1/3 taittuneet ☐ oikea-asentoiset ☐ pitkäkarvaisilla pienet, sileäkarvaisilla keskikokoiset	☐ kevyet. ☐ raskaahkot ☐ kookkaat ☐ hieman haja-asentoiset ☐ alas kiinnittyneet ☐ liian ylös kiinnittyneet	☐ pystyt, yksi ☐ pystyt, molemmat ☐ raskaat ☐ taaskepään kääntyneet	
Kaula			
☐ oikeanpituinen ☐ hyväasentoinen ☐ hyvä kaulan kaari	☐ lyhyehkö. ☐ liian pitkä ☐ pysty. ☐ liikaa kaulanahkaa	☐ heikkorakenteinen joutsenkaula ☐ lyhyt kaula ☐ raskas kaula	
Ylälinja			
☐ aavistuksen kaartuva kohti lannetta	☐ suora	☐ laskeva. ☐ takakorkea ☐ köyry. ☐ selkeä notkoselkä	
Selkä			
☐ ryhdikäs ☐ kiinteä ja lihaksikas	☐ hieman löysä	☐ lihakseton	
Lanne			
☐ lihaksikas ja pyöreä ☐ sopiva pituus	☐ pitkähkö	☐ pitkä ☐ heikko	
Lantio			
☐ sopiva pituus ja kulma ☐ leveä ja lihaksikas	☐ hieman pysty ☐ hieman luisu. ☐ kapea. ☐ hieman lyhyt	☐ pysty ☐ luisu ☐ lyhyt	
Häntä			
☐ pitkä ☐ riittävän pitkä ☐ alas kiinnittynyt ☐ suora. ☐ paimenkoukku ☐ oikein kannettu	☐ lyhyt. ☐ sivukierteinen ☐ hieman korkea kiinnitys ☐ täysin suora	☐ ylöskiinnittynyt ☐ rullalla kannettu ☐ suora, mutta korkea	☐ häntämutka
Kulmaukset			
☐ hyvin kulmautunut ☐ tasapainoisesti kulmautunut	☐ riittävät ja tasapainossa ☐ ylikulmautunut	☐ etu- ja takakulmaukset epätasapainossa ☐ puutteelliset	
Etusa			
☐ viisto lapa ☐ viisto olkavarsi ☐ hyvä eturinta	☐ pysty olkavarsi ☐ lyhyt olkavarsi ☐ riittävä eturinta	☐ pysty lapa. ☐ lyhyt lapa ☐ etuasentoinen lapa ☐ puutteellinen eturinta	
Eturaajat			
☐ suorat ☐ lihaksikkaat ☐ sopivan viistot välikämmenet	☐ hieman uloskääntyvät ☐ hieman sisäänkääntyvät ☐ painuneet välikämmenet	☐ ranskalaiset etujalat ☐ ulospäin kääntyneet kyynärpäät ☐ pystyt ja jäykät välikämmenet	
Rintakehä			
☐ hyvin kehittynyt ☐ sopiva syvyys	☐ puutteellinen syvyys ☐ kapeahko	☐ kapea ja kehittymätön ☐ tynnyrimäinen	
Vatsalinja			
☐ normaali	☐ liian ylösvetäytynyt. ☐ riippuva		

Takaosa			
☐ lihaksikas. ☐ leveä	☐ hieman kapea	☐ kapea	
☐ sopivasti kulmautunut	☐ riittävästi kulmautunut	☐ heikosti kulmautunut	
☐ sääri ja reisi samanpituiset	☐ pitkä sääri.	☐ lyhyt sääri.	
	☐ pitkä reisi	☐ lyhyt reisi	
Takaraajat			
☐ matalat kintereet	☐ kinnerahdas	☐ pihtikinttu	
☐ riittävän matalat kintereet	☐ varpaat sisäänpäin	☐ hyvin kapea	
☐ sopiva leveys	☐ varpaat ulospäin	☐ korkeat kintereet	
Käpälät			
☐ tiiviit	☐ kissankäpälät	☐ heikot, varpaat harallaan	
☐ soikeat	☐ löysät.		
	☐ litteät		
Etuliikkeet			
☐ yhdensuuntaiset	☐ kapeat	☐ melovat, kerivät	☐ ulkonevat kyynärpäät
	☐ leveät	☐ astuu ristiin	☐ sisäkierteiset kyynärpäät
	☐ hieman löysät kyynärpäät		☐ sisäk. käpälät
Takaliikkeet			
☐ yhdensuuntaiset	☐ ahtaat	☐ liikkuu pihdissä. ☐ astuu ristiin	
	☐ ahtaat kintereet	☐ epävakaat kintereet	
	☐ leveät		
Sivuliikkeet			
☐ tasapainoiset, maatapeittävät liikkeet	☐ lyhyet askeleet	☐ etuosa putoaa liikkeessä	☐ köyristää selkää liikkussa
☐ verrattain pitkä (keskipitkä) askel	☐ pitkät askeleet	☐ takaosa putoaa liikkeessä	☐ peitsaa
	☐ lyhyet/jäykät etuliikkeet	☐ taka-askel jää rungon alle	☐ liikkuu vinoissa
	☐ lyhyet/jäykät takaliikkeet		☐ ontuu
Karvapeite			
☐ runkoa myötäilevä	☐ avonainen.	☐ ääriviivat peittävä.	
☐ sopiva	☐ riittävä	☐ aivan liian niukka	
☐ karkea	☐ kuiva, kuollut.	☐ karvattomia alueita	
	☐ pehmeä	☐ puutteellinen pohjavilla	
	☐ kihara.		
	☐ liian pitkä		
Turkin väri			
☐ hyvä	☐ ruskehtava tai harmahtava musta tai epäpuhdas blm	☐ ruskea/harmaa musta tai likaisen värinen blm	☐ valkovoittainen
☐ puhdas blm-väri	☐ liikaa mustaa blue merellä	☐ harmahtava/oljenvärinen soopeli	
☐ voimakkaat tan-merkit	☐ vaaleat tan-merkit	☐ valkoista rungossa	
☐ hyvä marmorointi	☐ syli/polvivalkoinen		
Yleiskunto			
☐ lihaksikas ja jäntevä	☐ hoikka	☐ liian laiha	
☐ normaali	☐ pyöreä	☐ liian lihava	
	☐ löysähkö	☐ liian löysä	
Rotutyppi			
☐ oikea	☐ liioteltu	☐ vieras	
Luonne			
☐ ystävällinen	☐ riittävän varma	☐ ujo	☐ hermostunut
☐ itsevarma ja arvokas		☐ flegmaattinen	☐ aggressiivinen
☐ iloinen ja vilkas			
Lisähuomautuksia:			

	m	M ^c 200-230	M ^{c+} 231-246	M ^a 247-254	M ^{a+} 255-264	M 265-268	M ^h 269-
m	sallittu* (safe)	sallittu* (safe)	sallittu* (safe)	sallittu* (safe)	sallittu* (safe)	sallittu* (safe)	sallittu* (low risk)
M ^c 200-230	sallittu* (safe)	sallittu (safe)	sallittu (safe)	sallittu (safe)	sallittu (safe)	sallittu (safe)	sallittu (low risk)
M ^{c+} 231-246	sallittu* (safe)	sallittu (safe)	sallittu (safe)	sallittu (safe)	sallittu (low risk)	sallittu (low risk)	kielletty (med. risk)
M ^a 247-254	sallittu* (safe)	sallittu (safe)	sallittu (safe)	sallittu (safe)	sallittu (low risk)	sallittu (low risk)	kielletty (high risk)
M ^{a+} 255-264	sallittu* (safe)	sallittu (safe)	sallittu (low risk)	sallittu (low risk)	kielletty (med. risk)	kielletty (high risk)	kielletty (high risk)
M 265-268	sallittu* (safe)	sallittu (safe)	sallittu (low risk)	sallittu (low risk)	kielletty (high risk)	kielletty (high risk)	kielletty (high risk)
M ^h 269-	sallittu* (low risk)	sallittu (low risk)	kielletty (med. risk)	kielletty (high risk)	kielletty (high risk)	kielletty (high risk)	kielletty (high risk)

*) taulukkoon tähdellä merkityt yhdistelmät ovat sallittuja tällä hetkellä

Selitykset taulukon tiedoille:

Sallittu (safe): ei ylimääräistä valkoista, ei aistiongelmia

Sallittu (low risk): koirilla saattaa esiintyä joitakin aistiongelmia, pääasiassa kuuloaistissa

Kielletty (med. risk): koirilla voi olla puutteita näkö- ja/tai kuuloaistissa

Kielletty (high risk): Näkö- ja kuuloaistin ongelmat ovat yleisiä.

Taulukon luvut perustuvat Tilia-laboratorioiden käyttämään skaalaan. Eri laboratorioiden käyttämät skaalat voivat vaihdella jonkin verran.

Alkuperäisen taulukon on laatinut Corinne Benavides Langevin ym. (2018) tutkimuksen perusteella. Suomen Collieyhdistys ry:n jalostustoimikunta on lisännyt taulukkoon nykytilanteen ja ehdotuksen mahdollisesti rekisteröitävistä yhdistelmistä.